

**FÖLDMŰVELÉSÜGYI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM**

**Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv
(2007-2013)**

**Budapest
2006. október „ „**

Tartalomjegyzék

A SZÖVEGBEN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK.....	3
BEVEZETÉS	4
A STRATÉGIA JÖVŐKÉPE.....	7
1. HELYZETELEMZÉS: A MEZŐGAZDASÁG, AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS, AZ ÉLELMISZER-FELDOLGOZÁS ÉS A VIDÉKI TÉRSÉGEK HELYZETÉNEK BEMUTATÁSA	9
1.1. MEZŐGAZDASÁG	11
1.2. A KÖRNYEZET ÁLLAPOTA.....	35
1.3. A VIDÉKI TÉRSÉGEK TÁRSADALMI – GAZDASÁGI HELYZETE.....	46
2. ÁTFOGÓ STRATÉGIA, A KÖZÖSSÉGI ÉS A NEMZETI FEJLESZTÉSI IRÁNYOK KAPCSOLÓDÁSA	58
2.1. A KORÁBBI PROGRAM-IDŐSZAKOK TAPASZTALATAI	58
2.2. A 2007 ÉS 2013 KÖZÖTTI IDŐSZAK AGRÁR-VIDÉKFEJLESZTÉSÉNEK STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI IRÁNYAI ÉS A KAPCSOLÓDÓ FŐBB BEAVATKOZÁSI AKCIÓK	64
2.3. AZ EGYES FEJLESZTÉSI IRÁNYOK KÖZÖTTI EGYENSÚLY.....	73
2.4. HORIZONTÁLIS POLITIKÁK ÉRVÉNYESÜLÉSE	74
2.5. KOHERENCIA A LISSZABONI STRATÉGIÁVAL, A KAPCSOLÓDÓ NEMZETI AKCIÓPROGRAMMAL ÉS A GÖTEBORGAI CÉLOKKAL.....	77
3. STRATÉGIA AZ EMVA INTÉZKEDÉSCSOPORTOK MENTÉN	81
3.1. I. INTÉZKEDÉSCSOPORT: A MEZŐGAZDASÁG, AZ ÉLELMISZER-FELDOLGOZÁS ÉS ERDÉSZETI ÁGAZAT VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA.....	81
3.2. II. INTÉZKEDÉSCSOPORT: A KÖRNYEZET ÉS A VIDÉK ÁLLAPOTÁNAK JAVÍTÁSA	88
3.3. III. INTÉZKEDÉSCSOPORT: AZ ÉLETMINŐSÉG JAVÍTÁSA A VIDÉKI TERÜLETEKEN ÉS A DIVERZIFIKÁCIÓ ÖSZTÖNZÉSE	98
3.4. IV. INTÉZKEDÉSCSOPORT: LEADER.....	104
4. AZ ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI STRATÉGIAI TERV INTÉZKEDÉSCSOPORTJAI ÉS AZOK INDIKATÍV FORRÁSMEGOSZTÁSA	109
5. AZ ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI STRATÉGIAI TERV BELSŐ ÉS KÜLSŐ KONZISZTENCIÁJA, ÖSSZHANGJA A TÖBBI KÖZÖSSÉGI TÁMOGATÁSI ESZKÖZZEL	113
6. A NEMZETI VIDÉKFEJLESZTÉSI HÁLÓZAT LÉTREHOZÁSA	124
7. A TÁRSADALMI EGYEZTETÉSRŐL.....	126
MELLÉKLETEK.....	132
A III. ÉS IV. INTÉZKEDÉSCSOPORT JOGOSULT TELEPÜLÉSEI	132
SWOT ANALÍZIS	133
A HATÁSOK MÉRÉSÉRE SZOLGÁLÓ ALAPINDIKÁTOROK RENDSZERE.....	138
A TÁRSADALMI VITA FŐ CSATORNÁI ÉS AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK.....	151
REGIONÁLIS VIDÉKFEJLESZTÉSI FÓRUMOK	151
VIDÉKI LAKOSSÁGI FÓRUMOK MEGHÍVOTTAI	155
REGIONÁLIS VIDÉKFEJLESZTÉSI FÓRUMOK MEGHÍVOTTAI	156

A szövegben használt rövidítések

AK	Aranykorona
AVOP	Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program
EK	Európai Közösség
EMOGA	Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
FÖVÉT	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
GDP	Bruttó Hazai Termék
KA	Kohéziós Alap
KAP	Közös Agrárpolitika
KAT, LFA	Kedvezőtlen Adottságú Területek
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KvVM	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
K+F	Kutatás-fejlesztés
LEADER	Akciók a vidék gazdaságfejlesztéséért
MePAR	Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer
MVH	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
NAKP	Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NVH	Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat
NVT	Nemzeti Vidékfejlesztési Terv
OFK	Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió
OTK	Országos Területfejlesztési Konceptió
ROP	Regionális Operatív Program
SAPARD	Agrár- és vidékfejlesztési Előcsatlakozási Program
ÚMFT	Új Magyarország Fejlesztési Terv
ÚMVV	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
ÚMVST	Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv
TS	Technikai Segítségnyújtás
VKI	Víz Keretirányelv
VTT	Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése

Bevezetés

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (a továbbiakban Stratégiai Terv vagy Stratégia) a Tanács 1698/2005/EK rendelet II. cím II. fejezet alapján elkészítendő, a 2007-2013 évekre vonatkozó – a rendelet 15 (2) cikke szerinti egységes – magyar vidékfejlesztési program stratégiai kereteit tartalmazza. A Stratégiai Terv a Tanácsnak a vidékfejlesztésre vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatásokról szóló 2006/144/EK határozatával összhangban készült.

Kiindulópontok

Hazánknak 2007-2013 között mintegy 5 Milliárd euró fejlesztési forrást van lehetősége az agrárium, a vidéki környezet és a vidéki térségek fejlesztésére költeni. Ezzel lehetővé válik, hogy a megkezdett szerkezetváltás folytatódjon, valamint, hogy a vidéki térségek leszakadása lelassuljon és megkezdődjön a társadalmi-gazdasági felzárkózás. A Stratégia a lisszaboni célkitűzésekkel és a Göteborgban megfogalmazott elvekkel összhangban kívánja megteremteni a mezőgazdaság fejlesztéséhez, a vidék környezeti értékeinek megőrzéséhez, a vidéki térségek gazdaságának megerősödéséhez és a vidéki társadalom kohéziójához szükséges fejlesztési kereteket.

A dokumentum célja

Az elmúlt időszak nemzeti forrásból finanszírozott, valamint uniós társfinanszírozással megvalósuló agrár-vidékfejlesztési programjainak tapasztalatain alapulva a Stratégia célja, hogy – összhangban az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel és a vonatkozó közösségi és hazai fejlesztési dokumentumokkal – kijelölje az agrár-vidékfejlesztés irányait, célkitűzéseit, és meghatározza a célok elérésének módját, eszközeit.

A Stratégia keretei

Az Európai Unió által meghatározott keretek:

- A Tanács 1290/2005/EK rendelete;
- A Tanács 1698/2005/EK rendelete az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokról;
- A Lisszaboni Stratégia és a Göteborgban megfogalmazott fenntarthatósági elvek.

A hazai fejlesztéspolitikai dokumentumok által kijelölt keretek:

- Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió, mely hazánk fejlesztéspolitikájának céljait és azok elérésének eszközeit fogalmazza meg;
- Országos Területfejlesztési Konceptió, mely kijelöli az ország területfejlesztési politikájának céljait, elveit és prioritásrendszerét;
- Nemzeti Akcióprogram (2005-2008), mely a Lisszaboni Stratégiában meghatározott célkitűzések megvalósításához szükséges lépéseket határozza meg;
- Nemzeti Környezetvédelmi Program;
- Nemzeti Erdő Program.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv kidolgozásának menete és társadalmi egyeztetése

A Stratégia kidolgozása – kutatóintézetek, háttérintézmények munkájának segítségével – 2005 októberében kezdődött a vonatkozó uniós jogszabály elfogadását követően. A Stratégia első verziója 2005 decemberében készült el.

A társadalmi egyeztetés 2005. december 19-én a „Felzárkózó vidék” (Agrár-szerkezetváltás) tematikus munkacsoport-ülésein kezdődött meg. Ezt követően a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács (FÖVÉT) december 21-i ülésén tárgyalta meg a Stratégiát.

2006 januárjában került az Európai Bizottság részére kiküldésre a Stratégia első verziója véleményezésre. Az Európai Bizottsággal a munkakapcsolat azóta is folyamatos.

2006 tavaszán széles körű, kérdőíves módszerrel elvégzett felmérés lebonyolítására került sor a falugazdász-hálózat és a kistérségi vidékfejlesztési menedzserek bevonásával. A kérdőívek tapasztalatait a Stratégia tervezése során felhasználtuk.

2006 áprilisában tematikus munkacsoportok tárgyalták meg a Stratégia egyes fejlesztési irányait és fogalmazták meg gondolataikat, véleményüket, melyek a Stratégia második verziójába beépültek.

A Stratégia társadalmi egyeztetésének újabb, intenzív szakasza a Kormány 2006. augusztus 16-i döntését követően indult. Ennek során a következő csatornákon keresztül került sor a társadalmi partnerek megszólítására véleményük megismerése érdekében.

- A társadalmi egyeztetés keretében minden megyében, jellemzően a megye valamely kistelepülésén vidéki lakossági fórum került megrendezésre.

- A Stratégiai Terv 11 témájában tematikus munkacsoport-ülések megrendezésére került sor a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumban. Az ülésekre meghívást kaptak az ágazat civil és érdekképviselői szervei, tanácsadó-testületek, kamarák, agrárvállalkozások és az oktatási és tudományos élet szereplői. A Stratégiát a munkacsoportok mellett négy makrofórum is megtárgyalta.
- A társadalmi egyeztetés keretében megkértük a regionális fejlesztési tanácsokat, valamint a kistérségeket, hogy a Stratégiával kapcsolatos véleményüket, javaslataikat juttassák el az FVM részére.
- A társadalmi egyeztetés keretében külön honlap jött létre (www.strategia.fvm.hu), amelyen 5 különböző formában biztosítottunk véleménynyilvánítási lehetőséget.

A Stratégia jövőképe

A Stratégián alapuló Program megvalósításával Magyarország az európai mezőgazdasági modellt kívánja tovább folytatni, melynek keretei hazánkban már megszilárdultak: létrejött a multifunkcionális mezőgazdaság, megindult a vidéki térségek összehangolt, a forrásokat és a fejlesztési elképzeléseket integráló fejlesztése, és egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a fenntarthatósági szempontok, az élhető környezet megteremtése, s egyfajta szolgáltatássá válik a szélesebb társadalom számára a környezeti szempontokat érvényesítő agrárgazdálkodás.

A hazai agrár-vidékfejlesztés előtt álló legfontosabb feladat annak a sajátos magyar helyzetnek a kezelése, amit a vidéki térségek lakosságának alacsony gazdasági aktivitásából, az alacsony foglalkoztatottságból és ezáltal alacsony jövedelmi szintből fakadó társadalmi feszültség kezelése jelent. Ez egyrészt a kedvező mezőgazdasági adottságok és a vidék elmaradottsága között feszülő ellentmondás feloldását is jelenti.

A vidéki térségek gazdaságának megerősítésére a Stratégia három szálon kínál megoldást.

Egyrészt a jó mezőgazdasági adottságokra alapozó, versenyképes, a térség kistermelőinek szolgáltatásokat nyújtó, azokat integrációval segítő, a helyi társadalom formálásában, aktivizálásában aktív szerepet vállaló mezőgazdasági üzemek támogatása által.

Másrészt a megerősödő családi gazdálkodók, fiatal gazdák, kisebb gazdaságok támogatása révén, amelyeknek egy része a vidékfejlesztési források felhasználásának segítségével képes a termelés és a jövedelmezőség növelésére, a méretgazdaságosság révén költségoldalon versenyelőny elérésére. Másik részük számára a nagy hozzáadott értéket termelő rés piacokra történő belépés, illetve a gazdaság diverzifikációja jelentheti hosszú távon a termelés fenntartását, a megélhetést.

Harmadrészt erősíteni szükséges a vidéki mikroállalkozásokat, mégpedig térségi alapon, integrált módon, a térség sajátosságaira, kitörési pontjaira alapozva.

Ezen három fejlesztési irány mentén elérhető, hogy minden vidéki településen legyenek új munkahelyeket teremtő foglalkoztatók, amelyek a térség adottságait kiaknázva képesek a helyi gazdaságot katalizálni, a vállalkozások összefogását előmozdítani.

A fokozódó gazdasági aktivitás csak a jelenlegi, alacsony környezetterhelés megőrzése esetén kínál azonban fenntartható fejlődést a vidéki térségek, a települések számára. Ezért a megvalósuló fejlesztések mindenkor a térség környezeti, természeti értékeinek megóvásával kell, hogy párosuljanak.

Mindazonáltal a sikeres vidéki gazdaság csak szükséges, de nem elégséges feltétele a sikeres és élhető települések megteremtésének. Mindehhez szükség van még egy innováció-orientált –ám a hagyományokat tiszteletben tartó, azokra alapozó – modernizációra az alábbi területeken:

- szolgáltatások elérésének javítása az új – info-kommunikációs – technológiák felhasználásával;
- falumegújítás – örökségvédelem;
- kapacitásfejlesztés, innovatív vidékfejlesztési hálózatok kialakítása.

A vidéki térségek infrastrukturális – közlekedési, belterületi – fejlesztési igényei, valamint a vidéki egészségügyi, oktatási alapszolgáltatások finanszírozása az agrár-vidékfejlesztés keretein és lehetőségein is túlmutat, így ezen fejlesztések és igények megvalósítása illetve kielégítése csak több tárcát és fejlesztési programot átfogó vidékpolitika révén lehetséges.

A fenti – leginkább fejlesztésorientált – célkitűzések mellett a Stratégia a helyi közösségek megerősödését, a helyi partnerség kiépülését, a szubszidiaritás elvével összhangban a helyi demokrácia megerősítését is célul tűzi ki a LEADER program keretében.

1. Helyzetelemzés: a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, az élelmiszer-feldolgozás és a vidéki térségek helyzetének bemutatása

1.1. Általános gazdasági és társadalmi jellemzők

Magyarország területe 93.030 km², népessége – tartós csökkenést mutatva – 2005. január 1-én 10.096 ezer fő volt. A népesség létszáma 2000-2005 között 126 ezer fővel (1,2%-ponttal) lett kevesebb. Az ország népsűrűsége 108,5 fő/km². A mezőgazdasági termelés adottságai (földminőség, éghajlati és domborzati viszonyok) nemzetközi összehasonlításban is kedvezőek. Magyarország területének (9,3 millió hektár) 83%-a a talajok termékenységtől függően, különböző célú mező- és erdőgazdasági hasznosításra alkalmas, tehát a termőföld az ország kiemelkedően fontos erőforrása, a termelés egyik alapvető tényezője. Az ország 9,3 millió hektár területének 2004-ben és 2005-ben 63%-a mezőgazdasági hasznosítású, 48,5%-a szántó, 11,4%-a gyep, 3,1%-a pedig kert, szőlő, és gyümölcsös. Az összes terület 19,1%-át borítja erdő. A földhasználat módjában, a művelési ágak szerkezetében 2000-2005 között lényeges változás nem történt.

A vidéki térségek általános gazdasági-társadalmi jellemzői.

A vidéki térségek korábbi programokban is alkalmazott lehatárolási kritériumai szerint (kedvezőtlen demográfiai helyzet és korstruktúra, gazdasági- infrastrukturális elmaradottság) 2003-ban Magyarország területének 87%-a vidéki térségnek minősült, ahol – a települések 96%-ához tartozóan – a népesség 47%-a él.

A vidéki térségek azt a sajátos térségtípust foglalják magukba, ahol alacsonyabb a népsűrűség, jellemző a mezőgazdasági tájhasználat, átlagot meghaladó az agrárágazat gazdasági és foglalkoztatási súlya, valamint általános a nem urbánus jellegű (falusi, tanyás, kisvárosi) településszerkezet.

A vidéki térségek demográfiai viszonyaira – régióként eltérő mértékben – alacsony népszaporulat, és a népesség igen kedvezőtlen, elöregedést jelző korösszetétele jellemző. Állandósulni látszik a nemek közötti aránytalanság is: a 40-45 év alatti korcsoportban még a férfiak, az ennél idősebb korcsoportokban már a nők vannak többségben.

A vidéki térségekben az utóbbi tíz évben jelentősen növekedett a vidéki térségekből elvándorlók száma. A lakosság egy része feltehetően megélhetési lehetőségek híján, a jobb munkavállalási esélyek reményében hagyja el szülőhelyét. Pozitív változás csak a

közép- és nyugat-magyarországi régiókban történt, legnagyobb mértékű elvándorlás az észak-magyarországi régióban van. A jelenlegi tendenciák változatlansága esetén valamennyi régióban a népesség korösszetételének kedvezőtlen alakulására, az aktív korú népesség létszámának folyamatos csökkenésére és ezzel az inaktívak számának növekedésére kell számítani.

A magyarországi régiók GDP-adatai, 2003

Régió	GDP/fő euró	GDP/fő az uniós átlag százalékában vásárlóerő- paritáson(%)
Közép-Magyarország	20.627	94,9
Közép-Dunántúl	12.027	55,3
Nyugat-Dunántúl	14.012	64,5
Dél-Dunántúl	9.243	42,5
Észak-Magyarország	8.287	38,1
Észak-Alföld	8.476	39,3
Dél-Alföld	8.768	39

Forrás: Eurostat, 2005. december 15-én elérhető legfrissebb adat ¹

A beruházások fő adatai, tendenciái

- A nemzetgazdasági beruházások 2005. évi 6,4%-os növekedési üteme szerényebb az előző évinél (8%), de így is meghaladta a GDP növekedését.
- Tovább nőtt az infrastrukturális fejlesztések aránya, főként az autópálya- és az útépítésekkel összefüggésben.
- A szállítási, távközlési beruházások 2004. évi 32%-os növekedése után ismét ilyen mértékben (33%-kal) emelkedett a teljesítmény.
- A feldolgozóiparban a 2003. és 2004. évi magas (15%-os) értéket 2005-ben csupán szerény ütemű (2,4%-os) beruházási bővülés követte.
- A mezőgazdasági beruházások a 2004. évi csaknem 25%-os visszaeséssel szemben 2005-ben 4,6%-kal nőttek.

A mezőgazdaságban a korábbi visszaesést nem pótolta az utóbbi évek növekménye.

A foglalkoztatás fő adatai, tendenciái

- A foglalkoztatottak (15-64 éves) népességen belüli aránya 1994 óta folyamatosan kis mértékben emelkedik, de még 2005-ben is csak 56,9% volt, ami jelentősen elmarad az uniós átlagtól (EU 25 2005-ben 63,8 %).

A foglalkoztatottak aránya bár fokozatosan emelkedik, de elmarad az EU átlagától.

¹ <http://epp.eurostat.cec.eu.int/>

- A költségvetési szférában, a feldolgozóiparban és a mezőgazdaságban csökkent a foglalkoztatottság, amelyet az építőipar és egyes szolgáltató ágazatok éppen csak ellensúlyozni tudtak.
- 2005-ben a munkaerő-piacot a kínálat bővülése és a kereslet stagnálása jellemezte.
- A gazdaságilag inaktívak közül 52 ezerrel többen léptek be a munkaerő-piacra, mint amennyien elhagyták azt. A munkaerő-kereslet azonban nem nőtt ezzel párhuzamosan.
- A munkanélküliség az elmúlt években emelkedő tendenciát mutatott, és ez a folyamat napjainkban is megfigyelhető. A munkanélküliségi ráta a 2004. évi 6,1%-ról 7,2%-ra (2005) emelkedett. A munkanélküliség területi megoszlásban elsősorban az Észak-Magyarországi, Dél-Dunántúli régiót sújtja, de a mezőgazdaság szempontjából jelentős alföldi területeken (Észak-Alföld, Dél-Alföld) is az országos átlagot meghaladó munkanélküliség jellemző.

1.1. Mezőgazdaság²

A mezőgazdaságnak a többi nemzetgazdasági ágazathoz viszonyított súlya tendenciájában csökkenő. A mezőgazdaság bruttó hazai termékből (GDP) való részesedése 2004-ben 4,8%, az élelmiszeriparral együtt mérve 7,6% volt.³ A mezőgazdaságnak az összes hazai termékből való részesedése 1994 óta közel a felére csökkent, az élelmiszeripar relatív teljesítménye alig változott, huzamosabb ideje 3% körüli.

A mezőgazdaság részesedése a GDP-ből csökken.

A mezőgazdaság foglalkoztatási részesedése 1994-2005 között 8,9%-ról 5,0%-ra, az élelmiszeriparé, 4,8%-ról 2004-re 3,6%-ra csökkent. A két ágazatcsoport munkaerő kibocsátása – a nemzetgazdasági átlagot meghaladó mértékben – jelenleg is tart és várhatóan tovább folytatódik. Ennek ellenére a mezőgazdasággal kapcsolatban álló lakosság aránya ma is számottevő, ezért a foglalkoztatás társadalmi szintű kérdés.

A mezőgazdaság foglalkoztatási részesedése csökken.

Az ország összexportján belül a mezőgazdaság az élelmiszeriparral együtt számolt kiviteli hányada a tíz év alatt jelentősen, folyamatosan 22,7%-ról 6,1%-ra esett vissza. Jóllehet, a mezőgazdasági export értéke növekedett, (sőt az élelmiszerek, italok és dohány exportértéke 1994-2004 között 47%-kal), de az összes nemzetgazdasági exportból való részesedése csökkent. Külkereskedelmi pozíciója viszont pozitív,

A mezőgazdasági export értéke növekedett.

² A mezőgazdaság – a 2003. január 1-től érvényes ágazati besorolás szerint – magában foglalja a mezőgazdaságot, az erdő-, és vadgazdálkodást, valamint a halászatot (A+B nemzetgazdasági ág).

³ Az anyagban közölt statisztikai adatok – ha a forrást külön nem jelöljük – a Központi Statisztikai Hivatal hivatalos kiadványaiból valók.

kiviteli többlettel rendelkezik.

A mezőgazdaságnak az összes nemzetgazdasági beruházásból való részesedése – főként a műszaki fejlesztések, gépberuházások hatására – 1994 és 2005 között 2,9%-ról 4,6%-ra emelkedett. Figyelmet igényel, hogy ez az arány a 80-as években elérte a 10%-ot. Az élelmiszeripar részesedése a beruházásokból 6,4%-ot képviselt 2004-ben.

A mezőgazdasági beruházások részesedése nőtt.

A mezőgazdaság szerepének néhány idősoros mutatója (1994-2005)

Év	A mezőgazdaság részesedése a (%)					A külkereskedelmi forgalom egyenlege ^{a)} (folyó áron milliárd Ft)
	GDP-ből	fogyasztásból ^{a)}	kivitelből ^{a)}	beruházásokból ^{b)}	foglalkoztatásból	
1994	6,0	34,0	22,7	2,9	8,9	111,9
1995	5,9	32,4	22,0	2,9	8,0	227,6
1996	5,8	30,7	18,4	3,4	8,3	244,7
1997	5,2	30,3	13,0	3,6	7,9	295,6
1998	4,9	30,3	10,5	5,5	7,4	314,7
1999	4,2	28,2	8,0	5,2	7,1	273,3
2000	3,7	27,2	6,9	5,0	6,5	302,2
2001	3,8	27,3	7,5	6,2	6,3	374,8
2002	3,3	27,0	6,8	6,3	6,2	308,9
2003	2,8	26,5	6,6	6,2	5,5	303,1
2004	3,3	25,8	6,0	4,3	5,3	223,1
2005	2,9*	..	6,1	4,6	5,0	236,5

a) Az élelmiszeriparral együtt. b) A mezőgazdasági számlarendszer alapján 1998-tól az egyéni gazdaságok fejlesztésével kiegészülő beruházások aránya. * Becsült adat. Forrás: Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv KSH 1997, 1998; 2003, Mezőgazdasági termelés 2005, KSH 2006.

A mezőgazdasági vállalkozások főbb tevékenységek szerinti adataiból megállapítható a növénytermesztés dominanciája, az állattenyésztési ágazatok csökkenő aránya és a nem-mezőgazdasági kiegészítő tevékenységek relatív csekély súlya.

A korábbihoz képest csökkent az állattenyésztés aránya.

**A mezőgazdasági vállalkozások főbb ágazatok szerinti
bruttó kibocsátása**

Megnevezés	2003	2004	A bruttó kibocsátás megoszlása százalékban	
	Folyó áron (Mrd Ft)		2003	2004
növénytermesztés és kertészeti termékek	700,8	963,9	50,2	56,9
állattenyésztés	587,3	541,7	41,5	35,2
nem mg-i másodlagos tevékenység	51,9	50,5	2,9	2,7
mezőgazdasági szolgáltatás	76,7	96,5	5,4	5,2
mezőgazdasági kibocsátás összesen	1416,8	1652,6	100	100

Forrás: KSH

**A gazdaságok versenyképességét kifejező néhány mutatószám
a gazdaságok típusa szerint (2001-2005)**

Egyéni gazdaságok	Mértékegység	2001	2002	2003	2004	2005
Teljes eszközérték	1000Ft/100 ha	45295,70	50005,20	63247,31	70518,77	69027,04
Értékesítés nettó árbevétele a mg.-ban	1000 Ft/ha	209,95	231,29	196,98	200,13	185,72
ebből: szántóföldi növ.term., gyepgazd.	1000 Ft/ha	70,11	74,99	74,62	75,57	87,61
állattenyésztés	1000 Ft/ha	94,31	108,21	71,84	78,6	54,74
Bruttó termelési érték a mg.-ban	1000 Ft/ha	252,08	273,30	237,84	267,64	248,01
Mérleg szerinti eredmény	1000 Ft/ha	15,17	5,59	-4,75	10,24	14,18
Termelési érték arányos jövedelmezőség	%	10,90	8,34	4,31	11,11	15,01
Saját tőke jövedelmezősége	%	6,94	5,27	1,90	5,15	6,45

Társas gazdaságok	Mértékegység	2001	2002	2003	2004	2005
Teljes eszközérték	1000Ft/100 ha	38174,51	45041,12	52353,06	59263,37	62969,21
Értékesítés nettó árbevétele a mg.-ban	1000 Ft/ha	334,02	342,55	355,00	379,77	368,66
ebből: szántóföldi növ.term., gyepgazd.	1000 Ft/ha	83,04	80,16	92,56	98,41	113,3
állattenyésztés	1000 Ft/ha	132,14	144,79	137,73	157,21	142,31
Bruttó termelési érték a mg.-ban	1000 Ft/ha	400,41	429,73	433,52	490,08	459,48
Mérleg szerinti eredmény	1000 Ft/ha	11,03	11,93	-14,79	11,48	13,5
Termelési érték arányos jövedelmezőség	%	3,54	3,37	-2,66	3,39	4,63
Saját tőke jövedelmezősége	%	6,40	5,48	-3,74	5,36	6,33

Összes gazdaság	Mértékegység	2001	2002	2003	2004	2005
Teljes eszközérték	1000Ft/100 ha	41668,41	47373,31	57765,17	64960,11	65945,16
Értékesítés nettó árbevétele a mg.-ban	1000 Ft/ha	278,13	290,28	276,50	288,85	278,79
ebből: szántóföldi növ.term., gyepgazd.	1000 Ft/ha	77,31	77,73	83,64	86,85	100,68
állattenyésztés	1000 Ft/ha	115,24	127,61	105,00	117,43	99,29
Bruttó termelési érték a mg.-ban	1000 Ft/ha	332,93	356,24	336,31	377,49	355,59
Mérleg szerinti eredmény	1000 Ft/ha	12,83	8,95	-9,80	10,85	13,83
Termelési érték arányos jövedelmezőség	%	6,07	5,16	-0,21	6,16	8,18
Saját tőke jövedelmezősége	%	6,66	5,36	-0,17	5,22	6,41

Megállapítható, hogy mind az egyéni mind a társas gazdaságok esetén az elmúlt időszakban folyamatosan növekedett a gazdaságok teljes eszközértéke. Az adatokból kiolvasható, hogy a míg a társas gazdaságok esetén a mezőgazdasági termékértékesítés nettó árbevétele fokozatos növekedést mutat, addig az egyéni gazdaságok esetén az egy hektárra jutó árbevétel csökkenő tendenciájú. Ezt az egyéni gazdaságok esetén az állattenyésztésből származó árbevétel markáns csökkenése okozta. Az egy hektárra jutó bruttó termelési érték tekintetében az egyéni gazdaságok az elmúlt öt évben nem értek el számottevő előrelépést, a társas gazdaságok azonban 15%-kal növelték termelési értéküket.

A társas gazdaságok versenyképessége az elmúlt öt évben fokozatosan nőtt.

Az egyéni gazdaságok versenyképességét kifejező néhány mutató a megművelt mezőgazdasági földterület függvényében (2005)

	Mértékegység	<15 ha	15-<40 ha	40-<100 ha	>=100 ha	összes
Teljes eszközérték	1000 Ft/ha	1428,02	708,79	498,87	446,34	690,27
Saját tőke	1000 Ft/ha	1214,13	625,61	409,03	342,77	577,11
Értékesítés nettó árbevétele a mg.-ban	1000 Ft/ha	405,15	178,23	129,38	123,04	185,72
ebből: szántóföldi növ.term., gyepgazd.	1000 Ft/ha	86,98	86,59	84,48	91,05	87,61
állattenyésztés	1000 Ft/ha	154,41	57,00	30,12	21,06	54,74
Mérleg szerinti eredmény	1000 Ft/ha	-4,35	19,63	13,77	19,46	14,18
Termelésiérték-arányos jövedelmezőség	%	10,13	14,38	16,58	21,00	15,01
Saját tőke jövedelmezősége	%	4,06	5,45	7,50	11,22	6,45

Az egyéni gazdaságok versenyképességére vonatkozóan megállapítható, hogy a megművelt földterület nagyságával arányban nő a gazdaságok mérleg szerinti eredménye. Szintén a földterület nagyságával van összefüggésben a gazdaságok termelési-érték és saját tőke arányos jövedelmezősége.

Az egyéni gazdaságok versenyképessége a mezőgazdasági földterület nagyságával arányosan nő.

Magyarországon – az ország viszonylag kis mérete, általánosan jó ökológiai és gazdaságföldrajzi adottságai következtében – nem alakult ki regionális specializáció a főbb mezőgazdasági ágazatokban (gabona, sertés, baromfi), bár bizonyos termékek (paprika, paradicsom, bogyós gyümölcsök, szőlő-bor stb.) esetében különleges adottságú termőterületek alakultak ki. Várható, hogy a mezőgazdasági termelés szempontjából gyengébb adottságú régiókban (Közép-Magyarország, valamint Közép- és Nyugat-Dunántúl) az agrárágazat szerepe tovább csökken, termelési struktúrája extenzív irányba változik. A jobb adottságú régiókban (Dél-Alföld, Észak-Alföld, Dél-Dunántúl), megőrzi pozícióját. A gazdasági szempontból hátrányos helyzetű Észak-Magyarország jelentős részén – ahol egyébként

Nem jellemző a regionális specializáció a mezőgazdasági termelésben...

tartósan kritikus a foglalkoztatási helyzet – jelentős lesz az önellátási célú, jövedelemkiegészítő mező- és erdőgazdálkodás.

Az egyes országrészek között a termelés szerkezetében ugyan nincsenek számottevő különbségek, de néhány termékcsoporthoz jelentős és jellemző termőhelyei jól kimutathatóak.

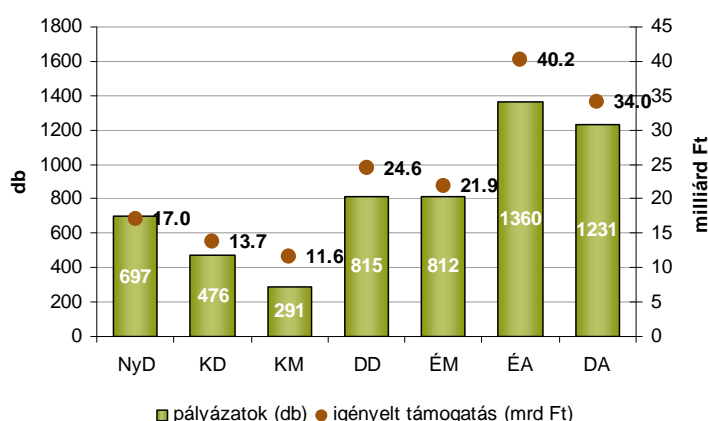
A növénytermelésben Észak- és Dél-Alföldé a vezető szerep, itt található a kalászos gabonák és olajos növények vetésterületének több mint 40%-a, de jelentős a Dél-Dunántúl részesedése is. A gyümölcsös ültetvények területe az elmúlt években nőtt, különösen nagy jelentősége van a munkanélküliséggel sújtott északi-, északkeleti megyékben (Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található az ország gyümölcsös ültetvényének 35%-a). A legjelentősebb regionális különbségek a bortermelésben mutatkoznak, a minőségi bortermelés az Észak-magyarországi régió kisebb területi egységeiben (például Tokaj-Hegyalja, Eger), valamint a Közép- és Dél-Dunántúl megyéire jellemző. A síkvidéki szőlő- és bortermelésre inkább az asztali borok előállítására jellemző, és ebben Dél-Alföld (Bács-Kiskun megye) áll az élen. A kukorica termelés terén 2005-ben a Dunántúl (4.664.125 t), és az Alföld, valamint Észak-Magyarország (összesen: 4.010.269 t) térsége adta az országos termés több mint 90%-át. Az ország keleti és nyugati része nagyjából azonos mennyiségű kukoricát termelt, markánsan a Dél-dunántúli Régió emelhető ki, amely az össztermés 25%-t (2.565.513 t) adta. Ezt követi a Dél-alföldi (1.845.0324 t), az Észak-alföldi (1.787.202 t) és a Közép-dunántúli (1.180.063 t) Régió.

...bár egyes termékek jellemző termőhelyei azonban jól beazonosíthatóak.

Az állattenyésztésben a vágósertés, a vágóbaromfi és a vágómarha termelés főként a két alföldi régióban koncentrálódik, a vágómarhatermelésben jelentős szerepe van a nyugat-dunántúli régióknak is. A juhászat a két alföldi régió mellett Észak-Magyarországnak is jellemző ágazata. A tejhasznú szarvasmarhatartás szintén az alföldi és dunántúli régiókban jelentős, míg a tojástermelésben Közép-Dunántúl játszik kiemelkedő szerepet. Legtöbb szarvasmarhát a Dél- és Észak-alföldi Régiókban tartottak a gazdasági szervezetek (105,1 e, ill. 76,1 e) és az egyéni gazdaságok (58,4 e, ill. 59,3 e), amely az összes gazdaság állományának (698,8 e) közel 40%-a. További kb. 40% jut a Közép-, Nyugat-, és Dél-dunántúli Régiókra, míg a Közép-, és Észak-magyarországi területeken a legcsekélyebb a szarvasmarha-állomány száma (kb. 20%). A tartó gazdaságok megoszlása is hasonló struktúrát mutat, bár az Észak-magyarországi Régió egyéni gazdaságainak mennyisége a középmezőnybe sorolható (2443, a legtöbb az Észak-alföldi: 7008). A sertés-állomány jelentősebb része - mind a gazdasági szervezetek, mind az egyéni gazdálkodók szempontjából vizsgálva - szintén a két alföldi régióban csoportosult (Észak-Alföld: 324,3 e egyéni gazdaságokban, 601,3 e gazdasági szervezetekben; Dél-Alföld: 518,4 e, ill. 504,6 e). Legkevesebb

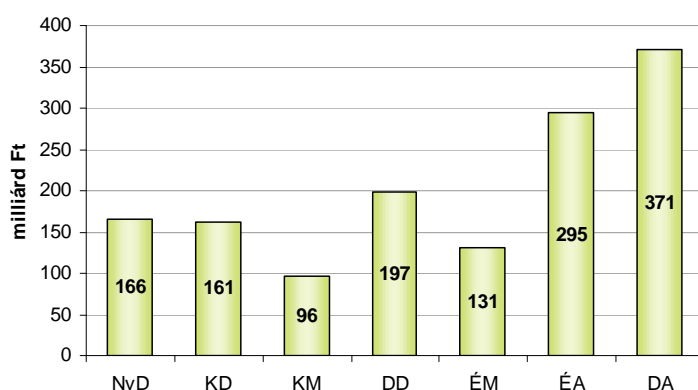
sértést pedig – csakúgy, mint szarvasmarhát – a Közép-, és Észak-magyarországi térségekben tartottak. A gazdasági szervezetek tartó gazdaságainak száma is ebben a két régióban a legkisebb (35, ill. 42), míg az egyéni gazdálkodók száma országos viszonylatban közepes mennyiségűnek mondható (33.759, és 32.866).

Az AVOP keretében benyújtott pályázatok darabszámának és az igényelt támogatás regionális megoszlása (Forrás, AVOP félidős értékelés)

A megelőző programidőszak során benyújtott pályázatok területi eloszlása arányos az adott régió mezőgazdaságban betöltött súlyával és a mezőgazdasági kibocsátás regionális megoszlásával.

A 2003. évi mezőgazdasági kibocsátás regionális megoszlása (Forrás: AVOP félidős értékelés)

Magyarországon a mezőgazdaságban egyszerre vannak jelen a nagy- és a kisméretű gazdaságok. A gazdálkodó szervezetek tipikusan nagy földterületen gazdálkodnak, míg az egyéni gazdálkodókra a kis méretű, kevésbé hatékony birtokstruktúra jellemző. Az egyéni gazdaságok által használt földterület átlagos mérete Magyarországon 1991-2005 között több mint hétszeresére (0,5 hektárról, 3,5 hektárra) nőtt. Ennél azonban – a piacra jutáshoz – sokkal erőteljesebb koncentrációra van szükség. Az MVH adatai szerint 2005-ben 208 ezer mezőgazdasági termelő és gazdálkodó szervezet igényelt területalapú (SAPS) támogatást. A potenciálisan árutermelőnek tekinthető egyéni gazdaságok, vállalkozások száma 210-220 ezerre becsülhető.

A birtokstruktúra lassú koncentráció mellett jelentős szélsőségeket mutat.

Földterület megoszlás gazdálkodási formák szerint; 2003

Megnevezés	Összesen	Az átlagos termőterület nagysága, (ha)	Az egy hektárnál nagyobb termőterületet használók száma
Mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági szervezetek	7 813	503,09	5 981
Egyéni gazdaságok	765 608	3,33	215 050
Együtt	773 421	8,15	221 031

Forrás: KSH

1.1.1.1. Erdőgazdálkodás

Az ország területének 21,4%-a erdészeti hasznosítású, ebből a tényleges erdősültség 19,9%. Az erdők területi megoszlása egyenlőtlen, az alföldi régiók erdősültsége 9,4%, a hegy- és dombvidékeké 27%. Az erdőterület folyamatosan gyarapodott 1994 óta. Tíz év alatt mintegy 90 ezer hektár erdőtelepítés történt, amely az erdőterület 1%-os növekedését eredményezte. Az ország erdősültsége javul ugyan, de nemzetközi összehasonlításban még mindig alacsonynak mondható (EU-15: 35,1%). Hosszú távon (35-50 év) az ország erdősültségét az optimálisnak tartott 27%-ra lehet növelni. Az erdőgazdálkodás alá vont terület 1,98 millió ha (2005), a faállománnyal borított terület pedig 1,85 millió ha.

Az erdők 41 %-a magántulajdon, 58%-a állami, míg 1% közösségi tulajdonú. A teljes magántulajdonú erdőterület 787-ezer hektár, amelyből 555 ezer hektáron (71,5%) egyéni és társult gazdálkodás folyik. Az erdőtelepítések legnagyobb részét (90%-át) magántulajdonú területeken végzik, így a magánerdők aránya folyamatosan növekszik. A magánerdő tulajdonosok száma az erdőterület működőképes részén megközelíti a 250 ezer főt, amely a tulajdon elaprózottságára utal. A működő magánerdő tulajdonok átlagos területe 2,2 hektár.

Az erdőterületek aránya növekszik.

1.1.1.2. Élelmiszer-feldolgozás

Az élelmiszeripar termelése 2005-ben 4,4%-kal maradt el az előző évitől. Ennek hátterében a hazai eladások mérséklődése áll, miközben a külpiazi értékesítés volumene nőtt. A 250 főnél többet foglalkoztató nagyvállalatok termelése átlag feletti mértékben bővült, teljes egészében a növekvő export alapján. A kisvállalkozások 5% körüli ütemben növelték termelésüket, csökkenő exporttal és jelentősen emelkedő belföldi értékesítéssel. A közepes vállalkozások – kiegyenlítettebb belföldi és külföldi értékesítési dinamikával – a kisvállalkozásokéhoz hasonló növekedést értek el.

Jelentősen változott az élelmiszer-feldolgozással foglalkozó különböző méretű szervezetek súlya.

Élelmiszeripari adatok 2004-ben

	Bruttó termelési érték (millió HUF)	Értékesítés értéke (millió HUF)	Termelés	Belföldi értékesítés		Export értékesítés	Foglalkoztatottak száma
				volumenindex (%) 2003 év=100%			
Húsfeldolgozás	200 747	199 363	86,8	87,6	84,4	11 862	
Baromfifeldolgozás	188 886	189 633	103,4	108,0	100,0	13 921	
Hús-, baromfihús készítmény	99 447	99 874	147,7	138,8	229,0	7 042	
Gyümölcs-zöldségfeldolgozás	172 114	167 196	88,0	98,4	80,2	10 787	
Tejfeldolgozás	212 678	213 721	96,0	98,0	78,8	8 794	
Malomipar	82 428	82 441	89,4	90,2	-	5 031	
Takarmánygyártás	145 629	144 947	92,6	85,4	110,0	4 758	
Kenyér és tésztafélék gyártása	94 961	95 400	103,0	98,8	243,6	22 290	
Cukorgyártás	77 031	53 675	156,3	97,0	-	1 250	
Sörgyártás	85 742	86 097	79,3	81,8	4,3	2 723	
Üdítőgyártás	103 026	104 029	103,9	97,4	528,8	4 555	
Bortermelés	48 447	47 493	102,4	99,7	98,3	3 892	
Egyéb	141 516	142 900	99,2	93,1	-	9 339	

Forrás: KSH

Az élelmiszer-feldolgozásban – a termelés közel egyharmadával (32,4%) – a Közép-magyarországi régió szerepe a legjelentősebb, a régió élelmiszeripari termelésből való részesedése 1994 óta mintegy 9%-kal nőtt. Szerényebb mértékben (0,6%) növekedett Dél-Dunántúlon a termelési érték, míg a többi régióban az élelmiszeripar jelentősége mérséklődött. Az élelmiszeripari munkaerőlétszám közel 60%-a (régióként szinte azonos, 20% körüli részesedéssel) három régióban koncentrálódik (Közép-Magyarország, Észak-, és Dél-

Az élelmiszer-feldolgozásban a Közép-magyarországi régió szerepe a legjelentősebb.

Alföld).

Erősségek

A magyar mezőgazdaság, élelmiszer-feldolgozás és erdészet üzemi szerkezete az eddig megvalósított fejlesztési programok hatására a bruttó kibocsátás 30-40%-a tekintetében egyértelműen versenyképes és az elmúlt években a fejlődés is szignifikáns volt.

Az uniós csatlakozást megelőző nemzeti beruházási támogatások, majd a SAPARD és az AVOP intézkedések hatására a szántóföldi növénytermesztésben az eszközállomány, főképp az erőgéppállomány több ezer gazdaságban megújult. A vállalkozások fejlesztési szándéka, támogatások iránti abszorpciós képessége – különösen a gépberuházások esetében – igen erős. Hazánk kiváló gépértékesítési hálózattal rendelkezik, amely a műszaki-technikai megújulás egyik feltétele. Az életképessé tehető, fejlődési potenciállal rendelkező kisgazdaságok beruházási igénye a jövőben is jelentős lesz.

Javult a technológiai színvonal, bár igen sok vállalkozás technológiai megújításra szorul.

Annak ellenére, hogy a magyar nemzetgazdaság összeteljesítményén belül a mező- és erdőgazdaság relatív súlya folyamatosan csökken, az ágazat nemzetgazdasági szerepe nemzetközi összehasonlításban sem elhanyagolható. Az ágazat részesedése a bruttó hozzáadott értékből másfélszerese az EU átlagának. A mezőgazdaság 2003. évi bruttó hozzáadott értéke régiók szerint: Dél-Alföld: 26%, Észak-Alföld 20%, Dél-Dunántúl (a legkisebb aránnyal) 13%.

Az ágazat relatív súlya ma is nagyobb, mint az EU átlaga.

Az ország termőhelyi adottságai európai összehasonlításban kiválóak, az ország területéből a mezőgazdasági és a szántóterület aránya viszonylag magas, 63% és 48,5%. A mezőgazdasági- és a termőterületből az egyes régiók eltérő arányban részesednek, legnagyobb mértékű az Észak- és a Dél-Alföld (20-20%), legkisebb Közép-Magyarország (6-7%) részesedése.

A mezőgazdasági terület aránya magasabb, a területi termelékenység alacsonyabb az EU átlagánál.

A munkatermelékenység és a területi termelékenység azonban az EU átlagánál alacsonyabb, egy éves munkaerőegységre (AWU) és az egységnyi területre jutó mezőgazdasági bruttó hozzáadott érték Magyarországon a 2002-2004 évek átlagában az EU átlagának 20-25%-át (átlagosan 22,3%-át) érte el.

Az ország mezőgazdasági termelésbe bevont területe kistérségi szinten homogén agrártérségekre bontható, melyek adottságaikat, illetve agrár-termelési szerkezetüket tekintve egységes képet mutatnak.

Az Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program keretében 2,3 millió tonna új tárolókapacitás épült, a felújított tárolók kapacitása 350 ezer tonna. Ezáltal térségi és országos integrátorok jöttek létre. Mindezek megfelelő alapot jelentenek a további agrárlogisztikai fejlesztésekhez.

Az agrár-logisztikai fejlesztések a meglévő kapacitásokra építhetnek.

A jelenlegi gabonatermelési- és piaci struktúra túltermeléshez vezet, nem képes maradéktalanul biztosítani a piaci egyensúlyt. Ezt jelzi az intervenciós készletek növekedése, amely elérheti a 6 millió tonnát is. Az energetikai célú szántóföldi növénytermesztés a 2003. évi 0 közeli szintről, 2006-ban eléri a 10 ezer ha-t.

A kedvező zöldáram átvétel hatására jelentősen növekedett a tüzeléstechnikai célú biomassza felhasználás, 2005-re meghaladta az 500 ezer tonnát.

Az utóbbi öt év átlagában évente 13-14 millió tonna gabona termett és ebből a 8,4 millió tonna belföldi – humán és takarmány célú – felhasználású. 5-5,5 millió tonna belső felhasználáson felüli árualapból mintegy 2,0-2,5 millió tonna energetikai célú felhasználásra van lehetőség. Ezen felül az ország agrárpotenciáljára alapozva mintegy 7-8 millió tonna biomassza energetikai célú felhasználására van lehetőség. A megújuló energia iránt jelentős piaci igény mutatkozik, amely exportlehetőséget is magában foglal. 2015-re Magyarország vonatkozásában 160 PJ/év zöldenergia, valamint mintegy 180 kt bioetanol és 231 kt biodízel felhasználását kell elérni. Ennek teljesítéséhez kb. 7,8 millió t/év tüzeléstechnikai célra felhasználható biomassza, 600 ezer tonna olajnövény és minimálisan 900 ezer tonna bioetanol alapanyagot kell biztosítani. A gabona versenyképes termelésének lehetősége hosszabb távon biztosítja az iparág gazdaságos és biztos nyersanyagellátását.

A magyar állattenyésztés kiterjedt infrastruktúrája, szakmai múltja, jól szervezett intézményrendszere, színvonalas állategészségügyi szolgálata és takarmánybázisa révén jelentős termelési potenciállal rendelkezik. Kelet-Közép-Európában Magyarország rendelkezik a kor színvonalának megfelelő genetikai alapokkal a termesztett növények és a haszonállatok tekintetében egyaránt.

Magyarországon a legtöbb megtermelt mezőgazdasági termék mennyisége meghaladja a belföldi szükségletet. Hazánk az újonnan csatlakozott tagállamok közül azon kevés országok közé tartozik, amelyek élelmiszertermékekből tartósan nettó exportőrök. A jövőbeli fejlődés lehetőségét megalapozzák a keleti piacokon ismert élelmiszeripari márkák és a tradicionális, valamint az Unió piacain is növekvő jelentőségű kereskedelmi kapcsolatok.

A kertészeti ágazatok az elmúlt évek átlagában a bruttó kibocsátásból több mint 15%-kal, az összes agrárexportból közel 25%-kal részesültek. Az életminőség javulásával és az egészségtudatos fogyasztás bővülésével jelentős keresletélénkülés prognosztizálható a termékek iránt az Unióban és Magyarországon is. Az integrálódó kertészeti ágazat egyre rugalmasabban alkalmazkodik az új piaci

Az agrár-szerkezetváltás jegyében a megújuló energia-termelés növekvő szerepet játszik a jövőben.

A magyar állattenyésztés jelentős termelési potenciállal rendelkezik.

Tartósan nettó exportőri pozíciót tölt be hazánk az élelmiszer-termékek terén.

A kertészeti ágazat jelentős fejlődési potenciállal rendelkezik.

trendekhez, fogyasztási szokásokhoz. Számos termőhely egyedi és különleges minőségű, táj-specifikus alapanyagok, termékek termelésére alkalmas. Ezek többnyire munka-intenzív „kistermékek”, előállításukban az egyéni gazdaságok fokozódó szerepet töltenek be. Ez előnyösen hat az önfoglalkoztatásra, a gazdaságon belüli munkahelyek bővítésére, valamint ösztönzi a hagyományokat felelevenítő, tájjellegű termékfeldolgozást is. Kiaknázható kapacitást hordoz magában a nem élelmiszer célú kertészeti tevékenység, valamint a geotermikus energiaforrások hasznosítására alapozott fejlesztések.

Az utóbbi fél évtizedben megfigyelhető a földhasználat lassú koncentrációja, 2000 és 2003 között 20 százalékkal csökkent az 5 hektár alatti és hasonló mértékben (17 százalék) az 5-50 hektár méretű egyéni gazdaságok száma. Előbbiek eredményeként szerényen növekedett az 50-100 hektár, valamint a 100-300 hektár méretű gazdaságok száma. Tevékenységüket főként a kifejezetten önellátásra termelő, illetve a felesleget értékesítő (félig önellátó) gazdaságok hagyták abba, amelyeknek a száma a 200.000-et is eléri. Az egyéni gazdaságok körében tapasztalt koncentráció kedvező tendencia, amely a fejlődőképes kisgazdaságok megerősödésének irányába mutat.

Megindult a birtok-koncentráció, mely a versenyképes gazdaságok kialakulásának feltétele.

2006 végére mintegy 200 állami elismeréssel rendelkező termelői csoport alakul hazánkban, amelyeknek megközelítően 12-15.000 tagja van. Emellett csaknem 650 BÉSZ is alakult Magyarországon.

Növekszik a termelői szerveződések száma.

Hazánknak komoly felhasználatlan vízkészletei vannak és jelentős az öntözési kultúrája. A vizek kártételei ellen komoly vízrendezési, talajvédelmi és meliorációs beruházások épültek ki.

A vízgazdálkodás infrastruktúrája kiépített.

Az erdőgazdálkodás évszázados tapasztalatok alapján, hosszú távú tervekre alapozottan folyik, így a tartamosság biztosított, azonban emellett is mindössze az évi 7 millió köbméter körüli fakitermelési lehetőségnek csak a 75%-át használja ki az ország. Ez mindenekelőtt kedvez a természeti állapot javulásának, azonban potenciális gazdasági lehetőségeket is rejt. Az erdőgazdálkodás hosszú távú termelési ciklusa és idényjellege miatt a mezőgazdaságban foglalkoztatottak számára biztos kiegészítést jelent.

Az erdő-gazdálkodásban a hosszú távú érdekek kielégítése dominál.

Az államilag támogatott, jogilag szabályozott agrár-szaktanácsadási rendszer jelenlegi formájában 1999. óta működik. A hazai szaktanácsadás rendszere három elemből áll.

A hazai szaktanácsadás rendszere jól kiépített.

A szaktanácsadási szolgáltatást a hatóságilag nyilvántartott, névjegyzéki szaktanácsadók nyújtják a termelők részére 24

szakterületen. A szaktanácsadók névjegyzékbe való felvétele és névjegyzékben maradása jogszabályban meghatározott követelményekhez (pl. felsőfokú szakirányú végzettség, 5 év gyakorlat, teljesítményértékelés, évenkénti kötelező továbbképzés és vizsga, stb.) kötött. A jelenleg 560 fő névjegyzéki szaktanácsadó többsége egyéni vállalkozóként dolgozik. A szaktanácsadás országos szintű irányításáért az FVM felelős. Az ehhez kapcsolódó szervezési, adminisztrációs, koordinációs feladatokat országos szinten az FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet végzi, a régiós szintű feladatokat ellátó 7 Regionális Szaktanácsadási Központtal együttműködve.

Ezen a rendszeren kívül a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervhez kapcsolódóan 2004-2006. időszakban 400 fő végez közhasznú tanácsadó munkát.

A minisztérium megyei Földművelésügyi Hivatalainak köztisztviselői közül, a falugazdászok (650 fő) a közigazgatási munkájukhoz kapcsolódóan általános, tájékoztatás jellegű tanácsot is nyújtanak a gazdálkodóknak.

Gyengeségek

A gazdaságok többsége tőkehiány miatt önerőből nem tudja a versenyképes termelés műszaki technológiai háttérét megteremteni. Különösen jelentős a betakarítás utáni (post-harvest) fázisok modernizációs igénye. Fontos gazdasági létesítmények (pl. műtrágya, növényvédő szer tárolók, terményszárítók, takarmánykeverők, trágyatárolók, infrastrukturális létesítmények) felújítására nem jutott elegendő forrás. A gépek, berendezések átlagéletkora 12-15 év, amelyet a környezetvédelem a minőségi termelés elősegítése és az energiatakarékosság szempontjából feltétlenül meg kell újítani. Az egyéni gazdaságok tulajdonában lévő traktorok és kombájnok átlagosan 4-6 évvel idősebbek a gazdasági szervezetek tulajdonában lévőknél. Az eszközök nagyfokú elhasználtságát mutatja, hogy több mint 50%-uk átlagos életkora 10 év feletti. A teljesítmény ellátottsági és gépsűrűségi mutató európai összehasonlításban alacsony. Míg az EU átlagában 1 ha mezőgazdasági területre 5,2 kW motorteljesítmény jut, addig Magyarországon ez a mutató 2,1 kW/ha. Hazánkban az egy traktor által művelt terület 48,7 ha, míg az EU-ban 19,6 ha.

A termelés technológiai háttérét a versenyképesség növelése érdekében erősíteni szükséges.

A növénytermesztésre a leegyszerűsödött, főként tömegtermékeket előállító termelési szerkezet jellemző. A vetésterület arányát, a termék-előállítás mértékét tekintve a gabonatermesztés a meghatározó (65-68%). Ez akadályozza a termőhelyi adottságokhoz, a birtokméretekhez, az eszközellátottság színvonalához, a foglalkoztatási szempontokhoz igazodó termelési szerkezet kialakítását. A gabonatermelés helyzetét, beleértve az értékesítést is, nehezítik a logisztikai rendszer és a raktározás hiányosságai. A

A növénytermesztésre az egyoldalú termékstruktúra, a nagy hozam-ingadozások és az alacsony színvonalú agrotechnika jellemző.

növénytermesztésben nagyok a hozamingadozások, ami a változó időjárási körülmények mellett sok esetben az üzemek egy körére még mindig jellemző szakszerűtlen, és alacsony színvonalú agrotechnika következménye.

A mező- és erdőgazdasági infrastruktúra egyes elemei (utak, kiszolgáló létesítmények, vízgazdálkodási rendszerek, a post-harvest fázisának eszközei, a tárolás létesítményei, erdőtulajdonosok eszközállománya) hiányosak, illetve korszerűtlenek.

A mezőgazdasági infrastruktúra korszerűsítésre szorul.

Az élelmiszeriparhoz kötődő kereskedelmi logisztikai rendszerek fejletlensége – különös tekintettel a termelői tulajdonú, kereskedelmet is szolgáló logisztikai rendszerekre – gátja a versenyképesség erősödésének. Tovább szükséges növelni az egyes logisztikai kapacitások közötti kapcsolatot, amely többek között a beruházásokhoz kötődő külterületi úthálózat további fejlesztése keretében lehetséges.

Erősíteni kell a meglévő logisztikai kapacitások közötti kapcsolatot.

Magyarország jelenleg nem teljesíti a megújuló energiára vonatkozó közösségi előírásokat. A megújuló energia előállításának feldolgozó-kapacitása az országban minimális. Mindez párosul az energiahatékonyság alacsony szintjével. Jelenleg Magyarországon a bio-üzemanyagok részaránya 0,4% az összes felhasznált üzemanyagon belül, ami mintegy tizede az EU vonatkozó adatainak. Az összes megtermelő biomassza csupán 8-10%-a kerül energetikai hasznosításra.

A megújuló energia előállítása elősegíti a szerkezetváltást és a vonatkozó uniós előírásoknak való megfelelést.

Az adottságokhoz viszonyítva aránytalanság alakult ki a növénytermelés és az állattenyésztés között és ez hátrányosan érinti a transzformációs lehetőségeket (kevesebb állat kevesebb növényi terméket fogyaszt), továbbá a külpiaci lehetőségeket is. A termelési és értékesítési (logisztikai) sajátosságokból adódóan hosszú távú és fenntartható fejlődés csupán akkor volt tapasztalható, mikor a megtermelt növénytermesztési alapanyag döntő részét a hazai állattenyésztés képes volt felhasználni – tehát olyan színvonalú állattenyésztés működött, ami a növénytermesztés termelési potenciálját lekötötte.

A növénytermelés és állattenyésztés egyensúlya megbomlott.

- 1) Az elmúlt 10-15 évben a termelési és piaci feltételek jelentős mértékű változásaihoz az állattenyésztési ágazat nehezen tudott alkalmazkodni és ezért nagy mértékben csökkent az állati termék-előállítás termelési értéke. Nemcsak a termelői létszám és az állatlétszám csökkent drasztikusan, hanem elmaradtak a fejlesztések, az egykor hatékony állattartás elavult. Az EU piaca és szabályozási rendszere valamint az újra megnyíló külpiacok kiszámíthatóbb, szélsőséges változásoktól mentes környezetet

teremtenek, ami az ágazat fejlődésének jó előfeltétele.

- 2) A növénytermesztés jobban tudott igazodni a környezeti feltételek változásaihoz, ezért az elmúlt években a mezőgazdaságra vonatkozó fejlesztési törekvések a növénytermesztésben sokkal jobban érvényesültek. Jól mutatja ezt, hogy a SAPARD vagy az AVOP támogatási programok keretében a növénytermesztési ágazatokba 8-szor, 9-szer nagyobb fejlesztési pénzek áramoltak, mint az állattenyésztésbe. A műszaki színvonal és a termelési hatékonyság jelentősen eltávolodott a két ágazat esetében. A jobb támogatás-felszívó képessége miatt a növénytermesztési ágazatok technológiai színvonala javul, az állattenyésztésé szinten marad, illetve relatíve romlik.
- 3) Az elmúlt 10-15 év egyértelmű társadalmi tapasztalata, hogy egyenes összefüggés van a vidéki életforma színvonalának csökkenése, a tájkultúra hanyatlása, a rendelkezésre álló természeti erőforrások hatékony kihasználásának a romlása illetve az állattenyésztési ágazatok beszűkülése között.

Ma az alábbi tendenciák tapasztalhatóak a magyar agrárágazatban: A növénytermesztés termelési hatékonysága nagy mértékben javul az állattenyésztésé kis mértékben javul. A növénytermesztési termelés hatékonyság-javulásának alig a 20 %-át éri el az állati termék-előállításban mérhető hatékonyság-javulás. A növénytermesztés koncentrálódik és termelési alapjai bővülnek, az állattenyésztés is koncentrálódik de termelési alapjai szűkülnek.

Amennyiben a két ágazat közötti különbségek tovább növekednek, akkor számolni kell azzal, hogy:

- felhalmozott, vagy alacsony árszínvonalú takarmány-alapanyag jelenik meg az EU piacain;
- a hozzáadott érték növelésének a lehetőségei (elsősorban az élelmiszeriparban) beszűkülnek;
- a természeti erőforrások kihasználásának fenntarthatósága romlik;
- az állattenyésztéshez kapcsolható természeti és a vidéki életformára jellemző értékek elsorvadnak, ezeknek az értékeknek a megítélése háttérbe szorul.

Az állattenyésztés és növénytermesztés esetében tehát strukturális feszültségek alatt a fenti problémákat értjük elsősorban.

A jelentős piacvesztés miatt (Oroszország, EU piacok) az állattenyésztés termelési kapacitás-kihasználtsága mindössze 45%-os.

A termelés, a feldolgozás és az értékesítés integrációja hiányos. Az EU-s gyakorlat is tanúsítja ugyanakkor, hogy fejlett állattenyésztési kultúra nélkül nem képzelhető el tartósan a fenntartható agrárgazdaság, a magas színvonalú környezet kultúra, nem valósíthatók meg a mezőgazdaságban a hozzáadott érték és a foglalkoztatás növelését szükségszerűen célzó törekvések.

Fejlett és hatékony állattenyésztés nélkül nem teremthető meg az évente újratermelő biomassza készleteinek biológiailag értékes fehérjévé alakítása, nem válna lehetségessé a kompetitív és komparatív előnnyel termelhető gabonafeleslegeink mainál sokkal rugalmasabb hatékonyabb és a jövedelmezőbb konverziója.

Főként az egyéni állattartó gazdaságokban komoly elmaradás mutatkozik az EU környezetvédelmi, állatjóléti, minőségbiztosítási előírásainak, követelményeinek teljesítésében. A nagy méretű állattartó telepek (IPPC) közül 299 sertés- és 247 baromfitelephely felújítása szükséges. A kisebb méretű, az EU előírásainak való megfelelés érdekében korszerűsítendő telephelyek országos száma mintegy 3300. Az elmúlt években a beruházások éves szinten nem haladták meg a 20 Mrd Ft-ot. Az állattartó épületek és a beépített technológiák átlagéletkora 30-35 év.

Az állattenyésztés technológiai színvonala fejlesztésre szorul.

A hazai állattenyésztés egészére jellemző az ágazaton belüli polarizálódás. Az ágazat egyik része, megfelelő termelési háttérrel és piaccal rendelkezik, jelentős jövedelmet termel, míg egy kisebb része folyamatos veszteséget állít elő. Ezen réteg helyzetének javítása és a gazdaságosabb termelők pozícióinak megőrzése a célja a következő időszakban bevezetni kívánt tőkejuttatásos fejlesztési-, kompenzációs jövedelempótló, bevételnövelő állattenyésztési vonatkozású intézkedéseknek.

Az élelmiszer-feldolgozásban a kis- és középvállalkozások túlsúlya jellemző, 89,6%-a 20 fő alatti. Meghatározó részénél – különös tekintettel a kis- és középvállalkozásokra – jelentős a tőkehiány miatti versenyhátrány, és nincs elegendő fedezet az EU előírásoknak megfelelő minőségi, élelmiszerbiztonsági és környezetvédelmi fejlesztésekre sem. Nem megfelelő a vállalkozások nyereségtermelő képessége, az innováció szintje, és a marketing-tevékenység is javításra szorul. Egyes szakágazatokban jelentős a kapacitásfelesleg, a kapacitások területi eloszlása kiegyenlítetlen és a vállalkozások körében alacsony a szakosodás szintje is. Különösen a kis- és középvállalkozásoknál (KKV-k) jelentős elmaradás tapasztalható az innováció és a K+F eredmények alkalmazása területén. A vállalkozásoknak ma még csekély hányada alkalmazza a korszerű info-kommunikációs (IK) technikákat.

Az élelmiszeripar számára az uniós előírásoknak való megfelelés és az innováció növelése jelent kihívást.

A kertészeti ágazati kibocsátás 12%-át reprezentáló TÉSZ-ek mellett az ágazati termelés döntő többségét integráción kívüli termelők adják, amelyeknek a piaci alkupozíciója gyenge, termékminősége változó, technológiája korszerűsítésre szorul.

A kertészeti ágazat technológiai színvonalát emelni szükséges.

Magyarországon a gazdálkodók nemek szerinti bontása az alábbi: a gazdálkodók 76%-a férfi, 24%-a pedig nő. A férfi gazdálkodók átlagéletkora 53 év, a női gazdálkodóké pedig 60 év. A nem gazdálkodó státuszú családtag 74%-a nő, 26%-a pedig férfi. A nem gazdálkodó férfi családtagok átlagéletkora 32 év, a női családtagok átlagéletkora pedig 46 év.

A mezőgazdasági termelők korstruktúrája romlott.

Látható, hogy a mezőgazdaságban dolgozó nők átlagéletkora magasabb a férfiakénál, ezért a korstruktúra átalakítására tett lépéseknél különös figyelmet kell szentelni a nőknek, különös tekintettel a női gazdálkodókra. Az egyéni gazdálkodók 52%-a 56 év feletti, a fiatalabb (40 év alatti) korosztályba tartozó családi munkaerő ugyanakkor felére csökkent 2000-2003 között. Az idős gazdálkodók közül sokan a gazdaságtalan, elaprózott birtokstruktúra, valamint a fejlesztési források hiánya következtében nem képesek az Európai Unió követelményeinek megfelelő, versenyképes termelés folytatására. E vállalkozások többsége kényszervállalkozásnak tekinthető. Az egyéni gazdaságokban dolgozó családi munkaerő átlagos életkora 47 év, a nyugdíjasok aránya közel 40%. A 14-39 éves korosztály 31,4%-ot képvisel, míg az 50 év fölötti korosztály részaránya 47,9%. A 198.735 regisztrált egyéni gazdálkodóból 54,1% 55 év alatti, 17,7% 55-62 év közötti és 28,1 % 62 év feletti. A 35 év alatti egyéni gazdálkodó száma kevesebb mint 16.000.

A mezőgazdasági szakképzés intézményi háttere kiépített, ennek ellenére az egyéni gazdálkodók szakképzettsége alacsony. 2003-ban az egyéni gazdaságok vezetőinek 4,8%-a (2005-ben 4,9%-a) rendelkezik alapfokú, 7,6%-a (2005-ben 7,4%-a) közép-, vagy felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel (a „csak önellátásra termelők” és „a félig önellátásra termelők” együttes aránya 88%). Még az árutermelés szempontjából legjelentősebb, az elsősorban értékesítésre termelő gazdaságok csoportjában is rendkívül alacsony a gazdálkodók szakképzettségi színvonala, e gazdaságok meghatározó hányadának (80%, 71 ezer gazdaság) élén megfelelő szakirányú képzettséggel (közép-, vagy felsőfokú) nem rendelkező gazdaságvezető (gazdálkodó) áll. Az egyéni gazdálkodók közel egynegyede nő, rájuk a férfiaknál kedvezőtlenebb korösszetétel (átlagéletkoruk hét évvel haladja meg a férfiakra jellemző 53 évet), és a szakirányú képzettség alacsonyabb szintje jellemző. Míg a férfiak

Az egyéni gazdálkodók szakképzettsége alacsony.

2%-a rendelkezik felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel, addig ez a nők csupán 0,2%-ára mondható el.

Az egyéni gazdálkodóknál elsősorban az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek (piac- és termelés-szabályozás, támogatási rendszer, a termékek minőségi előírásai, az állatelhelyezés követelményei, környezetvédelmi előírások), valamint a gazdaságvezetéssel összefüggő szakismeretek hiányosak, amelyhez hozzájárul az is, hogy az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés kiforratlan. Hiányosak a gazdálkodók üzemviteli és a pályázatok elkészítésével kapcsolatos, valamint marketing ismeretei is. A fentiek miatt a gazdálkodók új piaci körülményekhez való alkalmazkodó és kezdeményező készsége nem megfelelő. Az új erdőtulajdonosok, az erdőgazdálkodásba bekapcsolódó alvállalkozók többsége nem rendelkezik erdőgazdasági- és kereskedelmi szakismerettel.

Jelentős elmaradottság figyelhető meg a számítógép felhasználói ismeretek tekintetében is. A gazdálkodók mindössze 32%-a rendelkezik számítógéppel és 28% használja az Internetet. Az információs és kommunikációs technológiák használatának nemzetgazdasági ágak szerinti összehasonlítása (KSH, 2004) alapján megállapítható, hogy a mezőgazdasági vállalkozások 86,3%-a rendelkezik személyi számítógéppel (nemzetgazdasági átlag 88,6%), mindössze 58,7 %-a rendelkezik Internet hozzáféréssel (nemzetgazdasági átlag 76,2 %). A számítástechnikai területen foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatotthoz képest a mezőgazdaságban 1,2% (nemzetgazdasági átlag 2,8%). A 10 feletti foglalkoztatottal rendelkező mezőgazdasági vállalkozások mindössze 9,7 %-a rendelkezik saját weboldallal, szemben a 38,1%-os nemzetgazdasági átlaggal.

A földhasználat szerkezete – a koncentráció ellenére – még mindig elaprózott. Az egyéni gazdaságok esetében az átlagos termőterület 2005-ben 3,5 hektár. Az egyéni gazdaságok 73%-a egy hektárnál kisebb területen gazdálkodik. Az erdők birtokszerkezete is elaprózott; az 1990-es években lezajlott kárpótlás és privatizáció következtében az erdők 40%-a magánkézbe került. A magánerdő-tulajdonosok becsült száma mintegy negyed millió, átlagos erdőterülete 3 hektár. A hatékony üzemméret kialakulásának gátja az osztatlan közös földtulajdon magas aránya. Az elaprózott birtokstruktúra következtében, főként az egyéni gazdaságokban nehezen alakítható ki a versenyképes üzemméret, és akadályokba ütközik a korszerű agrotechnika alkalmazása, valamint a termelési kapacitások kihasználása is. A termelési kapacitások és technológiák, a termőhelyi adottságok, a gazdaságmérétek összehangolása, a megváltozott követelményekhez való igazítása igen vontatottan halad. A birtokszerkezetből adódó anomáliák, az általános földbirtok rendezés

Hiányosak a gazdálkodók uniós, üzemviteli és számítástechnikai ismeretei.

Az elaprózott birtokstruktúra gátja a versenyképes üzemméret kialakításának.

megoldása, az arányos birtokszerkezet kialakítása országos szinten elengedhetetlen feladata lesz az előttünk álló időszaknak, bár ez több ponton túlmutat a Stratégia hatáskörén.

Annak ellenére, hogy az elmúlt években a termelők szerveződéseinek erősödése tapasztalható, a magyar élelmiszergazdaságnak máig az egyik legnagyobb gondja a gazdálkodók alacsony szintű szervezettsége (piaci fellépése), a termelők, a feldolgozók és a kereskedők közötti harmonikus kapcsolatrendszer hiánya. Az erdőtulajdonosokat összefogó társulások igen lassan szerveződnek, így viszonylag kis területen integrálják az erdőgazdálkodást. A kertészeti ágazati kibocsátás mindössze 12%-át adják a TÉSZ-ek. Az ágazati termelés döntő többségét adó integráción kívüli termelők szervezettsége, ezáltal piaci alkupozíciója gyenge. Az állati termék előállítás csupán 18%-a történik termelői összefogás keretében. A modern gazdaság hálózati jellegének felismerése szükséges a termelői összefogások megerősítése érdekében. A termelői csoportokba szerveződött gazdák száma alacsony. Az érzékeny termékpályákon (sertés, baromfi) érdekérvényesítő képességük különösen gyenge. Általános a piaci szemlélet hiánya.

A gazdálkodók szervezettsége még nem elégséges, kis hányaduk vesz részt valamely termelői összefogásban.

Bár hazánk felszíni vizekben gazdag, a vízjogilag engedélyezett öntözhető területek nagysága csekély. A magyarországi 2%-kal szemben az EU 15 tagállamában az öntözhető területek nagysága a mezőgazdaságilag hasznosított területek 11%-a. A EU 25 tagállama közül e tekintetben Magyarország a 24. Az ország medence jellegéből következik, hogy rendszeresen hol hatalmas mennyiségű víz torlódik össze – árvizek és belvizek formájában – hol aszály veszélyezteti a mezőgazdasági termelés biztonságát. Az árvízzel és belvízzel veszélyeztetett terület nagysága az ország területének 52%-a. Ugyanakkor minden tíz évből háromban az aszály veszélyezteti a növénytermesztést. Az országosan mintegy 37.000 kilométert kitevő közcélú vízi létesítmények és a 312 darab közcélú szivattyútelep jelentős része rossz állapotban van, rekonstrukcióra szorul.

A vízgazdálkodás alacsony színvonalú: az öntözés aránya csekély, a vízkár és annak ellentéte az aszály gyakran nehezíti a termelést.

Összegzés

Összegzésként a versenyképes mezőgazdaság, élelmiszeripar és erdészeti megteremtése elsősorban az alábbiakon alapulhat.

- A hazai agrárium kiváló természeti adottságokra és jelentős tradíciókra építhet.
- Kedvező folyamatok indultak el a technológiai színvonal korszerűsítése terén.
- A termelési struktúra kedvező a megújuló energia iparág kiépítéséhez.
- A szerkezetváltás kapcsán tér nyílik az állattenyésztés

A versenyképes agrárium megteremtése nyolc fő tényezők erősségén alapszik.

további erősödésére, az állattartó telepek korszerűsítésére.

- A nettó exportóri pozícióban lévő élelmiszeripar további fejlesztése a minőségi termékellátás irányába mutat.
- A megindult birtokkoncentráció a hatékony üzemméret kialakulását segíti elő.
- Az ágazat szereplői közötti összefogás elkezdődött.
- Jelentős potenciál rejlik a kertészeti ágazatban, amely a foglalkoztatás-bővítés és a kiegészítő jövedelem-termelés szempontjából lényeges.

A versenyképesség további növelése az ágazatban az alábbi gyengeségek megszüntetését, problémák megoldását jelenti.

- A pozitív tendenciák ellenére az ágazat technológiai színvonala és innovációs képessége továbbra is elmarad a kívánatostól.
- A logisztikai kapacitások összehangoltsága és a termelői érdekeltség nem elégséges.
- A megújuló energia előállítás terén nem teljesítjük az uniós követelményeket a feldolgozó kapacitás elégtelen volta miatt.
- Az állattenyésztés agrárgazdaságon belüli súlya és technológiai színvonala a növénytermesztéshez viszonyítva alacsony.
- Az élelmiszeripar tőkehiányos, a nyereségtermelő képesség alacsony.
- A jelenlegi birtokstruktúra sok esetben nem teszi lehetővé a hatékony termelés kialakítását.
- A termelői összefogások továbbra is csak az érintettek egy csekély hányadát integrálják.
- Az ágazat szereplőinek ismeretei, felkészültsége hiányos, az info-kommunikációs eszközök alkalmazása alacsony.
- Az ágazat további erősödését a kedvezőtlen korstruktúra is hátráltatja.
- Csekély az öntözött mezőgazdasági terület nagysága és hiányos a vízgazdálkodáshoz kapcsolódó infrastruktúra.
- Alacsony az ágazat innovációs készsége, a kutatás-fejlesztésre fordított összeg nagysága.

A versenyképesség további erősítése segít az ágazat előtt álló kihívások, feladatok megoldásában.

Szükségletek

A mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás versenyképességét, a piacok megtartását más eszközökkel is segíteni kell, ezért indokolt a

A beruházási, fejlesztési támogatások a

beruházási, fejlesztési támogatások rendszerének átalakítása. Alapvető fontosságú, hogy a támogatások előnyben részesítsék az innovációt, a fejlesztéseket, a minőségi termelést, az energia- és költségtakarékosságot, az alternatív energiatermelést, a környezet megővését, az állatjólét feltételeinek megteremtését. A versenyképesség növelése nem képzelhető el a műszaki-technikai-technológiai megújulás nélkül. A következő programidőszak során cél az egy hektárra jutó eszközállomány megduplázása a jelenlegi 660.000 Ft/ha-ról megközelítően 1,5 Millió Ft/ha értékre. Elkerülhetetlen a műszaki technológiai fejlesztésből eddig kimaradtak felzárkóztatása. Ebben megkülönböztetett figyelmet kell élvezniük a termelői közösségek érdekeit szolgáló fejlesztéseknek. A homogén agrár-térségeken belül szükséges – általában valamennyi intézkedésre vonatkozóan, de kiemelten a versenyképességet növelő intézkedésekre – a versenyképességet szolgáló fejlesztések közötti összhang megteremtése. A Program végrehajtása során mindennek a középpontban kell állnia. Ez által kezelhetőek a térségi sajátosságok szempontjai az egyes célkitűzések megvalósítása mentén.

versenyképesség és innováció növelésének elsődleges eszközei.

A gazdálkodás eredményességének fejlesztése érdekében szükség van a termeléshez kapcsolódó infrastruktúra bővítésére és modernizálására, a logisztikai kapacitások összekapcsolására. Ennek keretében a cél a programidőszak végére, hogy a külterületi mezőgazdasági létesítmények 70%-ának vonalas infrastruktúra fejlesztései megvalósuljanak.

Elengedhetetlen a termeléshez kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztés.

A fokozódó nemzetközi verseny és a WTO tárgyalások miatt a gabonapiaci feszültségek tovább növekedhetnek Magyarországon, a termelők jövedelemszerzési lehetőségeinek megőrzése érdekében ezért termelési- és piaci struktúraváltás szükséges. Ennek egyik piacokonform módja az energetikai célú növénytermesztés növelése. Mivel a termelési szerkezetet a piaci igényekhez kell igazítani, a humán és takarmányozási célú áru-gabonatermelés mellett az energetikai célú felhasználás feltételeinek megteremtése is alapvető fontosságú.

Ki kell építeni a megújuló energia előállító kapacitásokat.

A kedvező hazai szabályozás eredményeképpen Magyarország teljesítette a zöldáram termelésre vonatkozó 2001/77/EK irányelvben szereplő elvárást, a nagyobb volumenű továbblépés a célirányosan termelt biomassza, illetve a melléktermékek és hulladékok fokozott felhasználásával érhető el.

Az Unió megújuló energia előállítására vonatkozó előírásainak betartása, valamint a szerkezetváltás elősegítése céljából szükséges a megújuló energia előállító és hasznosító kapacitások kiépítése, egy új iparág alapjainak lefektetése. Egy bioenergetikai – leginkább a biomassza előállításához kapcsolódó – központ létrehozása hozzájárulhat a megújuló energetikára alapozott, „alternatív”

vállalkozások alapításához.

A magyar Kormány a tervidőszak végére 5%-ra kívánja emelni a megújuló energiafelhasználás arányát, amelyen belül a bioenergia részesedése meghaladhatja a 4%-ot. A magyar agrárpolitika, mintegy 800.000 tonna bioetanol előállítását célozta meg, ami a 2007-2013-as időszak végére évi 2,4 millió tonna gabona feldolgozását jelenti.

A bioetanol előállítás a szerkezetváltást segíti elő.

Az állattenyésztés szerepének növelését kiemelt fejlesztési iránynak (az Európai Unióban alkalmazott terminológia a fejlesztési irányt prioritásnak nevezi) tekintjük, a környezetterhelést kizáró előírások szigorú betartása mellett (ammónia kibocsátás, szennyvízelvezetés). A versenyképesség, a termékek minőségének növelése a környezetvédelmi, az állatjóléti beruházások, az új termelési eljárások támogatásával érhető el. Az elmúlt évtizedben az állattenyésztő telepek mindössze 20%-a tudott fejleszteni, korszerű technológiát bevezetni. A trágyatárolás és trágyakezelés beruházásai, az állattartó telepek beépített technológiáinak korszerűsítése, a preventív technológiák alkalmazása, a vertikális integráció javítása, az élelmiszerbiztonsági feltételek teljesítése, a piacra jutás logisztikájának javítása, az üzemi termelésirányítási rendszerek fejlesztése átfogó ágazatfejlesztési programot kell hogy megalapozzon. Az állattenyésztés technológiai megújításának keretében a következő programidőszakban a nagy méretű állattartó telepek (IPPC) közül 500 telep megújításának elvégzése a cél. A kisebb méretű telepek közül 1.500 megújítására kerül sor a következő programidőszakban.

Az állattenyésztés szerepének növelése kiemelt fejlesztési terület.

Az alapvető élelmiszereket előállító szakágazatokban (gabona-, malom-, hús-, baromfi-, tej-, tartósító ipar) a környezetvédelem, az élelmiszerbiztonság, minőség- és márkafejlesztés, az értékesítés területén jelentős beruházási igények jelentkeznek.

Jelentős beruházási igény jelentkezik az élelmiszer-feldolgozásban.

A versenyképesség növelésében fontos szerepe van a különleges minőségű, jellegzetesen magyar termékeknek (az úgynevezett hungarikumoknak) amelyek révén a hagyományok feleleveníthetők, és nagyobb szerepet kap az eredetvédelem.

Az élelmiszer-gazdaság a "hungarikumok" előállítására is építhet.

A piaci lehetőségek jobb kihasználása érdekében szükséges a termelők, feldolgozók, kereskedők közötti együttműködés összehangolása, erősítése. Ösztönözni kell a termelőket a piacon való együttes fellépésre, termelői csoportok, szervezetek alakítására. A versenyképesség egyik alapvető feltétele a termelés, feldolgozás és értékesítés integrációja. A termelői csoportok kialakítását és a tagság bővítését a jelenleg futó ötéves támogatási kötelezettség fenntartása mellett mind a fejlesztések, mind a működési költségek tekintetében

A termelők és a termékpályák szereplőinek együttműködését erősíteni szükséges.

támogatni szükséges minden szektorban. A jelenleg meglévő termelői csoportok mellett további 300 csoport kialakítása a cél a következő időszakban. A termelői csoportok támogatása mellett, az elsőfokú integrációkon túlmenően a másod-, harmadfokú innovatív integrációk támogatása is szükséges a jövőben.

A kertészeti ágazat fejlesztése indokolt, mivel a vidékfejlesztési és foglalkoztatáspolitikai szempontból kiemelt jelentőségű. A kistérségek mintegy felében a lakosság jelentékeny hányadának biztosít alap- és kiegészítő jövedelmet. Az ágazat piacorientált szervezettségének érdemi növelése a termesztés, manipulálás, feldolgozás technológiájának fejlesztését, az ágazati marketing-tevékenység megerősítését és a képzési-szaktanácsadási program megteremtését igényli. A következő programidőszakban a kertészettel foglalkozó gazdaságok száma 1.500-zal nő, melynek eredményeként a kertészet részesedése a mezőgazdaság bruttó termelési értékéből 1,8%-kal nő.

A kertészet jövedelemtermelő képessége jelentős, mely az ágazat megerősítését szükségessé teszi.

Az élelmiszeriparban, ahol a vállalkozások számára olcsó és viszonylag jól képzett munkaerő áll rendelkezésre, a képzés (továbbképzés) vonatkozásában hangsúlyt kell helyezni a vállalkozások versenyképességét elősegítő (így a vállalkozási-, marketing-, minőségügyi-, pályázati) ismeretek szélesítésére. Ezen túlmenően folyamatosan biztosítani kell az élelmiszerbiztonsággal kapcsolatos ismeretek frissítését. Fontos feladat a tanácsadási szolgáltatások fejlesztése különösen a piaci lehetőségek felmérése, a pályázati lehetőségek kihasználása, a K+F eredmények és az innováció alkalmazása, valamint a vállalati üzleti/stratégiai tervek kidolgozása területén. Ösztönözni szükséges az élelmiszertermelésben részt vevők csatlakozását minőségbiztosítási standardokhoz. Marketingakciók révén emelni szükséges a fogyasztók élelmiszerbiztonsághoz kapcsolódó tudatosságát.

A piaci ismeretek bővítése az agrárium szereplői számára különös fontossággal bír.

Fontos fokozni az ágazati szereplők innovációval és eljárásokkal kapcsolatos fogadókészségét. Ennek hátterét a kutatás-fejlesztés, az innovációs szolgáltatások rendszerének és infrastruktúrájának kialakítása, az informatikai hálózat kiépítése, az Információs és Kommunikációs Technológiák működtetése adja. „GAZDANET” hálózat kiépítésével biztosítjuk a gazdák számítástechnikai ismereteinek bővítését és információhoz való hozzájutását, hálózatba kapcsolását. Cél, hogy a következő programidőszak végére a számítógépet és Internetet használó egyéni gazdálkodók aránya elérje a 40 százalékot.

Az innovációt, a kutatás-fejlesztést és az infokommunikációs eszközök használatát ösztönözni kell.

A mezőgazdasági termelők és erdőtulajdonosok körében kiemelt fontosságú a szaktanácsadási, tájékoztatási és üzemviteli

A szaktanácsadást és a képzést a

szolgáltatások igénybevételének elősegítése, ösztönzése is. A termelők képzettségi színvonalának erősítése érdekében célzott szakmai képzésekre van szükség elsősorban az állatjóléti, az alternatív energiaforrások felhasználásával kapcsolatos, az agrár-környezetgazdálkodási, korszerű üzemvezetési, erdészeti és gazdasági-jogi ismeretek átadása tekintetében, továbbá a fiatal agrárvállalkozók általános farm-menedzsment ismereteinek bővítése érdekében. 2007-2013 között cél, hogy a szaktanácsadást igénybevevő gazdálkodók száma 35.000 fővel emelkedjen.

Jövőben erősíteni szükséges.

Intézkedések szükségesek ahhoz is, hogy a gazdálkodók, mező- és erdőgazdaságban dolgozók korösszetétele javuljon. Elkerülhetetlen a fiatal gazdálkodók által működtetett gazdaságok számának növelése. Ösztönözni kell, hogy az idős gazdálkodók helyét fiatal, a gazdaságokat hatékonyabban működtető agrárvállalkozók vegyék át, a felhalmozott tapasztalatok átadása mellett. A gazdaságátadási támogatásnak – mely az uniós jogszabályokban „korai nyugdíj”-ként jelenik meg – nincsen formális kapcsolódása a magyarországi nyugdíjrendszerhez. A hazai nyugdíjrendszerben általános szabály, hogy az öregségi teljes nyugdíjra azok a nők és férfiak jogosultak, akik legalább 20 év szolgálati időt szereztek és 62. életévüket betöltötték. A születési évtől, nemtől, szolgálati időtől és a nyugdíjazás évétől függően más-más életkorban is lehetőség van a nyugdíjba vonulásra. Ilyen az előrehozott nyugdíjra való jogosultság, melyet a hatályos rendelkezések szerint magasabb szolgálati idő mellett az 57. életévét betöltött nő illetve 60. életévét betöltött férfi is jogosult igénybe venni. Az öregségi nyugdíj összege az igazolt szolgálati viszonytól és a nyugdíj alapját képező havi átlagfizetés összegétől függ. A következő programidőszakban cél, hogy a 40 év alatti egyéni gazdálkodók aránya meghaladja a 16%-ot és a fiatal gazdálkodók által létrehozott gazdaságok száma több mint 2.000-rel növekedjen.

A korösszetétel javítása érdekében intézkedéseket kell hozni.

A gazdálkodás eredményességének javítása érdekében szükséges a termőföld minőségének javítása, vízkészleteink megóvása és ésszerű hasznosítása. Mindehhez komplex, vízgazdálkodáshoz igazodó infrastrukturális fejlesztések kellenek. Szükséges az öntözött mezőgazdasági területek nagyságának növelése, valamint a táblán belüli, a magántulajdonú és közcélú vízgazdálkodási infrastruktúra rekonstrukciója és fejlesztése. A klímaváltozás hazánk éghajlatának tendenciájában az ariditás irányában történő elmozdulását valószínűsíti, amire célszerű felkészülni az öntözhető területek nagyságának növelésével is. A klímaváltozás következményeként a belvízkárok és a helyi vízkárok fokozottabb megjelenésével is számolni kell.

A vízgazdálkodás problémáinak kezelésére komplex megoldások szükségesek.

A jelenleg elsősorban kertészeti kultúrákra berendezett, öntözött

területeken gazdálkodók adják a mezőgazdasági termelés mintegy húsz százalékát, és közülük kerül ki a mezőgazdaságban foglalkoztatottak 70%-a. A kertészeti termesztés mellett, a vetőmagtermesztés, a hibridkukorica előállítás, a burgonyatermesztés is csak öntözött viszonyok között lehetséges.

A hazai gyümölcsstermesztés piaci pozícióinak megőrzése, új piacok szerzése csak a termésbiztonság és a termésminőség fokozásával, az öntözéses-gazdálkodás fejlesztésével oldható meg.

Célunk az uniós mezőgazdasági területek 11%-os öntözéses-gazdálkodási arányához való felzárkózás. 50.000 hektárral nő az öntözött területek nagysága a programidőszak végére.

Az aszálykár mérséklése és a vízkár elhárítása komplex vízgazdálkodási rendszerek kiépítését igényli az EMVA, az ERFA és a Kohéziós Alap forrásaira támaszkodva.

1.2. A környezet állapota

Magyarország területének mintegy 85%-a mező- és erdőgazdasági célú hasznosításra alkalmas, ugyanakkor a termőhelyi alkalmasságoktól függően (pl.: talaj termékenysége, termőföld minősége, vízellátottsága, domborzati viszonyai és éghajlati adottságai) jelentős területi különbségek mutatkoznak a földhasználatban.

Változatos, termőhelyi adottságok miatt jelentős területi különbségek mutatkoznak a földhasználatban.

A mezőgazdasági termelés környezetterhelése a környezet-károsító ráfordítások (kemikáliák) mérsékelt felhasználásából eredően általánosságban nem számottevő. A korábbi – 1990-es évek előtti – fokozott növényvédőszer és műtrágya felhasználás csökkent, ami környezeti szempontból előnyösnek, de gazdálkodási szempontból nem éppen kedvezőnek tekinthető. Jellemzővé vált a tápanyag és főleg a szervesanyag-visszapótlás elmaradása, a szakszerűtlen növényvédelem, a talaj-degradáció (főként az erózió) felgyorsulása, a vetésváltás sokszor teljes elhagyása, növekedett a tulajdonos váltással összefüggő parlagon hagyott területek aránya, melyből jelentős közegészségügyi (allergiás) problémák alakultak ki.

A növényvédőszer és műtrágya-felhasználás csökkenése környezeti szempontból előnyös, gazdálkodási oldalról nézve felülvizsgálandó.

A kedvező környezeti állapot fenntartása, valamint azzal egyidejűleg a fenti említett folyamatok mérséklése, az ország minél nagyobb területén a természeti adottságokhoz igazodó mező- és erdőgazdálkodás megteremtésével, a környezeti szempontokat figyelembe vevő agrotechnika alkalmazásával, és a környezettudatos gondolkodás elterjedésével valósulhat meg.

A természeti adottságokhoz igazodó környezettudatos mezőgazdasági földhasználat kialakítása szükséges.

Erősségek

Magyarország földrajzi adottságainak (felszíni vízkészletek gazdagsága, talajtípusok, klimatikus viszonyok) változatossága az élő környezet magas diverzitását eredményezte. Így az országra a változatos biodiverzitás, illetve a tájképi elemek sokszínűsége jellemző. Értékeink fennmaradásához, megtartásához nagymértékben hozzájárult, hogy a hazai mezőgazdaság környezetterhelése – különösen a rendszerváltást követően – viszonylag alacsony.

A biodiverzitás gazdagsága jellemzi hazánkat.

A kiemelkedő természeti értékeink többségét olyan természetközeli élőhelyek, tájképi elemek, illetve az ott élő növény- és állatfajok alkotják, amelyek többnyire a hagyományos hazai tájgazdálkodás keretei között (illetve azok hatására) alakultak ki. Az ország egyes területein a mai napig fennmaradtak ezek a gazdálkodási rendszerek, például az Alföld szikeseire jellemző juhtartás, az őrési gyümölcstermesztés, gyepgazdálkodás és kisparaszti szálaló-erdőgazdálkodás, a Dunántúl fás legelőin folyó szarvasmarhatartás, a

A hagyományos hazai tájgazdálkodás a mai napig fennmaradt az ország több területén.

Kiskunság tanyavilágára jellemző kisparcellás, mozaikszerű növénytermesztés, az Aggteleki Karszt területein az extenzív gyepgazdálkodás. A szigetszerűen előforduló gyepes területek megőrzése egyes veszélyeztetett fajok fennmaradásának elengedhetetlen feltétele. Az európai viszonylatban is jelentős nádasok és halastavak a vizes ökoszisztémák megőrzése szempontjából fontosak.

Az erdőterületek – 1,85 millió hektár – termőhelyi adottságai kiválóak, ennek megfelelően a lombos erdők 86%-ban vannak jelen, illetve az őshonos fafajok aránya magas, 57%. Az ország több klímazóna találkozási pontjában fekszik, az erdőtársulások változatossága ennek megfelelően rendkívül nagy, európai szempontból is egyedülálló.

Jelentős az erdővel borított terület aránya és természeti állapotuk is kedvező.

Az ország területének 21,4%-a erdészeti hasznosítású, ebből a tényleges erdősültség 19,1%. Az erdők a legösszetettebb ökoszisztémák, a biodiverzitás megőrzésének egyik legfontosabb színterei. Az ország erdőségeinek 57%-a természet-közeli növénytársulás, ezekben a magas genetikai diverzitású őshonos fa és cserjefajok dominálnak. Az erdőknek jelentős szerepük van az éghajlatváltozás elleni küzdelemben (szénmegkötés), a vízgazdálkodásban (ivóvízbázisok védelme, csapadékvíz tárolása), és az éghajlatváltozás következtében jelentkező aszályok és árvizek elleni védekezésben (a kiegyensúlyozottabb vízgazdálkodás megteremtésében), az erózió és defláció hatásainak csökkentésében. Az ország közel egyötödét borító erdős területeken az erózió mértéke minimális. Az erdőgazdálkodás hazánkban évszázados szakmai tapasztalatokra alapozottan, hosszú távú koncepció szerint folyik. 1995 óta mintegy 100 ezer hektár erdőtelepítés történt, amely az erdősültség 1%-os növekedését eredményezte. Az elmúlt 14 év során az erdőterületek éves növekedési üteme megközelítette a 10%-ot (átlagosan évi 15.000 hektár), elsősorban a mezőgazdasági termelés számára gyengébb adottságú területek erdősítése révén. Az erdőtelepítések jelentős részét a magán-erdőgazdálkodók valósították meg.

Az erdőgazdálkodás szerepe növekszik az éghajlatváltozás elleni küzdelemben, a vízgazdálkodásban és az erózió elleni védelemben.

Jelentős kiterjedésű természeti értékek jellemzik Magyarországot. Az ország területének jelenleg több mint 9%-a, azaz 857 ezer hektár áll természetvédelmi oltalom alatt. Ebből az országos jelentőségű védett természeti területek nagysága 839 ezer hektár.

A természetvédelmi területek nagysága jelentős.

Magyarország „az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló” 275/2004. (X.8.) Korm. rend. kihirdetésével részben eleget tett a Natura 2000 területek kijelölésére

Megtörtént a Natura 2000 hálózatban a területek

vonatkozó tagországi kötelezettségének. A hivatkozott kormányrendelet értelmében a területek pontos jelölése a helyrajzi számok alapján meghirdetett területek tematikus fedvénnyé történő átalakításával és a MePAR rendszerbe való átvezetésével valósul meg, a program készítésével párhuzamosan a szükséges technikai és pénzügyi feltételek biztosítása esetén. A Natura 2000 területekkel érintett földterületeken a kompenzációs kifizetések igénybevételének feltétele, hogy a területek a MePAR-ban feltüntetésre kerüljenek.

Az európai ökológiai hálózat magyarországi területein 467 különleges természet-megőrzési területet és 55 különleges madárvédelmi területet határoztak meg. A két területtípus átfedése közel 41%. A Natura 2000 hálózat részben átfedésben van a hazai, egyedi jogszabállyal védett természeti területekkel – ez a jelölt Natura 2000 területeknek a 39%-a –, de a hálózat nagyobb hányadát a hazai, egyedi jogszabállyal nem védett területek képezik. A Natura 2000-nek jelölt mezőgazdasági területek előzetes becslések alapján kb. 483,4 ezer hektár gyepterületet és 522,6 ezer hektár szántóterületet érintenek, 382 ezer hektár erdőterületet érintenek, ebből 207 ezer hektár magántulajdont. (Pontos területi lehatárolást és az érintett területek nagyságát a MePAR-ba történő átvezetést követően lehet adni.)

Magyarország őshonos, illetve magas genetikai értéket képviselő állatállománya (pl.: magyar szürkemarha, mangalica), vadállománya (pl.: gímszarvas, mezei nyúl), valamint ritka mezőgazdasági növényfajtái magas genetikai diverzitásról tanúskodnak, mely részben annak köszönhető, hogy rendelkezünk a genetikai bázis fenntartására irányuló rendszerekkel.

Magyarország mezőgazdaságból eredő környezeti terhelése (a talajok, és vizek szennyezettsége) alacsony, ami a kijuttatott növényvédőszer és műtrágya alacsony mennyiségére vezethető vissza. A korábbi évtizedek adataihoz képest a műtrágyahasználat jelentősen csökkent. Részben ez az oka annak, hogy napjainkra a fő problémát nem a túlzott műtrágyázásból eredő környezeti károsodás, hanem a talajnak a tápanyag-gazdálkodás hiányából eredő minőségromlása képezi. Az alacsony környezeti terheléshez sok esetben maga a mezőgazdasági tevékenység folytatása is hozzájárul (külterületek kultúrállapotban tartása, parlagfű elleni védekezés).

Gyengeségek

Magyarország vízgazdálkodási viszonyai az emberi tevékenység következtében jelentősen megváltoztak. A csapadékmennyiségek egyenetlen eloszlása, és szélsőséges mennyisége valamint a domborzati viszonyok változatossága, helyenként víztöbbletet,

**kijelölése
Magyarországon.**

**Őshonos állat és
növényfajainkat
tekintve magas
genetikai
diverzitás jellemzi
hazánkat.**

**Hazánk
kemikáliákkal
összefüggő
környezeti
terhelése
alacsony.**

**Hazánk
vízgazdálkodási
viszonyai
szélsőséges képet
mutatnak.**

máshol vízhiányt okoz. Az ország medence jellegéből adódóan gyakoriak az ár- és belvizek, melyek jelentős mezőgazdasági területeket is veszélyeztetnek, különösen a Tisza vízgyűjtőjéhez tartozó alföldi régiókban. Az árvízvédelmi fővédvonalak (4220 km) egyharmadának kiépítettsége nem felel meg az előírásoknak. A védekezést elősegítő belvízcsatornák hossza az elmúlt évtizedben nem változott jelentősen (28051 km), az állagmegóvás színvonala alacsony, az elhanyagolt szakaszok hossza nő.

A mezőgazdaságban az aszály az árvízhez és a belvízhez hasonló nagyságú területeken okoz károkat, különösen az Alföld középső területein. Az aszályossági index országos átlaga⁴ (PAI) évenként meglehetősen erős ingadozást mutat. 1997 óta (3,6°C/100 mm) egyértelmű a növekedés, mely 2003-ra elérte a közepes mértékű aszály értékét (9,2°C/100 mm). Hasonló ingadozást mutat az aszályos területek nagysága is, 2001-ben az ország területének 16%-át, 2003-ban 94%-át sújtotta. A vízjogilag engedélyezett öntözési terület 225,8 ezer hektár, melynek csak közel fele a ténylegesen öntözött még az aszályos években is (2003-ban 56,2%).

Az aszály mellett a belvíz is jelentős problémát okoz a mezőgazdaságban.

Az agrokemikáliák helyenként túlzott, illetve helytelen használata veszélyeztetheti a felszíni és felszín alatti vizek minőségét, növelheti a diffúz szennyezés szempontjából kockázatosnak minősülő víztestek számát.

Vizek minőségének veszélyeztetése.

Magyarországon 2006-ban készült a globális klímaváltozás hatásaival foglalkozó tanulmány, mely megállapította, hogy az elmúlt harminc évben gyorsult a felmelegedés, nőtt a szélsőséges időjárási elemek előfordulásának gyakorisága, és csökkent az évi csapadékmennyiség.

Gyorsul a légköri felmelegedés és gyakoribbak a szélsőséges időjárási elemek.

Az állattartó telepek környezetében pontszerű környezetszennyezés (vizek, levegő) alakulhat ki az ammónia-, valamint a nitrátkibocsátás mértékét tekintve. A nitrogénvegyületek kibocsátásához leginkább a szarvasmarha, sertés- és baromfityenyésztési ágazat, valamint a helytelen műtrágya használat járulhat hozzá.

Az állattartó telepek közelében a pontszerű környezetszennyezés jelentős.

A tápanyag-gazdálkodással kapcsolatos ismeretek hiányossága, valamint a mezőgazdasági termelők szűkös anyagai lehetőségeinek eredményeként elsődlegesen a nitrogén tartalmú műtrágyák kijuttatására fordítanak gondot, míg a foszfor és kálium, valamint egyéb mikroelemek pótlására nem. Az elsősorban a helytelen agrotechnika és a talajok szervesanyag tartalmának csökkenése miatt jelentkező talajtömörödés mintegy 1,4 millió hektárnyi területet érint.

A helytelen tápanyag-gazdálkodás és a növényvédőszer felhasználás hiányosságai és a helytelen agrotechnika alkalmazása

⁴ *Aszályossági index (Dr. Pálfi Imre nyomán):* alapértéke egy tört, amelynek számlálójában az április-augusztus közötti időszak középhőmérsékletének 100-szorosa, nevezőjében az októbertől augusztusig terjedő időszak súlyozott havi csapadékösszege szerepel.

A talajok termőképességét, szerkezetét javító, megőrző szerves trágyázás mennyisége és aránya az elmúlt évtizedben jelentősen mérséklődött. Az istállótrágyázott terület 1990-2000 között egyharmadára, a felhasznált szerves trágya mennyisége pedig 68%-kal csökkent (az 1981-1985 közötti időszakhoz képest a csökkenés 75%-os).

komoly veszélyt jelenthet a mezőgazdaság és a környezet számára.

A gondozatlan, elhanyagolt parlagterületek tartós fennmaradása a mezőgazdasági termelés és a környezet szempontjából egyaránt káros. A szántóterületből a kipusztult növényállományú, az ugar és a parlagon hagyott terület 2005-ben összesen 181 ezer ha (4,1%) volt.

Megnövekedett a parlagterületek aránya.

A magán-erdőgazdálkodás problémái (tőke- és eszközszegénység, elaprózott birtokszerkezet) miatt a magánerdők környezeti állapota tartósan stagnál illetve kisebb területen – ahol a gazdálkodói viszonyok rendezetlenek (232.000 hektár) – az állapotromlás is megfigyelhető. Elhelyezkedésüknél fogva ezek a területek az ország környezeti állapotát nagyban befolyásolhatják.

A magánerdők környezeti állapota javításra szorul.

Magyarországon jelentős agrár-környezeti probléma a víz- és a szél-erózió. A talajpusztulásban szerepet játszó folyamatok közül legjelentősebb a vízerózió, amely a mezőgazdasági területek több mint harmadát (25,3%), összesen 2.297.000 hektárt veszélyeztet. A szél-erózióval sújtott területek kiterjedése is jelentős, mintegy 1,4 millió hektár. Az erózió hatásaként évente átlagosan mintegy 80-100 millió m³ talaj, ezáltal 1,5 millió tonna szerves anyag vész el a mezőgazdaság számára. A vízerózió a Kisalföld és a Mezőföld kivételével többé-kevésbé az egész Dunántúlt, illetve az egész Északi- Középhegység területét érinti. A szél okozta talajpusztulás a lazább szerkezetű talajokon jelentkezik, főként a Kiskunság és a Nyírség térségére jellemző.

A víz- és szél-erózió jelentős szerepet játszik a talajpusztulásban.

A gazdálkodók egy részénél megfigyelhető a környezettudatos gazdálkodás hiánya, érezhető a hagyományos extenzív gazdálkodás visszaszorulása, kisebb területeken – ahol az adottságok miatt alacsony a termelés jövedelmezősége – a művelés felhagyása is reális veszély.

Lassan terjednek a környezet-tudatos gazdálkodás módszerei.

Magyarország talajtakarójának 13%-a erősen, 42%-a közepesen, illetve gyengén savanyú kémhatású. A talajok 50%-a a savanyú talajok kategóriájába tartozik. A talajok savanyodása az elmúlt két évtized során felgyorsult, de az érintett terület nem nőtt ezzel arányosan. A talajsavanyodás felerősödésében a szakszerűtlen műtrágyázásnak, a légköri savas ülepedésnek és a nem kellő mértékű talajkezelésnek (meszezésnek) van szerepe.

Felgyorsult a talajok savanyodása.

A talajszikesedés 946.000 hektáron (az ország területének 10%-a, a Mezőgazdaságilag Hasznosítható Terület 15%-a) korlátozza a talajok termékenységét és termőképességét. További 245.000 hektáron fordul elő szikesedés a mélyebb talajrétegekben. A Nátrium-sók feleslege jelentős mértékben korlátozza a szántóföldi termelést (15-40%), de a legelő területeken is komoly hozamcsökkenést okoz. Szikes talajokon (szoloncsák, szolonyec, szikesedő réti talajok és csernozjom talajok, stb.) fokozza a szikesedés veszélyét az ideiglenes belvíz megjelenése, amely további sófölösleget szállít a termőrétegbe a mélyebb talajrétegekből.

A talajszikesedés korlátozza a szántóföldi növénytermesztés lehetőségeit.

A mezőgazdaságból eredő, a felszíni és a felszín alatti vizekre ható pontszerű és diffúz nitrát terhelés szempontjából különösen érzékeny területek a MePAR blokk szinten történő lehatárolását követően mintegy 3,9 millió hektárt tesznek ki, melyből 2,64 millió hektár mezőgazdasági terület. A területi érzékenység alapján 1779 település területén belül kerültek lehatárolásra a nitrátérzékeny egységek. A „nitrát direktíva” magyarországi alkalmazását a vizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet, illetve a külön jogszabály szerinti Helyes Mezőgazdasági Gyakorlat szerinti földhasználat biztosítja.

A nitrátérzékeny területek kiterjedése jelentős, a Kárpát-medence természeti és domborzati adottságai miatt.

Az ország gazdag biodiverzitása nem egyenletes, jelentős eltérések mutatkoznak az egyes térségek között. A természetközeli élőhelyeken gazdag, míg az intenzív nagytablás szántóföldi növénytermesztés területein szegényes a biodiverzitás. Az erdőborítottság az ország egyes területein jelentősen eltér. A hegyvidéki területek erdősültsége magasabb, a hagyományosan jelentős mezőgazdasági termeléssel érintett alföldi megyéké az országos átlag alatt van.

A biodiverzitás jelentős területi különbségeket mutat.

Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy a környezeti adottságon alapuló agrárgazdaság a következő tényezőkre építhet:

- Gazdag biodiverzitás, tájképi elemek sokszínűsége;
- Kiemelkedő természeti értékek, a hagyományos hazai tájgazdálkodást lehetővé tevő növény- és állatfajok;
- Az erdőgazdálkodás tradíciói és jelentős potenciálja;
- Jelentős kiterjedésű természeti értékek és országos jelentőségű védett területek;
- Óshonos, illetve magas genetikai értéket képviselő állatállomány;
- Alacsony környezetterhelés.

A környezeti adottságokon alapuló agrárgazdaság számos tényezőre építhet...

A környezeti adottságokra alapozott agrárgazdaságnak az alábbi problémák megoldásában kell szerepet vállalnia:

- A vízgazdálkodási viszonyok jelentősen megváltoztak, mely helyenként víztöbbletet, máshol vízhiányt okoz;
- Hazánkban is felgyorsult a légköri felmelegedés, nőtt a szélsőséges időjárási elemek előfordulásának gyakorisága, és csökkent az évi csapadékmennyiség;
- A helytelen agrotechnika alkalmazása problémát jelent a mezőgazdaság és a környezet számára egyaránt;
- Az elhanyagolt parlagterületek tartós fennmaradása, víz- és szélérózió, a magánerdők állapotának romlása;
- Közepesen, illetve gyengén savanyú kémhatású talajok, talajszikesedés.

... és több, elsősorban környezeti probléma megoldásában kell szerepet vállalnia.

Szükségletek

A természeti értékek (pl. élőhelyek) fennmaradását javító intézkedések aránya nem kielégítő a lehetséges területek arányához viszonyítottnan. A természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok alkalmazását ösztönözni szükséges. Az ország kedvező adottságainak kihasználásával a környezettudatos tájgazdálkodás széles körben való elterjesztése (környezetkímélő, környezetbarát módszerek alkalmazása) révén megvalósuló, gazdasági és környezeti szempontból egyaránt a terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat mérsékli a termelés kockázatát, hozzájárul a természeti értékek fennmaradásához, a környezeti állapot javulásához, a biológiai és tájdiverzitás gazdagságának megőrzéséhez (pl.: agrár-környezetgazdálkodás, erdő-környezetvédelem, valamint Natura 2000 támogatás). Ezért e módszerek fokozottabb ösztönzése továbbra is jelentős feladat. A versenyképes termelésre kevésbé alkalmas

A természet- és környezet-kímélő gazdálkodási módok alkalmazását ösztönözni szükséges.

területeken, illetve térségekben alternatív lehetőség a természet védelmét szolgáló földhasznosítás (pl.: erdősítés, bioenergia célú hasznosítás, gyepesítés, vizes élőhelyek létrehozása).

A biodiverzitás megőrzésén túl hangsúlyt kell fektetni a magas genetikai változatosság megőrzésére, az őshonos állatfajták fenntartására, a ritka mezőgazdasági növényfajták elterjesztésére. Az erdők őshonos faállomány arányának növelése és az adott termőhelynek megfelelő fajok megtartása szintén kívánatos, melyet elsődlegesen erdőtelepítéssel, illetve a meglévő erdők szerkezetátalakításával lehet elérni.

Hangsúlyt kell fektetni a magas genetikai változatosság megőrzésére.

A környezetkímélő talajhasználathoz a víz- és szél-erózióknak fokozottan kitett területeken szakszerű talajművelésre, szervesanyag-gazdálkodásra, valamint a megfelelő vetésszerkezet kialakítására kell törekedni. Az erózió csökkentésében – a helyes agrotechnika alkalmazása mellett – kiemelkedő szerepe van az erdőknek, úgymint talajvédő erdők, mezővédő erdősávok, stb., valamint az állandó legelők területi növelésének. A defláció elleni hatékony védekezés mezővédő erdősávok, fasorok és vadvédelmi mezsgyék létesítésével elősegíthető, ezek egyben a víz-eróziós hatását is csökkentik. A széles körben alkalmazott talajvédő/talajkímélő agrotechnikai módszerekkel, a táblák környezetében fasorok, erdősávok, illetve eróziófogó táblaszegélyek kialakításával jelentős mértékben csökkenthető a káros folyamatok által okozott talajpusztulás. A természeti szempontokkal összehangolt erdősítés, és az erdők minőségének javítása szintén fontos célkitűzés. Az erdőgazdálkodás fejlesztésével, az erdőtelepítéssel környezetkímélő, kedvező vízgazdálkodási helyzet teremthető. Az erózió és defláció mérséklése mellett, a szakszerű erdőgazdálkodás fokozza a szervesanyag-képzést, szerepet játszik a természeti környezet változatosságának fenntartásában, a talajok védelmében. Az ország közel egyötödét borító erdős területeken az erózió mértéke minimális vagy egyáltalán nem tapasztalható. Ebből az következik, hogy a jelenleg erdőkkel borított terület évente 32 millió tonna termőtalaj pusztulását akadályozza meg. Az Alföld laza talajú területein a jelenlegi, mintegy 465 ezer hektár erdő a defláció és az elsivatagosodás megakadályozásában játszik fontos szerepet.

A talajerózió csökkentéséhez az erdő-gazdálkodás szerepét és az állandó legelőterületek arányát növelni szükséges.

A nitrát-érzékeny területek megóvásához, az ammónia-kibocsátás mérsékléséhez, valamint a vizek védelme érdekében szükséges a növénytermesztők részéről a műtrágya/növényvédőszer kijuttatás mérséklése. Az állattenyésztők részéről elsődlegesen az intenzív állattartó telepeken az egy állatra jutó férőhelynagyság növelése, másrészt az extenzív állattartás létjogosultságának biztosítása, valamint a trágyatárolás technológiájának változtatása szükséges. A

A nitrát-érzékeny területek megóvásához, valamint a vizek minőségének védelme érdekében az okszerű kemikália-használat és az

vizek minőségének megőrzése, a meglévő nitrát-szennyezettség csökkentése érdekében az érintett mezőgazdasági területeken be kell tartani a Helyes Mezőgazdasági Gyakorlat szabályait [27/2006. (II. 7.) Kormányrendelettel módosított 49/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet] különös tekintettel a szigetelt trágyatárolók megépítésére. A rendelet alapján a mezőgazdasági területre éves szinten a szerves trágyával kijuttatott nitrogén mennyisége nem haladhatja meg a 170 kg/ha értéket. A művelésben törekedni kell az adott terület vízháztartásának megfelelő, környezeti igényekhez igazodó hasznosításra. Ebben a folyamatban a gazdasági érdekek, és a termelésbiztonság fokozása mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a természeti erőforrások védelmére is.

extenzív állattartás ösztönzése mellett szükséges technológiaváltás is.

A mezőgazdaságon belül kiemelt szerepet kap a vizek mennyiségi és minőségi szabályozását szolgáló programok közül az integrált folyógazdálkodás (2083/2003. (IV. 24.) Korm. Határozat) alkalmazása. A Tisza mentén az árvízveszély csökkentésére és a hullámtér mezőgazdasági hasznosítására irányuló Vásárhelyi Terv megvalósítása együttesen jeleníti meg a hasznosítás, az árvízvédelem és a természetvédelem érdekeit. A vizek Víz Keretirányelv (2000/60/EK irányelv) szerinti 2015-re tervezett jó állapotának eléréséhez a vízgyűjtőkön integrált vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben meghatározott korlátozásokat kell alkalmazni. Az árvizek és belvizek előfordulásának veszélyét csökkentheti továbbá a földhasználat-váltás, a vizes élőhelyek kialakítása, és az erdősítés.

Integrált vízgazdálkodás és ennek megfelelő földhasználat szükséges a vizek mennyiségi és minőségi szabályozásához.

A belvíz elleni egyik leghatásosabb módszer a helyes agrotechnika megválasztása, és a megfelelő vetésszerkezet kialakítása, azaz a talajtömörödés megelőzéséhez szükséges beavatkozások alkalmazása. Az aszályos területeken az aszály mértékétől függően vagy aszálytűrő kultúrák alkalmazása, vagy földhasználat-váltás ajánlott.

A belvíz és az aszály okozta károk mérséklése a helyes agrotechnika alkalmazásával lehetséges.

A terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó földhasznosítás szempontjából fontos az energianyeresi célú mezőgazdasági termelés és az energetikai célú ültetvények létesítése. A megújuló energiatermelésben hasznosíthatóak a mezőgazdasági és az erdészeti melléktermékek is (hígtrágya, nyesedék fa, fahulladék). A főként mezőgazdasági eredetű anyagok (biomassza) tüzelőanyagként való felhasználása egyben a klímaváltozás elleni küzdelem részét is képezi. Ezek a fejlesztések összhangban vannak a biomassa energetikai hasznosításának uniós stratégiai célkitűzéseivel is (Biomass Action Plan, EU Strategy for Biofuels, 77/2001/EK Irányelv a megújuló energiaforrásokból előállított villamosenergia támogatásáról a belső piacon⁵; 30/2003/EK Irányelv a

A termőhely használatához igazodó megújuló energia termelése hozzájárul a környezetterhelés csökkentéséhez.

⁵ OJ L 283, 27.10.2001

bioüzemanyagok közlekedési célú felhasználásának támogatásáról⁶). A megfelelő szintű környezeti intézkedések (erdősítés, AKG, gyepesítés) hiányában nehezen teljesíthetők a Kyotói Egyezményben rögzített, az éghajlatváltozás enyhítését szolgáló kötelezettségek. A megújuló energiaforrások (biomassza) térnyerésén kívül a mezőgazdasági területek erdősítése is létfontosságú a CO₂, SO₂, és különös tekintettel az NO₃ kibocsátás csökkentésében.

A talajsavanyodás jelentős mértékben visszafordítható a környezetbarát tápanyag-gazdálkodás bevezetésével, a talaj szervesanyag-tartalmának növelésével, zöldtrágya használatával. A talajsavanyodás megállításában fontos szerepet játszik a rendszeres meszezés is. A talajszikesedésnél a jelenlegi állapot romlását elkerülendő szigorú földhasználati (mélyszántás kerülése, speciális talajmunkák) és vízgazdálkodási (öntözés korlátozása/az öntözővíz megfelelő minőségének szigorú ellenőrzése, a talajvíz szintjének szabályozása) szabályok alkalmazása szükséges.

Mind a tápanyag-gazdálkodás, mind a növényvédőszer kijuttatása során a minőség előtérbe helyezése szükséges. Nem elegendő, ha csupán kevés műtrágyát juttatunk a talajba, hanem figyelembe kell vennünk, hogy a műtrágya összetétele ne legyen egyoldalú. A növényvédőszer és műtrágya-felhasználásnak meg kell felelnie az agro-ökológiai adottságoknak és a növény szükségleteinek. A növényeknek, illetve a talajoknak szükségük van a kálium és foszfor hatóanyagokra is, nemcsak a nitrogénre. A talajtömörödés megelőzése érdekében megfelelő agrotechnikát kell alkalmazni (periodikus mélyművelés, talajlazítás). A mélyebb talajrétegek tömörödése ellen melioratív módszerek alkalmazása szükséges, melynek együtt kell járnia a szükséges vízrendezéssel. Elengedhetetlen a vetésszerkezet átalakítása, a vetésszorgó alkalmazása. A parlagterületek felszámolása megfelelő földhasználat kialakításával érhető el (biztosítanunk kell, hogy ne csupán a gabonanövények termesztése legyen jövedelmező), továbbá a monokultúra visszaszorításával, a vetésszerkezet átalakításával ezen a területen is komoly előrelépéseket érhetünk el.

A természetvédelmi szempontból kedvező extenzív gazdálkodás leginkább a gyenge termőképességű, hátrányos helyzetű, gyakran gyenge infrastruktúrájú területeken maradt fenn. Tájaink és természeti értékeink megőrzése érdekében azonban a jobb mezőgazdasági adottságú területeken is szükséges a jelenleg alkalmazott gazdálkodási módszerek közé minél több extenzív elemet beilleszteni. Ilyennek tekinthető többek között egyre nagyobb erdőterületen a

A környezetbarát tápanyag-gazdálkodás segítségével mérsékelhetők a talajsavanyodás és -szikesedés kedvezőtlen következményei.

Az okszerű tápanyag-gazdálkodás és az előrejelzésen alapuló növényvédőszer használat, a helyes agrotechnika és a vetésszerkezet átalakítása is segíti a megfelelő talajhasználat kialakulását.

Az extenzív gazdálkodási módok megerősítése szükséges a természeti értékek megőrzése érdekében.

---

⁶ OJ L 123, 17.5.2003

természetközeli erdőgazdálkodás feltételeinek fejlesztése. Új, a diverzifikáció szempontjából lehetséges fejlesztési területnek tekintjük az agrár-erdészeti rendszerek létrehozását. A környezettudatos, illetve termőhelyi adottságokhoz igazodó gazdálkodási módszerek elterjesztése – agrár-környezetvédelem, Natura 2000 – a meglévő vidékfejlesztési támogatások folytatásával, illetve új támogatási jogcímek mielőbbi ütemezett bevezetésével ösztönözhető. A Natura 2000 területeken bevezetendő természetközeli gazdálkodás a kijelölés alapjául szolgáló fajok, élőhelyek megőrzésével, fennmaradásuk segítségével valósítható meg. Az előbb ismertetett programok a nitrát direktívában, valamint a Víz Keretirányelvben megfogalmazott követelmények hazai teljesülését is segítik.

A fenntartható mezőgazdasági fejlődés a természeti erőforrások és a környezet védelmét fokozottan figyelembe vevő termesztési módok alkalmazásával képzelhető el. A fentiekben megfogalmazott erősségek, hátrányok és szükségletek alapján tehát a vidék és környezet fejlődési lehetősége a mezőgazdasági és erdészeti földterületek gazdasági és környezeti szempontból egyaránt a terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó fenntartható hasznosításán alapszik.

Fenntartható mezőgazdasági fejlődés csak a terület agro-ökológiai adottságainak figyelembe vételével lehetséges.

1.3. A vidéki térségek társadalmi – gazdasági helyzete

Az ország térségei és települései közötti fejlettségbeli különbség, a vidékies térségek lemaradása az elmúlt másfél évtizedben a terület- és vidékfejlesztési politika törekvései ellenére növekedett. A vidékfejlesztés keretén belül a III. és IV. tengely fejlesztései a fenti különbségek csökkentését tűzik ki célul, ezért a két tengelyen belül rendelkezésre álló források igénybevételét kizárólag a vidékies térségekben teszi lehetővé.

A vidéki térségek lehatárolása a korábbi vidékfejlesztési programok tapasztalatai alapján módosult.

A vidékies térségek lehatárolásának első előzménye a 2000-2003. között megvalósuló nemzeti finanszírozású vidékfejlesztési célleírányzat (a továbbiakban: VFC), amelynek keretén belül azok a települések voltak támogatásra jogosultak, amelyek népsűrűsége nem haladta meg a 120 fő/km²-t. A fenti mutató megközelítően azon települések közös jellemzője, amelyek esetén az átlagosnál kedvezőtlenebb a demográfiai helyzet; a népesség elöregedése és a tartós elvándorlás; gazdasági fejlettségük és infrastruktúrájuk átlagos, vagy elmarad attól.

A SAPARD program annyiban korrigálta az előző mutatót, hogy a VFC végrehajtása során jelentkező jogos igényekre alapozva beemelte a kedvezményezett települések közé a 10.000 főnél kevesebb állandó lakosú településeket, amelyek jellegükben vidékiesek, ugyanakkor a viszonylag kis külterület miatt népsűrűségük meghaladja a 120 fő/km²-t.

Ezt a lehatárolást alkalmazza az AVOP 3. prioritásának vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítésére irányuló intézkedése és a LEADER+ intézkedés is.

Jelen stratégia az AVOP korábbi gyakorlatának továbbfejlesztését tartalmazza. Az új lehatárolás árnyaltabban kezeli a hazai településszerkezeti sajátosságokból eredő különbségeket. A lehatárolás finomítása beemeli a kedvezményezettek közé a jogosulatlan településekhez külterületként kapcsolódó tanyás térségeket, amelyek legtöbb esetben csak közigazgatásilag tartoznak a városokhoz, jellegüket és fejlettségüket tekintve a vidékies kategóriába sorolhatók. Figyelembe veszi továbbá az Alföld mezővárosias jellegű és a – főként dunántúli – aprófalvas térségek közötti településszerkezeti különbségeket azáltal, hogy a két alföldi régióban 15.000 főre emeli a népesség számának felső határát. Kizárja ugyanakkor a jogosultak közül Budapest agglomerációjához tartozó településeket. Az AVOP-ban alkalmazott lehatároláshoz képest a jelen Stratégiában bemutatott és alkalmazott lehatárolás gyakorlatilag teljes átfedést mutat, mely a gyakorlatban lehetővé teszi

a korábbi programidőszakok és a 2007-től kezdődő időszak vidéki térségekre vonatkozó adatainak összehasonlítását, összehasonlító elemzését. A kedvezményezett települések száma gyakorlatilag nem változott, AVOP-ban 3.068, a jelenlegi Stratégiában 3.083 az érintett település. A mostani célterület helyzetének leírása, a támogatások indokoltsága a módosított lehatárolással realisabb és indokoltabb.

A III. és IV. tengely intézkedései szerint azok a települések jogosultak támogatásra, amelyek népsűrűsége nem nagyobb, mint 120 fő/km² vagy az állandó népességük nem haladja meg a 10.000 főt, az Észak-, és Dél-Alföld régiókban a 15.000 főt. Nem támogathatók a KSH által lehatárolt Budapesti agglomeráció települései. Támogathatók viszont az egyébként nem kedvezményezett, az OTK által meghatározott tanyás települések külterületei, ahol a külterületi népesség minimum 200 fő és a település összes állandó népességének minimum 2%-a külterületen él. A vidékies térségek a fenti lehatárolás alapján az ország területének 87,6 át (81 493 km²), és a népesség 46,15 %-át (4 697 410 fő) foglalja magában. A kedvezményezett települések térképét az 1.melléklet tartalmazza.

A lehatárolás előnye, hogy egyszerű, átlátható, ugyanakkor a közvélemény által elfogadott, előzményekkel bíró, bevezetett rendszer.

Ez a lehatárolás azáltal, hogy nagyobb összefüggő térségeket foglal magában, lehetővé teszi a területi alapú integrált fejlesztések megvalósítását. A lehatárolás nem tesz közvetlen egyenlőséget a gazdaságilag fejletlen, hátrányos helyzetű térségek és a vidékies térségek közé, bár a két kategória között jelentős az egybeesés és ezt a népsűrűségi mutató megfelelő mértékben reprezentálja.

A támogatásra jogosult területek (vidékies térségek) lehatárolásán felül jelen Stratégia a fejlettségbeli különbségek hatékonyabb csökkentésére még egy további eljárást alkalmaz. Eszerint az alapjogosultság alapján támogatható területek lehatárolásán felül (vidékies térségek települései) rászorultság alapon is differenciál. Egyrészt kedvezőbb támogatási feltételeket és szelekciós mechanizmust biztosít a 7/2003. (I. 14.) Korm. rendeletben társadalmi-gazdasági és infrastrukturális elmaradottságuk, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliségi adataik alapján hátrányos helyzetű település kategóriába sorolt településeken megvalósítandó fejlesztések esetén. Másrészt a strukturális alapokkal összhangban kiemelten támogatja a 64/2004. (IV.15.) Korm. rendeletben meghatározott társadalmi-gazdasági szempontból fokozottan elmaradott térségek készség- és kapacitásfejlesztését (a lehatárolás feltételrendszerét a jelenleg hatályos 24/2001. (IV.20.) Országgyűlési Határozat rögzíti.). Egyrészt a vidéki térségek lehatárolása, másrészt a lehatárolás során

Az új lehatárolás a vidéki térségek sajátosságaihoz jobban igazodó fejlesztési megközelítést tesz lehetővé.

A térségi fejlettségbeli különbségek csökkentésére rászorultság alapon kedvezőbb támogatási feltételek és szelekciós mechanizmus szolgál.

meghatározott jogosult települések körén belül a hátrányos helyzet szempontjából történő pozitív elbánás egy kétlépcsős megközelítést eredményez a vidéki térségek fejlesztése során.

Erősségek

A vidéki térségek egyre inkább felértékelődő belső adottsága a nyugodt, egészséges lakókörnyezet, amely az alacsony népsűrűségből (108,9 fő/km²) és beépítettségéből, a civilizációs és környezeti ártalmakkal többnyire kevésbé terhelt környezetből, valamint a gazdag természeti, táji örökségből, a természeti területek magas arányából ered. Ezt támasztja alá, hogy az országos jelentőségű védett területek kiterjedése 839.019 ha (az ország területének 9,2 %-a)⁷. Ez különösen az urbanizációtól távol eső, periferikus helyzetű települések, és az észak-magyarországi és a dél- és nyugat-dunántúli régió aprófalvas térségeinek sajátossága. Ezek a területek – az Országos Területfejlesztési Koncepció minősítése szerint is – természeti és táji értékekben gazdag területeknek tekinthetők. Ezekben a térségekben nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, hegy és dombvidékek, jelentősebb vízfelületek, értékes vizes élőhelyek és erdőben gazdag kistájak találhatóak.

Gazdag természeti, táji adottság, egészséges lakókörnyezet...

A vidéki térségek jelentős része gazdag kulturális értékekben, hagyományokban, és igen sokszínű kulturális és épített örökséggel rendelkezik. Az országos műemléki kataszter jelenleg fellelhető adatai alapján a különböző kategóriájú műemlékek 56%-a (5.815 db) található vidéki térségekben, ugyanakkor a veszélyeztetett műemlékek 83%-a (2.377 db) szintén vidéki térségekben található. Feltétlenül megőrzendő kulturális sokszínűséget jelentenek az ország magyar és nemzetiségi-néprajzi csoportjai által lakott térségek, amelyek identitása és értékhordozó hagyományainak ápolása, felelevenítése az utóbbi években erősödik. A kulturális örökség, mint helyi erőforrás, a táji és térségi egyediség hordozója, ezért fontos szerepet játszik a fejlesztési irányok meghatározásában. A különleges, egyedi adottságokra épülő helyi kezdeményezések nemcsak a térségi kötődés erősödéséhez és az értékvédelemhez, de a turisztika potenciál növeléséhez is hozzájárulnak.

... valamint gazdag kulturális és épített örökség jellemzi a vidéki térségeket.

Több éves előkészítés eredményeként egyre több helyi kezdeményezés alakult ki, amely a helyi közösségek fokozódó aktivitását jelzi, amelyet az AVOP LEADER+ intézkedésére pályázó akciócsoportok magas száma is bizonyít (186 helyi kezdeményezés adta be a pályázatát, amely 2.332 települést és 3.434.818 főt érint, és amely az ország területének 75%-a, lakosságának pedig 34%-a). A

Növekvő jelentőségűek a helyi közösségek és kezdeményezések.

⁷ Forrás: KvVM, TVH, 2005

LEADER helyi akciócsoporthoz által érintett népesség 1.529.989 fő⁸. Ugyanakkor a programok kidolgozottsága és a végrehajtás tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a helyben rendelkezésre álló tervezői, projektgenerálási, animációs és végrehajtási kapacitás és készségek további fejlesztésre szorulnak.

A gazdasági szerkezetváltásra utal a vidéki szálláshelyek, vendéglátó üzletek számának növekedése, valamint a turisztikai programkínálat bővülése is. A falusi turizmusban a férőhelyek száma a 2000-hez viszonyítva 2005-re 32,7%-kal nőtt (44.453 db férőhely). A szálláshelyek ilyen nagyarányú gyarapodása mellett az egy férőhelyre jutó vendégéjszakák átlagos száma csak 1-gyel csökkent, amelynek oka a főként belföldi vendégek (109.832 fő (2000), 152.598 fő (2005)) és a vendégéjszakák számának (518.488 db (2000) 567.880 db (2005)) jelentős növekedése. A vidéki települések csaknem egyharmada (1.034 db) rendelkezik falusi szálláshellyel, amelyek minősége igen változó.

A vidéki vendéglátóhelyek (éttermek) száma 2005-re a 2000-es adatokhoz képest 1.902 db-bal nőtt, ami a vidéki településszámmal összevetve rendkívül magasnak mondható.

Megjelentek a speciális helyi adottságokon és értékeken alapuló térségi turisztikai kezdeményezések (például: borvidékek fejlesztése, bor-utak, örökségturizmus helyszínei, „falusi vendégasztal” szolgáltatások).

Az utóbbi évek jelensége a városi – elsősorban jómódú, főként értelmiségi – családok vidékre költözése. A vidékre költözők, illetve a visszaköltözők jelentős része közösségformáló, újszerű, innovatív kezdeményezésekkel él.

Gyengeségek

A mezőgazdaság foglalkoztatási szerepének csökkenése rendkívül kedvezőtlenül érintette a vidéki térségeket. A szolgáltató tevékenységek vidékies térségekben történő mérsékelt növekedése számottevően nem enyhítette a foglalkoztatási feszültségeket. A foglalkoztatás (15-74 éves) a nem mezőgazdasági szektorokban 2000-től 2005-ig 106,9 ezer fővel nőtt (3.707 ezer fő), amely növekedés a szolgáltatói szektor 146,9 ezer főnyi, jellemzően városokhoz köthető bővülésére vezethető vissza (62,6%-ra, 2005). Ugyanakkor ugyanez a mutató a mezőgazdaságban 61,6 ezer fővel csökkent (5,0%-ra, 2005), amely viszont jellemzően a vidékies térségeket érintette negatívan.

A gazdaság szerkezetére nemzetközi összehasonlításban a szolgáltató szektor relatív alacsony aránya (részesedése a bruttó hozzáadott

A gazdasági szerkezetváltást leginkább a falusi turisztika növekvő jelentősége mutatja.

A mezőgazdaság foglalkoztatási szerepe és jövedelmezősége csökken; a vidéki térségeket a munkanélküliség magasabb aránya jellemzi.

---

⁸ Forrás: MVH, 2005

értékből 65,2% (2004), szemben az EU25 70,9%-val⁹) jellemző, amely erőteljesebben jelentkezik a vidékies térségek gazdaságának szerkezetében. Ugyanez a mutató a primer szektorban 3,9%, szemben az EU 2,2%-os átlagával. A vidékies térségekre általában a gyengébb jövedelemtermelő képességű tevékenységek, alacsony gazdasági aktivitás, a kevésbé képzett, főként fizikai munkát végzők nagyobb hányada jellemző.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak átlagkeresete, illetve a mezőgazdasági vállalkozások átlagjövedelmezősége elmarad a nemzetgazdasági átlagtól, ez is oka annak, hogy az egyéni gazdaságok viszonylag magas aránya (38,5% (Eurostat, 2003)) folytat a gazdaságon kívül is jövedelemszerző tevékenységet. Az egy lakosra jutó átlag belföldi jövedelem a vidékies térségekben (393.616 Ft, 2004), amely csupán a 71,45%-a az országos átlagnak. Ez az érték 2000-hez képest a vidékies térségekben szerényebb mértékben (150.692 Ft-tal) növekedett, mint országosan (201.430 Ft), tehát a különbség tovább növekedett.

A foglalkoztatottak aránya az aktív korú népességen belül Magyarországon 56,9% (2004), amely jóval alacsonyabb az EU-s aránynál (63,1%, 2004). A munkanélküliek aktív népességen belüli aránya (7,2%, 2004) amely viszont alacsonyabb az EU-s 9,2% aránynál, amelynek magyarázata, hogy Magyarországon az aktív korú népesség jelentős része sem nem regisztrált munkanélküli, sem nem foglalkoztatott (inaktív). A vidékies térségekben a munkanélküliségi ráta¹⁰ lényegesen magasabb (9,2%, 2005) az országos átlagnál (6,3%, 2005) és a 2000-es 8,04%-hoz képes gyorsabb növekedést mutat, mint országosan. A foglalkoztatottak aránya¹¹ a vidéki térségekben 49,9% szemben az országos 56,8%-kal. A regisztrált tartós (180 napon túli) munkanélküliek lakosságon belüli aránya a vidéki térségekben 2,63 % (2005), amely csaknem egy százalékkal meghaladja az országos átlagot (1,95%, 2005). A tartós munkanélküliek aránya az aktív népességen belül 3,2% (2004). A vidékies térségekben a regisztrált munkanélküliek csaknem fele (48,76%) tartós munkanélküli. Az önkormányzatok által rendszeres szociális segélyben részesítettek 1000 főre jutó száma a vidéki térségekben 1999-ben 4 fő volt, amely nem sokban tért el az országos 3 fős átlagtól. Ez a mutató 2004-re a vidéki térségekben 25 főre emelkedett, míg országosan a növekedés csupán 13 fő volt.

A városokban a háztartások 33, a községekben 36 %-ában nincs aktív kereső (a 2005). A községekben azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol munkanélküli és/vagy inaktív kereső van (66 %), a magas országos átlagot (62 %) is meghaladja, míg a városokban ez 56 %. A szűk helyi munkalehetőségek következtében a községekben csak a

---

⁹ Forrás: Eurostat, 2002

¹⁰ Munkanélküliségi ráta: regisztrált munkanélküliek/15-59 éves népesség

¹¹ Foglalkoztatottsági ráta: foglalkoztatottak / 15-59 éves népesség *100

foglalkoztatottak 39 %-a kaphat helyben munkát, míg a napi ingázók aránya 61 %, szemben a városokkal, ahol fordított az arány (81 % helyben dolgozik). (a 2005. évi mikrocenzus adatok alapján) A több évtizede meglévő elhelyezkedési nehézségek térben koncentráltan főként az észak-magyarországi, észak-alföldi, dél-dunántúli régió leszakadó, nehezen megközelíthető, számottevő városi központ nélküli térségeiben, valamint az aprófalvas és a tanyás térségekben jelentkeznek.

A vidékies térségekben jellemzően alacsony, 56 db az ezer lakosra jutó vállalkozások száma (vállalkozási sűrűség), szemben az országos 86 darabbal (2004) . Ez az arány 2000-es 52 db/ezer lakoshoz képest alig növekedett. A vállalkozási szerkezetet döntően a mikro-vállalkozások jellemzik. Az egyéni vállalkozások aránya a vidékies térségekben 66%, szemben az országos 52%-kal (2004), valamint az 1-9 főt foglalkoztató vállalkozások aránya 74% (207.301 db, 2004), míg országosan ez az arány 70% (608.535 db, 2004). A vidéken működő vállalkozások jelentős része kényszervállalkozás. Az ipari és kereskedelmi vállalkozások aránya jobbra megegyezik, a szolgáltatói szektorban működő vállalkozások aránya viszont jóval alacsonyabb, csupán 45% a vidéki térségekben, mint országosan (54%) (2004), amely a 2000-es 46%-hoz képest csekély csökkenést mutat¹². A vidéki vállalkozások innovációs képessége alacsony. Új vállalkozások létrehozását nehezíti a tőke-, a szaktudás- és a vállalkozási készségek hiánya. Mivel a gazdasági szolgáltatások (pénzügyi, vállalkozásfejlesztési, logisztikai, információs) a városokba koncentrálnak, a periférikus vagy kis népességű vidéki településeken ezek elérhetősége nehezebb.

A vidéki térségekben alacsony a vállalkozási sűrűség és általános a tőke- és szaktudás-hiány.

A vidéki vendéglátás és a kulturális örökség gazdasági lehetőségeinek kihasználása, valamint a falusi- és az agro-turizmus feltételeinek, infrastrukturális ellátottságának színvonala területileg változó. A falusi (rurális) kulturális és természeti örökség bemutatása további fejlesztést igényel. A vidéki élet minőségét és a vidékies térségek turisztikai vonzerejét egyaránt növeli a vidéki rekreációs lehetőségek bővítése.

A falusi turisztika infrastrukturális ellátottsága változó.

Az utóbbi tíz évben jelentősen növekedett a vidéki térségekből elvándorlók száma. Népesség növekedés csak a közép- és a nyugat-magyarországi régiókban történt, legnagyobb mértékű elvándorlás az észak-magyarországi régióban tapasztalható. Míg az ezer főre jutó vándorlási különbözet 2000-ben 4,07 fő volt a vidéki térségekben, amely gyakorlatilag odavándorlást jelentett, addig ugyanez az adat 2005-re -0,87-re csökkent, amely értéknél a negatív előjel a vidéki térségekből történő elvándorlást mutatja (4.020 fő).

Jelentősen növekedett a vidéki térségekből elvándorlók száma.

¹² A szolgáltatások kategóriájába csak a kereskedelem és javítás került számításba.

A magyar társadalom egészére az öregedő korstruktúra jellemző, amelyben a vidéki és nem vidéki térségekben egyaránt a 65 év felettek aránya meghaladja a 15%-ot. Ugyanakkor az öregedési index¹³ a vidékies térségekben kedvezőbb, 92,1% szemben az országos 107,6%-kal. Az eltartottsági ráta¹⁴ a vidékies térségekben 47% szemben az országos 42%-kal. Az iskolai végzettség alapján a képzettségi szint a vidéki térségekben jóval kedvezőtlenebb, mint az országos átlag. A községekben a 8 osztályt vagy azt sem végzett, 7 évesnél idősebb lakosok aránya (24 és 19 %) meghaladja az országos átlagot (19 és 15 %). A községek 7 évnél idősebb lakosságának 43 %-a tehát semmilyen képesítéssel nem rendelkezik. A középiskolai végzettség mutatóiban nincs eltérés (51 %), a községekben azonban több az érettségivel nem rendelkező, szakmunkás képesítésű ember. A felsőfokú végzettségűek aránya (5 %) a községekben fele az országos (12 %) és harmada a városi átlagnak (15 %), ami azt mutatja, hogy a kvalifikált munkaerő megfelelő munkalehetőségek hiányában elvándorol a falvakból. (a 2005. évi mikrocenzus adatok alapján). Ugyanakkor a munkaerő nyilvántartási felmérés (2003) alapján a közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya meghaladja a 76%-ot, amely magasabb ez EU-ban mért aránynál (70%). A 25-64 éves népesség részvétele az oktatásban 4%, amely kevesebb, mint fele az EU-ban mért arálynak (9%, 2004)

A társadalmi tőke értéke erőteljesen devalválódott. A romák helyzete egyes térségekben kritikus. Többségüknek rendszertelen, alkalmi és bizonytalan a foglalkoztatása, iskolázottsága rendkívül alacsony. A roma népesség gyarapodásának üteme (reprodukciós együtthatója) jelentősen meghaladja az országos átlagot. Mindez területi és szociális szegregációt okoz, főként az észak-magyarországi, észak-alföldi, dél-dunántúli régió periférikus, leszakadó (aprófalvas és tanyás) térségeiben. A roma lakosság aránya a vidéki térségekben 3,2% volt, szemben az országos 2%-os átlaggal (2001, Népszámlálás).

A települések alapinfrastruktúra ellátottsága sokat javult, azonban főként a nyugat- és dél-dunántúli aprófalvakban, illetve az észak-magyarországi és alföldi külterületeken, tanyákon továbbra is jelentős ellátási hiányok vannak (ivóvíz ellátás, szennyvízhálózat, külterületi utak, villanyhálózat).

A lokális humán infrastruktúra (oktatás, egészségügy, szociális ellátás, kultúra és közművelődés közösségi intézményei) fenntartása az önkormányzatok forráshiánya miatt sok településen probléma. A város-falu viszonylatában fennálló elérhetőségi (közlekedési,

A vidéki népességre az öregedő korstruktúra, a társadalmi tőke alacsony szintje jellemző, mely a roma népességet halmozottan sújtja.

A vidéki települések infrastrukturális ellátottsága gyenge.

A humán infrastruktúra sok településen hiányos.

¹³ Öregedési index: 65 év felettek száma / 14 év alattiak száma * 100

¹⁴ Eltartottsági ráta: ösznépeség/ aktív korú népesség (15-65 év)

információs, szolgáltatási) nehézségekhez a vidéki lakosság gyenge mobilitása párosul.

A vidéki önkormányzatok forráshiányosak, nehezen tudják ellátni a kötelező önkormányzati feladatokat, sok esetben képtelenek az egyéb fejlesztéskehez szükséges önerőt biztosítani. Az 1.114 db önhibáján kívül forráshiányos önkormányzatból 1.093 db vidékies térségben található (2004).

A vidékies térségek önkormányzatainak fenntartási és fejlesztési forrásai szűkösek.

A vidéki térségek településeinek jelentős részében nem található olyan multifunkcionális közösségi tér, mely a falusi alapszolgáltatások ellátásán túlmenően a helyi közösségépítés központja is lenne.

Hiányoznak a vidéki települések közösségi terei.

Összegzésként elmondható, hogy a vidéki térségek gazdasági és társadalmi helyzete elmarad az urbanizált területekétől. A vidéki térségek fejlesztése a következő tényezőkre alapozható:

A vidéki térségek fejlesztése számos tényezőre építhet...

- A gazdag kulturális és épített örökség, természeti adottságok, az ebből fakadó nyugodt életkörnyezet;
- A helyi közösségek fokozódó aktivitása és együttműködésre való készsége;
- A falusi turisztika terén kiépülő infrastruktúra és a meglévő szolgáltatási kínálat.

A vidéki térségek fejlesztésének az alábbi kihívásokkal kell szembenéznie, illetve az alábbi problémák megoldását kell szolgálnia:

... és számos probléma megoldását kell szolgálnia.

- Alacsony foglalkoztatási szint és aktivitási ráta jellemzi a vidéki térségeket;
- A szolgáltatási szektor fejletlen, alacsony a vállalkozói hajlandóság;
- Az elvándorlás, az öregedő korstruktúra a jellemző, alacsony a képzettségi szint;
- A települési közösségek megerősödésének infrastrukturális feltételei hiányoznak.

A társadalmi kirekesztettség helyzete a vidéki térségekben

A magyar községekben és a 10 ezer fősnél kisebb lakónépességű városokban 4.266.831 állandó bejelentett élt a legutóbbi népszámlálás időpontjában, közülük 2.177.810 nő. A vidéki települések népességszám szerinti kategóriáit vizsgálva megállapítható, hogy minél kisebb egy település, annál alacsonyabb a női foglalkoztatás mértéke: a 200 fősnél kisebb településeken a nőknek kevesebb, mint egyötöde aktív kereső, igaz, a férfiaknak is csak 30 százaléka rendelkezett munkahellyel az ezredfordulón.

A vidéki nők több szempont szerint is hátrányos helyzetben vannak.

A vidéken élők, férfiak és nők képzettsége szignifikánsan

alacsonyabb, mint a nagyobb városokban élők. Ez azt jelenti, hogy a községekben élő 25 évesnél idősebb férfiaknak mindössze 6,8 százaléka, a nőknek csupán 7,2 százaléka rendelkezett az ezredfordulón felsőfokú végzettséggel, míg ugyanezek az arányok városokban 18,7% és 16,7%. A vidéki településeken foglalkoztatottak arányát mérő ráta, férfiak és nők esetében egyaránt, mintegy öt százalék-ponttal alacsonyabb (37% és 27%), mint az országos átlag 2001-ben (41% és 32%), ami a foglalkoztatás nagymértékű visszaesését mutatja mindkét nem tekintetében.

A vidéken élő nők helyzetét Magyarországon alapvetően három körülmény nehezíti meg:

1. a munkahelyek hiánya,
2. a nagy-és középvárosokban összpontosuló munkahelyek megközelíthetőségének nehézségei,
3. a munkavállalást lehetővé tevő szolgáltatások hiánya.

Mindez rendkívül alacsony mértékű női foglalkoztatást eredményez (27%), s nagymértékben szűkíti életpálya választási lehetőségeiket.

A 2001. évi népszámlálás során összesen 190.046 magyar állampolgárságú személyt írtak össze a számlálók aki romának vallotta magát. A roma nemzetiségűek több mint fele két régióban él: Észak-Magyarországon 66.829 fő és a vele szomszédos Észak-Alföldön 48.127 fő. Ez azt jelenti, hogy a magukat cigány nemzetiségűnek valló állampolgárok 60 százaléka két szomszédos régióban él. Az adatok alapján azt mondhatjuk, hogy a romák tényleges (becsült) száma háromszorosa annak, mint ahányan cigánynak vallják magukat.

A romák 40 százaléka élt községekben 2003-ban, míg tíz évvel korábban 60,5 százalékos volt ez az arány.¹⁵ Vélhetően azonban az utóbbi jelzőszámot kell mérvadónak tekintenünk: a romák több, mint fele vidéken, községekben és kisvárosokban él. (A városok száma megduplázódott a közelmúltban, és pedig zömmel a vidéki térséget gyarapító kisvárosoké.), a falusi cigányok 54,7 százaléka, a városiaké 39,7 százaléka település-széli, szegregált környezetben él.

A romák munkaerőpiacról való drámai mértékű kirekesztődését mutatja, hogy a roma férfiak 28%-ának, a roma nők mindössze 15,1%-ának van munkája (a teljes roma népességre vetítve ez 21,4%-os foglalkoztatotti arányt jelent).

A legalacsonyabb foglalkoztatást minden vizsgált periódusban a keleti régió biztosította a roma férfiak számára. 2003-ra drámai mértékű lett a különbség a legmagasabb (57,7%) és a legalacsonyabb (14,2%) foglalkoztatási rátájú két régió (központi és észak-magyarországi) között.

A romák társadalmi – különösen foglalkoztatási – helyzete javulásra szorul.

¹⁵ (Kemény, Janky és Lengyel: 2004:16-17)

A tendencia ugyan javuló, mégis a 35 évnél fiatalabb roma férfiaknak 10,5 százaléka, a nőknek ötöde nem végzi el az általános iskolát. A felsőfokú végzettséggel ill. középiskolával rendelkezők a többségi társadalomra jellemző arányokhoz képest még mindig óriási léphátrányban vannak (59%-hoz képest 18% körüli érték).

Szükségletek

Az alacsony foglalkoztatás, gazdasági és vállalkozói aktivitás, illetve jövedelmi viszonyok javítása a több és versenyképesebb vállalkozást, a nagyobb foglalkoztatást és a jobb jövedelmezőséget eredményező gazdasági szerkezetváltással érhető el. Ehhez a vállalkozóvá válás ösztönzésére, a mikro-vállalkozások helyzetének javítására és a mezőgazdasági termelésből kivezető, gazdasági diverzifikációra, tevékenység bővítésre irányuló fejlesztések szükségesek. Olyan több lábbon álló, diverzifikált gazdaság kialakítására kell törekedni, mely környezetkímélő, és az alacsonyabb képzettségűeknek is munkalehetőséget kínál. A gazdasági megújulás elősegítése különösen a leszakadó, rurális térségekben fontos. Ehhez a beruházások támogatásán kívül szükség van a mikro-vállalkozások indítását folyamatos tanácsadással segítő vállalkozásfejlesztési rendszerekre. A következő programidőszakban cél a mikrovállalkozások számának 8.000 darabbal történő növelése, emellett 4.500 vállalkozás támogatása a Program keretében. A diverzifikációs intézkedések eredményeként 2007-2013 között 47%-ra nő a mezőgazdaságon kívüli gazdasági tevékenységet folytató gazdálkodók aránya.

Cél a diverzifikált vidéki gazdaság kialakítása, mely nagyobb foglalkoztatást és jövedelmezőséget biztosít.

A vidéki térségek országos átlagtól kedvezőtlenebb foglalkoztatási helyzetén javít az ott fellelhető kedvező táji-természeti és kulturális vonzerők, értékek turisztikai hasznosítása. Ennek feltétele a magas minőségű, autentikus, a falusi életmódot és annak kultúráját hitelesen közvetítő turisztikai szolgáltatások, térségi turisztikai termékek kialakítása. A vidéki térségekben élők foglalkoztatási színvonala, gazdasági aktivitása a már meglévő falusi- és agro-turisztikai vállalkozások, programok kínálatának és integrációjának továbbfejlesztésével lehetséges. A fejlődés részben új szálláshelyek és főként jellegzetes, új szolgáltatások bevezetésével, a szolgáltatások minőségének, a szükséges szakértelemnek, valamint a piacra jutás feltételeinek javításával valósítható meg. A lakó és üdülöhelyi funkcióhoz a települési és a szabadidős infrastruktúra, köz- és turisztikai szolgáltatások fejlesztése és elérhetősége szükséges. Ez a tevékenység a vidék- és területfejlesztési támogatások összehangolt felhasználását feltételezi és igényli. 2007-2013 között cél, hogy a falusi szállásadás vendéglátóinak száma 900-zal emelkedjen, ezáltal a falusi magán szálláshelyen eltöltött vendégéjszakák száma elérje a

A falusi turisztika javítja a foglalkoztatási helyzetet és elősegíti a szolgáltatási szektor fejlődését.

600.000 vendégéjszakát.

A társadalmi tőke javításához elengedhetetlen a humán infrastruktúra színvonalának és hozzáférhetőségének javítása a vidéki térségekben. Ehhez a hazai és az Uniós társfinanszírozású programok és támogatások összehangolt és célzott felhasználása szükséges. A vidék humán potenciáljának és cselekvőképességének javításához a képző és készségfejlesztő programok és tanácsadó szolgáltatások ösztönzése járulhat hozzá. A humán feltételek javítása különösen fontos a szegregálódó és leszakadó térségekben, a hiányzó képzettség megszerzésének támogatásával, iskolarendszeren kívüli felnőttoktatás keretében.

A humán infrastruktúra színvonalának és hozzáférhetőségének javítása szükséges a vidéki térségekben.

A természeti és kulturális örökség, kiemelten a hagyományok, valamint az épített örökség megőrzése és programszerű fejlesztése alapot nyújt mind az életminőség javításának, mind a gazdaság diverzifikációjának. Ezen belső erőforrások kihasználásának feltétele a településkép, az épített környezet minőségének javítása, a helyi önszerveződésnek, valamint a gazdaság és a helyi lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások egy részének teret adó közösségi terek kialakítása, fejlesztése. Másfelől szükséges az értékek további feltárása, tudatosítása, ezáltal a helyi közösség identitásának erősítése. 2013-ra cél, hogy a vidéki térségekben a veszélyeztetett műemlékek aránya 33 százalékra csökkenjen és a települések 21 százalékában alakuljon a vidéki életet, hagyományokat bemutatóhely.

Az épített örökség megőrzése és programszerű fejlesztése javítja a vidéki életminőséget és segíti a helyi gazdaság diverzifikációját.

A vidéki települések társadalmi-gazdasági fejlesztésének kulcseleme a helyi fejlesztési kezdeményezések ösztönzése, intézményesítése, az önszerveződés elősegítése, a helyi partnerség bővítése, a jellemzően helyi megoldások kialakítása, segítése. További helyi kapacitásfejlesztéssel jelentősen javítható a térségi hatású, integrált fejlesztéseket generáló tevékenység eredményessége és növelhető a társadalmi részvétel.

Erősíteni kell a helyi szereplők önszerveződésén alapuló partnerséget és a helyi szereplők kapacitásbővítését.

A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára a III. intézkedéscsoport keretében kedvezőbb feltételek mentén biztosított a fejlesztések megvalósítása. A LEADER program keretében egy helyi készség- és kapacitásfejlesztési program keretében, a térségi sajátosságokhoz igazodva történik meg a roma lakosság felkészítése a közösségépítésre, a fejlesztési források integrált módon történő igénybevételére.

A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára egy speciális program kínál majd lehetőséget.

Az első fejezetben bemutatott helyzetfeltáráson alapuló, fejlesztési irányú intézkedéscsoportonként elkülönített SWOT-analízist a 2. mellékletben közöljük. A különféle indikátorokat (horizontális

A részletes SWOT analízist és az indikátorokat a

indikátorok, a kiindulási helyzet alapindikátorai, a kontext
indikátorokhoz kapcsolódó alapindikátorok), a 3. melléklet **Mellékletek**
tartalmazzák.

2. Átfogó stratégia, a közösségi és a nemzeti fejlesztési irányok kapcsolódása

2.1. A korábbi program-időszakok tapasztalatai

Magyarország agrár-vidékfejlesztési stratégiájának megvalósítása egy hosszabb időtávú folyamat része, melynek lényeges sarokpontjai, fejlesztési irányai először az Európai Unió Tanácsa 1999. június 21-i 1268/1999/EK Rendelete alapján kidolgozott „Magyarország SAPARD terve 2000-2006” tervezési dokumentumban kerültek meghatározásra. A SAPARD Terv általános stratégiája három fejlesztési irányra épült, ezek:

az agrárgazdaság versenyképességének növelése,
a mezőgazdasági termékek feldolgozása és értékesítése,
a vidéki térségek adaptációs képességének elősegítése.

Az ország 2004. évi EU csatlakozása előtt a vidékfejlesztési intézkedések alkalmazására újabb tervezési dokumentumok (Agrár- és vidékfejlesztési Operatív Program – AVOP, Nemzeti Vidékfejlesztési Terv – NVT) készültek a Tanács 1257/1999/EK Rendeletére és az 1260/1999 EK Rendeletére tekintettel. A SAPARD célokat, fejlesztési irányokat elsősorban az AVOP vitte tovább.

Ezen programok kiegészítették a megelőző időszakban tisztán nemzeti forrásból finanszírozott fejlesztési politikát. Ennek főbb beavatkozási területei a következők voltak:

- Versenyképes üzemi szerkezet kialakítása;
- A minőségi élelmiszer-előállítás és az élelmiszerbiztonság feltételeinek megteremtése;
- Az agrár- és vidéki foglalkoztatás elősegítése;
- Modern földhasználati szerkezet kialakítása;
- Szaktanácsadás, információátadás segítése;
- Minőségi állattenyésztés támogatása;
- Erdőtelepítés, felújítás támogatása;

Az NVT hat horizontális intézkedéscsoportot támogat (agrár-környezetgazdálkodás, KAT, mezőgazdasági területek erdősítése, félig önellátó gazdaságok támogatása, termelői csoportok támogatása, EU előírásoknak való megfelelés,). Ezen intézkedések jelentős része – részben megváltozott feltételekkel – az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program támogatásai között is szerepelni fog.

A SAPARD-ban, az AVOP-ban és az NVT-ben rendelkezésre álló

A jelenlegi agrár-vidékfejlesztési stratégia sarokpontjai már hazánk SAPARD Tervében lefektetésre kerültek.

Az uniós csatlakozást megelőzően készített tervezési dokumentumok (AVOP és NVT) célrendszere megalapozza a jelenlegi Stratégia fejlesztési irányait.

Az NVT hat intézkedéscsoportot támogat.

A jelenlegi Stratégián alapuló

források a magyar agrár-vidékfejlesztés szerkezetátalakításához, modernizálásához szerények voltak, a 2007-2013-as időszak többek között ezen megkezdett intézkedések véghezvitelét szolgálja. A folyamatosság az egyes pályázatok szintjén is megvalósul, hiszen az új programidőszak alatt az előző időszak egyes projektjeinek pénzügyi befejezésére is sor kerül az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program forrásaiból (pl. agrár-környezetgazdálkodás).

program az eddig lebonyolított programok, a szerkezetátalakítás továbbvitelét célozza meg.

A SAPARD, az AVOP és az NVT tapasztalatai azt mutatják, hogy a források felhasználásával kapcsolatos korábbi kételyek nem igazolódtak, a beadott pályázatok forrásigénye jelentősen meghaladta az előirányzott pénzügyi keretet.

A fejlesztési irányok forráslekötő képessége megfelelő.

Az egyes intézkedések sikeressége alapjaiban jelentősen különbözik:

- A legnagyobb érdeklődés és fejlesztési szándék a mezőgazdasági gépek és technológiai berendezések beszerzése iránt nyilvánult meg. Az e célra előirányzott 2004-2006. évi támogatási forrás 4-5 hónap alatt túljegyzésre került, így a pályázati konstrukciót fel kellett függeszteni. A fejlesztések főként erőgépek és betakarítógépek beszerzésére irányultak. Az 1 ha-ra jutó vonóerő kapacitásunk ezzel együtt sem éri el azonban az EU 15-ök átlagának a felét sem. Az intézkedés 2007-2013. évek közötti folytatása nem csupán ezért, hanem a gépesítés és technológiafejlesztés versenyképesség növelésében kifejtett közvetlen és azonnali hatása miatt is indokolt.
- Jelentőségében hasonlóan minősíthető érdeklődés volt az állattenyésztési létesítmények fejlesztése és EU jogszabályoknak való megfelelésre irányuló intézkedések esetében is. Támogatásokat főként azok a nagyobb kapacitású állattartó telepek igényelték, amelyek gazdasági tevékenységük során előállított jövedelemből, illetve nyereségből biztosítani tudták a szükséges saját forrás összegét.
- Fontos szerepe volt a csatlakozás utáni időszakban a növénytermesztési és kertészeti létesítmények megvalósításának támogatását biztosító intézkedésnek. Ezen intézkedés – a már korábban említett okok miatt – kissé diszpreferálta a kertészeti létesítményeket a növénytermesztés létesítményeivel szemben. A következő időszak célkitűzése ennek a nem kívánatos összhanghiánynak a megszüntetése, a nem tárolási célú létesítmények (növényházak, hűtőházak) preferálásával. Kisebb jelentőségű, de a termelésbiztonság szempontjából igen fontos intézkedés a mezőgazdasági vízgazdálkodási létesítmények támogatását szolgáló intézkedés. Fenntartása, illetve folytatása – egyéb

infrastrukturális jellegű (út, víz, energia stb.) létesítmények támogatásával együtt – megkérdőjelezhetetlen.

Az AVOP keretében az élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó beruházási pályázatok elsősorban a korszerűsítést és a környezetterhelés csökkentését célozták, de kedvező, hogy az innovációt és az új termékek fejlesztését célzó projektek aránya eléri a 40%-ot. 2007-2013 között ezért ezeket a célokat továbbra is preferáljuk, azonban hangsúlyeltolódás következik be a fejlesztési jellegű támogatások terén. A technológiai modernizációt, a szerkezetátalakítást-, a minőséget-, az innovációt-, és a környezet védelmét szolgáló fejlesztéseket helyezük előtérbe. A környezetterhelés csökkentése már jelenleg is fontos célja a beruházásoknak, ez a jövőben erősödni fog. Ugyancsak növelni kívánjuk az igényt az új termékek fejlesztését, az innovációt célzó támogatások iránt.

Az EU csatlakozást követő időszakban nem kapott megfelelő hangsúlyt a humán erőforrás fejlesztése, a gazdálkodók képzése, a tanácsadási rendszer korszerűsítése. A rendszer hiányosságai az elutasított, illetve eredménytelen pályázatok nagy számában is megmutatkoztak, ezért az új tervidőszakban ezek a célok nagy hangsúlyt kapnak, többek között a végrehajtásban is.

A 2004-2006 közötti tervidőszakban rendkívüli, a támogatási források négyszeresét kitevő igény mutatkozott az agrár-környezetgazdálkodás intézkedései iránt, sikeres volt a mezőgazdasági területek erdősítését szolgáló intézkedés is, ezért ezeket a programokat tovább folytatjuk a minőségi fejlődés követelményeit szem előtt tartva. A kevésbé sikeres KAT (LFA) támogatást (mindhárom NVT intézkedés) a KAT lehatárolás és a támogatási feltételek legkésőbb 2010-ben történő módosításával kívánjuk – a stratégiai cél elérése érdekében – a jövőben vonzóbbá tenni.

A vidéki gazdaság fejlesztéséhez, a tevékenységbővítéshez, a vidéki életminőség javításához kapcsolódó fejlesztési igények közül (AVOP) az infrastruktúra- és falufejlesztést célzó pályázatok vannak, és feltehetően azok is lesznek túlsúlyban. A tevékenységbővítésre irányuló pályázatok zöme – és egyre növekvő hányada – a falusi turizmus fejlesztését célozza és várható, hogy a turizmus fejlesztésére a jövőben is komoly igény mutatkozik.

A LEADER+ program indítása sikeresnek bizonyult, kellő érdeklődést váltott ki vidéken, ezért bízhatunk abban, hogy a jövőben a helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósítása (a résztvevők folyamatos képzésével és készségfejlesztésével) nagyobb hangsúlyt kap.

A tapasztalatok alapján az innovációt, a technológiai modernizációt támogató fejlesztések kerülnek előtérbe.

Növekvő igény mutatkozik a környezeti szempontokat érvényesítő agrár-gazdálkodás iránt.

A vidéki térségekben a falufejlesztési és falusi turisztikai lehetőségek iránt számíthatnak kiemelt érdeklődésre.

A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása a jövőben nagyobb hangsúlyt kap.

Az előbb említett agrár-vidékfejlesztési dokumentumok (SAPARD-terv, AVOP, NVT) készítésekor is nyilvánvaló volt, hogy a fejlesztési források nem lesznek elegendők a célok 2006-ig történő maradéktalan teljesítéséhez, illetve ezen célok teljesítése csak hosszabb időszakra vonatkozóan reális célkitűzés. Ezeknek a korábbi programoknak a céljai a 2007-2013 közötti időszakban ezért stratégiai célként nagyrészt továbbra is érvényesek maradnak.

A Stratégia céljai a korábbi tervek aktuális célkitűzéseit ötvözik a jelenlegi igényekkel.

Az AVOP közbenső értékelése alapján tett javaslatok:

- A pályázatok szakaszos benyújtása.
- A termelési szerkezet változtatása az ehhez stratégiaileg lényeges elemek erősítése az értékelési szempontrendszerben.
- A hátrányos helyzetű területek és a projekt tartalmának kombinált értékelése, a hátrányos helyzetű területek okszerű preferálása.
- A projektszerű tevékenységek felértékelése, az egyes beruházásokkal szemben.
- A pályázati hibák tekintetében a tájékoztatás erősítése.
- A pályázati dokumentáció egyszerűsítése.

Az AVOP közbenső értékelése a lebonyolítás és a projektkiválasztás kapcsán fogalmazott meg javaslatokat.

A pályázati feltételrendszerek átgondolt kialakítása, a későbbi módosítások elkerülése végett.

Az első intézkedéscsoport esetén 2007-ben folytatódnak az AVOP versenyképességet szolgáló intézkedései. A technológiai modernizáció mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés terén 2007-től kezdődően is a fejlesztések középpontjában áll. Hangsúlyeltolódás következik be az állattenyésztési és a kertészeti beruházások javára. Az élelmiszeripari fejlesztések a megelőző időszak támogatási szintjén folynak tovább.

Az első intézkedéscsoport az AVOP sikeres intézkedéseire épít.

Új fejlesztési területként jelenik meg a megújuló energetikai kapacitások kiépítése. Hangsúlyos megjelenését a Stratégiában a piaci oldalú szerkezetváltás és hazánk megújuló energia felhasználásra vonatkozó uniós kötelezettségei teszik szükségessé.

Szintén új elem a gazdák információ-technológiai eszközökkel való felszerelésének/ellátásának szándéka, valamint a szaktanácsadási rendszer megerősítése, a szakképzés megújítása. Az e mögött meghúzódó elképzelés és indok az, hogy a gazdák pályázati teendőivel, termelési és piaci információval való ellátása a jövőben egyre inkább az Internet-alapú információs technológiák irányába mozdul el.

Korábbi formájában nem folytatódik a mezőgazdasági infrastruktúra-fejlesztés keretén belül a külterületi mezőgazdasági úthálózat támogatása. 2007-től kizárólag a projekthez, létesítmény-fejlesztéshez, beruházáshoz kapcsolódó külterületi úthálózat kialakítása támogatandó.

Az újonnan induló gazdaságátadási támogatást és a fiatal gazdák folytatódó támogatását a mezőgazdaságban dolgozók kedvezőtlen korösszetétele indokolja. A termelői csoportok működési és fejlesztési célú támogatása folytatódik, csakúgy, mint a vízgazdálkodás és melioráció céljait szolgáló intézkedés. Új elem a támogatási palettán a birtokrendezés támogatása, mely a hatékonyabb, gazdaságosabb birtokméret kialakulását hivatott elősegíteni.

A második intézkedéscsoport esetén az agrár-környezetgazdálkodás – mint az NVT legsikeresebb intézkedése – és a kedvezőtlen adottságú területek támogatása 2009-ig a jelenlegi konstrukció szerint folyik tovább. 2009-ben kerül felülvizsgálatra mindkét program: a célprogramok tartalma és köre az AKG-ban, valamint a KAT lehatárolás módszertana, igazodva az uniós felülvizsgálathoz, partnerségben az érintett társadalmi szervezetekkel.

A második intézkedéscsoport az NVT tapasztalatok alapján az új igényeknek megfelelően kerül összeállításra.

Szintén folytatódik az erdősítést támogató intézkedés, melynek keretében az erdőtelepítés folytatása mellett a meglévő erdők fenntartására helyeződik a fő hangsúly. Új elem a második intézkedéscsoportban az erdő-környezetgazdálkodási kifizetések támogatása.

A Natura 2000 területek kompenzációs támogatására fokozatosan, majd 2009-et követően teljes körben lehetőség nyílik, a – 3. intézkedéscsoportban támogatott – tervek elkészültét követően.

A harmadik intézkedéscsoportban folytatódik az AVOP tapasztalatok alapján a diverzifikációs tevékenységek támogatása. Az AVOP-ban tapasztalt korlátozott forráslekötési képesség miatt azonban az e célra allokált források aránya a megelőző időszakban meglévő arányhoz képest nem növekszik.

A harmadik intézkedéscsoport esetén több új elemmel egészül ki a támogatási paletta.

A diverzifikáció keretében a falusi és agro-turisztika továbbra is jelentős szerepet kap. Ezen belül azonban hangsúlyeltolódás következik be: az alacsony kihasználtságot mutató falusi magán szálláshelyek támogatásától – mely azonban továbbra is folytatódik – a gazdaságosabb kereskedelmi szálláshelyek támogatása felé történik elmozdulás.

Új elemként jelenik meg a korábbi vidékfejlesztési támogatásokhoz képest a mikrovállalkozások fejlesztésének és indításának – tevékenységtípustól függetlenül történő – támogatása. Mindezzel lehetővé válik a mezőgazdaságtól független tevékenységi formák megkezdése és folytatása, a jövedelemszerzési lehetőségek és a foglalkoztatás bővítése. A vállalkozások térségi szinten történő együttműködését a program keretében pozitív elbírálásban részesítjük.

Szintén új elem az integrált települési szolgáltató terek kialakításának támogatása. Ennek oka a vidéki térségekben – különösen az aprófalvakban – a szolgáltatási színvonal alacsony volta, mely szükségessé teszi a falusi alapszolgáltatások eléréséhez szükséges infrastruktúra kiépítését.

Az AVOP-ban is sikeres falumegújítási intézkedés szintén folytatódik, kibővülve – az AVOP egy másik intézkedésében található – helyi piacok kialakításával.

Új elemként jelenik meg ebben az intézkedéscsoportban a kistérségi fejlesztési stratégiák elkészítésének támogatását elősegítő intézkedés.

A stratégiában megfogalmazott nemzeti prioritások és beavatkozási területek az AVOP eredményeinek figyelembe vételével kerülnek megfogalmazásra azoknál az intézkedéseknél (diverzifikáció, turizmus és örökségvédelem), ahol az EMVA rendelet jogfolytonosságot biztosít.

Az új területeknél vidéki alapszolgáltatás esetében a SAPARD hasonló ill. közelítőnek tekinthető intézkedését (infokommunikáció és szaktanácsadás) vizsgáltuk, mikrovállalkozások támogatásánál pedig a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium 2004-2006 között által működtetett Gazdaság és Vállalkozásfejlesztési OP tapasztalataira építünk.

2.2. A 2007 és 2013 közötti időszak agrár-vidékfejlesztésének stratégiai fejlesztési irányai és a kapcsolódó főbb beavatkozási akciók

A jelen programozási időszak stratégiai céljait, részben a korábbi célok folytatásaként, az 1698/2005/EK rendelet 9. cikkének megfelelően az Európai Unió Tanácsa által kidolgozott Vidékfejlesztési Stratégiai Iránymutatásokkal, konkrétan annak 3. fejezetében kifejtett vidékfejlesztési irányokkal összhangban alakítottuk ki.

A Stratégia célrendszerének kereteit az EU vidék-fejlesztési prioritásai jelölik ki.

Az említett iránymutatás szerint az EU vidékfejlesztési prioritásai:

- A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása;
- A környezet és a vidék állapotának javítása;
- Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése;
- A helyi kapacitás kiépítése a foglalkoztatottság és a diverzifikáció érdekében,

Tekintettel az első fejezetben azonosított szükségletekre és fejlődési potenciálokra, valamint figyelembe véve a fenti közösségi prioritásokat, Magyarországon az agrár-vidékfejlesztés nemzeti fejlesztési irányai (prioritásai) az alábbiak szerint határozhatóak meg:

Öt nemzeti fejlesztési irány került meghatározásra a Stratégiában.

- I. A mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és erdészeti szektor versenyképességének javítása, a strukturális feszültségek enyhítése, a termelési szerkezetváltás elősegítése;
- II. A versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése, különös tekintettel az innovációs készség a piacorientált szemlélet elterjedésére;
- III. A fenntartható termelés és földhasználat garanciáinak erősítése;
- IV. A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, illetve a vidéki életminőség javítása, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása a vidéki települések lakosainak;
- V. Helyi közösségek fejlesztése.

A fejlesztési irányokon belül a fő stratégiai prioritások az alábbiak:

I. Sikeres mezőgazdaság: szerkezetváltás;

Ezen belül a stratégiai prioritások:

1. Megújuló energiaforrások: új iparág születik a magyar vidéken;
2. Állattenyésztés: fejlődő pályára kell állítani a magyar állattenyésztést;

3. Technológiai fejlesztés: megújuló telephelyek, gépbeszerzés;
4. Kertészet: magasabb hozzáadott érték, több munkahely.

II. Sikeres mezőgazdaság: piacteremtés;

Ezen belül stratégiai prioritás:

1. Innováció és piaci orientáció a termékpiac szerveződések mentén: piacszerzés a hazai agrártermékeknek.

III. Környezetkímélő gazdálkodás;

Ezen belül stratégiai prioritás:

1. Környezetkímélő gazdálkodási módszerek: a magyar mezőgazdaság hagyományosan alacsony környezetterhelésének megőrzése;
2. Erdészet: kiemelt ágazat kiterjedt hatásokkal.

IV. Erős vidéki kisvállalkozások;

Ezen belül stratégiai prioritás:

1. Vidéki vállalkozásfejlesztés: erős vidéki kisvállalkozások teremthetnek munkahelyeket.

I. Az első fejlesztési irány (A mezőgazdaság, az élelmiszerfeldolgozás és erdészeti szektor versenyképességének javítása, a strukturális feszültségek enyhítése, a termelési szerkezetváltás elősegítése) céljainak megvalósítása érdekében az alábbi területeken érhető el a vidékfejlesztési források felhasználásával a legnagyobb előrelépés, így ezek a beavatkozási akciók:

Az első fejlesztési irány hét beavatkozási akciót foglal magába, melyek a következők:

I/1. Megújuló energiaforrások: a megújuló energiaforrások termelése és felhasználása jelentősen hozzájárulhat a mezőgazdaság szerkezetének átalakításához. A megújuló energiaforrásra alapozott termelői rendszerek elterjedése növelheti a szektor technológiai színvonalát és magasabb hozzáadott értékű mezőgazdasági eredetű termék előállítását teszi lehetővé. Különösen jók az adottságaink a bioetanol, a biodízel, a biogáz és a tüzelhető biomassza (fás és lágyszárú energia ültetvények, mezőgazdasági melléktermékek) előállításához szükséges alapanyagok termelése és a biomassza felhasználása esetében. Ezen beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 26., 27., 28., 43. cikkei szolgálják.

Megújuló energiaforrások termelése és felhasználása.

I/2. Technológiai fejlesztés: a mezőgazdaságban használt technológia színvonalának növelése elsődleges cél Magyarországon is. A legújabb technológiák felhasználása egyrészt hozzájárulhat az ágazati versenyképesség növeléséhez, valamint csökkenti a

A mezőgazdasági technológia fejlesztése.

környezetterhelést. Ez a beavatkozási akció az általános mezőgazdasági beruházási tevékenységet alapozza meg: a szerkezetátalakításhoz igazodó mezőgazdasági gépbeszerzést, az agrár-logisztikához kapcsolódó fejlesztéseket és infrastrukturális beruházásokat, valamint a mezőgazdasági telephelyek közösségi előírásoknak megfelelő korszerűsítését célzó tevékenységeket, bizonyos részterületek kiemelten szerepelnek egyéb akciókban (pl.: állattenyésztés). A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 26., 27., 28., 30. cikkei szolgálják.

I/3. Állattenyésztés: Magyarország kiemelt területként kezeli az állattenyésztés és az állattartás korszerűsítését és a termelők állattartási kedvének növelését. Az állattenyésztés kulcskérdés az elkövetkezendő programozási periódusban, mivel a magyar mezőgazdaságon belül az ágazat súlyának jelentős növelése szükséges a termelési szerkezet strukturális feszültségeinek enyhítése végett. Az állattartó telepek átalakítása az egyik eszköz lehet a cél teljesítéséhez, és ahhoz hogy az állattenyésztés és növénytermesztés aránya optimális legyen. Az átalakítás csökkenti az állattartás környezeti terhelését is. Az állategészségügy biztonsági kérdéseit is figyelembe kell venni a fejlesztések megvalósítása során.

Az állattenyésztés szerepének növelése.

Az állattenyésztés fejlesztése alatt azonban elsősorban nem az EU előírásoknak való megfelelést értjük. Az EMVA keretében rendelkezésre álló forrásokat úgy kívánjuk felhasználni, hogy az versenyképességet javítson és kiegészítő jövedelmet jelentsen az állattartók számára. A fejlesztést a külső tényezők figyelembe vételével kívánjuk megtervezni és megvalósítani, melyből a piaci tényezők, az ökológiai tényezők, az ökonómiai tényezők mellett csupán egy részlem az EU jogi szabályozásában megtalálható környezetvédelmi, állategészségügyi, állatjóléti stb. előírásoknak való megfelelés. Tehát a fejlesztések nem az EU előírások betartására irányulnak, de nyomatékul figyelembe veszik azt. Hangsúlyt azért kap a fejlesztési elképzelésen belül, mert Magyarországon e tekintetben jelentős a lemaradás.

A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 26., 31., 40., cikkei szolgálják.

I/4. Élelmiszer-feldolgozás: a magyarországi élelmiszeripar globális versennyel néz szembe, mely megköveteli az élelmiszeripari integrációk, és a technológiai színvonal folyamatos fejlesztését. A helyi termékek piaci lehetőségei jók, melyek az innováció segítségével valóra válthatók. A környezetvédelmi szempontokat is figyelembe kell venni az élelmiszeripari beruházásoknál. Versenyképes élelmiszeripar csak az élelmiszerbiztonságot szolgáló rendszereken keresztül valósulhat meg. A versenyképesség növelését az ökológiai és a földrajzi eredet megjelölése mellett az integrált

Az élelmiszer-feldolgozás megerősítése.

termék-megjelölés bevezetése is segítheti. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 28., 29. cikkei szolgálják.

I/5. Kertészet: a mezőgazdaság szerkezetátalakításának fontos területe. A kertészeti ágazat fejlesztése az agrárium versenyképességét, jövedelemtermelő és foglalkoztatást generáló képességét növelheti. Fejlesztési potenciál rejlik a nem élelmiszer célú kertészetben is. A kertészeti ágazat fejlesztését össze kell kötni a geotermikus energia hasznosításával is. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 26., 28. cikkei szolgálják.

A kertészeti ágazatok fejlesztése.

I/6. Birtokrendezés: a lassú birtokkoncentráció ellenére Magyarországon a földtulajdon erőteljes tagoltsága, szétszórtsága jellemző, amely akadályozza a gazdaságos üzemméret kialakulását, és így a termelés versenyképességét is. A birtokkoncentráció és a tulajdonkonszolidáció elősegítése érdekében – a birtokösszevonási célú termőföldvásárlás és a termőföld elővásárlási és előhaszonbérleti jogi szabályozásán túlmenően – intézkedéseket kell tenni a következő programozási periódusban. A tulajdonosok széttagolt külterületi termőföldjeinek összevonása során a birtokrendezést szolgáló földmérési munkáknak, a megosztási-, telekegyesítési-, változási stb. vázrajzok készítésének támogatását tervezzük. A 22. cikk alapján a fiatal mezőgazdasági termelők számára lehetőség lesz földterület vásárlásra, így egy kisebb réteg támogatása révén ezáltal is hozzájárulunk a megfelelő birtokszerkezet kialakításához. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 22. és 30. cikke szolgálja.

Birtokrendezés a földkoncentráció érdekében.

I/7. Vízgazdálkodás, belvízvédelem: a mezőgazdasági területek kiegyensúlyozott vízellátásának biztosításához fokozott figyelmet kell fordítani a területi és az üzemi vízgazdálkodás létesítményeinek kialakítására és fenntartására. Ennek során az öntözésfejlesztési és a meliorációs beavatkozásokra, valamint az ezek üzemeltetését biztosító közösségi létesítmények megvalósítására kell helyezni a hangsúlyt. A helyi vízkár valamint az aszálykár elhárítása is fontos szerepet kell, hogy kapjon a beavatkozási akcióban. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 30. cikke szolgálja.

Vízgazdálkodás, belvízvédelem.

II. A második fejlesztési irány (A versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése, különös tekintettel az innovációs készség a piacorientált szemlélet elterjedésére) céljainak megvalósítása érdekében az alábbi területeken érhető el a vidékfejlesztési források felhasználásával a legnagyobb előrelépés, így ezek a beavatkozási

A második fejlesztési irány három beavatkozási akciót foglal magába, melyek a következők:

akciók:

II/1. Korstruktúra javítása: a gazdaság-átadási támogatás lehetősége a fiatal agrárvállalkozóknak nyújtott támogatásokkal összehangolva a mezőgazdaság jelenlegi korszerkezetét képes javítani, mely kiemelkedő fontossággal bír a mezőgazdasági termelés folyamatosságának és tudásra alapozott megújításának a biztosítása, a gazdaság hatékony és versenyképes működtetésének érdekében. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 22., 23. cikkei szolgálják.

**Korszerkezet-
váltás.**

II/2. Innováció és piaci orientáció a termékpályás szerveződések mentén: Az innováció, az újszerű megoldások alkalmazása a Stratégia valamennyi tengelyének részét képezi, mintegy horizontális célként. Az innovatív technológiák felhasználásának és az innováció fejlesztésének, alkalmazásának megkönnyítése a mezőgazdasági, erdészeti és élelmiszeripari versenyképesség alapvető elemei. A partnerségen alapuló értékláncon belüli, termelői közösségi szervezetekre alapozott együttműködések sokkal versenyképesebb struktúrát eredményezhetnek mint az egyes vállalkozások önmagukban. Működési és fejlesztési forrásokkal támogatni kell a mezőgazdasági termékpályák piaci és termelői igényeknek megfelelő újraszervezését bevonva a részfoglalkozású és félig önellátásra termelők potenciálját is. A beavatkozási akciót össze kell kapcsolni a fogyasztók tudatosságának növelését szolgáló promóciós akciókkal. Az agrártermékekhez kötődő marketingtevékenység és az alkalmazott kutatás-fejlesztés szerepének erősítésére, a termékpályákhoz történő kapcsolódására szintén ezen beavatkozási akció keretében nyílik lehetőség. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 28., 29., 32., 33., 35. cikkei szolgálják.

**Innováció és piaci
orientáció a
termékpályás
szerveződések
mentén.**

II/3. Tudásalapú vidéki társadalom: a tudásszint növelése és a friss információk (különös tekintettel az innováció és a K+F eredményeinek) eljuttatása a vidéki közösségek és gazdálkodók számára igényli a széles körű képzést, és a tanácsadói szolgáltatások elérését a vidékfejlesztési és mezőgazdasági kérdések esetében. Az információs és kommunikációs technológiák felhasználásának előtérben kell lennie az agrár- és vidékpolitikában, a tudás és információ megosztás, valamint a vidéki szereplők hálózatának kialakítása céljából. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 21., 24., 25. cikkei szolgálják.

**Tudásalapú
vidéki
társadalom.**

III. A harmadik fejlesztési irány (A fenntartható termelés és földhasználat garanciáinak erősítése) céljainak megvalósítása érdekében az alábbi területeken érhető el a vidékfejlesztési források

**A harmadik
fejlesztési irány
négy beavatkozási
akciót foglal
magába, melyek a**

felhasználásával a legnagyobb előrelépés, így ezek a beavatkozási akciók: **Következők:**

III/1. Erdészet: a versenyképes termelésre kevésbé alkalmas mezőgazdasági területek erdősítése és az erdők környezeti állapotának fenntartása, a hagyományos erdészeti tevékenység támogatása hangsúlyos szerepet játszik a mezőgazdaságban. Nem csak a földhasználati struktúrán változtat kedvezően, hanem hozzájárul a talajvédelemhez (pl.: erózió, defláció megfékezése), a biodiverzitás növeléséhez, az üvegház hatás mérsékléséhez. Továbbá, mind az erdőtelepítések, mind a meglévő erdők fenntartása komplex társadalmi igény kielégítését is szolgálja, az erdők ökológiai, ökonómiai és szociális funkcióinak bővítésével, ezáltal elősegítve a vidékfejlesztést, a vidéki lakosság életkörülményeinek javítását és kiemelten a biológiai sokféleség megőrzését, többek között a Natura 2000 területeken is. Az erdészeti beavatkozási területen belül kívánjuk a fás-szárú energia ültetvény telepítés támogatásának lehetőségét is megteremteni, ezáltal a megújuló energiaforrások részarányának növelését elérni. Ezen beavatkozási akció keretében nyílik lehetőség az erdő-környezetvédelmi célkitűzések megvalósítására is. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 43-49. cikkei szolgálják.

Erdészet.

III/2. Környezetkímélő gazdálkodási módszerek: ezek terjesztése magában foglalja az ökológiai gazdálkodás elterjesztését, az agrár-környezetgazdálkodás keretében vállalt önkéntes, valamint a Natura 2000 hálózat keretében kötelező és önként vállalt előírások teljesítését, illetve az ivóvízbázis-védőterületekre előírt előírások betartásáért adható támogatást, és a hozzájuk kapcsolódó nem termelő beruházásokat is. A növényfajokban és az azokhoz kötődő állatfajokban gazdag vagy potenciálisan gazdag élőhelyek (rétek) fenntartásában, fejlesztésében a környezetkímélő gazdálkodási módok elterjesztése komoly szerepet tölthet be. Ezzel hozzájárulnak a vidéki környezet és társadalom megőrzéséhez, fejlődéséhez.

Környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése.

- Az ökológiai gazdálkodás szerepe erősíthető, mint eszköz a vidéki térségek fejlődésében és munkahelyteremtésben és további hozzáadott érték előállításában. Az ökológiai gazdálkodás képes teljesíteni a szigorodó élelmiszer-biztonsági követelményeket és megfelelni a fokozódó fogyasztói tudatosságnak.
- Az agrár-környezetgazdálkodás kiváló eszköz az adott területek ökológiai adottságaihoz igazodó földhasználati módok kialakítására, a természeti-táji értékek, erőforrások védelmére, állapotuk javítására.
- A Natura 2000 területek fenntartása hozzájárul a hálózat alapjait adó természetes élőhelyek megőrzéséhez, védelméhez; a biodiverzitás megőrzéséhez, valamint összeegyeztethető a

környezettudatos, illetve termőhelyi adottságokhoz igazodó gazdálkodási módszerek elterjesztésével, amelyek együttesen képezik a fenntarthatóság alapját.

- A Víz Keretirányelv szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási tervek intézkedési programjai szerint, illetve az ivóvízbázis-védőterületeken megvalósított környezetkímélő mezőgazdasági gyakorlat hozzájárul a vizek jó állapota eléréséhez, a biztonságos ivóvízellátáshoz.

A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 38., 39., 41. cikkei szolgálják.

III/3. Kedvezőtlen Adottságú Területek: a Kedvezőtlen Adottságú Területeken folytatott gazdálkodás után járó jövedelemkiegészítő támogatás hozzájárul a mezőgazdasági foglalkoztatás fenntartásához, a térségek jövedelemtermelő képességének javításához, a vidéki élet minőségének javulásához, a vidéki közösségek fenntartásához, valamint fenntartható gazdálkodási rendszerek működtetésével és elősegítésével kialakított földhasználat kialakításával az érintett területek kultúrállapotban tartásához, a parlagterületek növekedésének megakadályozásához. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 37. cikke szolgálja.

Kedvezőtlen Adottságú Területeken folytatott gazdálkodás támogatása.

III/4. Állatjóléti előírások: a szigorú állatjóléti előírásoknak való megfelelés többletköltségeket von maga után, amelyek a kifizetésekkel kerülnek kompenzálásra. Az állatjólét fokozása ugyanakkor a megnövekedett fogyasztói tudatosság kialakulásának köszönhetően közvetett módon hozzájárul az ágazat jövedelemtermelő képességének fenntartásához, továbbá a pontszerű ammónia kibocsátás mérsékléséhez és közvetve kihathat a nitrát direktívában foglalt követelmények teljesítéséhez.

Állatjóléti előírásoknak való megfelelés támogatása.

A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 40. cikke szolgálja.

IV. A negyedik fejlesztési irány (A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, illetve a vidéki életminőség javítása, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása a vidéki települések lakosainak) céljainak megvalósítása érdekében az alábbi területeken érhető el a vidékfejlesztési források felhasználásával a legnagyobb előrelépés, így ezek a beavatkozási akciók:

A negyedik fejlesztési irány három beavatkozási akciót foglal magába, melyek a következők:

IV/1. Vidéki vállalkozásfejlesztés: a vidéki térségek vállalkozásainak fejlesztése kulcsterület a foglalkoztatás növelése és a vidéki térségek gazdasági növekedése szempontjából. A diverzifikáció ösztönzése a vidéki gazdaság strukturális változásához járulhat hozzá. Az új munkahelyek létrehozása és a kiegyensúlyozott gazdasági struktúra

Tevékenységek diverzifikációja, vidéki vállalkozásfejlesztés.

elérése ezen intézkedésekkel teremthető meg. Az akción belül egyéb társítható tevékenységeken túl kiemelt figyelmet szánunk a falusi turizmus fejlesztésére, ami a vidéki területek természeti és kulturális örökségén alapul, s integrálja az innovatív megközelítéseket a tradicionális értékekkel. Kiemelt hangsúlyt kapnak a régió/térség-specifikus termékek előállítását, feldolgozását végző vállalkozások. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül az 1698/2005/EK tanácsi rendelet 53., 54., 55. és 56. cikke szolgálja.

IV/2. Falumegújítás: a falumegújítás és a vidéki örökség megőrzése kiemelt fontossággal bír és erős kapcsolatban van a tradíciók megőrzésével. A falvak megújítása, a kulturális és rekreációs lehetőségek bővítése a vidéki közösségek revitalizációjának eszköze és vonzó környezetet teremt, amely javítja a vidéki életminőséget. Ezen beavatkozási akció keretében nyílik lehetőség a jogosult települési körbe tartozó tanyás térségek megújítására is. A beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 57. cikke szolgálja.

Falumegújítás, a vidéki örökség megőrzése.

IV/3. Integrált kistelepülési szolgáltató terek: a vidéki közösségek szolgáltatásokhoz való hozzáférési lehetősége nem éri el a kívánatos szintet. Ezért szükséges fejleszteni az integrált kistelepülési szolgáltató tereket.

Integrált kistelepülési szolgáltató terek kialakítása.

Ezekben hozzáférhetővé válik minden alapvető kommunikációs, hivatali és egyéb, a kistelepülések életminőségét javító szolgáltatás. Ezen beavatkozási akció megvalósítását közvetlenül a 1698/2005/EK tanácsi rendelet 56. és 57. cikkei szolgálják.

V. Az ötödik fejlesztési irány a helyi közösségek fejlesztése. A több vidéki településre kiterjedő (kistérségek) belső erőforrások mozgósítása, a helyi népesség összetartozásának erősítése miatt fontos, hogy bizonyos fejlesztéseket közös érdekből együttes elhatározással valósítsanak meg. A fejlesztési irány célja az innovatív helyi megoldások támogatása. Ez a fejlesztési irány alapvetően a negyedik nemzeti fejlesztési irány megvalósítását szolgálja.

Az ötödik fejlesztési irány a helyi közösségek fejlesztését és kapacitásbővítését támogatja.

A kidolgozásra kerülő vidékfejlesztési program intézkedései – követve a fenntarthatóság elvét – a fenti fejlesztési irányoknak az érvényesülését szolgálják, összhangban az EU fejlesztési irányjaival. Az alábbi táblázat azt foglalja össze, hogyan szolgálják a nemzeti fejlesztési irányok a közösségi fejlesztési irányok megvalósítását. Valamint az is szemléletesen követhető, hogy az egyes nemzeti fejlesztési irányok elérését mely beavatkozási akciók szolgálják, megvilágítva ezáltal a beavatkozási akciók és a közösségi fejlesztési irányok közötti összhangot.

Az EU vidékfejlesztési fejlesztési prioritásai, a nemzeti fejlesztési irányok és beavatkozási akciók egymásra épülnek, a kapcsolódást az alábbi táblázat mutatja.

Közösségi fejlesztési irány	I. A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási ágazat versenyképességének javítása		II. A környezet és a vidék minőségének javítása	III. Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése	IV. A helyi kapacitás kiépítése a foglalkoztatottság és a diverzifikáció érdekében
Nemzeti fejlesztési irány	I. A mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és erdészeti szektor versenyképességének javítása, a strukturális feszültségek enyhítése, a termelési szerkezetváltás elősegítése	II. A versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése, különös tekintettel az innovációs készség, a piacorientált szemlélet elterjedésére	III. A fenntartható termelés és földhasználat garanciáinak erősítése	IV. A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, illetve a vidéki életminőség javítása, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása a vidéki települések lakosainak	V. Helyi közösségek fejlesztése
Beavatkozási akciók	I/1. Megújuló energiaforrások I/2. Technológiai fejlesztés I/3. Állattenyésztés I/4. Élelmiszer-feldolgozás I/5. Kertészet I/6. Birtokrendezés I/7. Vízgazdálkodás, belvízvédelem	II/1. Korszerkezetváltás II/2. Innováció és piaci orientáció a termékpályás szerveződések mentén II/3. Tudás alapú vidéki társadalom	III/1. Erdészet III/2. Környezetkímélő gazdálkodási mód-szerek III/3. Kedvezőtlen Adottságú Területek (KAT) III/4. Állattjóléti előírások	IV/1. Vidéki vállalkozásfejlesztés IV/2. A falumegújítás IV/3. A vidéki közösségek szolgáltatásokhoz való hozzáférési lehetősége	Az ötödik fejlesztési irány a helyi közösségek fejlesztése. Ez a fejlesztési irány alapvetően a negyedik nemzeti fejlesztési irány megvalósítását szolgálja.

2.3. Az egyes fejlesztési irányok közötti egyensúly

Az első fejezetben kifejtett szükségletek elemzése és az ezekre válaszként megfogalmazott beavatkozási akciók áttekintése alapján az egyes intézkedéscsoportokra a szükséges forrást az alábbiakban határoztuk meg:

**Az indikatív
forrásfelosztás a
beavatkozási
akciók és ...**

I. intézkedéscsoport	47%
II. intézkedéscsoport	32%
III. intézkedéscsoport	11,5%
IV. (LEADER) intézkedéscsoport	5,5%
Technikai Segítségnyújtás	4%

A fenti összegek jól kifejezik az első fejezet főbb következtetéseit, miszerint:

**... az Erőségek-
Gyengeségek-
Szükségletek
alján került
megállapításra.**

1. A magyar agrárgazdaság kiváló természeti adottságokkal bír, a strukturális problémák leküzdésével és az innovációs és marketingszemlélet elterjedésével versenyképes ágazattá válhat. Ugyanakkor mind a struktúraváltás, mind az innovációs és piaci kapacitás kiépítése komoly problémákba ütközik, így komoly erőforrásokat igényel.

2. A mezőgazdaság által okozott környezeti terhelés európai összehasonlításban alacsony. A II. intézkedéscsoport erőforrásait arra kell fordítanunk, hogy ez az állapot hosszabb távon is fennmaradjon, a termelők minél nagyobb részében tudatosuljon a fenntarthatóság elvének fontossága a gazdálkodás során.

3. A vidéki társadalom komoly kihívásokkal szembesül. A legégetőbb probléma a munkahelyek hiánya, a szolgáltatások nagyon alacsony színvonala. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv keretében erre a két fő problémára kívánunk választ adni, ugyanakkor ez csak akkor lehet eredményes, ha ezeknek a bajoknak a forrásait további – strukturális alapokra támaszkodó – pénzügyi eszközök bevonásával támogatjuk.

Az egyes fejlesztési irányok, az egyes intézkedéscsoportok célrendszerének összehangolása szükséges a kapcsolódások biztosítása, a szinergiák kiaknázása érdekében. A végrehajtás, a projektötletek és pályázatok értékelése során szükséges biztosítani a komplex, több intézkedéscsoport megfogalmazott céljaihoz illeszkedő fejlesztési elképzelések prioritását. A projekt kiválasztás során az egyes intézkedéscsoportok célrendszerét egy másik intézkedéscsoport pályázatának értékelésekor is érvényesíteni kell.

2.4. Horizontális politikák érvényesülése

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a Községi Stratégiai Iránymutatással is összhangban kiemelkedő figyelmet fordít a horizontális politikák érvényesítésére (fenntarthatóság, esélyegyenlőség, kohézió (területi, társadalmi)). Ezeket a politikákat a stratégia tervezésekor, a programkészítés, a megvalósítás, az értékelés és az ellenőrzés folyamán egyaránt figyelembe kell venni. A stratégia alapján készülő program, és a tervezett intézkedések a horizontális célokat, és az érvényesítendő elveket az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel összhangban, az uniós irányelveknek és hazai jogszabályoknak, valamint a korábbi gyakorlatnak megfelelően biztosítja.

A horizontális politikák érvényesítésének közvetett célja a szemléletformálás, a szempontok önkéntes érvényesítése és beépülése a fejlesztéspolitikába, így a korábbi tapasztalatok alapján további képzésekre van szükség ezen a területen is.

A horizontális politikák nyomon követésénél alapelveként érvényesítendő a mért indikátorok tekintetében (ahol értelmezhető) a megfelelő adatbontás.

A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv fejlesztéseinek egyidejűleg kell kielégíteniük a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági feltételeit annak érdekében, hogy a források felhasználása a fenntartható fejlődés irányába történő elmozdulásunkat segítse elő, vagyis érvényesüljön a jövőorientált gondolkodás. A fejlesztések tervezése és végrehajtása során érvényesíteni kell a fenntartható fejlődést veszélyeztető külső és belső kockázatok preventív kezelését.

A fenntarthatóság környezeti feltételeinek területén érvényesítendő elvek:

Figyelembe kell venni az adott terület ökológiai rendszerének eltartó képességét, valamint az élhető környezeti állapot, a természeti és épített környezeti értékek, illetve a kulturális örökség megőrizhetőségét, állapotának javíthatóságát.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a fenntarthatóság környezeti feltételeinek érvényesüléséhez egyes területeken tervezett intézkedéseivel (környezetgazdálkodás, környezetbiztonság, energiahatékonyság és megújuló energiaforrások felhasználásának növelése) közvetlenül is hozzájárul.

A fenntarthatóság társadalmi feltételeinek területén

A Stratégia kiemelt figyelmet fordít a horizontális politikák érvényesítésére.

A környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság elve érvényesül a Stratégiában.

A Stratégia egyes elemei közvetlenül hozzájárulnak a fenntarthatóság környezeti, ...

... társadalmi és ...

érvényesítendő elvek:

A fejlesztéseknek elő kell segíteniük elsősorban az életminőség javításának folyamatos lehetőségét, továbbá a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megállítását, a jövő nemzedékek iránti felelősség, a társadalmi biztonság erősítését.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a fenntarthatóság társadalmi feltételeinek érvényesüléséhez egyes területeken tervezett intézkedéseivel (fiatal gazdálkodók támogatása, korstruktúra változtatása, a vidéki térségek népességmegtartó képességének növelése, együttműködések támogatása) közvetlenül is hozzájárul.

A fenntarthatóság gazdasági feltételeinek területén érvényesítendő elvek:

A fejlesztések sikeres megvalósításának feltétele a makrogazdasági stabilitás, a konvergencia program, valamint a növekedés és foglalkoztatás tartós egyensúlyi pályához igazodó bővülése. Kiemelt szempont az anyag- és energiafelhasználás csökkentése, a gazdasági fejlődés magasabb hozzáadott értékű áruk és szolgáltatások előállításának irányába való elmozdulása.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a fenntarthatóság gazdasági feltételeinek érvényesüléséhez egyes területeken tervezett intézkedéseivel (megújuló energiaforrások termelése, biogazdálkodás ösztönzése, technológiai korszerűsítés) közvetlenül is hozzájárul.

...gazdasági feltételeinek érvényesüléséhez.

Az esélyegyenlőség biztosítása

Az esélyegyenlőség elősegítése a hazai fejlesztéspolitikában azt jelenti, hogy az egyenlő bánásmód biztosításán, valamint a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének elősegítésén túl, egyes speciális helyzetű és szükségletű társadalmi csoportok (fogyatékossgal élők, romák) számára biztosítani kell azokat a megfelelő feltételeket, amelyek által valóban be tudnak kapcsolódni a fejlesztéspolitikai programok tervezésébe, megvalósításába, és részesülhetnek azok eredményeiből. A fejlesztések kapcsán figyelembe kell venni az egyes célcsoportok szükségleteit, amelyekre építve tervezhetővé és megvalósíthatóvá válik bevonásuk, szerepük és lehetőségeik meghatározása az egyes programokban. A fejlesztések kapcsán figyelembe kell venni azokat az igényeket, amelyek által megvalósítható az „akadálymentes”, egyenlő esélyű hozzáférés a fejlesztések eredményeihez, pl. az információkhoz, képzésekhez, munkaerőpiachoz. Ennek egyik eszköze az érintett csoportok képviselőinek részvétele a Monitoring Bizottságok munkájában.

A Stratégia az esélyegyenlőség szempontjait a nők, a fogyatékossgal élő emberek és a romák esetében is érvényesíti.

Annak érdekében, hogy a Stratégiai Terv hozzájáruljon az

esélyegyenlőségi célokhoz, vagyis a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség megvalósításához, valamint a fogyatékos és roma emberek életminőségének javításához, a következő szempontokat kell kiemelten kezelni:

A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség megvalósítása elengedhetetlen a gazdasági növekedés és a versenyképesség növeléséhez. A többi európai uniós tagállamhoz hasonlóan meg kell erősítenünk határozott elkötelezettségünket a nők foglalkoztatottságának növelése, és egyéb területeken való támogatása ügyében (pl. a család és munkahely összeegyeztethetősége területén). Minden intézkedésben figyelembe kell venni az adott intézkedések és folyamatok nők és férfiak életére gyakorolt hatását (gender mainstreaming).

A fogyatékosággal élő emberek esélyegyenlőségének biztosítása érdekében figyelemmel kell lenni a szolgáltatások és a foglalkoztatási lehetőségek fejlesztésekor az akadálymentesítés, az egyenlő esélyű hozzáférés, az egyetemes tervezés szempontjaira is. A képzési programok indításakor gondoskodni kell róla, hogy a képzéseknek legyen „esélyegyenlőség” tartalmú modulja, illetve, hogy a programokban részt vehessenek fogyatékosággal élők is. A stratégiák készítésében be lehet, a mainstreaming és a „Semmit Rólunk Nélkülünk” elv (Madridi Nyilatkozat, 2003) alapján be is kell vonni a tervezési folyamatba a fogyatékosággal élőket, akár a helyi érdekképviseleti szerveződések megkeresésével is.

A roma emberek és közösségeik összetett hátrányaiból adódó szükségleteket is kiemelten figyelembe kell venni, és biztosítani a megfelelő eszközöket társadalmi integrációjuk fokozott elősegítése érdekében. ((Fel kell lépni a diszkrimináció minden formája ellen, illetve indokolt esetben az előnyben részesítés elvét kell alkalmazni.)

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv az esélyegyenlőségi célokat egyes területeken közvetlenül is elősegíti

Többek közt a képzés és készségfejlesztésre vonatkozó intézkedéseknél a nők, roma emberek és fogyatékosággal élők célcsoportként megjelennek. A LEADER akciócsoportok kiválasztásánál lényeges szempont lesz az, hogy a helyi fejlesztési stratégia miként hat a kiemelt esélyegyenlőségi csoportokra.

A program Monitoring Bizottságának tagjai között továbbra is szerepelni fognak a fenti társadalmi csoportok képviselői.

A Stratégián alapuló Programban az esélyegyenlőségi szempontok konkrét formában jelennek majd meg.

A kohézió erősítése

Az uniós alapok és a hazai területpolitikai célokkal összhangban a fejlesztések átfogó célja a területi és társadalmi kohézió erősítése, melyet indokolt horizontális szempontként is megjeleníteni, mivel a fejlesztéspolitika minden szintjén (tervezés, végrehajtás, nyomonkövetés és értékelés) szükséges a térségi gondolkodás és a területi (helyi társadalmi) szemlélet érvényesítése, a helyi sajátosságok, eltérő adottságok figyelembevétele, a térhasználati alapelvek érvényesítése.

A társadalmi kohézió erősítésének célja a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem, a társadalmi szolidaritás megteremtése, a társadalmi tőke javulása. A partnerségi és együttműködési formák erősítése, a helyi közösségi kezdeményezések ösztönzése javítja a megújuló, összetartó és kooperatív vidéki társadalom létrejöttét.

A területi kohézió érvényre juttatása érdekében szükséges a vidéki életminőség és gazdaság fejlesztésére irányuló források területi koncentrálása, a leszakadó térségek felzárkóztatása. A térségek közötti fejlettségbeli különbségek csökkentését a 7/2003. (I. 14.) Korm. rendelet alapján hátrányos helyzetű település kategóriába sorolt településeken megvalósítandó pályázatok értékelése során alkalmazott pozitív megkülönböztetés és kedvezőbb támogatási arányok is szolgálják.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a kohéziós célokat egyes területeken közvetlenül is elősegíti

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a leghátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatásában az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel szoros koordináció keretében, integráltan támogatja a komplex térségfejlesztési programot.

2.5. Koherencia a Lisszaboni Stratégiával, a kapcsolódó Nemzeti Akcióprogrammal és a Göteborgi célokkal

Az Európai Unió Göteborgi Csúcson elfogadott Fenntartható Fejlődési Stratégiája – amely a fenntarthatóság társadalmi és gazdasági kérdéseivel foglalkozó Lisszaboni Stratégiát egészítette ki a környezeti feltételekkel és a fenntartható fejlődés hosszú távú jövőképét vázolta fel – sikeresebb és igazságosabb társadalmat ígér tisztább, biztonságosabb és egészségesebb környezettel. A dokumentumban feltárt veszélyek közül a magyarországi vidék vonatkozásában kiemelendők az alábbiak:

a globális klímaváltozás (és következményei),
a népesség (vidéki népesség) elöregedése,

A Stratégia fejlesztési irányai a társadalmi és területi kohézió megerősítéséhez járulnak hozzá.

A Stratégia a Göteborgi Csúcson elfogadott elvekkkel összhangban készül.

a biológiai sokféleség csökkenése.

A Lisszaboni Stratégia és Göteborgi csúcson elfogadott dokumentumok céljait az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv az alábbi súlyponti kérdések felvállalásával éri el:

a fenntartható fejlődés, a vidék fenntartható fejlesztése áll a vidékpolitika középpontjában,

a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban, az élelmiszerfeldolgozásban a mennyiség helyett a hatékonyság és a minőség kerül előtérbe a környezetbarát, energiatakarékos technológiák- és gazdálkodási módszerek ösztönzésével, az ehhez kapcsolódó innováció felkarolásával,

a mezőgazdaság nagyobb szerepet vállal a tiszta és megújuló energiaforrások előállításában, az élőhelyek és a természeti rendszerek védelmében a biológiai sokféleség megtartása (megmentése) érdekében,

jelentősebb támogatást kap az olyan technológiák és eljárások elterjesztése, melyek révén az üvegházhatású gázok kibocsátása mérsékelhető (közvetlenül, vagy közvetve),

a vidéki életfeltételek javításával, a vidéki gazdaság hanyatlásának megakadályozásával hozzá kell járulni a strukturális- és regionális feszültségek csökkentéséhez,

a mezőgazdaságban foglalkoztatottak számára szükség van alternatív jövedelemszerzési lehetőségek feltárására.

A versenyképesség fokozását a sajátos hazai adottságok miatt kiemelten hatékonyan szolgálják a stratégia innovációs törekvései. A hazai mező- erdő- és vadgazdálkodási innováció, a vidéki térségek gazdaságának diverzifikálása – mely a foglalkoztatási lehetőségeket is bővíti – jelentős mértékben hozzájárul a vidéki területek versenyképességének növeléséhez.

A göteborgi fenntarthatósági célok megvalósulását segítik elő a környezettudatosságot, az agrár-, és erdő-környezetvédelmet, a táji természeti és kulturális örökségek védelmét, megújítását szolgáló stratégiai törekvések.

Az első fejlesztési irány a lisszaboni célkitűzésekhez úgy járul hozzá, hogy a beruházások, fejlesztések esetében az elsődleges cél a technológiai korszerűsítés, elősegítve ezáltal a termelés versenyképességét. A technológiai megújulás azonban számos esetben lehetővé teszi a technológiához kapcsolódó élő-munka és munkahelyek megőrzését, leginkább a második fejlesztési irány keretében lehetővé váló képzés segítségével.

A fejlett technológia alkalmazásából fakadó élőmunka-igény csökkenés problémáját leginkább a III. intézkedéscsoportban

A Stratégia számos ponton kapcsolódik a Lisszaboni Stratégiához és a Göteborgi csúcs elveihez.

A versenyképesség fokozását leginkább a Stratégia innovációs törekvései szolgálják.

Több stratégiai törekvés segítségével valósulnak meg a fenntarthatósági célok.

Az első intézkedéscsoport több ponton kapcsolódik a lisszaboni...

megfogalmazott diverzifikációs és vállalkozásösztönzési intézkedések kezelik majd. Emellett azonban az élőmunka-igényes kertészet támogatása, valamint a megújuló energetikára alapozott termelői kapacitások kialakítása azonban lehetővé teszi új munkahelyek létrehozását és magasabb hozzáadott-érték előállítását.

A gazdasági növekedéshez és a versenyképesség növekedéséhez nemcsak a technológiai, fizikai, hanem a humán erőforrások fejlesztése is nagyban hozzájárul. A mezőgazdasági szereplők számára biztosított info-kommunikációs eszközök, valamint a kapcsolódó információs, tanácsadási szolgáltatások által növekszik a mezőgazdasági vállalkozások piaci orientációja, ezáltal versenyképessége.

A környezeti fenntarthatósági kritériumoknak való megfelelést az első fejlesztési irány esetén az biztosítja, hogy minden egyes projektszintű fejlesztésnek meg kell felelni a vonatkozó hazai és uniós környezetvédelmi követelményeknek. A projektkiválasztás során ezt minden fejlesztési típusra vonatkozóan alapvető kritériumként érvényesítjük. Mindazonáltal a technológiai modernizáció eredményeként létrejövő fejlett agrotechnika alacsonyabb környezetterhelést, a környezet számára kedvező termelési eljárások és módszerek alkalmazását teszi lehetővé.

A bioenergia felhasználás növekedése számos kedvező környezetvédelmi előnnyel jár. Ezek között említhető a káros klimatikus gázkibocsátás csökkentése, a szerves hulladékok ártalmatlanítása biogáz előállítással, vagy az erózióvédelemben betöltött szerep. Az energetikai növénytermesztés során is be kell tartani mindazon környezet- és természetvédelmi követelményeket, amelyek az élelmiszertermelésre vonatkoznak. A káros természetkárosító folyamatokkal (pl. illegális fakitermelés) az energetikai szempontoktól függetlenül is fel kell lépni. Meg kell akadályozni a bizonyítottan invazív kultúrák elterjedését.

A második intézkedéscsoport célkitűzései a Göteborgban megfogalmazott elvek és célok megvalósítását szolgálják a környezetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazása, elterjesztése által. A környezetgazdálkodási programokban a magasabb minőségű természeti értékek megővésének irányába történik elmozdulás. Az erdősítési program folytatása számos kedvező környezeti hatással jár majd.

A mezőgazdasági ágazatban végbemenő termelésfejlesztés és szerkezetváltás miatt várható további ágazati munkaerő-kibocsátás ellensúlyozásaként, valamint a lisszaboni stratégiában megfogalmazott versenyképességi és munkahely-teremtési célkitűzések elérése érdekében tervezzük a vidéki mikro-vállalkozások

... és a göteborgi célkitűzésekhez.

A második intézkedéscsoport a göteborgi célok megvalósítását szolgálja.

A harmadik intézkedéscsoport a lisszaboni és göteborgi célok elérését szolgáló intézkedéseket egyaránt

létrejöttét és fejlesztését támogatni, a bruttó hozzáadott érték **magában foglal.** növelése, munkahely-megtartás és új munkahelyek teremtése céljából. A vidéki térségekben ma működő kb. 160 ezer egyéni és mikroállalkozás és ezek egy részének támogatása a vidék gazdaságfejlesztését, a diverzifikáció fokozását, a szolgáltatások színvonalának javítását eredményezi terveink szerint. Mindez a vidéki foglalkoztatottság növelését, a fizetőképes kereslet növekedését, a szolgáltatási színvonal emelkedését eredményezi, mely egyúttal a vidéki vállalkozói környezetre is pozitívan visszahat. A mikroállalkozások innovációs képességének növelése, az újszerű fejlesztési elképzelések támogatása szintén hozzájárul a lisszaboni versenyképességi célokhoz.

A negyedik fejlesztési irány a Natura-tervek elkészítése, a természeti értékeket megőrző, azok fontosságát középpontba állító falusi turisztika, valamint a települések természeti értékeit megőrző falumegújítás intézkedés által járul hozzá a Göteborgban megfogalmazott célok eléréséhez.

3. Stratégia az EMVA intézkedéscsoportok mentén

3.1. I. intézkedéscsoport: A mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és erdészeti ágazat versenyképességének javítása

Az I. intézkedéscsoport intézkedései hozzájárulnak a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és az erdészeti ágazat versenyképességének javításához, a fenntartható fejlődés megvalósításához. Arra ösztönzik a gazdálkodókat, hogy a fogyasztói kereslet által generált piaci jelzéseknek igyekezzenek megfelelni. Az alkalmazott környezetvédelmi, élelmiszerbiztonsági, állategészségügyi és állatjóléti normák erősítik a fogyasztói bizalmat és növelik a gazdálkodás környezeti fenntarthatóságát. A hazai mező-, erdő-, és vadgazdálkodást érintő innováció, a vidéki térségek gazdaságának diverzifikálása – a foglalkoztatási lehetőségek bővítése révén is – jelentős mértékben hozzájárul a vidéki területek versenyképességének növeléséhez.

Az I. intézkedéscsoport megteremti az agrárágazat versenyképességének növekedési lehetőségét.

Kiemelt prioritást kapnak a szerkezetátalakítást és innovációt, a minőségi termékek előállítását és a jogszabályok betartását valamint a képzést támogató intézkedések. A közösségi és nemzeti fejlesztési irányok, valamint a lisszaboni és göteborgi célok megvalósulását szolgálja, hogy a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban, az élelmiszer-feldolgozásban az árudömping, a mennyiségi teljesítmény helyett a hatékonyság és a minőség kerül előtérbe. Ezt szolgálja a környezetbarát, energiatakarékos technológiák- és gazdálkodási módszerek ösztönzése, az ehhez kapcsolódó innováció felkarolása is. Az ismeretszerzést szolgáló intézkedések hozzájárulnak az innovatív eljárások megismertetéséhez és elterjesztéséhez, ezáltal elősegítik a hatékonyság növelését, a minőségi termékek előállítását.

A termelési szerkezet átalakítása, a minőségi termékek előállítása kiemelt fejlesztési irány.

Az I. intézkedéscsoportéhoz kapcsolódó két fő fejlesztési irány, illetve azok belső tartalma egymásra épül, mintegy kiegészítve és továbblandítva az egyes fejlesztési irányokban megfogalmazott célkitűzések megvalósítását. A fizikai erőforrás fejlesztési irányok intézkedéseinek megfelelő szinten és eredményesen történő realizálását a humán erőforrások fejlesztési irány intézkedései közvetett és közvetlen módon is elősegítik azzal, hogy a pályázati rendszerben történő együttes alkalmazásuk, illetve igénybevételekre lehetőséget teremtünk.

Fontos a fejlesztési irányok szinergiájának megteremtése.

Kapcsolódó nemzeti fejlesztési irányok és tematikus fejlesztési irányok:

- I. A mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és erdészeti szektor versenyképességének javítása, a strukturális feszültségek enyhítése, a termelési szerkezetváltás elősegítése.

A fizikai erőforrások fejlesztése, a versenyképesség

- a. Megújuló energia elterjesztése,
- b. Technológiai modernizáció,
- c. Állattenyésztő ágazatok,
- d. Élelmiszer-feldolgozás,
- e. Kertészet,
- f. Földbirtok-rendezés,
- g. Vízgazdálkodás-belvízvédelem.

egyik legfontosabb feltétele.

II. A versenyképes élelmiszergazdaság humán feltételeinek megteremtése, különös tekintettel az innovációs készség a piacorientált szemlélet elterjedésére.

A humán erőforrás fejlesztés és a korszerűsítés javítása is növeli a versenyképességet.

- a. Korstruktúra javítása,
- b. Innováció és piaci orientáció a termékpályás szerveződések mentén,
- c. Tudás alapú vidéki társadalom.

Területi fejlesztési irány: A termelési struktúra természeti és termőhelyi adottságokkal összehangolt módosítása.

Átfogó célként fogalmazható meg a fenntartható és versenyképes agrár- és élelmiszergazdaság megteremtése. A termelés műszaki-technológiai háttere részben megújult azonban a folyamat teljes körűen nem fejeződött be, ezért további fejlesztések szükségesek. A Lisszaboni Stratégia elveiből és a körvonalazódó WTO megállapodásból kiindulva az agrár ágazatok tekintetében fokozódó versenykövetelmények érvényesülnek. A versenyképes és hatékony termelés térnyerését viszont a humán erőforrás nem megfelelő szakképzettsége, a gazdálkodók korszerű vállalkozói, piaci és marketing ismereteinek hiánya jelentősen fékezi. A termelő infrastruktúra fejlesztése, a mezőgazdasági üzemek korszerűsítése, valamint a technológiai fejlesztések elősegítik, ösztönzik a globális piaci versenyben is helytálló, környezetvédelmi szempontból fenntartható, korszerű és magas minőségű termékeket kibocsátó élelmiszeripar kialakulását és működését.

Az általános cél a fenntartható és versenyképes agrár- és élelmiszergazdaság megteremtése.

Az átfogó célhoz rendelt indikátorok a következők:

- A mezőgazdaság jövedelmezősége
- A megőrzött és létrehozott munkahelyek száma
- A mezőgazdasági szektor bruttó hozzáadott értéke

Specifikus célok:

az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának a javítása, a termelési szerkezetváltás ösztönzése a fenntartható termelési

Az általános cél megvalósulása négy specifikus célra bontható.

struktúra elérése érdekében,
a fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, valamint az
innováció elősegítése,
a mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása.

Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának javítása specifikus célkitűzés a versenyképesség növelését a tudás-transzferek, a korszerű ismeretek és a megújuló humán-erőforrás oldaláról alapozza meg. A gyorsan változó körülményekhez való alkalmazkodást az ismeretek folyamatos bővítése, kiegészítése, tudatos megszerzése jelentősen segíti, amely szemlélet-formáló, vállalkozókészséget fokozó tényező is egyben. Az intézkedések hozzájárulnak a szakképzési és tájékoztatási tevékenységek – beleértve a tudományos ismeretek – terjesztéséhez. Legalább 100.000 gazdálkodó kapcsolódik be a 2013-ig terjedő időszakban különböző képzésekbe, közülük 30.000 fő informatikai képzésben, 50.000 fő a kölcsönös megfeleltetéshez kapcsolódó képzésben vesz részt.

Elősegítik továbbá az innovatív gyakorlat elterjesztését a mezőgazdasági, élelmiszer- és erdőszeti ágazatban dolgozók számára. A szakképzési rendszer kiemelt hangsúlyt helyez a környezettudatos gazdálkodás elterjesztésére, a környezetbarát, energiatakarékos technológiák- és gazdálkodási módszerek megismertetésére.

Az ismeretek korszerűsítése, a szaktanácsadó szolgáltatások igénybevételének támogatása és fejlesztése hozzájárul ahhoz, hogy a mezőgazdasági termelők és az erdőtulajdonosok versenyképesen, környezettudatos és fenntartható módon gazdálkodjanak. A tanácsadási szolgáltatások fejlesztésénél kiemelt hangsúlyt kap, hogy azok hozzájáruljanak a vidék fenntartható fejlesztéséhez. A megfelelő korstruktúra kialakítását segíti elő a fiatal gazdálkodók induló támogatása. Mintegy 35.000 gazdálkodó igényel tanácsadási szolgáltatást a hét év alatt. A megfelelő korstruktúra kialakítását segíti elő a fiatal gazdálkodók induló támogatása és az idősebb gazdálkodók visszavonulásának támogatása.

Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban a II/1. „Korstruktúra javítása” és a II/3. „Tudás alapú vidéki társadalom” beavatkozási akció szolgálja.

A specifikus cél alkalmazott indikátorai az alábbiak:

A 40 év alatti gazdálkodók aránya

Tovább- és átképzésben résztvevő munkaerő száma a mező- és élelmiszergazdaságban

Szaktanácsadást igénybevevő gazdálkodók száma

Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzett-ségének és korstruktúrájának javítása.

A termelési szerkezetváltás ösztönzése során alapvető cél az állattenyésztés részarányának növelése – melynek eredményeként az állattenyésztés részaránya a növénytermesztéshez viszonyítva 5-10 % ponttal emelkedik – a mezőgazdaság termelési értékében, a gabonatermelés szerkezetének és hasznosításának hozzáigazítása a piaci kereslethez, a mező- és erdőgazdálkodás szerepének növelése az energiahordozók előállításában (alternatív energiatermelés). Ez utóbbi eredményeként 2,0-2,5 Millió tonna gabona kerülhet e célra felhasználásra. Az energetikai célra felhasználásra tervezett fászszerű biomassza meghatározó részét a meglévő erdőkben folytatott fenntartható erdőgazdálkodás során képződött egyes faválasztékok és az eddig fel nem használt faanyag képezi majd. Ezt a célkitűzést az egyes erdészeti fejlesztési irányoknál (gépesítés, infrastruktúra, képzés) szem előtt kell tartani, komplex módon kell kezelni. A struktúraváltás részeként a cél 2013-15-re az energetikai célú növénytermesztés területnagyságának 1 millió hektárra történő növelése, amely a bio-üzemanyagok alapanyagainak és a tüzeléstechnikai célú növények termelését egyaránt magában foglalja. A kertészeti ágazat részaránya 3% ponttal emelkedik. Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban az I./2. „Technológiai fejlesztés”, I/3. „Állattenyésztés”, I/5. „Kertészet”, II/2. „Innováció és piaci orientáció a termékpályák szerveződése mentén”, beavatkozási akciók szolgálják.

Az ágazat-specifikus fejlesztések ösztönzésével javul a termelés szerkezete.

A specifikus cél alkalmazott indikátorai az alábbiak:

Az mezőgazdaság bruttó kibocsátásának megoszlása a főbb ágazatokban (%)

Energetikai célú gabonatermelés aránya (%)

Állattenyésztést folytató egyéni gazdaságok száma

Kertészeti termelést folytató egyéni gazdaságok száma

A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, valamint az innováció elősegítése specifikus célhoz igazodva a gazdaságok korszerűsítésének eredményeként javul a termelési szerkezet, a megváltozott üzemstruktúrához igazodó eszköz-ellátottság alakul ki. Ezzel elérhető a termelési költségek csökkentése a gazdasági teljesítmény és hatékonyság javítása, valamint lehetővé válik a munkahelyek megtartása. Fontos cél a diverzifikáció érdekében is az alternatív energiahordozók mezőgazdasági céltermeltetése, melynek eredményeként 2007-2013 között évi 800.000 tonna bioetanol előállításához szükséges feldolgozó-kapacitás kiépítésére kerül sor. Továbbá a Tisza-völgyi árvízvédelemmel összefüggő szerkezetátalakítást szolgáló beavatkozások támogatása (gyep és ültetvénytelepítések, technológiai fejlesztések stb.) is kiemelt jelentőségű. A mezőgazdasági- és erdészeti infrastruktúra javítása

A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, valamint az innováció elősegítése.

hozzájárul a földtulajdoni és földhasználati viszonyok és a kiszolgált infrastruktúra jelenleg még gyakran hiányzó összhangjának, az állattóléti és állathigiéniai követelményeknek való megfelelés megteremtéséhez. Az állattartó telepek rekonstrukciójánál előtérbe kerülnek az olyan beruházások, amelyek elsősorban a környezet megóvását, az energia megtakarítását teszik lehetővé, különösen fontos az IPPC kötelezettség alá tartozó, valamint a nitrátérzékeny területen működő állattartó telepek ezirányú korszerűsítése. 2007-2013 között a hazai állatlétszám 90%-át lefedő telepek felújítását elvégezzük. Az ültetvénytelepítés keretében – a tapasztalatokból okulva – elsősorban olyan beruházások kerülnek előtérbe, ahol a teljes vertikum megjelenik, és a beruházás több gazdaság összefogásával valósul meg.

A gazdaságok tökehiány miatt nem tudják a műszaki-technológiai háttérrel biztosítani. Különösen jelentős a betakarítás utáni termelési fázis modernizációs igénye. A növénytermesztés épületei, gépesítettsége vonatkozásában jelentős tárolókapacitások kiépítésére került sor, amely hosszú távon biztosítja a megtermelt gabona EU előírásoknak megfelelő színvonalon történő elhelyezését. Ugyanakkor fontos létesítmények (telephelyek, növényházak, borászati létesítmények stb.) megvalósítására nem jutott elegendő támogatási forrás, amelynek pótlása feltétlenül szükséges a tervezett termelési szerkezetváltás elősegítése céljából. Legalább 15.000 gazdaság részesül 2013-ig mezőgazdasági és erdészeti technológiafejlesztési támogatásban.

A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelését és minőségük javítását szolgáló beruházások, a termelés diverzifikálása, a környezet-, a higiéniai állapotok- és az állat-elhelyezési feltételek javítása, valamint a mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése hozzájárul a versenyképes ágazati szerkezet kialakításához.

A fejlesztési támogatások szempontjából előnyt élveznek: az állattenyésztési ágazatok (összekapcsolva az EU előírásoknak való megfeleléssel),

a mező- és erdőgazdasági infrastruktúra fejlesztése,

fizikai technológiai színvonal megújításának folytatása, innovatív háttér erősítése,

alternatív energiatermeléshez kapcsolódó növénytermesztés és az ahhoz kapcsolódó feldolgozó-kapacitás (elsősorban olajnövények), energiaültetvények létesítése, mezőgazdasági melléktermékek felhasználása energiatermelésre (biogáz előállítás), hőenergia előállítás erdészeti fahulladékkal,

a kertészeti termékek (zöldség- gyümölcsfélék, szőlő) az ültetvényrekonstrukció, a logisztikai rendszere és promóció fejlesztésével, mezőgazdasági termékek elsődleges feldolgozásával, a termelői közösségek tulajdonában lévő élelmiszer-feldolgozó

A mezőgazdasági termékek értéknövelése és a mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése hozzájárul a versenyképes ágazati szerkezet kialakításához.

kapacitások fejlesztése.

Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban az I/2. „Technológiai fejlesztés”, I/3. „Állattenyésztés”, I/4. „Élelmiszergazdaság”, I/5. „Kertészet”, I/7. „Vízgazdálkodás, belvízvédelem”, II/2. „Innováció és piaci orientáció a termékpályák szerveződése mentén” beavatkozási akciók szolgálják.

A specifikus cél alkalmazott indikátorai az alábbiak:

Mezőgazdasági beruházások értéke
Korszerűsítő beruházások aránya eszközcsoportonként
Az energetikai célú hasznosítás aránya az összes megtermelt biomasszából
Korszerűsítésre szoruló állattartó telepek száma

A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása révén, a minőségi termelés megalapozásával, élelmiszerbiztonsági-, környezetvédelmi-, és marketing-fejlesztésekkel javíthatók az értékesítési lehetőségek, erősíthető a termelés és a feldolgozás kapcsolata, koncentrációja. A kutatás-fejlesztés eredményeire épülő technológiák és know-how alkalmazása új piacok megszerzését, a meglévők megtartását segíti elő. A közösségi jogszabályokon alapuló követelmények és előírások betartásának, valamint a termelők élelmiszerminőségi rendszerekben történő részvételének és az ilyen rendszerekbe tartozó termékek promóciójának ösztönzése révén szolgálja a versenyképesség javítását. A legfontosabb termékpályák mentén kialakulnak azok a termelői közösségekre alapozott értékesítési-innovációs rendszerek, amelyek hatékonyan szolgálják a minőségi termékek piacra juttatását. Legalább 300 termelői közösség megerősödését szolgálják az ezen célkitűzés keretében megvalósuló intézkedések a következő programozási időszakban.

Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban az I/2. „Technológiai fejlesztés”, I/3. „Állattenyésztés”, I/4. „Élelmiszergazdaság”, I/5. „Kertészet”, II/2. „Innováció és piaci orientáció a termékpályák szerveződése mentén” beavatkozási akciók szolgálják.

A specifikus cél alkalmazott indikátorai:

Elismert termelő csoportok, alapanyag termelő és feldolgozó integrációk (szerveződések) száma és piaci részesedése
Földrajzi árujelzővel ellátott termékek száma
Kiváló minőségű élelmiszerek, biotermékek tanúsítási rendszerébe tartozó termékek száma
Földrajzi árujelzővel ellátott és hagyományos, különleges termékek árbevételének aránya az élelmiszergazdaság árbevételéből

A minőségi mezőgazdasági termelés és a termékek minőségének javítása a versenyképesség javítását szolgálja.

3.2. II. intézkedéscsoport: A környezet és a vidék állapotának javítása

A fenntartható gazdálkodás alapelve a természeti erőforrásokhoz, a tájhoz, az élőhelyekhez, a környezet adottságaihoz és korlátaihoz, minőségük javításához illeszkedő földhasználati rendszer alkalmazása. Ezáltal a biológiai sokféleség, a kiemelt természeti értékek védelme tovább erősíthető. A védelem intenzitását a terület természeti értékeinek, a táj adottságainak és a hagyományos vidéki tájkép fenntartásának megfelelően kell meghatározni. Ugyanakkor kompenzálni kell a mező- és erdőgazdaság természeti értékek védelme, a talaj termőképességének fenntartása, valamint a vizek jó állapota elérése érdekében viselt korlátozásait és vállalt kötelezettségeit. A fejlesztési irány hozzájárul a természeti erőforrások, köztük a biodiverzitás megőrzéséhez, a környezetbarát termelési eljárások, valamint a megújuló energiaforrások megőrzéséhez és a környezet jellegéhez igazodó földhasználat elterjesztéséhez. Mindezek a vidéki térségek vonzerejének növekedésében, hosszú távú, egészséges fejlődésében, a területi kohézió erősödésében is szerepet játszanak. A vizek jó állapotának eléréséhez a Víz Keretirányelv hazai megvalósulását a törvényi szabályozások mellett többek közt a felszíni {220/2004. (VII. 21.) Kormány Rendelet} és felszín alatti {219/2004. (VII.21.) Kormány Rendelet és a 110/2005. (VI. 23.) Kormány Rendelet} vizek minőségének védelmét meghatározó két rendelet, valamint a Nitrátrrendelet {27/2006. (II.7.) Korm. rendelet} segíti, a monitoring rendszer végleges kiépítéséhez azonban még további erőfeszítések szükségesek. A globális klímaváltozással összefüggő hazai hatások és az erre adandó válaszok kidolgozása a változás-hatás-válaszadás (VAHAVA) kutatási program keretében történik.

Fenntartható gazdálkodást csak a környezeti adottságokra alapozottan lehet folytatni.

Kapcsolódó nemzeti fejlesztési irány és tematikus fejlesztési irányok:

III. A természeti adottságokhoz igazodó, a környezeti és természeti értékek figyelembe vételével kialakuló földhasználat elterjedésének elősegítése, illetve a természeti értékek megőrzése.

a) Környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése

- AKG területek
- ökológiai gazdálkodás
- Natura 2000 területek

b) Kedvezőtlen adottságú területek

c) Erdészet

- Meglévő erdők fenntartása
- Erdőtelepítés

Nemzeti prioritások a fenntartható gazdálkodás érdekében.

- Fás szárú energetikai célú ültetvények telepítése
- d) Állatjóléti követelményeknek való megfelelés

Területi fejlesztési irány: A versenyképes mezőgazdasági hasznosításra kevésbé alkalmas területeken a földhasznosítás megváltoztatása (extenzifikáció).

Átfogó cél a mezőgazdaság és az erdészet környezetbarát fejlesztése a terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat minél jelentősebb térnyerésével, valamint a természeti-táji erőforrások védelme, állapotuk javítása.

A környezetbarát gazdálkodás elterjesztése a mező- és erdőgazdálkodásban.

A környezeti célkitűzések integrált megvalósításával, a környezetkímélő mezőgazdasági termelési módszerek és az erdőgazdálkodás széleskörű elterjesztésével, a hozzájuk szorosan kapcsolódó nem termelő beruházásokkal, környezetvédelmi szolgáltatások nyújtásával megőrizhetők, illetve javíthatók természeti értékeink, a biológiai sokféleség, a táj, a termőföld és a vízkészletek állapota, csökkenthető az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása. Az alternatív – nem élelmiszertermelési célú mezőgazdasági-, és erdészeti földhasznosítás, a megújuló energiaforrások fenntartható hasznosításának ösztönzése, valamint a nem termelő beruházások nyújtotta lehetőségek, révén elősegíti – a vállalt kötelezettségek teljesítése mellett – a gazdálkodók számára többlet jövedelem elérését.

Az átfogó célhoz rendelt indikátorok az alábbiak:

A környezetvédelmi és a tájgazdálkodási szempontokat előtérbe helyező, az agroökológiai adottságokhoz igazodó mező- és erdőgazdálkodással érintett termőterület növekedése

A talajvesztés (víz és szélrózió) által veszélyeztetett termőterület csökkenése

Specifikus célok:

Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése

Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása

Erdészeti földterületek fenntartható használata, valamint az erdősültség növelése

Állatjóléti kifizetések biztosítása

A természeti adottságokhoz jobban igazodó földhasználati módszerek támogatása.

A mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosításának és a környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztésének célkitűzése

A környezeti szempontok és az

magában foglalja a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, illetve a vizek és a talaj védelmét is szolgáló földhasználat kialakítását – beleértve az energiaültetvények telepítését – a környezettudatos gazdálkodás és fenntartható tájhasználat erősítését, a művelt táj megóvását. Ebben fontos szerepet töltenek be az extenzív területhasznosítási módszerek, köztük is elsősorban az agrár-környezetgazdálkodás, a mezőgazdasági kemikáliák (műtrágyák, növényvédő- és talajfertőtlenítő szerek) okszerű felhasználása, valamint a kapcsolódó, konkrét élőhely-védelmet szolgáló támogatások a Natura 2000 területein, valamint a Víz-Keretirányelv szerint meghatározott területeken.¹⁶ A fentiekén túl meghatározó szerepe van a nitrát szennyezés csökkentésére irányuló Nitrát-direktíva, valamint a keresztmegfelelés egyéb követelményeinek (a 1698/2005 EK rendelet 51. cikke alapján az 1782/2003/EK rendelet 4. és 5. cikkében valamint a III. és IV. mellékletben foglaltak) betartásában. A célkitűzés hozzájárul a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentéséhez és a környezet általános állapotának javulásához, állatbarát gazdálkodási gyakorlat elősegítéséhez. A fentiekén túl minden gazdaságnak be kell tartani a kereszt-megfeleltetésből (cross compliance) származó kötelezettségeket, kiemelten a trágya- és növényvédőszer-használatra és a szennyvíziszap mezőgazdasági felhasználására vonatkozó minimum követelményeket. Magyarország 2007-ben még nem tér át az egységes gazdaságalapú támogatásra (SPS), így még nem kell megfelelnie, ill. alkalmaznia a cross compliance feltétel rendszert, melynek kialakítása folyamatban van. A keresztmegfeleltetés közösségi normáinak bevezetésére 2009-től kerül sor.

Ennek ellenére az NVT-ben bevezetett és az EMVA-ban is folytatódó egyes intézkedéseknél (AKG, KAT) már jelenleg is alkalmazásra kerültek a cross compliance feltételrendszer (az irányelvek alkalmazása); környezeti állapot előírásainak, valamint az állandó legelők megőrzésének egyes elemei a nemzeti jogszabályok rendelkezéseinek kötelező betartásával. Ezeknek az előírásoknak a döntő része már most a Helyes Gazdálkodási Gyakorlat előírásaiként (pl.: a nitrátrendelet alkalmazása azaz 170 kg/hektár/év nitrát hatóanyag kijuttatása nitrátérzékeny területen) alkalmazásra kerültek. Továbbá - annak köszönhetően, hogy Magyarországon a KAT intézkedés keretében kizárólag a takarmánytermesztés, és a legeltetési állattartás támogatott - a kedvezőtlen adottságú területek kompenzációs támogatásával egyben a lehatárolásra került gyepterületek megőrzése is biztosított.

A 2007-13 közötti tervezési időszak legfőbb célkitűzése az, hogy 2004-2006 között a környezetkímélő gazdálkodási módszerek

**agro-ökológiai
potenciál
figyelembe
vételével
kialakított
földhasználati
módszerek és
környezetkímélő
gazdálkodási
módszerek
elterjesztésének
hatására a
természeti-táji
erőforrások
védelme
biztosított,
továbbá változik
a vidéki térségek
vonzereje,
növekszik a
népesség
megtartó
képessége.**

**A változatos
környezetbarát
gazdálkodási**

¹⁶ 2009-től a szántóföldi alapprogram helyett.

bevezetésében és elterjesztésében megkezdett folyamatot tovább folytassuk és növeljük az agrár-környezetgazdálkodásba bevont természeti szempontból kiemelkedően értékes területek arányát, ill. az így gazdálkodók számát. Fontos kiemelni, hogy a fenti intézkedéssel elsődlegesen a minőségi fejlődés irányába akarunk lépni, így várható a programba bevont területek összes mennyiségének csökkenése. Mivel hazánkban az agrár-környezetgazdálkodási intézkedésnek előzményei vannak 2002-ig visszamenőlegesen, ezért a gazdálkodóknak elegendő felkészülési idő állt rendelkezésre ahhoz, hogy magasabb szintű programokban folytassák tovább a mezőgazdasági tevékenységet. Ez indokolja a korábbi túl alacsony követelményszintű szántóföldi alapprogram megszüntetését és azt is, hogy a magasabb szintű előírások teljesítéséhez érdekelttette tegyük a programban résztvevőket. A továbbiakban is több előírás szintet kívánunk meghatározni (integrált, ökológiai, alternatív, specifikus természetvédelmi szinteket) annak érdekében, hogy a gazdálkodók széles rétege találhasson az agroökológiai adottságainak, termelési körülményeinek, szakmai felkészültségének és szándékainak megfelelő előírás szintet a környezetkímélő gazdálkodás terén.

A jelenlegi NVT-hez hasonlóan lesznek horizontális és zonális célprogramok (előírások), a felvállalható előírások a földhasznosítási irányra (szántó gyepek, ültetvény, vizes élőhely) is kiterjednek, valamint továbbra is a program részét képeznek a speciális állat alapú támogatások. Továbbá szükségesnek ítéljük a korábbi nemzeti gyakorlat (NAKP) tapasztalatai és eredményei alapján a bemutató gazdaságok újbóli támogatását is, valamint a programhoz kapcsolódó nem termelő beruházások beindítását is.

A mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítását szolgáló AKG célprogramok közül kiemelt szerepet kapnak az EMVA-n belül azok a speciális gazdálkodási formák (pl.: vizes élőhelyek kialakítása és fenntartása, hagyományos vízgazdálkodási elemekre épülő, tájba illeszkedő gazdálkodási formák visszaállítása stb.), amelyek konkrét vízgazdálkodási (VTT), a vízbázisok védelmét szolgáló előírások, ill. az éghajlatváltozással összefüggő programok mentén kerülnek kialakításra.

Az ökológiai gazdálkodás előmozdítására az EU Európai Akciótervet dolgozott ki és fogadott el. Az Akcióterv célja az ökológiai élelmiszer-előállítási és értékesítési ágazat folyamatos növekedéséhez szükséges kezdeményezések és feladatok fejlesztési irányt élvező listájának a meghatározása. A nemzeti sajátosságainknak a figyelembe vételével a minisztérium elkészítette a Nemzeti Akciótervet az Ökológiai Gazdálkodás Fejlesztéséért 2006-2013. évekre.

Az agrár-környezetvédelmi intézkedéseken belül kerül sor az

módszerek kialakításával és azoknak a gazdák önkéntes vállaláson alapuló választhatóságával elősegíthető a vidéki környezet és társadalom megőrzése.

Az ökológiai gazdálkodásba bevont területek és állatok támogatásával a környezeti terhelés tovább csökken, valamint egyensúlyba kerül a két ágazat aránya.

ökológiai termelés támogatására. Az ökológiai termelésbe vont területek arányát tekintve kívánatos cél a mezőgazdasági területek 5%-os arányát elérni – körülbelül 300 ezer ha –, míg az EMVA agrár-környezetgazdálkodási támogatáson belül minimálisan a jelenlegi NVT szint kétszeresét – 130 ezer ha támogatásba vonását – célszerű elérni. Fontos kiemelni az ökológiai állattartás támogatásának mielőbbi bevezetését, hogy a biogazdálkodáson belüli állattenyésztés és növénytermesztés aránya is egyensúlyba kerüljön. A jelenlegi ökológiai állattartásba bevont kb. 16 ezer állategység állomány érzékelhető növelését – megkétszerezését – kell célul kitűzni.

Az ökológiai termékek feldolgozásának – termékpálya a „földtől az asztalig” kiépítésének – támogatása szintén különösen fontos számunkra, mert a Magyarországon megtermelt termékek jelentős mértékben, még mindig 70 %-ot meghaladó arányban nyers termékként, külföldi piacokon kerülnek értékesítésre.

Magyarország egyedülálló táji, természeti adottságai, természeti tőkéje, védett területeinek nagysága európai összehasonlításban is igen magas arányú, mely indokolja a Natura 2000 hálózat kezelésének kiemelt fontosságát.

A Natura 2000 területeken a jelenlegi gazdálkodási módszerek mellett az európai közösségi jelentőségű természeti értékek, élőhelyek megőrzése és védelme az alapvető cél. A Natura 2000 hálózat támogatásának bevezetése, az élőhelyek területeinek lehatárolása, valamint a támogatás folyósítása ütemezetten történik. A támogatás mértéke szoros összhangban van a kijelölés céljával összefüggő mezőgazdasági területek földhasználati előírásaival. A madár-és élőhelyvédelem szempontjából kiemelt lehetőséget kapnak a magas biodiverzitású gyepterületek a támogatások folyósítása során.

A Natura 2000-nek jelölt mezőgazdasági területek magas aránya miatt, valamint gazdálkodási és természetvédelmi szempontból is legjobb megoldásnak az tűnik, hogy a Natura 2000 területen gazdálkodókat beillesztjük az AKG - önként vállalható, mindkét szempontból magasabb szintű követelményeket tartalmazó – előírások rendszerébe. Tapasztalataink szerint az önkéntesen vállalt korlátozásoknak nagyobb a környezeti tényezőkre gyakorolt pozitív hatása, éppen a vállalás jellegéből fakadóan. A két rendszer előírásainak összhangja biztosítja a túlkompensáció elkerülését. Ugyanezen főbb elvek mentén kívánjuk a Vízeret Irányelv előírásainak teljesítését is támogatni.

A kedvezőtlen adottságú területek kompenzációs támogatásával biztosítható a lehatárolásra került gyepterület megőrzése, a vízbázis-védelmi célokkal összefüggő gazdálkodás, valamint a víz- és talajvédelmi céloknak megfelelő földhasználat fenntartása.

Az intézkedés hozzájárul a felhagyott földterületek hasznosításához,

Natura 2000 hálózatba jelölt területek élőhelyeinek megőrzése és védelme valósul meg.

A KAT intézkedés hozzájárul a felhagyott földterületek hasznosításához, jövedelem-

jövedelem-kiegészítést biztosít a KAT területeken a mezőgazdasági tevékenységet fenntartó gazdálkodók részére. Közvetve ösztönzi a termelési szerkezet átalakítását, a hátrányos adottságokhoz alkalmazkodó, piaci jelentőséggel bíró és a különleges (gyakran veszélyeztetett) állatfajták extenzív tartását. A kompenzációs kifizetések hozzájárulnak az érintett területeken a gazdaságok fennmaradásához, életképességük, helyzetük javulásához.

**kiegészítést
biztosít a
mezőgazdasági
tevékenységet
fenntartó
gazdálkodók
részére.**

Az intézkedés minimális korrekciókkal történő továbbvitele a 2004. július 20-án elfogadott Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján kidolgozott támogatásnak. A változtatások nem érintik a 2004-ben kidolgozott lehatárolási módszertant, mely alapján 883,6 ezer ha vált támogatásra jogosulttá. A KAT területeken gazdálkodók támogatását a 1698/2005/EK Rendelet 93. cikkének megfelelően 2010. január 1-ig továbbra is a 1257/1999/EK Tanácsi rendelet 13-20. cikkelyei teszik lehetővé. Magyarország az intézkedést a 19. és 20. cikkelyeiben előírt feltételek alkalmazásával valósítja meg. A 18. cikkely nem kerül alkalmazásra, mivel Magyarország nem jelölt ki olyan hegyvidéki területeket, amelyek az EU szabályozásban előírt feltételeknek megfelelnek.

A jelenleg futó KAT program lezárása után, az unió átfogó KAT lehatárolási reformja alapján – legkésőbb 2010-től kezdődően - Magyarországon is új kijelölésre lesz szükség, mely továbbra is az Unió által előírt, összetett mutatók rendszere alapján készül majd el. Az új lehatárolási szempontokon túl, változtatni kívánunk majd a KAT területeken természetű növényi kultúrák körén is. Az új szabályozás értelmében a kedvezőtlen adottságú területeken minden növénykultúra természetű lesz, azzal a megkötéssel, hogy búza, kukorica, napraforgó, cukorrépa esetén az élelmiszer célú termelés nem lehetséges. A KAT területeken továbbá engedélyezetté válhat az energetikai célú lágyszárú növények termesztése is.

A „Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése” specifikus célnak az elérését elsősorban a III/2. „Környezetkímélő gazdálkodási módszerek”, valamint a III/3. „Kedvezőtlen Adottságú Területek” beavatkozási akció szolgálja.

A specifikus cél indikátorai az alábbiak:

Biogazdálkodásba bevont ellenőrzött, illetve átállás alatt lévő terület nagysága

Agrár-környezetvédelmi program alá tartozó földterület aránya
A NATURA 2000 szántó- és gyepterületek aránya a mezőgazdasági területből

KAT programban támogatott mezőgazdasági terület nagysága

A vízbázisvédelmi célokkal összefüggő gazdálkodásba vont

terület nagysága

A talajerózió elleni védelemben részesülő földterület nagysága

A meglévő erdők többcélú, fenntartható használata, valamint a változatos, az adott termőhelynek megfelelő, többségében őshonos, lombos erdőt alkotó – fajokból történő erdőtelepítés hatására javul az adott területek vízgazdálkodása, kevesebb a szélsőséges időjárásból eredő eróziós kár, csökken a légszennyezettségből és a zajártalomból eredő környezeti terhelés. A folyamatos erdőtelepítési programok hatására az összes erdőterületen belül tovább növekszik a lombos erdők aránya, amelyek jelentős szén-dioxid megkötő képességük révén fékezik az üvegházhatást, csökkentve a globális felmelegedésből származó környezeti károkat, valamint növelik a biodiverzitást.

Az erdészeti földterületek fenntartható használatának célkitűzése az erdők állapotának megóvása és minőségének javítása, fejlesztése, valamint az erdősültség növelése mellett, az erdők környezetvédelmi-társadalmi- és gazdasági szerepének további erősítését, multifunkcionális megközelítés alkalmazását szolgálja. Lehetővé teszi továbbá a természet-közeli erdőgazdálkodási módszerek fejlesztését és elterjesztését, valamint a megtermelt biomassa megújuló energiaforrásként való hasznosítását. Az alkalmazott intézkedések elősegítik az Európai Unió Erdészeti Stratégiájában vállalt célkitűzések teljesítését, hozzájárulnak a Nemzeti Erdőtelepítési Program időarányos végrehajtásához. Javul az erdészeti szektor versenyképessége, növekszik az erdőgazdálkodás szerepe a vidékfejlesztésben. Az erdő-környezetvédelmi és a Natura 2000 támogatásokkal lehetővé válik az erdei környezet biodiverzitásának növelése, a tervezett erdőtelepítésekkel a földhasználat ésszerűsítése és az éghajlatváltozás hatásainak enyhítése.

A közjólét és a kedvező környezeti állapotok fenntartása érdekében a meglévő erdők kezelésének támogatására közel ugyanakkora forrásösszeget célszerű fordítani, mint az új erdők telepítésére.

Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban a III/1. „Erdészet” beavatkozási akció szolgálja.

A specifikus cél indikátorai az alábbiak:

Erdősültség (%)

Elsődleges erdőtelepítés mezőgazdasági területen (ha)

Fás szárú energiaültetvény (ha)

Előzetes becslések szerint 2007-2013 között az erdő-környezetvédelmi célprogramok révén megközelítőleg 150.000 ha erdőterület, mintegy 100.000 tulajdonosa, erdőgazdálkodója juthat terület alapú támogatáshoz, amely létfontosságú az eredményes

Az ökológiai és ökonómiai igények összehangolásával a fenntartható erdőgazdálkodás a környezet állapotának meghatározó tényezőjévé válik.

Az erdő-környezetvédelmi programnak kiemelkedő hatása lesz a vidéki

munkavégzéshez egy olyan ágazatban, ahol a hozamok ciklikussága a jellemző. A fenti terület egy kisebb részén az erdő-környezetvédelmi program hatására indulhat be az erdőgazdálkodás. A célprogramok nagy része a kézimunka igényes hagyományos erdőgazdálkodási módszerekre épül, ami az önfoglalkoztatás és az alacsony képzettségű munkaerő foglalkoztatásának javítását eredményezi majd, becslések szerint, 4-5.000 fő részmunkaidős, vagy tartós foglalkoztatásával, illetve további járulékos munkalehetőséget jelent további mintegy 5.000 embernek. A magán erdőgazdálkodók a közmunka programokba való belépésüket sürgetik, mely különösen a romák foglalkoztatása terén jelenthetne nagy előrelépést.

A magánerdők területéből 207.000 hektár lett Natura 2000 területnek jelölve. E területeken, csak az erdőgazdálkodók megfelelő jogcímekhez igazodó ösztönzésével érhető el eredmény. A magánerdő tulajdonosokban egységesen szükséges a környezettudatos gazdálkodást erősíteni, ezért a Natura 2000 és az erdő-környezetvédelmi programok egymásra épülését, szoros kapcsolatát meg kell erősíteni.

A NVT mezőgazdasági területek erdősítése intézkedés folytatására az EMVA keretében is szükség van, a forrás szempontjából hasonló nagyságrendű erdő fenntartás mellett. A támogatási feltételeken jelentős változást nem tervezünk. Évente mintegy 7-10 ezer ha erdő telepítése tervezhető, mely évente mintegy 700-1.000 ügyfelet érinthet. A teljes tervezési időszak alatt mintegy 50-70.000 hektár erdő telepítése várható, melyben 5-7.000 ügyfél lehet érintett. Az erdőtelepítésben kiemelt prioritással szerepelnek a vízbázisok védelmére és a talajerózió elleni védelmet szolgáló erdősítések.

A program előírások jelentős változtatására nincsen szükség. A támogatási rendszer megfelelő differenciálása, valamint a jogosultsági kritériumok és az értékelési rendszer biztosítja az ökológiailag értékes, őshonos, elegyes állományok telepítését. Itt kívánjuk megjegyezni, hogy célunk az őshonos fafajok arányának további növelése az erdősítési intézkedésen belül, a támogatási feltételek finomításával.

Hosszú távon, az ország erdősültségét az optimálisnak tartott 27%-ra lehet növelni, ehhez mintegy 700.000 hektár erdőt kell telepíteni az elkövetkező 50 év alatt.

A várható EU elvárások teljesítéséhez elengedhetetlen a biomassa kínálat bővítése a célirányos energetikai termelés eszközeivel is. A szükséges biomassa mennyisége prognosztizálhatóan nem kizárólag egy adott biomassa típusra fog koncentrálni, hanem a termőhelyi, gazdasági, logisztikai stb. adottságok figyelembevétel alakul ki az országos biomassa-mix, amely a célirányosan termelt biomassa mellett a melléktermékek és hulladékok felhasználását is tartalmazza.

életminőségre, foglalkoztatásra és a természetvédelmi célok megvalósulására.

A vidéki lakosság jövedelemszerző lehetőségei bővülnek, a vidék általános környezeti állapota javul.

A megújuló energia termelése hozzájárul a környezetterhelés csökkentéséhez.

Biomassza típus	Prognosztizált mennyiség 2015-re (ezer t/év)
Erdészeti termékek	1.289
Vágástéri nyesedék	490
Ipari fahulladék	207
Fás szárú energiaültetvények	1.620
Lágy szárú energianövények	2.595
Mezőgazdasági, élelmiszeripari melléktermék és hulladék	1.556
Összesen	7.757

A táblázat adatai alapján 2013-ra kb. 35-60 ezer ha fás szárú energiaültetvény telepítése szükséges. A tervezett mennyiségű fás szárú energiaültetvény telepítése átlag 10 ha/gazdálkodó terület nagysággal kalkulálva 5-6 ezer termelőnek segíthet a vidéki jövedelemszerzési lehetőség fenntartásában.

Állatjóléti kifizetések biztosítása

Az állattenyésztési és növénytermesztési ágazatok közötti egyensúly visszaállításának elengedhetetlen feltétele, hogy a vidékfejlesztési támogatások segítségével lehetőség nyíljon az állatjóléti előírások következetes betartása mellett az ágazat jövedelem termelő képességének növelésére. Tekintettel arra, hogy az állattenyésztési ágazat támogatási forrásai rendkívül korlátozottak, a vidékfejlesztési támogatásoknak feltétlenül hozzá kell járulniuk az ágazat állatjóléti vonatkozásban értendő minőségi javulásához és jövedelmezőségi problémáinak mérsékléséhez. Mindezek alapján az intézkedésnél számottevő gazdálkodói érdeklődés várható, jelentős támogatási igény prognosztizálása mellett.

A beavatkozási terület intézkedésétől a 2007-2013. időszakban két fő irányban várunk előrelépést, valamint mindkét területet kiegészítő egyéb felmerülő költségek fedezését.

Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban a III/4. „Állatjóléti előírások” beavatkozási akció szolgálja.

A specifikus cél indikátora az alábbi:

Magas szintű állatjóléti és higiéniai célú támogatásban részesülő gazdaságok száma

Az állatjóléti szempontból magas szintű tartástechnológiák fenntartása:

Az aktuális járványvédelmi sajátosságok mindenkor figyelembe vétele mellett az állatok ökológiai igényeinek legjobban megfelelő tartásra, így különösen az extenzív, valamint kisüzemi állattartásra berendezkedett állattartók támogatása a minőségi, ugyanakkor

Nő az állattenyésztési ágazat jövedelmezősége.

Fennmaradnak a hagyományos tartás-technológiák.

alacsonyabb jövedelmezőségű tartástechnológiák fenntartásának ellentételezéseként. A megfelelő színvonalú tartási módok lehetőséget teremtenek a vidéki térségek vonzerejének növelésére, az ökoturizmus lehetőségeinek megteremtésére is (ld. kapcsolódási területek).

Állatjóléti szempontból magas szintű tartási feltételek megteremtése:

- A magas szintű állatjóléti feltételek megteremtéséből származó kieső jövedelem, illetve többletköltségek pótlásával az intenzív tartástechnológiát alkalmazó, szélsőségesen profitmaximalizálásra berendezkedett állattartók körében állatkímélőbb technológiák, kisebb állatsűrűség, az állat ökológiai igényeihez közelebb álló tartási feltételek alkalmazása különösen az alábbi területeken:
  - az állat ökológiai igényeihez közelebb álló tartás technológia (nagyobb férőhely, kisebb állatsűrűség, természetes megvilágítás) kialakítása;
  - kifutó, esetenként fedett kifutó biztosítása (utóbbi a víziszárnyasok esetében a madárinfluenza miatt bír jelentőséggel);
  - állandó lekötés, egyedi tartás, állatcsonkítás kiküszöbölése;
  - az állat ökológiai igényeinek megfelelő takarmányozás biztosítása;
  - tartástechnológiából adódó megbetegedések megelőzése.

Erősödnek az állatjóléti megfontolások az intenzív állattartásban.

Ügyeleti költségek fedezése mind az állatjóléti szempontból magas szintű tartástechnológiák, mind a magas szintű tartási feltételek kialakítása vonatkozásában.

Az ügyeleti költségek fedezése hozzájárul az állatjóléti intézkedések sikeréhez.

3.3. III. intézkedéscsoport: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése

A vidéki élet minőségének javítása és a vidéki gazdaság fejlesztése a III. intézkedéscsoport keretén belül azonos súllyal megjelenő fejlesztési terület. A maximális hozzáadott érték a két terület párhuzamos és integrált fejlesztésével érhető el. A III. intézkedéscsoport intézkedései egyaránt hozzájárulnak a vidéki térségekben a megélhetési lehetőségek bővüléséhez és javulásához, valamint a Strukturális Alapok hasonló fejlesztési irányjaival összhangban a természeti és épített értékeket megőrző, modern vidéki környezet kialakításához. Az intézkedéscsoport kulcsterületei a vidéki gazdaság bővülését, többek között a nem mezőgazdasági tevékenységekké történő diverzifikálással, a mikro-vállalkozások humán erőforrásának és fizikai infrastruktúrájának fejlesztésével, a fejlesztések közötti egymásra épülés és szinergia erősítésével, együttműködési hálózatok fejlesztésével kívánja elérni. Az életminőség javítása elsősorban az Új Magyarország Fejlesztési Terv releváns ágazati és regionális operatív programjaival összhangban, azokhoz szervesen kapcsolódó integrált fejlesztések keretén belül valósul meg. Tárgyukat tekintve a fejlesztések magukba foglalják a vidéki településkép javítására, a közösségi kulturális és szabadidős infrastruktúra fejlesztésére, a helyi termékek értékesítését előmozdító helyi piacok fejlesztésére irányuló tevékenységeket. A térségi szinten integrált fejlesztési csomagok kialakulását a készségek elsajátítása és animáció segíti elő. Megvalósításuk a kapcsolódó ágazati és regionális operatív programokkal időbeli és tartalmi összhangban, program alapú kiválasztáson keresztül biztosított. A III. intézkedéscsoport lebonyolítása során a partnerségen alapuló LEADER-módszertan jelentős mértékben érvényesül majd. A cél, hogy integrált gazdaságfejlesztési tervekre alapozva megerősödjének a vidéki vállalkozók összefogásán alapuló szerveződések, ún. „vidékfejlesztési klaszterek” alakuljanak ki.

A vidéki életminőség javítása és a gazdaság fejlesztés területén csak integrált fejlesztéssel érhető el siker.

Kapcsolódó nemzeti fejlesztési irányok és tematikus fejlesztési irányok:

A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, illetve a vidéki életminőség javítása, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása a vidéki települések lakosai számára. Tematikus fejlesztési irányok:

- a) Vidéki vállalkozásfejlesztés;
- b) Falumegújítás;
- c) A vidéki közösségek szolgáltatásokhoz való hozzáférési lehetősége.

A vidéki térségekben a foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítése szükséges.

Területi fejlesztési irány: A területileg kiegyenlítettebb fejlődés szempontjából szükséges a vidéki életminőség és gazdaság fejlesztésére irányuló korlátos források területi koncentrációja. A kis- és szórványtelepülések, tanyák speciális fejlesztési igényei a Programban kerülnek bemutatásra és a projektkiválasztás során jutnak érvényre.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv több módon szolgálja a területi fejlettségbeli különbségek csökkentését, illetve a területi jellegzetességek, fejlesztési igények differenciált kezelését:

- 1) A III. és IV. intézkedéscsoport intézkedései esetén támogatásra csak a lehatárolt vidékies térségek települései jogosultak.
- 2) A III. és IV. intézkedéscsoport intézkedései esetén a támogatás feltételeiben és a kiválasztási mechanizmusokban előnyben részesíti a 7/2003. (I. 14.) Korm. rendelet alapján hátrányos helyzetű település kategóriába sorolt településeken megvalósítandó fejlesztéseket.
- 3) A strukturális alapok egyéb intézkedéseivel összhangban kiemelten kezeli a 64/2004. (IV.15.) Korm. rendeletben meghatározott társadalmi-gazdasági szempontból fokozottan elmaradott kistérségekben az integrált fejlesztési stratégiák készítését és megvalósítását megalapozó kapacitás- és készségfejlesztést.
- 4) A III. és IV. intézkedéscsoport esetén az egyes jogcímek kiválasztási szempontrendszerében szerepelteti az egyes régiók fejlesztési programjának megvalósításában alkalmazott kulcs kiválasztási szempontokat.
- 5) Az integrált térségfejlesztési stratégiáknak, illetve a LEADER programoknak tartalmazniuk kell a helyi igényekhez és potenciálokhoz, valamint a térségben zajló, más alapról finanszírozott fejlesztési forrásokhoz való illeszkedést.

A kiegyenlítettebb fejlődés eléréséhez a támogatások területi koncentrációjára van szükség.

A III. intézkedéscsoport intézkedéseinek keretében támogatásra jogosult települések listáját az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program melléklete tartalmazza majd.

A térségek közötti fejlettségbeli különbségek csökkentését a 7/2003.

(I. 14.) Korm. rendelet alapján hátrányos helyzetű település kategóriába sorolt településeken megvalósítandó pályázatok értékelése során alkalmazott pozitív megkülönböztetés és kedvezőbb támogatási arányok szolgálják. Ezt a célt szolgálja a 64/2004.(IV.15.) Korm. rendeletben meghatározott társadalmi-gazdasági szempontból fokozottan elmaradott térségek strukturális alapokkal összehangolt kiemelt támogatása is, amely az EMVA részéről a fenti kistérségek kapacitás- és készségfejlesztésre irányul (a lehatárolás feltételrendszerét a jelenleg hatályos 24/2001. (IV.20.) Országgyűlési Határozat rögzíti.).

A fejlesztések térségi sajátosságokhoz való illeszkedését biztosítják a régiók fejlesztési programjában meghatározott szempontok projekt-kiválasztási kritériumként való figyelembe vétele, valamint egyes tématerületeken a térségekre vonatkozó programalapú projektkiválasztás alkalmazása.

Átfogó cél a vidéki lakosság életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatottsági helyzetének javítása.

Az átfogó cél indikátora az alábbi:

A vidéki térségekben az 1 lakosra jutó átlagos belföldi jövedelem (Ft) és aránya az országos átlaghoz képest

Az általános cél a vidéken élők életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatottsági helyzetének javítása, mely három specifikus célra bontható.

Specifikus célok:

A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése;

A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén;

A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése.

A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése csak a vidéki gazdasági potenciál megerősítésével lehetséges, mely hozzájárul a foglalkoztatás javításához azáltal, hogy mezőgazdaságon kívüli munkahelyeket teremt a vidéki térségekben. A cél elérésének eszközei között kiemelt fontosságú a mezőgazdasági termeléssel foglalkozó háztartások egyéb, nem mezőgazdasági jellegű tevékenységeinek ösztönzése, a vidéki mikro-vállalkozások ösztönzése, továbbá a falusi- és agro-turizmus és a hagyományos kézműipar fejlesztése.

A falusi- és agro-turizmus fejlesztése során tervezzük új szálláshelyek létrejöttének támogatását, de elsődleges cél a már meglévő szálláshelyek minőségi színvonalának növelése, valamint a falusi

A vidéki foglalkoztatottság és jövedelemszerzési lehetőségek bővítése szükséges...

turisztikai szolgáltatók által nyújtott egyéb szolgáltatások számának és színvonalának növelése erre irányuló projektek támogatásán keresztül. Itt tervezzük a települési és (kis)térségi szintű turisztikai marketing és desztináció-fejlesztő tevékenységek támogatását is. Prioritást élveznek majd azok az elképzelések, amelyek a szállásnyújtástól független, olyan, plusz jövedelem biztosítását lehetővé tevő szolgáltatások nyújtására irányulnak, amelyek a vidék értékeihez (vidéki tájkép, vidéki hagyományos mesterségek, vidéki életmód, vidéki gasztronómia, egészséges környezet, lótenyésztés, lovas turisztika stb.) szorosan kapcsolódnak, de szélesebb körű társadalmi hatásuk is van. Emellett támogatni tervezzük a falusi turizmus szereplőinek országos szintű hálózatba kapcsolását elősegítő projekteket, a falusi turisztikai kínálat minél hatékonyabb érvényesülése érdekében.

A mikro-vállalkozásoknak nyújtott támogatás főként a vidéki vállalkozói infrastruktúra megteremtésére, a technológia és eszközfejlesztésre, a termékek minőségének és hozzáadott értékének növelésére, az értékesítésére használható fel. Az innovatív, a helyi vállalkozói kapcsolatokra épülő, azokat erősítő fejlesztések támogatása részesítendő előnyben. Támogatandó továbbá az alapvetően mezőgazdasági tevékenységet végző vállalkozások esetében jövedelemszerzési lehetőségeik nem mezőgazdasági tevékenységgel történő diverzifikációja. A vállalkozások energiaellátását is tartalmazó beruházások esetén preferáltak a megújuló energiaforrások felhasználását tartalmazó fejlesztések. A programozási időszak alatt legalább 1000 mikro-vállalkozás támogatását tervezzük. A vidéki mikrovállalkozások fejlesztését összhangban a VEGOP és regionális programok azonos célú támogatásaival méretük, területi jogosultsági kritériumok és tematikus meghatározás alapján határoljuk le.

A fenti két specifikus célnak az elérését elsősorban a IV/1. „Vidéki vállalkozásfejlesztés” beavatkozási akció szolgálja.

A specifikus cél indikátorai az alábbiak:

Mezőgazdaságon kívüli gazdasági tevékenységet folytató gazdálkodók aránya

A vidéki térségekben működő mikro-vállalkozások száma

**... a vállalkozói
infrastruktúra
megteremtése,
technológia-
fejlesztés által.**

A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén lehetséges. A vidék kulturális és természeti értékei azonosításának és megőrzésének, valamint a helyi közösségek működési alapfeltételeként szolgáló komplex hasznosítású közösségi terek kialakításának támogatása hozzájárul a kulturális és szociális élet élénküléséhez, a helyi identitás erősödéséhez, a térség turisztikai vonzerejét erősítő kulturális és szabadidős tevékenységek fejlődéséhez, ezáltal a vidékről történő elvándorlás csökkenéséhez.

A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékekre támaszkodva lehetséges.

A megújuló energiaforrásokra és a helyi természeti és kulturális adottságok többfunkciós használatára épülő fejlesztések kiemelten támogatandók. A vidéki épített és természeti örökség elérhetővé és bemutathatóvá tétele, a vidéki karakter megőrzése és fejlesztése, valamint a helyi megoldásokra alapozott szolgáltatásfejlesztés elengedhetetlen a specifikus cél megvalósulásához, amelyet a Strukturális Alapok hasonló célú intézkedéseivel összhangban, arra épülve integrált fejlesztési program csomagokban preferált megvalósítani. Az ágazati és regionális programokkal történő lehatárolások és szinergikus kapcsolatok részletezése a Program részét képezi.

A falusi szolgáltató terekben hozzáférhetővé válnak az alapvető kommunikációs, hivatali és egyéb, életminőséget javító szolgáltatások.

A vidéki életminőség javításához szorosan hozzátartozik a vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése, amelynek legjelentősebb eszköze integrált kistelepülési szolgáltató terek kialakítása. Mivel a vidéki közösségek szolgáltatásokhoz való hozzáférési lehetősége nem éri el a kívánatos szintet, szükséges fejleszteni az integrált falusi szolgáltató tereket. Ezekben hozzáférhetővé válik minden alapvető kommunikációs, hivatali és egyéb, a kistelepülések életminőségét javító szolgáltatás.

Legalább 1000, 5.000 fő alatti településen helyi vállalkozók bevonásával kialakításra kerül egy ilyen típusú szolgáltató egység.

A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások köre magában foglalja a településkép javítását, rendezését, az egészséges és rendezett települési lakókörnyezet megteremtését szolgáló intézkedéseket, az azok keretében ellátott tevékenységek támogatását is.

Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban a IV/2. „A falumegújítás” beavatkozási akció, valamint a IV/3. „A vidéki közösségek szolgáltatásokhoz való hozzáférési lehetősége” beavatkozási akció szolgálja.

A specifikus cél indikátora az alábbi:

Alapszolgáltatások elérhetősége (A támogatás hatására a települések többfunkciós közösségi terekkel való ellátottsága (ellátott települések és betelepített funkciók száma))

A helyi humán kapacitás fejlesztése, a tájékoztatások és képzések fontos része a hatékony vállalkozásfejlesztésnek. Az oktatási rendszeren kívüli képzések, tájékoztatók és tanulmányok a helyi erőforrások fenntartható, térségi stratégiára alapozott felhasználásához, a piaci igényekhez igazodó versenyképes helyi tudásbázis kialakításához járulnak hozzá. Az integrált helyi fejlesztési stratégiák elkészítésére való felkészítés célja, hogy az EMVA oldaláról hozzájáruljon a külső források (ERFA, ESZA) koordinált térségi felhasználására irányuló tervek elkészítéséhez, a tervezői és végrehajtói kapacitás fejlesztéséhez és a fejlesztési tervek térségi szintű promóciójához. A stratégiák keretében megfogalmazódó fejlesztési-csomagok térségi szinten hangolják össze a több forrásból finanszírozott települési infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztést, a falumegújítást és hagyományőrzést, valamint a vonzerőkhöz kapcsolódó turisztikai szolgáltatások fejlesztését. A fenti projekt-csomagok összehangolt megvalósítása feltételezi a pályázati felhívások összehangolt megjelentetését és a projektek program alapú kiválasztását. A stratégiák elkészítésére való felkészítés biztosítja a LEADER intézkedéscsoport helyi akciócsoportjainak felkészülését és helyi fejlesztési stratégiáinak elkészítését is.

Ennek a specifikus célnak az elérését elsősorban a II/3. „Tudás alapú vidéki társadalom” és a IV/1. „Vidéki vállalkozásfejlesztés” beavatkozási akció szolgálja.

A specifikus cél indikátora az alábbi:

Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák elkészítésével és megvalósításával érintett települések (db), és állandó lakosok (fő) száma

Térségi szinten összehangolt projekt-csomagok kidolgozására, a források koordinált felhasználására van szükség.

3.4. IV. intézkedéscsoport: LEADER

Magyarország már a csatlakozás előtti időszakban elindította a LEADER program előkészítését és a programot az AVOP keretében is folytatja.

Kiemelt fejlesztési irány a nemzeti fejlesztési irányokkal összhangban a vidéki foglalkoztatás bővítése, a tevékenységek diverzifikálása és a helyi közösségek fejlesztése.

A területi lehatárolás és prioritások megegyeznek a harmadik intézkedéscsoportnál leírtakkal. A területileg kiegyenlítettebb fejlesztések szempontjából a kedvezményezettek körének kialakításánál figyelembe vesszük a 64/2004. (IV. 15.) Korm. rendeletben foglalt, vidékfejlesztési szempontból hátrányos helyzetű kistérségeket.

Átfogó cél az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, valamint a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése.

Az átfogó cél indikátora az alábbi:

A Helyi Akciócsoportok által lefedett terület és népesség

Specifikus célok:

A Tanács 1698/2005/EK rendelete, 61. cikk a) - g) pontjában meghatározott szempontok érvényesítésével:

fenntartható és versenyképes, újszerű, helyi eljárások ösztönzése

- mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás,
- erdőgazdálkodás,

a vidéki gazdasági potenciál erősödése a helyi adottságokon nyugvó integrált programok révén,

kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása, humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése,

- kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása, a közösségi terek kialakítása, fejlesztése,
- humán szolgáltatások és a helyi közösségek fejlesztése

helyi együttműködést és partnerséget elősegítő kapacitás és készségfejlesztés, kiemelten a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, a roma lakosság szempontjaira.

Ez azt is jelenti, hogy a IV. intézkedéscsoportból támogathatóak mind az I.-II.-III. intézkedéscsoportok céljai. A intézkedéscsoport keretén belül a helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításának, a térségek közötti együttműködéseknek és a helyi akciócsoportok

A LEADER a helyi közösségek fejlesztését, a közösségépítést támogatja...

... integrált szemléletű, helyi fejlesztési stratégiák megvalósításával.

A LEADER specifikus céljai a versenyképes újszerű eljárásokra, a gazdasági potenciál-megerősítésére, a kulturális és természeti értékek megőrzésére, valamint a helyi együttműködés kialakítására épülnek.

készségfejlesztésének és működtetésének támogatására kerül sor. A LEADER program keretében egy speciális, a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a vidéki roma lakosság társadalmi integrációját célzó program is megvalósításra kerül.

Újszerű helyi eljárások ösztönzése a fenntartható és versenyképes mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás, és erdőgazdálkodás érdekében

A helyi mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás LEADER-megközelítésen nyugvó fejlesztése a helyi körülményekre szabott, környezeti fenntarthatóságra és a termelők közötti kapcsolatra építő föld- és erdőművelés helyi formáinak kialakítását és megerősítését célozza. Az értékesítési és élelmiszer-láncokhoz való kapcsolódás érdekében az újszerű és/vagy összefogáson alapuló helyi termékfeldolgozást, a termékek közös piacra juttatását és értékesítését ösztönzi komplex módon, a humán és a termelői kapacitások fejlesztése révén.

Az újszerű eljárások ösztönzése a LEADER egyik kulcseleme.

A specifikus cél indikátora az alábbi:

Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák keretében a fenntartható és versenyképes, újszerű helyi eljárások ösztönzésére irányuló fejlesztési források aránya (%)

A vidéki gazdasági potenciál erősödése, a helyi adottságokon nyugvó integrált programok révén

A vidéki gazdaságnak bár továbbra is kulcságazata a jellegében és intenzitásában helyi adottságokra szabott mezőgazdálkodás, a táj karbantartása, gondozása, ezek a tevékenységek egyre kevesebb ember számára nyújtanak megélhetést. Ezért kulcskérdés a helyi gazdaság mezőgazdasághoz köthető fejlesztésén túl a nem mezőgazdasági tevékenységek – azon belül is kiemelt hangsúllyal a megújuló energia-előállításához kapcsolódó tevékenységekre – kialakítása, bővítése, amely több nemzetgazdasági ág összehangolt fejlesztésével, munkahelyek teremtésével valósulhat meg. Ebben a folyamatban nélkülözhetetlen az innovatív helyi megoldások ösztönzése, megvalósítása, a különböző szektorok összekapcsolása. A LEADER szemléletű fejlesztés alkalmas új termékek, szolgáltatások, eljárások kifejlesztésére, azonos és különböző, de egymásra építhető tevékenységeket végző szereplők közötti kapcsolat megteremtésére a szolgáltatás vagy/és termék-előállítás széles skáláján a turisztikai jellegűektől kezdve a kézműves termékek előállításán át a személyi szolgáltatásokig és értékesítésig.

A helyi adottságokra épülő, a különböző szektorokat összekapcsoló, innovatív megoldások fontos szerepet játszanak a LEADER-ben.

A vidéken élők életminőségének javítását, elszigeteltségük oldását, sőt foglalkoztatását tekintve is kulcskérdés az elérhetőség, amelyet – főképpen aprófalvas, tanyás térségekben – javíthatnak a helyi megoldások, a meglévő kapacitások összekapcsolása, a hiányzó láncszemek pótlása újszerű szolgáltatásokkal vagy elemekkel. A helyi

foglalkoztatottságot és az életminőséget egyaránt javítja a szociális gazdaság élénkítését szolgáló fejlesztések ösztönzése.

A specifikus cél indikátora az alábbi:

Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák keretében a vidéki gazdasági potenciál helyi adottságokon alapuló fejlesztésére irányuló fejlesztési források aránya (%)

Kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása, humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése

A vidéki értékek sorában a táj, a természeti és a helyi kulturális sajátosságok, szellemi vagy tárgyasult termékek, egyedi tájértékek kiemelkedő jelentőséggel bírnak és a jövő zálogai lehetnek. Ezért megőrzésük és megújításuk, funkcióváltással kísért vagy a korábbi funkciók szerinti közösségi használatba vételük, és bekapcsolásuk a helyi és térségi „érték-tárba” elsődleges fontossággal bírhat egy-egy kistáj kulturális revitalizációja szempontjából. A helyi értékek védelme olyan tevékenység, amely közvetve (gyakran közvetlenül is) erősíti a helyi identitást, a közösségeket, a turisztikai potenciált, így többszörös „hasznot hoz”. A kultúra, információ-átadás és a közösség-építés helyi tereinek kialakítása, (régi-) új tartalmakkal való működtetése nélkül aligha képzelhető el a helyi közösségek (re)vitalizálása. Legelőnyösebben akkor valósítható meg ez a cél, ha az örökségvédelem és a közösségi terek kialakítása összekapcsolható; ilyen lehetőségek hiányában azonban más helyi megoldások támogatása is szükséges.

A vidéki gazdaság és a helyi közösségek megerősítése csak egymáshoz szorosan kapcsolódó intézkedések eredményeként lehet eredményes. A LEADER megközelítésen alapuló emberi erőforrás-fejlesztés a helyi és kistérségi közösségek, kapcsolatrendszerek, fejlesztését, megerősítését, a partnerség kiépítését célozzák. A közösségek tagjait bevonó, aktivitásra ösztönző, ugyanakkor kulturális sajátosságaikat tiszteletben tartó megközelítés alkalmassá teszi a LEADER programot a hátrányos vagy sajátos helyzetű társadalmi csoportok helyzetének javítására, integrációjának erősítésére. Kitüntetett szerepet játszhatnak ebben a helyi körülményekre szabott, helyi megoldásokat kifejlesztő, innovatív humán szolgáltatások.

A specifikus cél indikátora az alábbi:

Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák keretében a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítására irányuló fejlesztési források aránya (%)

Helyi együttműködést és partnerséget elősegítő kapacitás- és

A vidék természeti, kulturális értékeinek komplex hasznosítására kell hangsúlyt helyezni a LEADER keretében.

Együttműködés

készségfejlesztés

A helyi vidékfejlesztési stratégiák hatékony megvalósításának alapvető feltétele a vidéki térségek (akcióterületek) emberi, kulturális, környezeti és gazdasági erőforrásainak ismerete, az önkormányzati, vállalkozói és a civil szféra szereplőivel való kapcsolattartás, a folyamatos, naprakész tájékoztatás, a fejlesztő tevékenységet végzők és az újonnan bekapcsolódók képzése. A helyi adottságok, értékek, kapacitások feltárására irányuló tanulmányok készítése, a hálózatépítés humán és fizikai kapacitásainak, felszereltségének javítása, magyar és külföldi szereplőkkel történő tapasztalat-megosztás, közös projektek kidolgozása biztosíthatja a fejlesztési kapacitások helyi szükségletekre szabott folyamatos bővülését.

és partnerség megerősítése kapacitás és készségfejlesztés által.

A specifikus cél indikátora az alábbi:

A kapacitás- és készségfejlesztésben résztvevő szervezetek, hálózatok száma (db)

LEADER tapasztalatok és a jövőre mutató következmények

A fenti célok kialakításában meghatározó szerepe volt a LEADER és az AVOP LEADER+ pályázatokban leggyakrabban megfogalmazott igényeknek. Eszerint a IV. intézkedéscsoportból mindhárom tematikus intézkedéscsoport céljai támogatandók, ugyanakkor a tapasztalatok alapján a helyi vidékfejlesztési stratégiákban nagyobb hangsúllyal szerepel majd a III. intézkedéscsoport céljainak megvalósítása. A LEADER intézkedéscsoport a „Készségek elsajátítása” intézkedés megvalósításának keretén belül felkészített helyi akciócsoportok vidékfejlesztési stratégiáinak megvalósítását, az akciócsoportok működését, a térségek közötti (hazai és nemzetközi) közös projektek megvalósítását támogatja.

A LEADER célja: kapcsolatépítés és komplex térségfejlesztés az ország teljes területén.

Stratégiai cél az ország lehető legnagyobb területének lefedése működő LEADER akciócsoportokkal. Az AVOP LEADER+ intézkedésének tapasztalatai alapján az érdeklődés jelentős. A 2005-ös előpályázatra 187 potenciális helyi akciócsoport adta be a pályázatát, amely a 2 362 települést (a települések 75%-a) és 3 434 818 főt (a lakosság 34%-a) érintett. Ebből 70 akciócsoport került kiválasztásra. A nyertes akciócsoportok ezekben a hónapokban kezdték el a helyi vidékfejlesztési programjaik megvalósítását, így ebben a témában konkrét tapasztalatok jelenleg még nem állnak rendelkezésre. A Program tartalmazza majd a támogatható akciócsoportok maximális számát. Mivel azon térségek is pályázhatnak, amelyek jelenleg nem vesznek részt az AVOP LEADER+ intézkedésében, ezért több pályázati felhívásra kerül majd sor.

Az AVOP LEADER+ intézkedés megvalósítási tapasztalatai alapján hangsúlyosabbá kell tenni a térségek közötti együttműködések ösztönzését a közös projektek megvalósítása eljárásrendjének

elkészítésével és az együttműködéseket elősegítő eszközök és intézményi háttér biztosításával. Ennek alapját a 2006-ban felállított LEADER nemzeti hálózat szolgáltatja. A helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításában résztvevők folyamatos képzése és készségfejlesztése úgyszintén nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon a programok hatékony és színvonalas megvalósítása érdekében.

A negyedik intézkedéscsoporthoz kapcsolódó intézkedések minden nemzeti fejlesztési irány, de különösen az ötödik (Helyi közösségek fejlesztése) érvényre jutását segítik.

4. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv intézkedéscsoportjai és azok indikatív forrásmegosztása

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv végrehajtására Magyarország egész területére vonatkoztatott egyetlen vidékfejlesztési programot, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programot fogja benyújtani. A Program indikatív pénzügyi forrása az alábbiak szerint alakul.

Hazánk a Stratégia végrehajtására az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programot készíti el.

Vidékfejlesztési Program megnevezése	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból származó források*
Új Magyarország Vidékfejlesztési Program	100%
I. intézkedéscsoport	47%
II. intézkedéscsoport	32%
III. intézkedéscsoport	11,5%
IV. (LEADER) intézkedéscsoport	5,5%
Technikai Segítségnyújtás	4%
Összesen	100 %

*Az 1290/2005/EK Rendelet¹⁷ 12. cikk (2) bekezdése alapján rendelkezésre álló összeggel együtt.

Az első intézkedéscsoportra előirányzott 47% százalékos forrás meghatározásakor a fő szempont a vidéki térségek, a kistelepülések jövedelemtermelő képességének erősítése volt, mely a kedvező ökológiai adottságok miatt leginkább a mezőgazdasági termelés versenyképességének a növelése által érhető el. Szintén az első intézkedéscsoport forrásainak bővítése irányába hatott a versenyképesség szempontjából legjelentősebb akadályozó tényező, hazánk európai összehasonlításban alacsony technikai és technológiai színvonala, valamint az a tény, hogy a sikeres szerkezetváltás és az agrárium nagyobb hozzáadott-érték teremtésének érdekében az állattenyésztés és a megújuló energetikai kapacitások kiépítése kapcsán jelentős forrásigény jelentkezik, mely más fejlesztési koncepció (operatív program) forrásaiból nem támogatható. Az első intézkedéscsoport célkitűzései teljes összhangot mutatnak az Új

Az első intézkedéscsoport forrásainak meghatározásakor a Stratégia fő célkitűzése, az agrárium versenyképességének növelése volt a fő szempont.

¹⁷ A Tanács 1290/2005/EK Rendelete A közös agrárpolitika finanszírozásáról HL L 209. (2005. 06. 21.) 9. o.

Magyarország Fejlesztési Terv gazdasági növekedést és versenyképességet kiemelő fejlesztési elképzeléseivel.

A második intézkedéscsoport forrásainak megállapításánál az alaptézis az volt, hogy hazánk nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedően alacsony mezőgazdasági eredetű környezeti terheléssel rendelkezik, mely a megvalósítandó fejlesztésekre vonatkozó környezetvédelmi előírások miatt a jövőben sem nő érdemben. A megelőző időszak tapasztalatai mellett a Stratégia fejlesztési irányai is figyelembe vételre kerültek a második intézkedéscsoportra vonatkozó forrásallokáció meghatározásakor. A második intézkedéscsoport szempontjai emellett más intézkedéscsoportok keretében megvalósuló fejlesztések során is érvényre jutnak, egyfajta horizontális szempontként.

A második intézkedéscsoport forrásainak megállapításánál hazánk alacsony környezeti terhelése volt irányadó.

A harmadik intézkedéscsoportra a 2007-2013 között 11,5 százalék forrás áll rendelkezésre. Ez a korábbi és a jelenleg futó programok forrásnagyságához képest több mint háromszoros emelkedést jelent. A forrásfelosztás során alapelveként került rögzítésre, hogy a vidékfejlesztés komplex feladataiból a Vidékfejlesztési Stratégiai Terv keretében elsődlegesen az agráriumhoz kötődő vidékfejlesztési célok megvalósítása történjen. Mindez azonban – összhangban a lisszaboni célkitűzésekkel és az Új Magyarország Fejlesztési Terv foglalkoztatottságot középpontba állító fejlesztési elképzeléseivel – kibővítésre került a vidéki térségekben történő mikro-vállalkozások fejlesztésével és a kistelepülések szolgáltatási színvonalát növelő fejlesztések támogatásával. A tágabb értelemben vett vidékfejlesztési célok csak a regionális operatív programok és más ágazati programok (például Környezetvédelmi és Energetikai Operatív Program) forrásainak integrált bevonásával valósíthatók meg, és erre az érintett operatív programok részéről szándék is van. A forrásmegosztás meghatározásánál érvényesített másik szempont, hogy a rendelkezésre álló fejlesztési források elsődlegesen a foglalkoztatást bővítő, a vidéki gazdaságot erősítő, a vidéki térségek életminőségét a szolgáltatásokhoz történő jobb hozzáférés biztosítása által javító fejlesztési célok elérését szolgálják.

A harmadik intézkedéscsoport céljait szolgáló vidékfejlesztési források a megelőző időszakhoz képest megduplázódnak, mely új fejlesztési területek bevonását és – más Operatív Programok forrásaival összhangban – a vidéki térségek komplex fejlesztését teszi lehetővé.

A negyedik intézkedéscsoportra előirányzott 5,5 százaléknyi forrás a 2004-2006 közötti időszakban a LEADER program keretében éves szinten rendelkezésre álló források megnégyszereződését jelenti. Tekintettel a LEADER-program lebonyolításában szerzett hazai tapasztalatokra (forrásfelhasználást illetően adatok még nem állnak rendelkezésre) nem indokolt a negyedik intézkedéscsoportra előirányzott források arányának emelése. Mindazonáltal – alapozva a

A LEADER-programra 2007-2013 között a megelőző időszakhoz képest négyszer nagyobb forrás áll rendelkezésre.

hazai LEADER-tapasztalatokra és a LEADER akciócsoportok ismert fejlesztési szándékaira – megállapítható, hogy a negyedik intézkedéscsoport forrásainak nagy része a harmadik intézkedéscsoport céljainak megvalósulását szolgálja majd, ezáltal is bővítve az agráriumhoz kevésbé kötődő vidékfejlesztésre fordítható források nagyságát.

**Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program kalkulált költségvetése
(támogatási keret) milliárd Ft***

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Összesen
I. intézkedéscsoport	94,79	89,27	82,81	84,57	90,94	93,55	96,10	632,02
II. intézkedéscsoport	60,51	56,98	52,86	53,98	58,05	59,71	61,34	403,42
III. intézkedéscsoport	24,20	22,79	21,14	21,59	23,22	23,88	24,54	161,37
IV. intézkedéscsoport	9,45	8,90	8,26	8,43	9,07	9,33	9,58	63,03
Technikai Segítségnyújtás	6,05	5,70	5,29	5,40	5,80	5,97	6,13	40,34
Összesen:	195,01	183,63	170,35	173,98	187,08	192,44	197,70	1300,19

**Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program kalkulált költségvetése
(támogatási keret) millió Euro**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Összesen
I. intézkedéscsoport	357,71	336,85	312,48	319,13	343,16	353,00	362,66	2385,00
II. intézkedéscsoport	228,32	215,01	199,45	203,70	219,04	225,32	231,48	1522,34
III. intézkedéscsoport	91,33	86,00	79,78	81,48	87,62	90,13	92,59	608,93
IV. intézkedéscsoport	35,68	33,60	31,16	31,83	34,23	35,21	36,17	237,87
Technikai Segítségnyújtás	22,83	21,50	19,95	20,37	21,90	22,53	23,15	152,23
Összesen:	735,87	692,96	642,82	656,51	705,95	726,19	746,05	4906,37

1 euro=265Ft,

Társfinanszírozási arány: 75% EU és 25% hazai az I. és a III. intézkedéscsoport, 80% EU és 20% hazai a II. és IV. intézkedéscsoport esetén. A Technikai Segítségnyújtás 100%-ban EU által finanszírozott.

A fenti pénzügyi kereteket a projektfinanszírozáshoz kötődő pénzügyi konstrukciók, garanciarendszer egészíti ki.

5. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv belső és külső konzisztenciája, összhangja a többi Közösségi támogatási eszközzel

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap forrásainak felhasználását célzó Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv kialakításánál az integrált közelítés követelménye és módszere érvényesül. Ez egyrészt, a stratégia belső konzisztenciájának megteremtését, másrészt a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokhoz igazodóan a különböző uniós alapokból (ERFA, ESZA, Kohéziós Alap) finanszírozott operatív programokhoz, az EU stratégiákhoz, akciótervekhez való külső kapcsolódást jelenti. A különböző programok, tervek és tervezési szintek közötti szinergia megteremtésének követelménye, a tervekészítés valamennyi fázisában érvényesül.

A stratégia belső konzisztenciája az intézkedéscsoportok, illetve az intézkedéscsoportokon belül az egyes intézkedések, intézkedéscsoportok érvényesül. A versenyképesség növelésén (I. intézkedéscsoport) belül a humán erőforrás minőségi jellemzőinek (a szaktudás korszerűsítése, az innovációs képesség) fejlesztése számottevő előrelépést jelent a termelési kapacitások jobb hasznosításában, és ez által a földhasználat, a környezetvédelem, és a környezetgazdálkodás (II. intézkedéscsoport) intézkedéseinek megvalósításában. A fenntartható környezettudatos földhasznosítás új, extenzív módszereinek, a biodiverzitás megőrzésének támogatása (II. intézkedéscsoport) igen változatos lehetőséget nyújt a vidéki gazdaság diverzifikálásához, a tevékenységek bővítéséhez, különféle szolgáltatások megteremtéséhez, a foglalkoztatás és az életminőség javításához (III. intézkedéscsoport). A IV. intézkedéscsoport (LEADER) pedig a helyi társadalom, a helyi közösségek, és szerveződésének ösztönzésével teremt kapcsolatot a vidéki gazdaság egyes szereplői között. A stratégia központi kérdése tehát az intézkedéscsoportok és a rendelkezésre álló források nemzeti adottságokkal és a fejlesztés irányjaival összehangolt súlyozása.

Az egyes intézkedéscsoportok között a fő kapcsolódási pontok az alábbiak:

Az első intézkedéscsoport intézkedései több szálon kapcsolódnak a második és harmadik intézkedéscsoportokhoz. Egyrészt a képzés, szaktanácsadás rendszere valamennyi intézkedéscsoport – potenciális – kedvezményezettjének szól. Másrészt a technológiai modernizációs eredményeként megjelenő munkaerő-kibocsátást a hármas intézkedéscsoportban támogatott diverzifikációs és általános

A Stratégia belső konzisztenciája az egyes intézkedéscsoportok között érvényesül.

Számos szinergikus kapcsolódási pont található a Stratégia intézkedéscsoportjai között.

vállalkozásösztönzési intézkedés segítségével lehet kezelni.

Az egyes intézkedéscsoportban szereplő „Megújuló energia” beavatkozási akció kapcsolódik a második intézkedéscsoport „Erdészet” beavatkozási akciójához a termelési vertikum mentén.

Az egyes intézkedéscsoportban található „Állattenyésztés” beavatkozási akciónak a második intézkedéscsoport „Állatjóléti előírások” beavatkozási akcióhoz van kapcsolódása azáltal, hogy az első akció keretében létrehozott, az uniós előírásoknak megfelelő állattenyésztési beruházások alapján a tulajdonosok kompenzációs kifizetésre jogosultak.

A második intézkedéscsoportban fokozatosan bevezetendő (2007-ben induló, majd 2009-ben újabb területek bevonásával folytatódó) Natura 2000 program a harmadik intézkedéscsoport keretében kidolgozandó Natura fenntartási terveken alapul majd, a két intézkedés tehát egymásra épül.

A második intézkedéscsoportban megvalósított öko-gazdálkodás, valamint a vizes élőhelyek támogatását szolgáló programok kapcsolódnak az első intézkedéscsoport vízgazdálkodási fejlesztéseihez.

Az első intézkedéscsoportban megvalósítandó, mezőgazdasághoz kötődő infrastrukturális beruházások, valamint a harmadik intézkedéscsoport keretében támogatott falumegújítási beruházások egyaránt a települések modernizációjához járulnak hozzá.

A harmadik intézkedéscsoportban szereplő falusi turisztika a második intézkedéscsoport révén megőrzött természeti elemek bemutatására is épít.

Az első intézkedéscsoport keretében támogatott és kialakított szaktanácsadás a harmadik intézkedéscsoport részeként támogatott integrált települési szolgáltató terekben a falusi lakosság rendelkezésére álló szolgáltatások részét képezi majd.

A fenti célkitűzéseket tartalmazó Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv szervesen illeszkedik a nemzetgazdaság más területeit érintő tervezési folyamatokhoz, koncepciókhoz. A Kormány az 1076/2004. (VII. 22.) számú Kormány határozat elfogadásával döntött az Európa Terv (2007-2013) kidolgozásának tartalmi és szervezeti kereteiről. A határozat értelmében készültek el a hosszú távú (2005-2020) fejlesztéspolitikai dokumentumok – Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK), illetve az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) – amelyek megalapozzák az EU strukturális alapjainak, és Kohéziós Alapjának felhasználásának céljait és területeit a 2007-2013 közötti időszakban. A Közösségi Iránymutatások figyelembe vételével, az Európai Unió lisszaboni céljaival összhangban a növekedésre és a foglalkoztatás bővítésére, az életminőség humán és környezeti feltételeinek javítására irányul az Új Magyarország Fejlesztési Terv, akárcsak az Új Magyarország

A Stratégia külső konzisztenciája a hazai fejlesztéspolitikai dokumentumokkal való kapcsolatban ölt testet.

Vidékfejlesztési Stratégiai Terv. Ezen dokumentumok figyelembe veszik a Göteborgban megfogalmazott fenntarthatóság elvét is.

Az agrár-vidékfejlesztés az OFK stratégiai céljai közül elsősorban a gazdasági versenyképesség növeléséhez, továbbá a természeti erőforrások, a környezeti értékek megőrzéséhez, azok fenntartható hasznosításához kapcsolódik.

A Stratégia az OFK céljai közül a versenyképesség növeléséhez kapcsolódik.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program és a Strukturális Alapokból és a Kohéziós Alapból 2007-től induló Operatív Programok közötti kapcsolódási pontok és az azok mentén érvényesített lehatárolási elvek az alábbiak.

A Stratégiai Terv kapcsolódik az Új Magyarország Fejlesztési Terv céljaihoz és Operatív Programjaihoz. A kapcsolódási pontok esetén a lehatárolási elvek meghatározásra kerültek.

Vízgazdálkodás

A Stratégia az agráriumhoz kapcsolódó vízgazdálkodás kezelését támogatja, minden olyan tevékenységet, mely a belvízkárok megelőzésére fókuszál. A vízgazdálkodás terén a Vidékfejlesztési Program kizárólag a mezőgazdasági célú, külterületen megvalósuló vízgazdálkodási beruházásokat támogatja. Az országos jelentőségű vízgazdálkodási beruházások a Környezetvédelmi és Energetikai Operatív Program, a regionális jelentőségű vízgazdálkodási beruházások és a helyi jelentőségű, belterületi fejlesztések a Regionális Operatív Programok forrásainak terhére valósulnak meg.

Talajjavítás

A Regionális Operatív Programok nem tartalmazzak ilyen típusú – például „meszezés” – intézkedést, így átfedés a programok között nincs.

Logisztika

A Stratégia a logisztikai fejlesztések terén a termelők tulajdonában lévő kisebb léptékű logisztikai infrastruktúra technológiai korszerűsítését fogalmazza meg. Magába foglalja a megtermelt árualapok, mezőgazdasági és erdészeti termékek tárolását, manipulációját, elsődleges feldolgozását, valamint segíti a termékek piacképessé tételét, javítja a piacra jutás feltételeit. Logisztikai fejlesztések esetén a Vidékfejlesztési Program kizárólag agrártermeléshez kapcsolódó raktározási kapacitások kiépítését, valamint külterületi beruházáshoz kötődő külterületi úthálózat kiépítését támogatja. A Vidékfejlesztési Program nem támogatja logisztikai központok, raktárbázisok, agrártermeléshez nem kapcsolódó külterületi úthálózat kiépítését.

Vállalkozásfejlesztés

A támogatandó fejlesztések célcsoportjába főként a mező- és erdőgazdálkodással, valamint élelmiszer-feldolgozással foglalkozók tartoznak, akik tevékenysége a Strukturális Alapokból nem finanszírozható. Az agrár- és élelmiszeripari vállalkozások fejlesztése az I. intézkedéscsoportból valósul meg.

A mikro-vállalkozások fejlesztése terén a Vidékfejlesztési Program a vidéki térségek – településlista alapján meghatározott – mikrovállalkozásainak fejlesztését és indulását támogatja a megvalósítandó fejlesztés, tevékenység jellegétől (TEÁOR-lehatárolásától) függetlenül. Ez tehát magában foglalja a mikrovállalkozások által megvalósított kereskedelmi szálláshelykialakítást, -bővítést, valamint turisztikai szolgáltatások indítását. A nem vidéki térségekben található mikrovállalkozások támogatása, valamint a vidéki térségekben található kis- és középvállalkozások támogatása a Gazdaságfejlesztési Operatív Program forrásaiból kerül finanszírozásra.

A vállalkozói környezet javítását, inkubációs és tanácsadói tevékenységeket és a vállalkozások közti általános együttműködések, klaszterek fejlesztését, illetve a III. intézkedéscsoport támogatásra jogosult településein kívüli beruházásokat a Strukturális Alapok (Gazdaságfejlesztési Operatív Program és a regionális operatív programok támogatják.

Turizmus-fejlesztés

A falusi és agroturizmus terén a Vidékfejlesztési Program támogatja a mikrovállalkozások által megvalósított turisztikai fejlesztéseket, a magánszemélyek falusi magán szálláshely kialakítását célzó fejlesztéseit és az ehhez kapcsolódó, projektbe integrált turisztikai szolgáltatásfejlesztést.

Falumegújítás

A Vidékfejlesztési Program támogatja a településkép megújítását célzó fejlesztéseket, épületek, épületegyüttesek külső megújítását. A Vidékfejlesztési Program nem támogatja a települések belterületi infrastruktúrájának kiépítését. Szintén a Vidékfejlesztési Program támogatja az önkormányzati közterületen található, a természeti és történelmi tájkép, és az azt alkotó táji elemek állapotának javítását és kialakítását célzó fejlesztéseket, valamint a helyi piacok kialakításával, bővítésével kapcsolatos fejlesztéseket.

Vidéki alapszolgáltatások

Vidéki alapszolgáltatások keretében támogatjuk az integrált települési szolgáltató központok kialakítását. A lehatárolás területi alapja, hogy a Humán Infrastruktúra Operatív Program a kistérségi központok szolgáltató tereinek kialakítását, a Regionális Operatív Programok ezen túl mikrotérségi közösségi és szolgáltató terek infrastrukturális beruházásait támogatják, míg a Vidékfejlesztési Program a települési szolgáltató központok kialakítását finanszírozza. A lehatárolás másik alapja a szolgáltató térben megtalálható szolgáltatási kör. Ennek alapján a Vidékfejlesztési Program nem támogat olyan fejlesztéseket, melyek eredményeként az egészségügyi, általános vagy középiskolai, bölcsődei és óvodai „szolgáltatások” ellátásához szükséges közösségi tér alakul ki. Nem támogatja továbbá ezen szolgáltatások ellátását sem. Ez utóbbi feladatokat a Strukturális Alapok forrásai finanszírozzák.

Megújuló energetika

Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap elsősorban a biomassza versenyképes megtermeléséhez és elsődleges – még közvetlenül a termelők által végzett – félkész terméké történő feldolgozásához, illetve a termelők saját energiaellátásához járul hozzá. A bioetanol, biodízel előállításához szükséges alapanyagok termelésének eszközigényét, valamint a termelői tulajdonban létrehozott kisebb és közepes helyi feldolgozók létesítésének finanszírozása az EMVA-ból, a kapcsolódó logisztikai, és nagyobb kapacitású feldolgozó üzemek beruházásai pedig, a Kohéziós Alapból és a Strukturális Alapokból történnek.

Szaktanácsadás, képzés

A Vidékfejlesztési Program kizárólag a Program – potenciális – kedvezményezettjei számára nyújt szaktanácsadási, képzési lehetőséget. A Stratégiának az emberi erőforrás javítását célzó fejlesztései iskolarendszeren kívüli képzéseket, átképzéseket támogatják.

Falusi infrastruktúra

Falusi, belterületi infrastruktúra fejlesztés a Vidékfejlesztési Program keretében nem kerül támogatásra. Ezen feladatokat, illetve települések komplex felújítását a Regionális Operatív Programok támogatják. A Vidékfejlesztési Program településkép külső megújítását szolgáló - „pontoszerű” – fejlesztéseket támogat.

Technológiai fejlesztés

A Vidékfejlesztési Program kizárólag mezőgazdasági termékfeldolgozást végző vállalatok innovatív beruházásait és technológiafejlesztését támogatja. Ezen kívül – a III. intézkedéscsoport keretében – mikro-vállalkozások innovatív beruházásait is a Vidékfejlesztési Program támogatja. A Strukturális Alapokból finanszírozott technológiafejlesztéssel való lehatárolás tehát egyrészt profil (mezőgazdasági termelés), másrészt vállalkozásméret (vidéki térségekben található mikrovállalkozás) alapján történik.

Képzés, készségfejlesztés

A Vidékfejlesztési Program kizárólag az iskolarendszeren kívüli, a Programban – potenciálisan – részt vevők számára szóló, a Programhoz történő kapcsolódást elősegítő képzési programokat támogatja, melyek a Humán Infrastruktúra Operatív Programból nem támogatottak, így átfedés a két program között nincs.

A kapcsolódások a gazdasági versenyképesség, a humán erőforrás fejlesztés, a környezet-, víz és természetvédelem, valamint a regionális fejlesztések területén jelentkeznek. A kapcsolódások szemléletesen bizonyítják, hogy az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a strukturális, a foglalkoztatási és a vidékfejlesztési politikák összhangjára épül. Az összehangolt fejlesztések eredményei a különböző EU alapokkal való kiegészítések (komplementaritás) révén jelentősen növelhetők. A stratégia messzemenően figyelembe veszi az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), a Kohéziós Alap (KA), az Európai Szociális Alap (ESZA) agrár-vidékfejlesztés szempontjából kiegészítő jellegét. A regionális operatív programokban formálódó kistérségi szinten integrált fejlesztések térben és tematikában is kapcsolódnak az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv célkitűzéseivel, különös tekintettel a LEADER típusú fejlesztésekre.

A kapcsolódások bizonyítják, hogy a Stratégiai Terv a strukturális és vidékfejlesztési politika összhangjára épül.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv ugyancsak kiegészíti az Európai Halászati Alapból (EHA) az akvakultúra terén nyújtandó fejlesztési támogatásokat, hiszen azzal párhuzamos modernizációs célokat valósít meg elsősorban az I. és a II. intézkedéscsoport révén. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés részét képező „Extenzív halastavak” célprogram 2007-től az NVT-ben meghatározott feltételek mellett folyik tovább jelen Stratégia és Program részeként.

A Stratégiai Terv kapcsolódik az EMVA célkitűzéseivel

Mindkét terv igen nagy hangsúlyt fektet a piacok megtartására, az élelmiszer-feldolgozás versenyképességére, és az ehhez kapcsolódó beruházási és fejlesztési támogatásokra. A versenyképesség, a termékek minőségének növelésével a környezetvédelmi, az állatjóléti

beruházások, az új termelési eljárások támogatásával érhető el. Mindkét Stratégia célja a megfelelő szakember utánpótlás képzése, a szaktanácsadás, mely jelen Stratégiában a második nemzeti fejlesztési irány keretében valósul meg.

A halászati övezetekben folytatott gazdasági tevékenységek diverzifikációja szintén azon területek közé tartozik, mely tekintetében azonos a két Stratégia célrendszere.

Mindkét Stratégiai terv fontos pontja a fenntarthatóság biztosítása, mely jelen Stratégiában leginkább a „Környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése” beavatkozási akcióban fogalmazódik meg.

Közösségi politikákhoz és stratégiákhoz való kapcsolódás

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv messzemenően figyelembe veszi az új Közös Agrárpolitika piacsabályozási és vidékfejlesztési célkitűzéseit, a fejlesztések arányainak, célrendszerének módosulását. A stratégia – a mezőgazdasági fejlesztések révén is – fokozottan érvényesíti, és komplexen kezeli a vidék fejlesztését, a fenntartható fejlődést, a vidéki népesség megőrzését és életminőségének javítását. .

A Stratégiai Terv figyelembe veszi a Közös Agrárpolitika piacsabályozási célkitűzéseit és...

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv kidolgozása során érvényesítettük azokat az előírásokat, melyek szerint a 2003. évi KAP reform és az azt követő ágazati reformok (dohány, cukor) által bevezetett alapelvek értelmében a KAP I. pilléréből származó támogatás nem elsősorban bizonyos mezőgazdasági termékek előállításához kapcsolódik, hanem az egyes termelők jövedelembiztonságát hivatott biztosítani, termeléstől részben és teljesen leválasztott támogatások formájában. A KAP reform elsősorban a GOFR növények, a tej, a cukor, részben a dohány és egyes meghatározott opciók szerinti állattenyésztési támogatások leválasztását írja elő. A támogatások feltétele a keresztemfelelés, ami az új tagországok esetében a SAPS alkalmazása alatt a jó mezőgazdasági és környezeti állapot betartását jelenti. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv is a potenciális támogatottakra bízta, hogy fejlesztéseiket milyen ágazatokban kívánják megvalósítani a piac mechanizmusai alapján.

... az ágazati reformok által bevezetett alapelveket.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a KAP reform fő célkitűzését úgy segíti, hogy míg a reform oldja a KAP gabonafélék termelési kényszerét a leválasztott támogatás kínálatcsökkentő hatása révén, úgy az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv egyrészt szintén kínálatot csökkent (agrár-környezetgazdálkodás, erdősítés) másrészt a gabonafeleslegek képződését az állattenyésztésen és a bioetanol termelésen, valamint a biomassa szélesebb körű felhasználásán keresztül vezeti le.

A KAP reformban lefektetett keresztemfelelés követelményét a II.

intézkedéscsoport területalapú támogatásai közvetlenül alkalmazza, míg az I. intézkedéscsoport fejlesztési támogatásainak ugyancsak feltétele higiénia, állategészségügy környezetvédelem és élelmiszerbiztonság vonatkozó előírásainak maradéktalan betartása.

A stratégia számol azzal, hogy a programozási időszakban – várhatóan 2009-től – bevezetésre kerül a közvetlen kifizetéseknél az SPS rendszer. Ennek magyarországi preferencia rendszere még nem került jóváhagyásra. A döntés után kerülhet sor a KAP I. és II. pillér nyújtotta források felosztásának, belső, ágazati arányainak esetleges, vagy szükséges módosítására.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv megvalósításában további lehetőséget, egyes esetekben pedig a támogatások igénybevételeinek feltételét jelenti a különféle EU-szintű stratégiákhoz való kapcsolódás. A versenyképes mezőgazdasági termelés megvalósítása, a szerkezetátalakítás, az élelmiszerbiztonság megteremtése konzisztensen illeszkedik a Biogazdálkodás Cselekvési Programjához (COM (2004 – 415), a megújuló energiaforrások fokozódó felhasználását ösztönző kötelezettségvállaláshoz (COM 2004 – 366). A racionális földhasznosítást, a mezőgazdasági- és erdészeti rendszerek kialakítását szolgáló fejlesztések forrásai a Natura 2000 és a Víz-keretirányelv programjaiban való részvétellel növelhetők. Az éghajlatváltozás hatásainak tudatos kompenzálása érdekében további lehetőséget nyújt az EU erdészeti stratégiai és cselekvési terve (COM 2005 – 84), amely igen fontos a fenntarthatósággal és a munkahelyteremtéssel kapcsolatos intézkedések megvalósításában. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv valamennyi fejlesztési iránya közvetett, vagy közvetlen kapcsolatban van az EU környezetvédelmi cselekvési programjával (1600/2002/EK határozat). A valamennyi intézkedéscsoport érintő technikai segítségnyújtás eszközei már a programkészítés során jelentős segítséget nyújthatnak az érintettek felkészítésében, naprakész tájékoztatásában. Szintén közvetett célként fogalmazódik meg és érvényesül a végrehajtás által az innováció, az info-kommunikációs technikának elősegítése, valamint a humán erőforrás versenyképességének, képzettségi színvonalának erősítése.

A hazai, az európai koncepcionális dokumentumokkal és a Közösségi Stratégiai Irányutatókkal összhangban az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv kiemelkedő figyelmet fordít a horizontális politikák érvényesítésére és a programszintű megvalósításra (társadalmi/gazdasági/környezeti fenntarthatóság, esélyegyenlőség, társadalmi és területi kohézió.. Ezeket a politikákat a stratégia tervezésekor, a programkészítés, a megvalósítás, az értékelés és az ellenőrzés folyamatában egyaránt figyelembe kell

A Stratégiai Terv számos uniós stratégiához kapcsolódik.

A Stratégiai Terv kiemelkedő figyelmet fordít a horizontális politikák érvényesítésére.

venni. Az esélyegyenlőség elvét az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel összhangban és a korábbi gyakorlatnak megfelelően szükséges biztosítani. Ez magában foglalja a képzés és készségfejlesztésre vonatkozóan a nők, roma emberek és fogyatékossgal élők célcsoportként való megjelenítését.

A LEADER akciócsoportok kiválasztásánál lényeges szempont annak figyelembe vétele, hogy a helyi fejlesztési stratégia hogyan hat a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra. A program Monitoring Bizottságának tagjai között továbbra is szerepelni fognak a fenti társadalmi csoportok képviselői. A horizontális politikák érvényesítésekor alapvető feltétel az uniós irányelvekkel és a hazai jogszabályokkal történő összhang megteremtése.

A Balatonnal kapcsolatos feladatok keretében a vízpótlással, a strandok és hajózási-vitorlázási utak mederkotrásával, rendezésével, a partvonalrendezéssel és part menti rehabilitációs kérdésekkel, a halállomány csökkenésével, a halászat-horgászat ellentétének feloldásával, ökológiai és vízvédelmi feladatokat sorolhatjuk fel. Ezen kiemelt program célkitűzéseinek megvalósulását a „Vízgazdálkodás” és a „Vidéki vállalkozásfejlesztés” beavatkozási akciók szolgálják.

A Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése komplex program az árvízi biztonság megteremtésén túlmenően kiterjed az érintett térség terület- és vidékfejlesztésére, egy új típusú tájgazdálkodás alkalmazására és meghonosítására a megvalósítandó árvízi tározók területén, valamint a Tisza-menti települések infrastruktúrájának fejlesztésére is. Ennek eredményeként e hátrányos helyzetű térség népességmegtartó képességének, életkörülményeinek a közösségi politikákkal összhangban történő javítása várható. Ezen kiemelt program célkitűzéseinek megvalósulását leginkább a „Vízgazdálkodás” beavatkozási akció szolgálja.

A Duna-Tisza-közi Homokhátság térsége kedvezőtlen helyzetének javítását célzó kormányzati feladatok keretében középtávú komplex terület-, vidékfejlesztési, a térség vízháztartását javító program kerül megvalósításra, amely eredményeként az agrárgazdálkodás alkalmazkodóképességének javulása és így a mezőgazdasági termelés kiszámíthatóságának növekedésén túl a lakosság életminőségének javítása, a terület népességmegtartó képességének növekedése és a tanyai építészeti és kulturális örökség megóvása várható. Ezen kiemelt program célkitűzéseinek megvalósulását a „Vízgazdálkodás”, „Erdészet” és a „Falumegújítás” beavatkozási akciók szolgálják. A Duna-Tisza-közi Homokhátság speciális fejlesztési igényeinek kielégítése céljából a következő programidőszakban egy külön térségi program kerül lebonyolításra a Homokhátságon.

A **Tisza-tó** Térségi Fejlesztési Tanács megalakulásával a térség gazdasági-társadalmi erőforrásainak aktivizálása, a Tisza-tó közvetlen

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv kapcsolódik a kiemelt térségi programokhoz.

és tágabb környezetéhez tartozó települések gazdasági-társadalmi felzárkózásának elősegítésére valósult meg intézményi háttér. Ennek megfelelően a térség fejlesztésében potenciálisan érintett szereplők között hatékony együttműködés és összehangolt fejlesztések megvalósulása várható. Ezen kiemelt program célkitűzéseinek megvalósulását a „Vidéki vállalkozásfejlesztés” beavatkozási akció és a LEADER program szolgálja.

A Velencei-tó-Vértes térségben célként fogalmazódott meg az ökológiai, természeti-táji, kulturális örökségből adódó turisztikai vonzerejének megőrzése, környezet- és természetvédelmi érdekekkel való összehangolt fejlesztése, valamint a nemzetközi egyezményekben vállalt természetvédelmi kötelezettség megtartása mellett a turisztikai kapacitás minőségi fejlesztése, az üdülőkörzet turisztikai versenypozíciójának megőrzése, a hazai, és a nemzetközi turizmus igényes fogadási feltételeinek fejlesztése, az európai normák szerinti kiegészítése is. Ezen kiemelt program célkitűzéseinek megvalósulását a „Környezetkímélő gazdálkodási formák” és a „Vidéki vállalkozásfejlesztés” (turizmus) beavatkozási akciók szolgálják.

A stratégiai terv kidolgozása során nagy figyelmet fordítottunk a Lisszaboni Stratégia elveivel történő összhang biztosítására. Magyarország a Lisszaboni Stratégia félidei felülvizsgálata során kialakította nemzeti prioritásait. Ezért az EMVA keretek és célok biztosította irányok figyelembe vételével, a magyar nemzeti prioritások mentén közelítettük meg az agráriumra és vidékfejlesztésre vonatkozó elvek kialakítását.

A Lisszaboni Stratégia elvei a program egészben, de azon belül elsősorban a versenyképességet, innovációt és munkahelyteremtést szolgáló I. és III. intézkedéscsoportok intézkedéseiben érvényesülnek. A környezetvédelem és fenntarthatóság biztosítása alapvető és horizontális cél. A programon belül egyetlen fejlesztés sem valósulhat meg, amely a környezetvédelem szempontjából aggályos. A II. intézkedéscsoport intézkedései pedig kifejezetten a környezet és a fenntarthatóság alapelveihez nyújt forrásokat.

Ezek keretében intézkedéseink csatlakozási lehetőséget biztosítanak például a foglalkoztatást és növekedést célzó nemzeti akcióprogramhoz, a tudásalapú társadalom megteremtéséhez, a széles értelemben vett infrastruktúrafejlesztéshez, a vállalkozóvá válást segítő beruházásokhoz, a hulladékgazdálkodási rendszerek kialakításához, a megújuló energiafelhasználás növeléséhez, és a fiatalok foglalkoztatásának elősegítéséhez.

A Stratégia célkitűzései alapvetően kapcsolódnak a lisszaboni stratégiában megfogalmazottakkal, azaz a mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás területén a versenyképesség és az innováció

**Az Új
Magyarország
Vidékfejlesztési
Stratégiai Terv
kapcsolódik a
Lisszaboni
Stratégia
céljaihoz.**

fokozását hivatottak elősegíteni tervezett beruházási, fejlesztési támogatások, valamint a kutatás-fejlesztés eredményeire épülő technológiák és know-how alkalmazása új piacok megszerzése, valamint a meglévők megtartása érdekében.

A II. intézkedéscsoport a környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztésével, a kedvezőtlen adottságú területek kezelésével, az erdészeti valamint állatjóléti követelményeknek való megfelelést célzó intézkedésekkel alapvetően járul hozzá a környezet védelméhez, a fenntartható fejlődés fokozottabb figyelembevételéhez.

A III. intézkedéscsoport általános célja a vidéki lakosság életminőségének javítása, valamint a vidéki gazdaság fejlesztése. A vidéki mikrovállalkozások beruházásainak ösztönzése alapvetően járul hozzá nem csak jövedelemtermelő képességük fokozásához, de új munkalehetőségek teremtéséhez, valamint közvetve a hosszú távú gazdasági növekedés megalapozásához (a mikro-vállalkozásoknak nyújtott támogatás főként a vidéki vállalkozói infrastruktúra megteremtésére, a technológia és eszközfejlesztésre, a termékek minőségének és hozzáadott értékének növelésére, az értékesítésére használható fel). A vállalkozások ösztönzését célzó intézkedések segítségével szélesebb körben tehetőek ismertté az információs technológiák, válhatnak alkalmazhatóvá az innovációs folyamatok. A vidékről történő elvándorlást hivatottak csökkenteni a kulturális és szociális élet élénküléséhez, a helyi identitás erősödéséhez, valamint a térség turisztikai vonzerejét erősítő kulturális és szabadidős tevékenységek ösztönzéséhez hozzájáruló intézkedések, ezzel is elősegítve a vidéki társadalmi kohéziót.

A térségek általános komplex fejlesztését hivatott megalapozni a Leader-tengely, amelynek keretében megvalósuló képzés, valamint a program innovatív szemléletének térnyerése alapvetően járul hozzá a Lisszaboni Stratégiában foglalt tudás-alapú társadalom megteremtésének céljához.

6. A Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat létrehozása

A Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat (NVH) az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programban a technikai segítségnyújtás részeként kerül felállításra a vidékfejlesztési politika alakításában és a vidékfejlesztési programokban érintett kormányzati-, közigazgatási intézmények, társadalmi szervezetek és helyi közösségek, LEADER akciócsoportok, különös tekintettel a Nemzeti LEADER Központra, valamint a vidékfejlesztési intézkedések kedvezményezettjeit, érintettjeit képviselő civil szervezetek és államigazgatási struktúrák összefogásával. A Hálózat felállítása illetve kiépítése során meg kell találni az összhangot és szinergiát a jelenleg meglévő kistérségi szintű hálózatokkal.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat a Technikai Segítségnyújtás kerete terhére kerül felállításra.

Az NVH a következő szervezeti szintekből és egységekből áll:

Az NVH struktúrája négy szintet foglal magába.

- a) Központi irányítás és koordináció: az Irányító Hatóságon belül, annak egyik szervezeti egységeként kerül felállításra a központi irányító egység,
- b) A hálózat regionális koordinációs egységei, melyek képzés-szervezési és képző feladatokat látnak el,
- c) A hálózat kistérségi szintű koordinációs egységei,
- d) Szakmai támogatók.¹⁸

2006 második félévében felállításra kerül az Irányító Hatóságon belül az NVH központi koordináló egysége. A koordináló egység 2006 folyamán megalkotja az NVH akciótervét, valamint lebonyolítja a regionális és kistérségi koordináló egységek kiválasztását. Ezáltal a képzés, valamint a vidékfejlesztési szereplők számára történő szolgáltatásnyújtás már 2007 elejétől elindulhat.

Az NVH által végzendő alapfeladatok a 2006 második félévében az Irányító Hatóság által az érintett szereplők bevonásával kidolgozandó akciótervben kerülnek rögzítésre. Az akcióterv alapfeladatként tartalmazza:

Az NVH feladatai akciótervben kerülnek megfogalmazásra.

- A hálózat működtetéséhez szükséges infrastruktúra kialakításának és működtetésének megszervezését, ütemezését, szabályait.
- A hálózat irányítására vonatkozó – jogszabályi vagy az

¹⁸ A hálózat központi irányító egységéhez kapcsolódva célszerű kiválasztani olyan független szakmai szervezetet (vagy szervezeteket), amely részben elkülönül a technikai segítségnyújtás szereplőitől, azonban megfelelő szakmai tapasztalattal rendelkezik az akciótervben meghatározott feladatok eredményes megvalósításában, hatékony végrehajtásában, a kezelendő információtömeg megszerzésében és kezelésében. A szervezet(ek) kiválasztásánál a régió/kistérség vidékfejlesztési szereplőivel meglévő szakmai kapcsolat, a helyi akciócsoportokkal kialakított együttműködés, a megfelelő animálási kapacitás a döntő szempont.

Irányító Hatóságon belül meghatározott – rendelkezéseket.

- Az Európai Vidékfejlesztési Hálózathoz való kapcsolódás módját, az arra vonatkozó szabályokat, az Irányító Hatóság, a regionális és a kistérségi koordinációs egységek szerepét és feladatait.
- A vidékfejlesztés helyes gyakorlatának, hazai és uniós gyakorlati tapasztalatainak (intézkedéscsoportok szerinti és horizontális témakörök szerint elkülönített) összegzését és a hálózat tagjai valamint az érintett szereplők részére történő átadását.
- Képzési, mentorálási programok készítését a hazai helyi akciócsoportok számára.
- Technikai segítségnyújtást a területek közötti, valamint a nemzetek közötti együttműködések elősegítése terén.
- A vidékfejlesztési politika értékelését, annak módszertanát, a vidékfejlesztése vonatkozó információk – különös tekintettel a vidékfejlesztési szereplők igényeinek felmérésére – összegyűjtését, elemzését.

A program végrehajtásához kapcsolódóan az EMVA finanszírozásában a technikai segítségnyújtásra elkülönített forrásokon belül (mely a teljes összeg legfeljebb 4%-a) – az előkészítés, irányítás, monitoring, értékelés, ellenőrzés és tájékoztatás tevékenységei mellett – biztosítani kell az NVH létrehozását és működtetését szolgáló költségek fedezetét is. A Technikai Segítségnyújtás indikatív költségfelosztása alapján az NVH-ra tervezett kiadás 45%.

Az akcióprogram működtetéséről éves beszámolót kell készíteni, a vonatkozó éves beszámolók részleteit a 1698/2005/EK Rendelet 82. cikk (4) bekezdése szerint a 90. cikk (2) bekezdésében hivatkozott Irányítóbizottsági eljárás¹⁹ alapján kell megállapítani.

**Az NVH-ra
tervezett kiadás a
Technikai
Segítségnyújtás
keretének
mintegy fele.**

---

¹⁹ 1999/468/EK 4. cikk

7. A társadalmi egyeztetésről

A tervezési folyamat szerves része a fejlesztési célok és intézkedések interaktív kapcsolatrendszerét kialakító, széleskörű társadalmi egyeztetés is, amely 2005. végén kezdődött meg az agrárszakma legszélesebb köreit magukban foglaló testületek üléseinek keretében. 2005. decemberében elsőként a „Felzárkózó vidék” (Agrárszerkezetváltás) tematikus munkacsoport tárgyalta meg a vitaanyagot. Az agráriumban érdekelt legnevesebb szervezetek véleményének összegyűjtése a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács (FÖVÉT) ülése keretében folyt tovább.

A Stratégia Terv fejlesztési irányainak meghatározásához a Földművelésügyi Hivatalok és a Kistérségi Vidékfejlesztési Menedzserek részvételével 2005. decembere és 2006. márciusa között kérdőíves felmérést végeztünk. A felmérés célterülete elsősorban a civil szféra volt, melynek eredményeként számos, a további tervező munkát segítő érdemi javaslat és észrevétel érkezett.

A tervezési szakasz egyeztetéseinek során érzékelhető volt, hogy az egyes szakmai szervezetek, illetve érdekképviselők igyekeztek saját területeiket a lehető leghangsúlyosabban megjeleníteni a stratégiában. Többen felhívták a figyelmet a biológiai alapok védelmének, valamint az elmúlt évtizedben kialakult birtokszerkezetből adódó anomáliák feloldásának kiemelt és sürgető fontosságára. Továbbá arra, hogy az általános földbirtok rendezés megoldása, az arányos birtokszerkezet kialakítása országos szinten elengedhetetlen feladata lesz az előttünk álló időszaknak, bár ez túlmutat az EMVA hatáskörén. Egyetértés volt tapasztalható abban is, hogy a termelői szervezetek megerősítése, az infrastruktúra fejlesztése, a feldolgozó ágazatok és a logisztika kiemelt fontosságú előfeltétele az ágazatok piacra jutásának. A konzultációk során kifejezésre jutott az is, hogy a fenntartható fejlődést számos környezetvédelmi elem megvalósulása segítheti.

A kérdőíves felmérés értékelése alapján a vélemények az I. intézkedéscsoporton belül meghatározott fejlesztési irányok közül legfontosabbnak a szerkezet átalakítást tekintik, ezt követi az új termékek, eljárások, technológiák bevezetése, majd az új felvevő piacok keresése.

A II. intézkedéscsoport fő fejlesztési irányának a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági területek erdősítését javasolják, majd ezt követnék a kedvezőtlen adottságok, illetve a természetvédelmi korlátozások kompenzálását szolgáló támogatások. (Megjegyzendő, hogy ez a sorrend annak is köszönhető, hogy a válaszok jelentős része

Társadalmi egyeztetés – a Stratégiai Terv előkészítése során

A két legjelentősebb fórum: a „Felzárkózó vidék” munkacsoport és a FÖVÉT.

A potenciális érintettek véleménye kérdőíves felmérés segítségével csatornázódott be a tervezési folyamatba.

A véleményalkotók a birtokrendezést, a termelői csoportok támogatását, az infrastruktúra-fejlesztést és a feldolgozó ágazatok támogatását helyezték előtérbe.

Az összesített vélemények szerint a szerkezet-átalakítás, az erdősítés és a vidéki gazdasági aktivitás növelése a legfontosabb célkitűzések, feladatok.

erdészeti tevékenységhez kapcsolódó személyektől, szervezetektől érkezett).

A III. intézkedéscsoporton belül fő célként a vidéki gazdasági aktivitás növelését javasolják, ezt követi a fiatalok felkészítése, képzése, amely elsősorban a helyi gazdaság diverzifikációjához szükséges szakismeretekre irányul. A komplex programok közül főként a biomassza és az agrárlogisztikai programok fontosságát hangsúlyozzák. A megbeszélések során az eltérő álláspontok közeledtek, a kialakult kompromisszumokat a tervezők a stratégia kidolgozásakor messzemenően figyelembe vették.

A tervezés során beérkezett vélemények, javaslatok feldolgozását és összehangolását követően alakult ki az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv azon változata, amelyet a 2006. augusztus 16-i Kormánydöntés értelmében széleskörű társadalmi vitára bocsátottunk. Ezzel a Stratégiai Terv társadalmi egyeztetésének újabb, intenzív szakasza kezdődött meg.

Széleskörű társadalmi egyeztetés indult a Kormánydöntést követően

Magyarország egyelőre kevés tapasztalattal rendelkezik a társadalmi párbeszédnek lefolytatása terén. A terület hazai jogi szabályozása még kialakulatlan, az alábbi rendelkezések tartalmaznak némi iránymutatást a társadalmi egyeztetés lefolytatására:

A társadalmi egyeztetésre vonatkozóan több jogszabály tartalmazza az iránymutatást

- Az 1997. évi CXIV. számú, az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény 6 §. (4) bekezdése alapján a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter reprezentatív képviseleti elven működő érdekegyeztetési rendszert működtet. Ennek megfelelően 2003. július 14-én megállapodás született a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács (FÖVÉT) felállításáról.
- Ugyancsak az 1997. évi CXIV. számú, az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény 9. §-a szerint, az agrárgazdaságot érintő stratégiai kérdésekben a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszternek az általa felállított és működtetett Agrárgazdasági Tanács tagjainak véleményét szükséges kikérnie.
- A 2003. évi XVI. számú, az agrárpiaci rendtartásról szóló törvény 3. és 4. §-ában foglaltak alapján a Termékpálya Bizottságok az agrárpiaci rendtartási döntéseket előkészítő, egyeztető fórumok, melyek véleményt nyilvánítanak és javaslatot tesznek az adott termékpályán a termékek termelését, bel- és külkereskedelmi forgalmát, illetve az alkalmazandó piacvédelmi intézkedéseket érintő agrárszabályozási kérdésekben.

A Stratégiai Terv társadalmi egyeztetésének kialakítása során a jelenlegi szabályok csupán kiindulópontot jelentettek, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervet széles körben kívántuk megvitatni. A társadalmi partnerségbe vont szervezetek körének meghatározásakor a jogszabályok szerinti Agrárgazdasági Tanács, a FÖVÉT, a Termékpálya Bizottságok, az AVOP és az NVT Monitoring Bizottságok tagsága jelentett kiindulási alapot. A testületeket alkotó tagszervezetek között jelentős átfedés van, ebből adódóan egy szervezetet több fórumon és a Stratégiai Terv több különböző témája kapcsán is megszólítottunk.

Az egyeztetésben résztvevő szervezeteket az 5. melléklet tartalmazza.

A társadalmi egyeztetés struktúráját a következő alapelvek szem előtt tartása mellett alakítottuk ki:

A társadalmi egyeztetés alapelvei

1. **Hozzáférés biztosítása:** a stratégiai tervdokumentum minden érdeklődő állampolgár részére elérhető legyen
2. **A tényleges, interaktív véleménynyilvánítás lehetőségének megeremtése:** nemcsak egyoldalú véleményeztetés, hanem a közvetlen és kétirányú kommunikáció lehetőségének biztosítása is
3. **Többféle véleménynyilvánítási lehetőség, fórum felajánlása:** annak érdekében, hogy a témában valamennyi érintett és érdekelt fél lehetőséget kapjon
4. **Széleskörű tájékoztatás:** a társadalmi egyeztetés menetéről és a véleménynyilvánítás lehetőségeiről
5. **Visszacsatolás:** a beérkezett vélemények összegyűjtése, feldolgozása és tájékoztatás az eredményről

Az ismertetett alapelvek figyelembe vétele mellett a társadalmi partnerek véleményének megismerésére több csatornán keresztül került sor. Az ennek során alkalmazott módszereket és a társadalmi vitába bevont partnerek körét az 5. melléklet tartalmazza.

A beérkezett vélemények többsége a társadalmi vita módját, az alkalmazott módszereket megfelelőnek, a korábbi tapasztalatokhoz képest újszerűnek és kiterjedtnek ítélte meg. A társadalmi partnerek üdvözölték, hogy a Stratégia az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel összhangban került társadalmi vitára. Megfogalmazódott azonban az a kritika, hogy a társadalmi vitára szánt idő meglehetősen rövid volt.

A társadalmi vita tapasztalatai megerősítették a Stratégiában megszabott fejlesztési irányok helyességét.

A társadalmi partnerek által adott vélemények többsége a

Stratégiában foglalt fejlesztési irányokkal egyetértett, a Stratégiában megfogalmazott beavatkozási akciók körét megfelelőnek találta. A beavatkozási akciók körének bővítésére vonatkozóan két javaslat érkezett: a turizmus és az erdészet – ez utóbbinak az első intézkedéscsoportban történő – önálló beavatkozási akcióként történő megjelenítése. A társadalmi partnerek a Stratégia struktúráját és a Stratégiában alkalmazott beavatkozási logikát megfelelőnek találták.

A beérkezett véleményekből kitűnik, hogy a véleményezők sok esetben – érthetően – ágazati érdekeket képviselnek, mely leginkább az ágazat Stratégiában megjelenő szerepének hangsúlyosabbá tételére irányul. Több társadalmi partner felhívta a figyelmet arra, hogy a Stratégiában szükséges meghatározni az ágazat, a hazai agrárium és vidékfejlesztés jövőképét.

A társadalmi vitában hangsúlyosan jelent meg a területiség markánsabb megjelenítésének igénye. A társadalmi partnerek – különösen a vidékfejlesztési célokat szolgáló III. és IV: intézkedéscsoport esetén – rámutattak a Stratégia alapján kidolgozandó Vidékfejlesztési Program és más Operatív Programok lehatárolásának szükségességére.

A társadalmi vita középpontjában állt a forrásmegosztás kérdése. Erőteljes elvárás mutatkozik mindhárom fő intézkedéscsoport forrásrészarányának növelésére:

- a. A mezőgazdasági üzemek, az agrár-vállalkozók és a regisztrált gazdálkodók részéről a versenyképesség növelésével összhangban az 1. intézkedéscsoport forrásainak növelése iránt mutatkozik jelentős elvárás;
- b. A természetvédelmi civil szervezetek – és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium – a fenntarthatóságot, a vidéki környezet megőrzését középpontba állító 2. intézkedéscsoport forrásainak növelését kívánják elérni.
- c. Az önkormányzatok, a kistérségek, valamint a régiók részéről pedig – összhangban az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium álláspontjával – a vidékfejlesztéshez kapcsolódó 3. és 4. intézkedéscsoport forrásainak növelése iránt mutatkozik igény. Ezzel összefüggésben nagy hangsúllyal jelent meg a társadalmi vitában, hogy szükséges megteremteni az összhangot a Strukturális Alapokból – kiemelten a regionális fejlesztési alapokra – a vidéki térségek fejlesztésére fordított források felhasználásával.

Vidéki lakossági fórumok:

Számos észrevétel érkezett a forráselosztás újragondolásával kapcsolatban, valamennyi tengelyhez kapcsolódóan tettek forrásnövelő javaslatot, de egyöntetűen javasolták az I. tengely forrásainak 50% felé való közelítését. A vidéki foglalkoztatás-növelés, korszerkezet-javítás kapcsán kiemelten támogatandó területként javasolják fenntartani a LEADER-hez kapcsolódó programokat. A felszólalók támogatásukat fejezték ki a bioüzemanyag-előállítás, bioüzemek létrehozása kapcsán.

Regionális vidékfejlesztési fórumok:

A fórumokon végzett kérdőíves felmérés súlypontjai a vidékfejlesztésre és a LEADER módszerre összpontosultak. A kérdőívek kiértékelése alapján a kitöltők a megújuló energiaforrások, a vidéki vállalkozásfejlesztés és a helyi közösségek fejlesztését ítélték a legfontosabb célkitűzéseknek. Javaslatok érkeztek a LEADER tengely forrásainak jelentős növelésére és a NATURA 2000 program mielőbbi, 2007-ben történő elindítására. A fórumokon résztvevők alapvetően jónak tartották a Stratégiai Tervet és túlnyomó részben egyetértettek az abban foglaltakkal.

Tematikus munkacsoportok:

Általánosságban valamennyi tematikus ülésen megfogalmazódott a pályázati rendszer átláthatóbbá, egyszerűbbé tételének igénye. Hangsúlyozták a kamattámogatott hitelekhez való hozzáférés biztosítását, a kis- és közepes gazdaságok, illetve a gazdálkodói összefogások kiemelt támogatását.

A résztvevők üdvözölték a megújuló energiaforrások kiemelt témaként való kezelését. Javasolták, hogy az elektronikus információrendszerek fejlesztésével és a szaktanácsadás támogatásával segítsék elő a jobb és gyorsabb információáramlást.

Makrofórumok:

A FÖVÉT-tagok részéről számos érdemi javaslat érkezett. Többen felhívták a figyelmet az innováció, a K+F és a kutatóintézetek fontosságára, valamint a gazdálkodók horizontális és vertikális együttműködéseinek támogatására is.

A Felzárkózó vidék munkacsoport-ülés résztvevői részéről javaslatok érkeztek a II., a III. és a IV. tengely forrásainak megnövelésére, különös tekintettel a vidéki munkahelyteremtésre, a falvak megújítására és a LEADER-programban rejlő innovációs lehetőségekre.

Az Országos Környezetvédelmi Tanács alapvetően támogatta a Stratégiai Tervben megjelölt célokat, de jelezte, hogy a mezőgazdasági fejlesztések a mennyiségi növekedés és nem a minőségi élelmiszertermelés irányába mutatnak. Részletesebben

javasolja meghatározni a földhasznosítás átalakításának tervezett irányait, ugyanis ezáltal látja biztosítottnak a természet- és környezetvédelmi, valamint a komplex vízgazdálkodási célokkal való szerves kapcsolat megteremtését.

A régiók és kistérségek partnerségbe vonása:

A kistérségek alapvetően egyetértenek a Stratégiai Tervben foglaltakkal és a fejlesztés meghatározott irányával, a forráselosztás tekintetében azonban az I. és II. tengelyekről a III. és IV. tengelyekre csoportosítanának át forrásokat. A társadalmi egyeztetés eddigi folyamatát a kistérségek 67%-a megfelelőnek tartja. A Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat felállításával a többség (62%) egyetért, de felhívták a figyelmet, hogy annak összhangban kell működnie a jelenlegi kistérségi hálózatokkal, egyértelmű feladat- és hatáskörrel, kerülve a rendszer túlbürokratizálódását. A vidékfejlesztés hosszú távú céljainak megvalósíthatóságát a kistérségek 73%-a biztosítottnak látja a Stratégiai Terv alapján.

A roma szervezetek bevonása a társadalmi egyeztetésbe:

A fórum eredményesen zárult, egyetértés alakult ki a roma szervezetek és a Minisztérium között abban, hogy a roma gazdálkodók részére a Stratégiai Terven belül elsősorban a LEADER-program, a helyi közösségek szervezése, valamint a speciális roma szempontok figyelembe vételével megvalósított integrált gazdaságfejlesztés teremt kedvező lehetőségeket.

A nők képviselete

A Nőképviselői Tanács véleménye szerint a férfiak és nők esélyegyenlőségének kérdése egyrészt túl részletesen, másrészt nem koncepciózusan van jelen a tervben. Hiányolja az ezzel kapcsolatos célprogramok, megoldási javaslatok megfogalmazását. További egyeztetéseket tart fontosnak a mikro-vállalkozások és a komplex programok ügyében. A kísérleti LEADER programban megvalósított roma programok tapasztalatai alapján javasolja egy speciális roma problémakörrel foglalkozó programelem behozatalát.

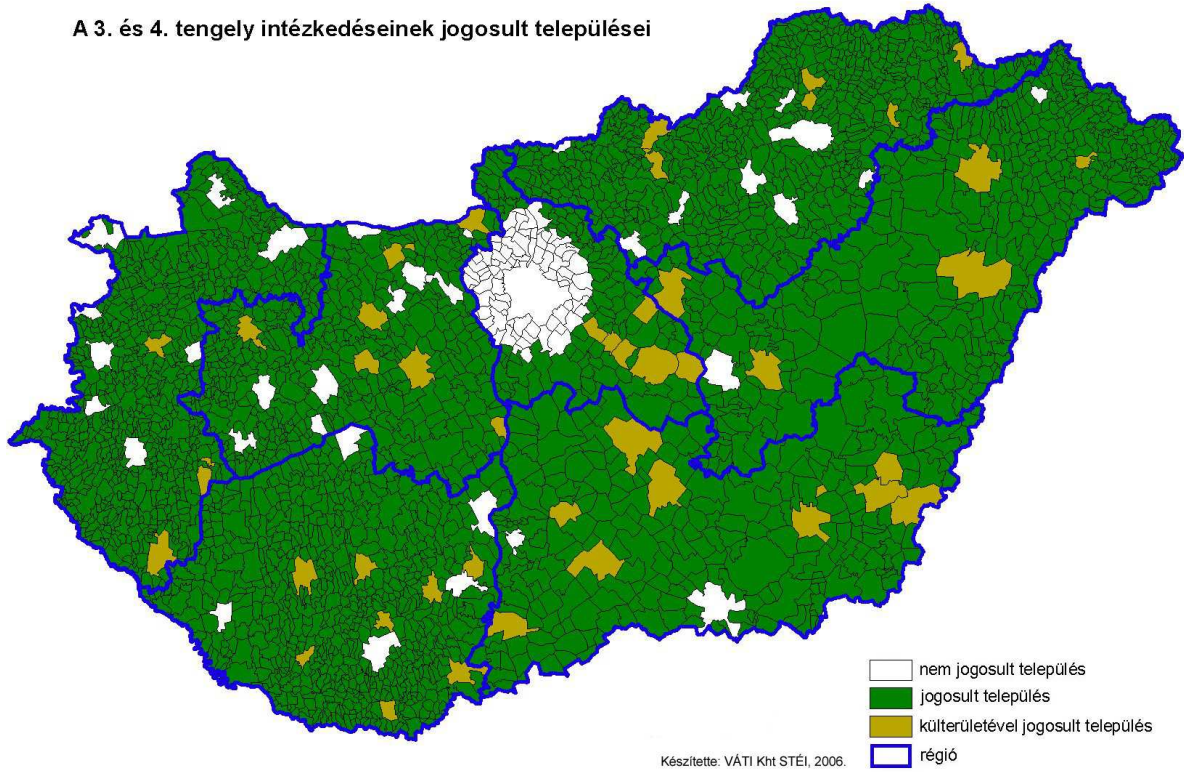
A társadalmi vita során az AVOP és az NVT Monitoring Bizottsága valamennyi tagja számára lehetőség nyílt a Stratégia társadalmi vitájába történő bekapcsolódásra.

Mellékletek

1. melléklet

A III. és IV. intézkedéscsoport jogosult települései

A 3. és 4. tengely intézkedéseinek jogosult települései

SWOT analízis

Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
1. intézkedéscsoport: A mezőgazdasági és erdészeti ágazatok versenyképességének javítása			
<ul style="list-style-type: none"> • Kiváló természeti adottságok és jelentős tradíciók • Versenyképes a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és az erdészet üzemszerkezete • A szántóföldi termelésben jelentősen megújult a műszaki-technikai eszközállomány • Erős az agrárvállalkozások fejlesztési szándéka, adszorpciók képessége fejlesztési támogatások vonatkozásában • A létrehozott térségi integrátorok megfelelő alapot jelentenek az agrárlogisztikai fejlesztésekhez • 7-8 millió tonna biomassza energetikai célú hasznosítására van lehetőség, a megújuló energia iránt jelentős piaci igény mutatkozik • Az állattenyésztés jelentős fejlesztési potenciállal rendelkezik, intézményrendszere jól szervezett • Élelmiszertermékek területén hazánk tartósan nettó exportőr • A kertészeti ágazat egyedi minőségű 	<ul style="list-style-type: none"> • Az ágazat jövedelmezősége alacsony, a gazdaságok többsége tőkehiánnyal küzd • A növénytermesztésre az egyoldalú termékstruktúra, a nagy hozamingadozások és az alacsony színvonalú agrotechnika jellemző • Az elaprózott birtokstruktúra gátja a versenyképes üzemméret kialakításának • A termelői infrastruktúra korszerűsítésre szorul • A megújuló energia előállításának feldolgozó-kapacitása jelenleg minimális, az energiahatékonyság szintje alacsony • A növénytermesztés és állattenyésztés egyensúlya megbomlott • Az állattenyésztés technológiai színvonala korszerűsítésre szorul • Az élelmiszer-feldolgozásban tőkehiány miatti versenyhátránnyal küzdő kis- és középvállalkozások túlsúlya jellemző 	<ul style="list-style-type: none"> • A beruházási, fejlesztési támogatások révén növelhető a versenyképesség és az innováció • A bioetanol-előállítás a szerkezetváltást segíti elő, megteremti egy új iparág alapjait • Jelentős az élelmiszer-gazdaság beruházási igénye, amely a „hungarikumok”-ra, különleges, egyedi, minőségi termékek előállítására is építhet • A termelők és a termékpiályák szereplői közötti együttműködés erősítésével növelhető a versenyképesség • Jelentős a kertészet jövedelemtermelő képessége • Az ismeretek bővítésével az agrárium szereplőinek körében növelhető az ágazat versenyképessége, az innovációs fogadókészség • Kedvező vízkészlet adottságok (felszíni, felszín alatti), tározási lehetőségek 	<ul style="list-style-type: none"> • Az agrárágazat versenyhátrányának növekedése • A termelők piacvesztése, a termelés visszaszorulása, foglalkoztatási, megélhetési feszültségek • Természeti és tájértékek biológiai hanyatlása, a biológiai sokféleség csökkenése • Regionális különbségek növekedése • Az ár-érzékeny fogyasztói kereslet előnyben részesíti az olcsó, sokszor silány minőségű és beltartalmi értékű importárak vásárlását • KAP esetleges reformja • Az egyébként is gyenge érdekérvényesítő-képesség további gyengülése • A multinacionális cégek és kiskereskedelmi hálózatok árcsökkentő törekvései, importbeszerzései • Az elmaradó fejlesztések konzerválják a környezetkárosító termelési eljárásokat • A versenyképesség javítása során

<p>táj-specifikus termékek előállítására alkalmas, jelentős fejlődési potenciállal rendelkezik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Megindult a birtokkoncentráció, amely feltétele a versenyképes gazdaságok kialakulásának • Erősödnek a termelők szerveződései • Érvényesülnek a korábbi vidékfejlesztési programok kedvező hatásai • Meglévő, kiépült vízgazdálkodási rendszerek, működőképes közcélú vízgazdálkodási művek, öntözési kultúra. • A megelőző programidőszak tapasztalatai alapján az intézkedések jó abszorpciós képességgel rendelkeznek. 	<ul style="list-style-type: none"> • A kertészeti ágazat egyéni termelőinek piaci alkupoziója gyenge, termékminősége változó, technológiája korszerűsítésre szorul • Az egyéni gazdálkodók és mezőgazdasági foglalkoztatottak szakképzettsége alacsony • Hiányosak a gazdálkodók uniós, üzemviteli és számítástechnikai ismeretei • Az elaprózott birtokszerkezet és az osztatlan közös földtulajdon magas aránya gátolja a hatékony üzemméret kialakulását • A gazdálkodók szervezettsége gyenge, kis hányaduk vesz részt termelői összefogásban • Az ország területének több mint felét veszélyezteteti vízkár; a táblán, üzemen belüli vízgazdálkodási művek és a közcélú művek hiányosak vagy rossz állapotúak; a vízgazdálkodással kapcsolatos érdekelttség alacsony. • Alacsony az ágazat innovációs készsége, a kutatás-fejlesztésre fordított összeg nagysága 		<p>sérül a fenntarthatóság elve és nem veszik figyelembe a környezetvédelmi elvárásokat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Árvíz és belvízveszély, helyi vízkár veszély, kedvezőtlen klimatikus folyamatok, aszály.
2. intézkedéscsoport: A környezet és a vidék minőségének javítása			
<ul style="list-style-type: none"> • Hazánkat rendkívül gazdag biodiverzitás jellemzi • A hagyományos tájgazdálkodás a mai napig fennmaradt az ország több területén • Az erdők szerepe növekszik, , 	<ul style="list-style-type: none"> • Kevésbé elterjedtek a környezetbarát technológiák, a természeti erőforrások védelme, fenntartása nem megfelelő • A természeti értékekkel bíró területek megfelelő kezelése és fenntartása csak részben megoldott 	<ul style="list-style-type: none"> • A környezettudatos tájgazdálkodás széles körben való elterjesztése hozzájárul a természeti értékek fennmaradásához, a környezeti állapot javulásához, a magas genetikai változatosság megőrzéséhez 	<ul style="list-style-type: none"> • A szél- és vízerózió, a talaj degradáció visszafordíthatatlan károkat okoz • Szélsőséges vízháztartási viszonyok (árvíz, belvíz, aszály) csökkentik a mezőgazdasági termelés biztonságát

<p>folyamatos, kiegyensúlyozott az erdőtelepítési program - az erdőterületeken több célú, hosszú távú erdőterv szerinti gazdálkodás folyik,</p> <ul style="list-style-type: none"> • A természetvédelmi területek nagysága jelentős • Hazánkat magas mezőgazdasági genetikai diverzitás jellemzi, rendelkezünk a genetikai bázis fenntartására irányuló rendszerekkel • Az ország környezeti terhelése alacsony 	<ul style="list-style-type: none"> • Szakértelem és szaktudás hiánya a környezetgazdálkodásban • A valódi, mérhető környezet és természetvédelmi eljárások arányai nem elégségesek, a természetvédelmi szempontok nem kellően érvényesülnek a mezőgazdasági termelésben • A helyben megtermelő (megtermelhető) biomassza felhasználási aránya elenyésző • Nehézked a kisgazdaságokban a helyi piacra előállított termékek értékesítése 	<ul style="list-style-type: none"> • Az erdőgazdálkodás szerepének növelésével csökkenthető a talajerózió • A nitrátérzékeny-területek megóvhatók a kemikáliehasználat mérséklésével és az extenzív állattartás ösztönzésével • A természetes vizek mennyiségi szabályozása integrált vízgazdálkodással lehetséges • A belvíz és az aszály kezelésére helyes agrotechnika alkalmazásával van lehetőség • A megújuló energia termelése hozzájárul a környezetterhelés csökkentéséhez • A környezetbarát tápanyag-gazdálkodás megvalósításával mérsékelhetők a talajsavanyodás és – szikesedés kedvezőtlen következményei • A természeti értékek többek között az extenzív gazdálkodás erősítésével őrizhetők meg 	<ul style="list-style-type: none"> • Természeti és tájértékek biológiai hanyatlása, biológiai sokféleség csökkenése • Az egyéni erdőtulajdonosok gazdálkodási feltételei, piaci esélyei romlanak • Klímaváltozás hatásai
3. intézkedéscsoport: Vidéki élet minőségének javítása, a vidéki gazdaság diverzifikálása			
<ul style="list-style-type: none"> • A vidéki térségeket gazdag, természeti és táji adottságok, egészséges, nyugodt lakókörnyezet, változatos kulturális és épített örökség jellemzi • A helyi közösségek és kezdeményezések jelentősége növekszik • A gazdasági szerkezetváltás jelentősége leginkább a falusi turisztika 	<ul style="list-style-type: none"> • Csökken a mezőgazdaság foglalkoztatási szerepe és jövedelmezősége, a vidéki térségeket a munkanélküliség magasabb aránya jellemzi • A vidéki térségekben alacsony a vállalkozási sűrűség és általános a tőke- valamint szakismeretek hiánya • Alacsony a szolgáltató szektor aránya 	<ul style="list-style-type: none"> • A diverzifikált vidéki gazdaság kialakulásával növelhető foglalkoztatás aránya, valamint a jövedelmezőség • A falusi turisztika további térnyerése elősegíti a foglalkoztatási helyzet javulását, valamint a szolgáltatási szektor fejlődését • Az épített és táji, természeti örökség megőrzése és programszerű fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • A természetes népszaporulat csökkenése és az aktív, képzett munkaerő elvándorlása következtében fokozódó elnéptelenedés, romló infrastruktúra • Tovább csökken a mezőgazdaság súlya a foglalkoztatásban, amit nem kísér az egyéb mezőgazdaságon kívüli gazdasági tevékenységek fejlődése

<p>térnyerésén mutatkozik meg</p>	<p>és az aktivitási ráta, gyenge a jövedelemtermelő-képesség</p> <ul style="list-style-type: none"> • Növekszik a vidéki településekről elvándorlók száma • A vidéki térségeket öregedő korstruktúra jellemzi, valamint a roma lakosság halmozottan hátrányos helyzete • Gyenge a vidéki települések infrastrukturális ellátottsága • Hiányoznak a vidék közösségi terei • A megelőző időszak tapasztalatai alapján a vidékfejlesztési projektek generálására nem jut kellő figyelem és forrás. • A megelőző programidőszakban a vidékfejlesztési intézkedések struktúrája meglehetősen fragmentált volt. • Az innovatív elemek kevés teret kaptak a megelőző időszak pályázataiban. • A megelőző programidőszakban a hátrányos helyzetű térségek részesedése a vidékfejlesztési célú támogatásokból a hátrányos helyzetű területek arányához képest alacsony volt. 	<p>javítja a vidéki életminőséget és segíti a helyi gazdaság diverzifikációját</p> <ul style="list-style-type: none"> • A megelőző időszak tapasztalatai rámutatnak a komplex, egymásra épülő projektek kidolgozásának fontosságára, mely integrált fejlesztéseket tesz lehetővé. 	<ul style="list-style-type: none"> • A városi agglomerációba történő bevándorlás fokozódásával tovább erősödik a területi-települési koncentráció • A vidéki térségek funkcióváltása (agglomeráció, üdülőfalvak stb.) következtében a meglévő értékek, egyedi sajátosságok eltűnnek • Forráshiány következtében a kulturális értékek és a hagyományok megőrzése veszélybe kerül • Tovább romlik a vagyoni- és közbiztonság • Az egyes vidékfejlesztési intézkedések gazdasági hasznának mérése nehézségekbe ütközik a megelőző időszak tapasztalatai alapján. • A pályázói érdekltség felkeltése kulcsfontosságú a források eredményes felhasználásában.
<p>4. intézkedéscsoport: Helyi kapacitás kiépítése a foglalkoztatottság és a diverzifikáció érdekében</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Meglévő tapasztalatok és hajlandóság a kistérségi szintű, integrált megközelítésű, térségi alapú fejlesztési programok készítésére és megvalósítására. Egyes térségekben növekszik a helyi közösségek aktivitása 	<ul style="list-style-type: none"> • Bizalmi tőke és belső kezdeményezői készség hiánya • A helyi fejlesztések közötti gyenge szinergikus kapcsolat • Nehézkes a lakossági szolgáltatásokhoz való hozzájutás, 	<ul style="list-style-type: none"> • Növekvő térségi, illetve város-falu integráció a partnerségre és a helyi erőforrásokra, megoldásokra épülő fejlesztések elterjedése 	<ul style="list-style-type: none"> • Jellegzetes vidéki települések (esetleg térségek) visszafordíthatatlan leszakadása

	<p>hiányoznak a lokális, non-profit megoldások., a meglévő szolgáltatások minőségében nagy térségi és települési különbségek vannak.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rossz vagyonbiztonság, különösen a tanyás és aprófalvas térségekben		
--	--	--	--

A hatások mérésére szolgáló alapindikátorok rendszere

Kulcs hatásindikátorok:

Az alábbiakban felsorolt kulcs hatásindikátorok tükrözik a célkitűzések megvalósulásának hatását. Az indikátorok mennyiségi meghatározása a jelenlegi helyzet, a rendelkezésre álló pénzügyi források és a kitűzött célok figyelembevételével történt.

Indikátor megnevezése	Célérték (2007-2013)
Nettó* hozzáadott érték PPS-ben kifejezve, (PPS), az alábbi tevékenység kategóriákra bontva:	
- mezőgazdasági és élelmiszeripari tevékenységek, (PPS)	
- erdészeti tevékenységek, (PPS)	
- nem mezőgazdasági tevékenységek, (PPS)	
A mezőgazdaság bruttó hozzáadott értékének** változása, (%)	
A mezőgazdaság jövedelmezőségének változása***, (Ft)	
A nettó* létrehozott munkahelyek száma, (FTE)	
- ebből fiatal gazdálkodó, (FTE, AWU)	
- mezőgazdasági és élelmiszeripari tevékenységekben, (FTE, AWU)	
- az erdészeti tevékenységekben, (FTE, AWU)	
- nem mezőgazdasági tevékenységekben, (FTE)	
- nemek szerint, (FTE)	
- kor szerint (25 éves alatt és felett), (FTE)	
A bruttó hozzáadott érték és a teljes munkaidő egyenérték hányadosának változása (euró/FTE) az alábbi tevékenység kategóriákra bontva:	
- mezőgazdasági és élelmiszeripari tevékenységek, (euró/FTE)	
- erdészeti tevékenységek, (euró/FTE)	
- nem mezőgazdasági tevékenységek, (euró/FTE)	

Az energetikai célú hasznosítás arányának változása a megtermelt biomasszából (%)	
Környezettudatos, termőhelyi adottságokhoz igazodó extenzív mező és erdőgazdálkodás által érintett termőterület változása, (ezer ha)	2.300
Megújuló erőforrások termelésére hasznosított terület változása, (ezer ha)	

* a nettó jelentése jelen esetben a közvetlenül a támogatott fejlesztésekben eredményezett hozzáadott érték változása és közvetetten a program területén mért változás, amelyben kalkulálni kell a beavatkozások egyszeri beszámításával, a holt teherrel, a kiszorító és multiplikátor hatással .

**változatlan áron számított

***100 Ft összes eszközértékre jutó adózás előtti eredmény

Addicionális (célokhoz kapcsolódó) alapindikátorok:

Indikátor	Mérőszám, (mértékegység), év	Kiinduló állapot	Célállapot
Horizontális indikátorok			
Gazdasági fejlődés	Mezőgazdasági termelés aránya a GDP-ből, (%), 2004	3,1	2,9
Mezőgazdasági foglalkoztatás	Mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból, (%), 2005	4,97	3,9
Esélyegyenlőség fenntartása	A nők aránya a mezőgazdasági foglalkoztatottakból, (%), 2004	22,9	20
Környezeti fenntarthatóság	Az energetikai célú hasznosítás aránya a megtermelt biomasszából (%)	8-10	22
Tertületi kohézió fenntartása	Az egy főre jutó GDP (régiók szintjén mért) szélsőértékei közötti különbség, (%), 2003	39,7	35,5
	Elvándorlási különbség a vidéki térségekben, (fő), 2005	4020	3.500
Társadalmi kohézió fenntartása	Aktív kereső nélküli háztartások száma a vidéki térségekben, (ezer háztartás), 2001	655,7	620
I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása			
Átfogó cél: A fenntartható és versenyképes agrár- és élelmiszergazdaság megteremtése			
Mezőgazdaság hozzáadott értéke	Mezőgazdaság hozzáadott értéke, (folyó áron, milliárd Ft), 2004	853	(+)300
Jövedelmezőség	A mezőgazdaság jövedelmezősége ²⁰ , (Ft)	1,3	(+) 0,5
	Az élelmiszeripar jövedelmezősége, (Ft)	2,6	(+) 1,0
	Az erdőgazdaság jövedelmezősége, (Ft)	2,1	(+)0,8
A megőrzött és létrehozott munkahelyek száma	A megőrzött és létrehozott munkahelyek száma, (ezer FTE, AWU)	~	
Élelmiszergazdasági export	Az élelmiszergazdaság összes exportból való részesedése, (%), 2005	6,1	(+) 0,5
Specifikus cél: Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának javítása			

²⁰ 100 Ft összes eszközértékre jutó adózás előtti eredmény

Korstruktúra	A 40 év alatti egyéni gazdálkodók aránya, (%), 2005	14,4	(+)2
	Az 55 év feletti egyéni gazdálkodók aránya, (%), 2005	51,7	(-)1
	Fiatalkorú gazdálkodók által létrehozott gazdaságok száma, 2005	86	(+)2100
Képzés	Tovább- és átképzésben résztvevő munkaerő száma az élelmiszergazdaságban, (ezer fő), 2005	16	(+) 100
Szaktanácsadás	Szaktanácsadást igénybevevő gazdálkodók száma, (ezer fő), 2005	1,5	(+)35
Internet használat	Számítógépet és internetet használó egyéni gazdálkodók aránya, (%)	28	(+)40
Specifikus cél: A termelési szerkezetváltás ösztönzése a fenntartható termelési struktúra elérése érdekében			
Mezőgazdasági ágazatok kibocsátása	A mezőgazdaság bruttó kibocsátásának megoszlása a főbb ágazatokban (állattenyésztés/növénytermelés és ebből kertészet), (%), 2004	35,2/56,9/6,1	+9,8/-11,9/+1,8
Energetikai célú gabonatermelés	Energetikai célú gabonatermelés aránya, (%), 2004	0,3	(+)4
Állattenyésztés fejlesztése	Állattenyésztést folytató egyéni gazdaságok száma, (ezer gazdaság), 2005	222,7	(+)5
Kertészet fejlesztése	Kertészeti termelést folytató egyéni gazdaságok száma, (ezer gazdaság) 2005	11,1	(+)1,5
Termelői csoportok	Termelői csoportok száma, 2004	252	(+)500
	Termelői csoportok nettó árbevétele, (Milliárd Ft), 2004	118,0	(+)300
	Termelői csoportok által forgalmazott termékek árbevétele a mezőgazdaság árbevételéből, (%)	n.a.	
	Termelői csoportok által lefedett mezőgazdasági terület, (%)	n.a.	
A termelés diverzifikálása	Élelmiszer-feldolgozást végző egyéni gazdaságok aránya (hús/tej/gyümölcs és zöldség/borkészítés borpalackozás), (%), 2005	0,8/0,5/1,3/0,6	
Specifikus cél: A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, az innováció elősegítése			
Mezőgazdasági beruházások értéke	Mezőgazdasági beruházások értéke (1995. évi változatlan áron), (Milliárd Ft), 2004	31,2	150/év
Korszerűsítő beruházások aránya	Korszerűsítő beruházások aránya eszközcsoportonként (gép/épület/egyéb), (%), 2004	38,4/30,4/31,2	42/38/20
Állattartás korszerűsítése	Korszerűsítésre szoruló állattartó telepek száma, 2005	3850	(-)2000
Mezőgazdasági termékek	Korszerű technológiájú feldolgozó üzemek aránya, (%)	30	(+)35

elsődleges feldolgozásának korszerűsítése	A feldolgozás és értékesítés technikai hátterét (minőségkövetés, tárolás, csomagolás, raktárnyilvántartás) komplexen korszerűsítő fejlesztések aránya (%)	60	(+)5
Ültetvények fejlesztése	Ültetvény felújítás, (ezer ha)		
	Ültetvénytelepítés, (ezer ha)		
Öntözésfejlesztés	Öntözött terület, (ezer ha), 2004	93	(+)50
Mezőgazdaság energiateljesítményének hatékonysága	A mezőgazdaság egységnyi GDP-re jutó energiateljesítménye (TerraJoule / Milliárd Ft), 2004	43,5	(-)2,5
Birtokrendezés	Birtokrendezéssel érintett terület, (ezer ha), 2005	55	(+)300
Specifikus cél: A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása			
Termelői szerveződések	Alapanyag termelő és feldolgozó integrációk (szerveződések) száma (növénytermelés, állattenyésztés, kertészet, erdészet)	n.a.	
Különleges minőségű termékek előállításának előmozdítása	Földrajzi árujelzővel ellátott bejelentett termékek száma, (db)	11	+20-25
	Kiváló minőségű élelmiszerek tanúsítási rendszerébe tartozó termékek száma, (db)	350	+50
	Földrajzi árujelzővel ellátott és hagyományos, különleges termékek árbevételének aránya az élelmiszeripar árbevételéből, (%)	0,5	(+)0,5
	Hagyományos különleges tulajdonságú termékek száma, (db)	0	+10
	A magasabb minőségű, nagyobb hozzáadott értékű termékek aránya, (%)	2-3	(+) 5
II. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése			
Átfogó cél: A mezőgazdaság és az erdészet környezetbarát fejlesztése a terület agroökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat térnyerésével, a természeti-táji erőforrások védelme, állapotuk javítása			
Extenzív földhasznosítás	A környezetvédelmi és a tájgazdálkodási szempontokat előtérbe helyező, az agroökológiai adottságokhoz igazodó mező- és erdőgazdálkodással érintett terület (millió ha), 2005	~1,5	2,3
Éghajlatváltozás mérséklése	Globális éghajlatváltozás (és következményei) mérséklésére hasznosított terület:		
	- megújuló erőforrások termelésére hasznosított mezőgazdasági terület, (ezer ha), 2005	5,7	300
	- fás szárú energiaültetvény, (ezer ha), 2005	~0	+60
Specifikus cél: Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése			
Extenzív hasznosítás	Extenzív gyepgazdálkodásba vont terület nagysága (ezer hektár)	200	300

mezőgazdasági területek	Biogazdálkodásba bevont ellenőrzött, illetve átállás alatt lévő terület nagysága, (ezer ha), 2005	128	300
	Agrár-környezetvédelmi program alá tartozó földterület a mezőgazdasági területből, (%), 2005	25,3	28
Érzékeny természeti terület	Egyes vadon élő fajok vagy társulások megőrzését célzó szerződésbe vont területek nagysága (ezer ha), 2005	119,7	200
	Szennyezőanyagok vízbázisokba jutásának mérséklését/megelőzését érintő terület, (ezer ha), 2005	0,8	2
Kedvezőtlen talajállapot javítása	Mocsaras és vizes élőhelyek megőrzése, (ezer ha), 2005	35,3	40
	Ökológiai gazdálkodás támogatott területe,	76	130
	Integrált termelés,(ezer ha), 2005	297,2	600
	Talajvesztés (víz és szélerezítő) által veszélyeztetett termőterület védelme, (ezer ha), 2005	0	100
	Talajba juttatott hatóanyag/ vegyszer csökkentését érintő terület, (ezer ha), 2005	1450,6	1.600
Natura 2000 mezőgazdasági területek	A NATURA 2000 szántó- és gyepterületek a mezőgazdasági területből, (%), 2005	17,2	17,2
	Támogatott NATURA 2000 szántó- és gyepterület (ezer ha)	0	400
Vizek jó állapota	VKI területek(vízgyűjtő-gazdálkodási tervek intézkedési programjai, illetve az ivóvízbázis-védőterületek) (ezer ha.)	n.a.	
	Támogatott VKI területek, (ezer ha)	0	
Specifikus cél: Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása			
Kedvezőtlen adottságú terület	Kedvezőtlen adottságú terület, (ezer ha)	883,6	883,6 ²¹
	Támogatott kedvezőtlen adottságú terület (ezer ha), 2005	218,0	350
	Kedvezőtlen adottságú területen támogatott gazdálkodók száma, (ezer fő)	6,6	7,8
Művelés felhagyása	Parlagon hagyott szántóterületek aránya, (%) 2004	4,1	3,5
Specifikus cél: Erdészeti földterületek fenntartható használata, valamint az erdőszültség növelése			
Az ország erdőszültsége	Erdőszültség, (%), 2005	19,1	20
Erdőtelepítés	Elsődleges erdőtelepítés mezőgazdasági területen, (ezer ha), 2005	17,8	+70
	- őshonos, lombos erdőt alkotó fajokból történő erdőtelepítés aránya, (%)	59,0	65
Erdőfenntartás	Erdő-környezetvédelmi programba bevont terület nagysága (ezer ha)	0	160

²¹ 2010-ig a jelenlegi terület tartozik a kedvezőtlen adottságú területekhez, azt követően a lehatárolt terület nagysága az uniós lehatárolásai módszertől függően változik.

Natura 2000 erdő	Natura 2000 erdőterület (ezer ha), 2005	773,4	773,4
	- ebből magánerdő (%)	26,8	26,8
Specifikus cél: Állattólleti kifizetések biztosítása			
Állattóllet	Magas szintű állattólleti és higiéniai célú támogatásban részesülő gazdaságok száma, (db)	0	3.000
	Magas szintű tartástechnológia kialakításával létrehozott férőhely, (ezer ÁE-ben kifejezve)	~	2.200
III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése			
<i>Átfogó cél: A vidéki lakosság életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatottsági helyzetének javítása</i>			
Jövedelemszint	A vidéki térségekben az 1 lakosra jutó átlagos belföldi jövedelem, (ezer Ft) és aránya az országos átlag ²² százalékában (%), 2004	393, 6/ 71,45	425/73
<i>Specifikus cél: A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése</i>			
Vállalkozások száma	A vidéki térségekben működő 1-9 főt foglalkoztató vállalkozások száma (ezer vállalkozás), 2004	207,3	215
Vállalkozási sűrűség	Ezer főre jutó működő vállalkozások száma a vidéki térségekben) (db)	56,45	58
Falusi szállásadás	Falusi szállásadás vendéglátóinak száma, (ezer fő), 2005	7,3	8,2
	Vendégek száma a falusi magán szálláshelyen (külföldi/belföldi), (ezer fő), 2005	36,2/116,4	48/140
	Falusi magán szálláshelyen eltöltött vendégéjszakák száma (külföldi/belföldi), (ezer vendégéjszaka), 2005	171,3/ 396,6	188/417
<i>Specifikus cél: A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén</i>			
Örökségvédelem	A vidéki térségekben a veszélyeztetett műemlékek aránya (%)	41	33
A falusi (rurális) kulturális és természeti örökség bemutatása	Leíró jellegű (A vidékfejlesztési kistérségi menedzserek körében 2005-ben elkészített felmérés alapján jelenleg a települések kb. 16%-án működik ilyen tevékenység. A leírás tartalmazza a vidéki életet, hagyományokat, természeti értékeket (falumúzeum, tájház, egyedi tájérték stb., a védetté nyilvánított értékek bemutatásának) bemutató helyekkel rendelkező vidéki települések és bemutatóhelyek számát.)	-	21%
A helyben előállított termékek értékesítésére szolgáló infrastruktúra (helyi piacok)	Leíró jellegű (A települések alacsony aránya működtet helyi termékek értékesítésére piacot. A leírás tartalmazza a vidéki térségekben legalább heti rendszerességgel működtetett, megfelelő alpinfrastruktúrával ellátott helyi piacok számát, elhelyezkedését).	-	+220

²² Az egy lakosra jutó átlagos belföldi jövedelem országosan 550 830 Ft (2004)

<i>Specifikus cél: A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése</i>			
Alapszolgáltatások elérhetősége	Leíró jellegű: A vidéki települések program által támogatható szolgáltatásokkal való ellátottságának javulása (szolgáltatás típusonként)	-	
Szociális gazdaság	A szociális gazdaságban foglalkoztatottak száma (ezer fő), 2004	n.a.	+3
IV. tengely: LEADER típusú helyi fejlesztések			
<i>Átfogó cél: Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése</i>			
<i>Specifikus cél: Fenntartható és versenyképes, újszerű, helyi eljárások ösztönzése</i>			
<i>Specifikus cél: A vidéki gazdasági potenciál erősödése a helyi adottságokon nyugvó integrált programok révén</i>			
<i>Specifikus cél: Kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása</i>			
<i>Specifikus cél: Humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése</i>			
<i>Specifikus cél: Helyi együttműködést és partnerséget elősegítő kapacitás és készségfejlesztés</i>			

Addicionális (összefüggésekhez kapcsolódó²³) alapindikátorok:

Indikátor	Mérőszám, (mértékegység), év	Kiinduló állapot	Célállapot
Horizontális indikátorok			
I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása			
Átlagos birtokméret	Az átlagos birtokméret (egyéni gazdaságok/gazdasági szervezetek), (ha), 2005	3,5/486,8	15/650
Eszközellátottság	Traktorok száma, (ezer db), 2005	120,5	(+)30
	Gabona-betakarítógépek száma, (ezer db), 2005	12,1	(+)2
Teljesítmény ellátottság	1000 ha mg.- területre jutó traktorkapacitás, (kW), 2000	815	(+)90
Traktorsűrűség	100 ha mezőgazdasági területre jutó traktorok száma, 2005	2,1	(+)0,6
Kombájnsűrűség	100 ha mezőgazdasági területre jutó kombájnok száma, 2005	0,21	(+)0,04
II. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése			
Természetvédelmi területek aránya	Országos jelentőségű védett területek aránya, (%), 2004	8,9	8,9
Talajerő visszapótlás	Szervestrágyázott terület, (ezer ha), 2004	460,2	500
	Műtrágyázott területen felhasznált műtrágyamennyiség hatóanyag, (gazdasági szervezetek, kg/ha), 2005	133	150
	Mezőgazdasági területre jutó értékesített műtrágyamennyiség hatóanyag, (kg/ha), 2005	67	85
Növényvédőszer felhasználás	Növényvédőszerrel kezelt alapterület, (gazdasági szervezetek, ezer ha), 2005:		
	- gyomirtóval	1562,1	1410
	- rovarölőszerrel	733,2	580
	- gombaölőszerrel	791,1	640
	- egyéb növényvédő szerrel	363,1	210
III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése			
Tartós munkanélküliség	Regisztrált tartós munkanélküliek aránya a regisztrált munkanélkülieken belül a vidéki térségekben, (%), 2005	48,76	42,5

²³ Általános gazdasági-, környezeti-, szerkezeti-, társadalmi viszonyokkal összefüggő változások hatása (context)

Közös²⁴ (célokhoz kapcsolódó) alapindikátorok:

Sor-szám*	Indikátor	Mérőszám, (mértékegység), év	Kiinduló állapot	Célállapot
Horizontális indikátorok				
1.	Gazdasági fejlődés	Vásárlóerő paritáson mért GDP (EU25=100) , (%) 2005 átlaga	61,4	ÚMFT
2.	Foglalkoztatottság	A foglalkoztatottak aránya a teljes (15-64 éves) népességhez viszonyítva, (%), 2005	56,9	ÚMFT
3.	Munkanélküliség	Munkanélküliek aránya az aktív népességben belül, (%), 2005	7,2	ÚMFT
I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása				
4.	Szakképzettség a mezőgazdaságban	Az alap, valamint közép- és felső fokú szakképzettséget szerzett gazdaságvezetők aránya, (%), 2005	4,9/7,5	15/22
		- a női gazdaságvezetők közül, (%), 2005	1,7/2,6	3/5
5	Korstruktúra a mezőgazdaságban	A 35 év alatti és az 55 év feletti gazdálkodók aránya, 2005	0,15	0,2
		A 35 év alatti gazdálkodók száma, (ezer fő), 2005	54,7	65,0
		Az 55 év feletti gazdálkodók száma, (ezer fő), 2005	365,7	330
6.	Munkatermelékenység a mezőgazdaságban	Bruttó hozzáadott érték (Euro/ÉME), 2005	4170,0	(+) 1800
7.	Bruttó állóeszköz-felhalmozás a mezőgazdaságban	Bruttó állóeszköz-felhalmozás a mezőgazdaságban, (millió euró), 2005	801,0	(+) 250
8.	A foglalkoztatottság fejlődése az elsődleges szektorban	Foglalkoztatottság az elsődleges szektorban, (ezer fő), 2005	194,0	(-)15
9.	Az elsődleges szektor gazdasági fejlettsége	Bruttó hozzáadott érték az elsődleges szektorban, (millió euró) 2004	2688,5	(+)1200
10.	Munkatermelékenység az élelmiszeriparban	Bruttó hozzáadott érték/ az élelmiszeriparban foglalkoztatottak, (ezer euró/foglalkoztatott), 2004	13,9	(+)5
12.	A foglalkoztatottság fejlődése az élelmiszeriparban	Foglalkoztatottság az élelmiszeriparban, (ezer fő), 2005	140,4	(-)8
13.	Az élelmiszeripar gazdasági fejlettsége	Bruttó hozzáadott érték az élelmiszeriparban, (millió euró), 2004	1961,6	(+)700
14.	Munkatermelékenység az erdőgazdaságban	Bruttó hozzáadott érték/ alkalmazottak az erdőgazdaságban, (ezer euró/foglalkoztatott), 2002	n.a.	
II. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése				
17.	Mezőgazdasági területen fészkelő vadon élő madarak állományindexe	(2000=100), (%), 2003	108,8	112
18.	Mezőgazdasági hasznosítású érzékeny természeti területek	(ezer ha), 2005	505,5	505,5
20.	Vizek tápanyagegyensúlya	országos átlag Nitrogén felesleg, (kg/ha), 2002-2004 átlaga	20	5,1

²⁴ Common EU baseline indicators

		országos átlag Foszfor felesleg, (kg/ha), 2002-2004 átlaga	-3,7	-3,7
21.	Vízminőség: nitrát terhelés	A talaj- és felszíni vizek nitrát tartalmának éves változása mg/l, (1992-1994=100%), 2000-2002	77,5	65
22.	Talaj: erózióknak kitett területek	Talajerózióval veszélyeztetett területek (t/ha/év szerinti bontásban), 2004	0,41	0,35
23.	Talaj: ökológiai gazdálkodás	Mezőgazdasági területből ökológiai gazdálkodásba vont (ezer ha), 2005	128	300
24.	Mezőgazdaságból és erdészetből származó megújuló energiaforrások	Mezőgazdaságból származó megújuló energia termelés (kt. ásványolaj egyenértékben), 2004	0	800
		Erdészetből származó megújuló energia termelés (fa és fahulladék), (kt. ásványolaj egyenértékben), 2003	777	800
25.	Éghajlatváltozás: mezőgazdasági területen termelt megújuló energia	Mezőgazdasági területből energia- és biomassa (ezer ha), 2004	n.a.	360
III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése				
27.	Mezőgazdaságon kívüli gazdasági tevékenységet folytató gazdálkodók aránya	Érintett gazdálkodók, %, 2005	38,5	47
28.	Nem mezőgazdasági szektor foglalkoztatásának növekedése	Foglalkoztatás az iparban és a szolgáltatásokban, ezer fő, 2005	3707,5	3745
29.	Nem mezőgazdasági szektor gazdaságának fejlődése	Bruttó hozzáadott érték az iparban és a szolgáltatásokban, millió euró, 2004	66338,6	72200
30.	Önfoglalkoztatás javulása	Önfoglalkoztató személyek, ezer fő, 2004	552,6	549
31.	Turisztikai infrastruktúra	Szállásférőhelyek száma ²⁵ , (db), 2005	569201	594000
32.	Internet penetráció a vidéki területeken	DSL lefedettség, 2004	n.a.	
33.	Szolgáltató szektor fejlődése	A szolgáltatások részesedése az összes bruttó hozzáadott értékből, (%), 2004	65,2	72
34.	Vándorlási egyenleg	Vándorlási egyenleg, ráta/1000 fő, 2005	1,7	1,5
35.	Élethosszig tartó tanulás	A 25-64 éves népesség részvétele az oktatásban és képzésben, (%), 2004	4,6	7,5
IV. tengely: LEADER típusú helyi fejlesztések				
36.	Helyi Akciócsoportok által lefedett terület és népesség	A LEADER Helyi Akciócsoportok által érintett népesség, (ezer fő), 2005	1530,0	4000

* National Strategy Plan (NSP) guidance template alapján

²⁵ A szállásférőhelyek száma magában foglalja a magán (falusi és fizető vendéglátás) és kereskedelmi szálláshelyeket

Közös²⁶ (összefüggésekhez kapcsolódó²⁷) alapindikátorok:

Sorszám*	Indikátor	Mérőszám, (mértékegység), év	Kiinduló állapot	Célállapot
Horizontális indikátorok				
1.	Vidéki térség lehatárolása	A vidéki térség lehatárolásának módszere, (leíró)		
		Vidéki térség, 2005:		
		- településeinek száma (db),	2986	2986
		- területe (km ²),	81493	81493
2.	A vidéki térségek fontossága	- állandó lakosainak száma (ezer fő)	4697,4	4697,4
		A vidéki térségek területének aránya, (%)	87,6	87,6
		A vidéki térségekben élő lakosság aránya, (%)	46,15	
		A bruttó hozzáadott érték aránya a vidéki térségekben, (%)	n.a..	
		A foglalkoztatottság aránya a vidéki térségekben ²⁸ , (%), 2001	49,9	
I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása				
3.	Mezőgazdasági földhasználat	A szántó/ legelő/ültetvény területek aránya, (%), 2005	84,8/11,0/3,7	80/15/5
4.	A gazdaságok szerkezete	Gazdaságok száma**, (db), 2005	714792	(-)50.000
		Hasznosított mezőgazdasági terület, (ha), 2005	4266564	(-) 17.000
		A gazdaságok átlagos területe, (ha), 2005	8,6	16,5
		A gazdaságok megoszlása hasznosított mezőgazdasági terület alapján, (%), 2005		
		Az 5 ha alatti gazdaságok aránya, (%)	88,9	60
		Az 5-50 ha közötti gazdaságok aránya, (%)	9,4	20
		Az 50 ha és annál nagyobb gazdaságok aránya, (%)	1,8	15
		Átlagos gazdaságméret ökonómiai méretkategória szerint, (EME), 2003	2,6	5
		A 2 EME alatti gazdaságok aránya, (%)	88,3	65
		A 2-100 EME közötti gazdaságok aránya, (%)	11,6	20
		A 100 EME feletti gazdaságok aránya, (%)	0,1	15
5.	Erdészet szerkezete	Munkaerő, (ÉME), 2005	462740	(-)30.000
5.	Erdészet szerkezete	Átlagos erdőbirtok mérete, (ha), 2003	14,1	(+)2,5
6.	Az erdészet termelékenysége	Átlagos éves nettó hozadék növekedés fakitermelésre alkalmas területeken, (ezer m ³ fahozam/év/ fakitermelésre alkalmas terület ha), 2000	5,8	(+)0,5
II. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése				

²⁶ Common EU baseline indicators

²⁷ Általános gazdasági-, környezeti-, szerkezeti-, társadalmi viszonyokkal összefüggő változások hatása (context)

²⁸ Foglalkoztatottsági ráta: összes foglalkoztatott/15-59 éves népesség

8.	Kedvezőtlen adottságú területek	mezőgazdasági terület megoszlása (KAT-on kívül/KAT hegyvidéki/egyéb KAT/különleges hátrányokkal érintett KAT), (%), 2005	84,9/0/6,7/8,3	84,9/0/6,7/8,3 ²⁹
10.	Natura 2000 terület	NATURA 2000 területek aránya az ország területéből, (%), 2005	20,6	20,6
		NATURA 2000 mezőgazdasági terület aránya, (%), 2005	17,2	17,2
		NATURA 2000 erdő terület aránya, (%), 2005	43,6	43,6
12.	Erdőterületek bővülése	Erdő és egyéb fás terület átlagos éves növekedése, (ezer ha/év), 2000-2005	13,8	10
14.	Vízminőség: nitrát- és növényvédőszer szennyezés	A teljes területből nitrát-érzékeny területként lehatárolt, (%), 2005 előzetes	53,4	53,4
15.	Vízhasználat	Öntözött mezőgazdasági terület, (%), 2005	1,76	2,5
III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése				
17.	Népsűrűség	Népsűrűség, (fő/km ²), 2005	108,5	107,7
18.	Korstruktúra	Lakónépességből a 0-14 évesek aránya, (%), 2005	15,6	16,2
		Lakónépességből a 15-64 évesek aránya, (%), 2005	68,7	63
		Lakónépességből a 65 év feletti aránya, (%), 2005	15,6	20,8
19.	A gazdaság szerkezete	Bruttó hozzáadott érték a primer szektorban, (%), 2004	4,8	4
		Bruttó hozzáadott érték a szekunder szektorban, (%), 2004	30,3	29
		Bruttó hozzáadott érték a terciér szektorban, (%), 2004	64,9	67
20.	Foglalkoztatottság szerkezete	Foglalkoztatottság a primer szektorban, (%), 2005	5,0	4,4
		Foglalkoztatottság a szekunder szektorban, (%), 2005	32,4	31,2
		Foglalkoztatottság a terciér szektorban, (%), 2005	62,6	64,4
21.	Tartós munkanélküliség	Tartós munkanélküliség az aktív népesség százalékában, (%), 2005	3,2	3
22.	Képzettség	Közép- és felsőfokú képzettséggel rendelkezők a felnőtt korú (25-64 év) lakosság százalékában, (%), 2004	76,4	79
23.	Internet infrastruktúra	DSL lefedettség elsődlegesen (vidéki/vidéki/elsődlegesen városi), (%), 2004	n.a.	

* National Strategy Plan (NSP) guidance template alapján

** Egyéni gazdaság és gazdasági szervezet összesen

²⁹ 2010-től az uniós lehatárolás függvényében változik.

A társadalmi vita fő csatornái és az alkalmazott módszerek

Vidéki lakossági fórumok

A társadalmi partnerség keretében az ország mind a 19 megyéjében, a megye valamely kistépülésén lakossági fórum megrendezésére került sor. A rendezvények célja, hogy lehetőséget biztosítsunk a térség agrárvállalkozói, termelői és a témában érdekelt szervezetek részére a Stratégiai Tervvel kapcsolatos véleményük kifejtésére.

A fórumok nyilvánosak és ingyenesek voltak. Meghívást, illetve tájékoztatást kaptak az agráriumban érdekelt gazdálkodók, vállalkozók, a térségi oktatási szféra képviselői, civil, érdekvédelmi és egyéb agrárszervezetek, valamint az FVM hivatalai és intézményei.

A társadalmi egyeztetés keretében megyei és regionális rendezvények kerültek megtartásra.

Regionális vidékfejlesztési fórumok

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv társadalmi egyeztetése regionális szinten is zajlott. A rendezvény megszervezésére egy-egy regionális nagyvárosban került sor az ország mind a 7 régiójában.

Az ülések célja a stratégiai terv bemutatása, különös tekintettel a LEADER módszer alkalmazására és a LEADER program megvalósításához kapcsolódó tervekre. Ennek megfelelően az egyeztetések célközönsége elsősorban kistérségi fejlesztő szervezetek vezetői, a nem nyertes LEADER-pályázók és az önkormányzatok polgármesterei voltak.

Az egyeztetéseken nagyjából fele-fele arányban képviseltették magukat az agráriumban és a kistérségi fejlesztésben érdekeltet, illetve az önkormányzati szervek.

Tematikus munkacsoportok

2006. szeptemberében a Stratégiai Terv 11 témájában tematikus munkacsoport-ülések megrendezésére került sor a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumban. Az ülésekre meghívást kaptak az ágazat civil és érdekképviselői szervei, tanácsadó-testületek, kamarák, agrárvállalkozások, valamint az oktatási és tudományos élet szereplői.

Tizenegy tematikus munkacsoport és négy makroforum tárgyalta meg a Stratégiai Tervet.

Makroforumok

A Stratégiai Tervet a munkacsoportok mellett négy makroforum is megtárgyalta. 2006. szeptembere során a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács (FÖVÉT), az Országos Környezetvédelmi Tanács, a „Felzárkózó Vidék (Agrár-szerkezetváltás)” tematikus munkacsoport és az Országos Területfejlesztési Tanács vitatta meg a Stratégiai Tervet.

A régiók és kistérségek partnerségbe vonása

A társadalmi egyeztetésben részt vettek a regionális fejlesztési tanácsok, valamint a Területpolitikai Kormányzati Hivatalon keresztül a kistérségek is. A kistérségi egyeztetés a Kistérségi Társulási üléseken, a Kistérségi Koordinációs Értekezleteken és szakmai fórumokon zajlott. A vidékfejlesztési menedzserek szakmai koordinációjával és a kistérségi megbízottak hatékony közreműködésével alakították ki a kistérségi véleményeket. A Stratégiai Tervvel kapcsolatos javaslataikat egy 10 kérdésből álló kérdőív kitöltése alapján juttatták el az FVM részére.

A régiók és a kistérségek véleményét is kikértük a társadalmi vita keretében.

Roma szervezetek bevonása a társadalmi egyeztetésbe

Az esélyegyenlőség jegyében 2006. szeptemberében egyeztetésre hívtuk az ország különböző térségeiben működő roma civil szervezeteket, hogy mondják el a Stratégiai Tervvel kapcsolatos véleményüket.

Egyeztetés zajlott a hátrányos helyzetű csoportok képviselőivel.

A nők érdekeit képviselő szervezetek bevonása

„A humánkapacitás fejlesztése az agráriumban” elnevezésű tematikus munkacsoport keretében a nőtársadalom véleményét a Magyar Nők Szövetsége képviselte. A roma fórumra meghívást kapott a Közéleti Roma Nők Egyesülete. A 2006. szeptember 19-i társadalmi vitán a

Nőképviseleti Tanács képviselője is véleménynyilvánítási lehetőséget kapott.

A fogyatékossgal élő társadalmi csoportok véleményének megjelenítése

Az Országos Fogyatékosügyi Tanácsot véleménynyilvánításra kértük „A humánkapacitás fejlesztése az agráriumban” és a „Vidéki vállalkozásfejlesztés és diverzifikáció” elnevezésű tematikus munkacsoport alkalmával.

Kiadvány

A társadalmi egyeztetés megkönnyítése érdekében egy kiadvány került összeállításra, amely bemutatja a társadalmi egyeztetés folyamatát, emellett tartalmazza az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv rövidített változatát és egy 30 kérdésből álló kérdőívet. A kiadvány 10.000 példányban készült el, amelyet a társadalmi egyeztetés keretében szervezett rendezvényeken, az országos falugazdász-hálózat közreműködésével és az internetes honlapon keresztül érthettek el az érdeklődők.

A Stratégiai Tervről szóló kiadvány minden fórumon használható volt.

Kérdőív

A társadalmi partnerség keretében 3 típusú kérdőív kitöltésére biztosítottunk lehetőséget.

- 10 kérdéses, egyszerű válaszokat igénylő kérdőív.
A honlapon történő kitöltések eredményeként 41 válasz érkezett be.
A magyarországi 168 kistérségből 155 kistérség véleménye érkezett be, tehát a kistérségek 92%-a kérdőív kitöltése révén juttatta el véleményét. A kitöltött kistérségi kérdőívek regionális szinten kerültek összesítésre. Az egyes kérdésekhez régióként fűzött konkrét észrevételeknek köszönhetően rengeteg érdemi vélemény és javaslat fogalmazódott meg a Stratégiai Tervhez.
- 30 kérdésből álló, részletes kérdőív.
A honlapon kitöltött kérdőívek száma 107. Jellemzően kistérségi társulások, agrár érdekképviseleti szervezetek, agrárvállalkozások és egyéni gazdálkodók töltötték ki.
A kérdőívet a Stratégiai Tervről szóló kiadvány is tartalmazza, melynek papír alapú kitöltésére a vidéki lakossági fórumok alkalmával volt lehetőség. A fórumokon túlnyomórészt a helyi termelők, agrárvállalkozók és a térségi agrár szervezetek képviselői vettek részt, fórumok során összesen 358 kitöltött

A többtípusú kérdőíves felmérés során több száz vélemény érkezett be.

kérdőív érkezett be.

- 20 kérdésből álló LEADER-kérdőív
A kitöltött kérdőívek száma 226, amelynek nagy részét a regionális vidékfejlesztési fórumokon résztvevők és a www.leadernet.hu honlap látogatói töltötték ki. A válaszadók több mint fele önkormányzat volt.

Internet

A társadalmi egyeztetéshez felhasználóbarát internetes felületet biztosítottunk.

A társadalmi egyeztetés keretében külön honlapot hoztunk létre (www.strategia.fvm.hu), amelyen 5 különböző formában biztosítottunk véleménynyilvánítási lehetőséget.

1. 10 kérdésből álló, egyszerű választási lehetőségeket tartalmazó kérdőív.
2. 30 kérdésből álló részletes kérdőív.
3. Szövegszerű javaslat: amely a Stratégiai Terv egy-egy kiválasztott fejezetével kapcsolatos vélemény kifejtésére adott lehetőséget.
4. Tematikus fórumok: A Stratégiai Terv kiemelt témáit az alábbi fórumokon vitathatták meg:
  - I. Versenyképesség, Tudás
  - II. Környezet
  - III. Életminőség
  - IV. Helyi kapacitás – LEADER
5. Miniszteri fogadóóra: A társadalmi egyeztetés időtartama alatt 2 alkalommal, 1 órában kerül sor internetes miniszteri fogadóóra megtartására.

Vidéki lakossági fórumok meghívottai

- ***Érdekképviselői szervek***
  - Magyar Agrárkamara
  - Magyarországi LEADER Közhasznú Egyesület
  - Vidék Parlamentje
  - Magyar Állattenyésztők Szövetsége
  - FÖVÉT-tagok

- ***Oktatási szféra***
  - Felsőoktatási intézmények
  - Középfokú szakiskolák

- ***FVM-hivatalok***
  - Földművelésügyi Hivatalok
  - Falugazdászok
  - Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Állomás
  - Országos Növény- és Talajvédelmi Szolgálat
  - Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
  - Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
  - Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet
  - Megyei Földhivatalok
  - Állami Erdészeti Szolgálat Igazgatóságai

- ***Egyéb szervezetek***
  - Dunántúli Mezőgazdasági Szaktanácsadók Szövetsége
  - Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége
  - Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
  - WWF Magyarország
  - Magyar Biokultúra Szövetsége
  - Magyar Természetvédők Szövetsége
  - Pro Silva Hungaria Egyesület
  - Palocsa Egyesület
  - Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara
  - Magyar Állatorvosi Kamara
  - Országos Élelmiszer-vizsgáló Intézet
  - Országos Állategészségügyi Intézetek
  - Országos Borminősítő Intézet
  - Országos Magyar Vadászati Védegylet
  - Országos Magyar Vadászati Kamara
  - Magyar Tudományos Akadémia
  - Regionális Fejlesztési Ügynökségek

Regionális vidékfejlesztési fórumok meghívottai

- 10 ezer fő alatti települések polgármesterei
- Nyertes és nem nyertes LEADER-akciócsoportok

Tematikus munkacsoportok meghívottai

1. *Élelmiszergazdaság és feldolgozóipar*

- Élelmiszer-feldolgozók Országos Szövetsége (ÉFOSZ)
- Élelmiszeripari Dolgozók Szervezeteinek Országos Szövetsége
- Élelmezésipari Dolgozók Szakszervezeteinek Szövetsége (ÉDOSZ)
- Magyar Termelői Értékesítő és Szolgáltató Szervezetek/Szövetkezetek HANGYA Együttműködése
- Mezőgazdasági Gazdasági Társaságok Szövetsége
- Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ)
- Vadgazdasági Termékek és Szolgáltatások TermékTanács
- Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Magyar Gabonafeldolgozók, Takarmánygyártók és Kereskedők Szövetsége
- Magyar Húsiparosok Szövetsége
- Magyar Szeszipari Szövetség
- Tejipari Egyesülés

2. *Agrárüzemek versenyképessége*

- Élelmiszer-feldolgozók Országos Szövetsége (ÉFOSZ)
- Élelmiszeripari Dolgozók Szervezeteinek Országos Szövetsége
- Élelmezésipari Dolgozók Szakszervezeteinek Szövetsége (ÉDOSZ)
- Magyar Termelői Értékesítő és Szolgáltató Szervezetek/Szövetkezetek HANGYA Együttműködése
- Mezőgazdasági Gazdasági Társaságok Szövetsége
- Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ)
- Állami Földet Bérlelők Országos Szövetsége
- Magyar Földbirtokosok Országos Szövetsége
- Magyar Kertészek Egyesülete
- Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége
- Állatvédelmi Tanácsadó Testület
- Magyar Állattenyésztők Szövetsége
- Bankszövetség
- AGRYA
- Magyarországi Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Országos Szövetsége (MAGOSZ)
- Magyar Innovációs Szövetség

- Tedej Rt.
- IKR Zrt.
- Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet

3. *Erdészet*

- Mg-i, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége (MEDOSZ)
- Országos Erdészeti Egyesület
- Erdészeti és Faipari Dolgozók Szakszervezete
- Fagazdasági Országos Szakmai Szövetség (FAGOSZ)
- Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége
- Pro Silva Hungaria Egyesület
- Országos Magyar Vadász Kamara
- Állami Erdészeti Szolgálat
- Védegylet
- Palocsa Egyesület
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
- Kerekerdő Alapítvány
- Nyugat-Magyarországi Egyetem
- WWF Magyarország

4. *Mezőgazdasági vízgazdálkodás*

- Mg-i Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége (MEDOSZ)
- Vízgazdálkodási Társulatok Országos Szövetsége (VTOSZ)
- Magyar Öntözési Egyesület
- Magyar Tudományos Akadémia, Agrártudományok Osztálya, Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottság

5. *A vidéki örökség megőrzése és falumegújítás*

- Kisvárosi Önkormányzatok Országos Érdekszövetsége
- Magyar Település-és Területfejlesztők Szövetsége
- Magyar Mérnöki Kamara
- Magyar Építész Kamara (Műemlékvédelmi Tagozat, Terület- és Településrendezési Tagozat)
- Hunginvest Mérnöki Iroda Kft.
- Magyar Település- és Területfejlesztők Szövetsége
- Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége
- Magyar Építőművészek Szövetsége
- Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége
- Közösségfejlesztők Egyesülete
- PPP Kht.
- Város- és Faluvédők Szövetsége
- Magyar Urbanisztikai Társaság Falutagozata
- Vidékfejlesztési Szaktanácsadók Országos Szövetsége
- Falufejlesztési Társaság
- Falvak és Kisvárosok Európai Tanácsa (ECOVAST)
- Vidék Parlamentje

- Területfejlesztési Tudományos Egyesület
- Magyarországi Tájházak Szövetsége
- Szabadtéri Néprajzi Múzeum

6. *Megújuló energiaforrások*

- MOSZ
- Magyar Agrárkamara
- MAGOSZ
- Agrárkutató Intézmények Országos Szövetsége
- Agrár Dékánok és Főigazgatók Kollégiuma (ADFK)
- EuroPellet Hungary Kft.
- BIOLÁNG Kft.
- Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet
- Tedej Rt.
- Hangya Futura
- Készenlét Rt.
- Boly Rt.
- Arany Kapu Rt.
- Biodízel Kht.
- Bio-Genesis Kft.
- Nyugat-Magyarországi Egyetem
- Szent István Egyetem
- Pécsi Tudományegyetem - Dél-Dunántúli Kooperációs Kutatási Központ
- FVM Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézet
- Gödöllői Agrárközpont Kht.
- Biomassza Erőművek Egyesülése
- Innovációs Klaszter Gyöngyös
- Győri Szeszgyár Rt.

7. *Környezetkímélő gazdálkodási módszerek*

- MOSZ
- MAGOSZ
- Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara
- AGRYA
- Országos Magyar Vadászkamara
- Hegyközségek Nemzeti Tanácsa
- Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége
- Magyar Agrárkamara
- Magyar Természetvédők Szövetsége
- Növény és Talajvédelmi Központi Szolgálat
- Magyar Agrár-környezetgazda Egyesület
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
- Környezet- és Természetvédő Társadalmi Szervezetek Országos Találkozójának küldötte
- Nemzeti Park Igazgatóságok
- Szaktanácsadók Megyei Szövetségei

- WWF Magyarország
- Védjegylet
- Biokultúra Egyesület
- Sokoró Ökológiai Park Alapítvány
- Magyar Állattenyésztők Szövetsége

8. Humánkapacitás fejlesztése az agráriumban

- AGRYA
- Agrárkutató Intézmények Országos Szövetsége
- Agrár Dékánok és Főigazgatók Kollégiuma (ADFK)
- Tudományos és Innovációs Dolgozók Szakszervezete (TUDOSZ)
- Magyar Nép főiskolai Társaság
- Magyar Nők Szövetsége
- Országos Fogytékosügyi Tanács
- Vidékfejlesztési Szaktanácsadók Országos Szövetsége
- Informatikai és Könyvtári Szövetség
- Agrárkamara
- Agrároktatási és Kutatási Dolgozók Szakszervezete (AOKDSZ)
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Felnőttképzők Szövetsége
- Magyar Agrártudományi Egyesület
- MASZE EUROPEA HUNGARY
- MAGOSZ
- MOSZ

9. Vidéki vállalkozásfejlesztés és diverzifikáció

- Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Kézműipari Tagozata
- Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány
- Alapítvány a Vidék Kis- és Középvállalkozásainak Fejlesztéséért
- Corvinus Egyetem Agrárgazdaságtan Tanszék
- Kopint-Datorg - Konjunktúra-, Piackutató és Számítástechnikai Részvénytársaság
- Vállalkozói Inkubátorok Szövetsége
- Falusi Turizmus Országos Szövetsége
- Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége
- Universitas
- Gordius Consulting Rt.
- Székesfehérvári Vállalkozói Központ Közalapítvány
- Kisvállalkozás-fejlesztő Pénzügyi Rt.
- Agrár Munkaadói Szövetség (AMSZ)
- KÉVE Magyar Mg-i Kistermelők és Vállalkozók Egyesülete
- Országos Fogytékosügyi Tanács
- Kistérségi Fejlesztő Egyesületek Szövetsége
- Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége
- Népművészeti Egyesületek Szövetsége
- Életfa Segítőszolgálat Egyesület

- Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány
- Hagyományok Háza
- Magyar Fesztivál Szövetség
- Magyar Művészeti Fesztiválok Szövetsége
- Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE)
- A Magyar Kézművességért Alapítvány
- Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség
- Szövetség az Élő Tiszáért
- Szabadtéri Néprajzi Múzeum
- Ipartestületek Országos Szövetsége
- Magyar Parasztszövetség

10. Állattenyésztés és állatjólét

- Magyar Állattenyésztők Szövetsége
- Állatvédelmi Tanácsadó Testület
- Juh Terméktanács
- Magyar Sertéstartók Szövetsége
- Magyar Szarvasmarhatenyésztők Szövetsége
- Nyúl Terméktanács
- Országos Magyar Vadászkamara
- MOSZ
- Magyar Agrárkamara
- MAGOSZ

11. LEADER

- Leader Szövetség
- Magyarországi Leader Közhasznú Egyesület
- Vidék Parlamentje
- Magyar Tudományos Akadémia - Regionális Kutatási Központ
- Magyar Tudományos Akadémia – Közgazdaságtudományi Intézet
- VÁTI Kht.
- AKII
- Agrár Európa Kft.
- Pricewaterhouse Coopers
- MOSZ
- Magyar Agrárkamara
- AGRYA
- Agrármunkaadói Szövetség
- Községek, Kistelepülések és Kistérségek Országos Önkormányzati Szövetsége

Makrofórumok meghívottai

1. Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács (FÖVÉT) tagjai
  - Agrárkutató Intézmények Országos Szövetsége
  - Agrár Munkaadói Szövetség (AMSZ)
  - Agrároktatási és Kutatási Dolgozók Szervezete (AOKDSZ)

- AGRYA Országos Szövetség
- Állami Földet Bérlok Országos Szövetsége
- Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrzési Dolgozók Szakszervezete (ÁÉDSZ)
- Erdészeti és Faipari Dolgozók Szakszervezete
- Élelmészipari Dolgozók Szakszervezeteinek Szövetsége (ÉDOSZ)
- Élelmiszer-feldolgozók Országos Szövetsége (ÉFOSZ)
- Fagazdasági Országos Szakmai Szövetség (FAGOSZ)
- Haltermelők Országos Szövetsége
- Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége
- Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége
- Magyar Földbirtokosok Országos Szövetsége
- Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Országos Szövetsége (MAGOSZ)
- Magyar Köztisztviselők és Közalkalmazottak Szakszervezete
- Magyar Parasztszövetség
- Magyar Termelői Értékesítő és Szolgáltató Szervezetek/Szövetkezetek HANGYA Együttműködése
- Mezőgazdasági Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége (MEDOSZ)
- Mezőgazdasági Gazdasági Társaságok Szövetsége
- Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ)
- Tudományos és Innovációs Dolgozók Szakszervezete (TUDOSZ)
- Vízgazdálkodási Társulatok Országos Szövetsége

2. Felzárkózó Vidék (Agrár-szerkezetváltás) munkacsoport tagjai

- Miniszterelnöki Hivatal
- Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium
- Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
- Oktatási és Kulturális Minisztérium
- Pénzügyminisztérium
- Szociális és Munkaügyi Minisztérium
- Területpolitikai Kormányzati Hivatal
- Egészségügyi Minisztérium
- Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
- Honvédelmi Minisztérium
- Külügyminisztérium
- Balaton Fejlesztési Tanács
- Országos Területfejlesztési Civil Egyeztető Fórum
- Agrárgazdasági Kutató Intézet
- VÁTI Országos Vidékfejlesztési Iroda
- Magyar Agrárkamara
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Élelmiszerfeldolgozók Országos Szövetsége
- Vidék Parlamentje és a Falusi Turizmus Országos Szövetségének közös jelöltje
- Környezet- és Természetvédő Társadalmi Szervezetek Országos Találkozójának küldötte

- Magyar Természetvédők Szövetsége
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
- Agrárgazdasági Tanács képviselője
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
- Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács (FÖVÉT)
- Magyar Öntözési Egyesület
- AGRYA Országos Szövetség
- Mezőgazdasági Garancia Alap
- Regionális Fejlesztési Ügynökségek:
  - Közép-Magyarország
  - Közép-Dunántúl
  - Nyugat-Dunántúl
  - Dél-Dunántúl
  - Észak-Magyarország
  - Dél-Alföld
  - Észak-Alföld

Roma egyeztetés meghívottai

- Tudományos, oktatási szervezetek
  - ELTE-UNESCO Kisebbségpszichológiai Tanszék
  - MTA Kisebbség Kutató Intézete
  - Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány (EÖKK)
  - PTE BTK Romológia Szakirány
  - ROMAVERSITAS
  - Gandhi Gimnázium
  - Zala Megyei Cigányok Érdekvédelmi és Kulturális Egyesülete
  - Dunántúli Roma Vezetők Szövetsége
  - Zala Megyei Romákért Szervezet
- Szakmai szervezetek
  - Közéleti Roma Nők Egyesülete
  - Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Iroda
  - Roma Diplomások Országos Szövetsége
- Civil partnerek
  - Romano Kher
  - Cigány Tudományos és Művészeti Társaság
  - Somogy megyei Cigány Szövetség
  - Cigány Munkanélküliek Szervezete
  - Tamási Város Cigány Kisebbségi Önkormányzat
  - Nógrád megyei Cigány Szervezet
  - Roma Centrum Kiskörös
  - Baxtale Rom
  - Cigányok Jog és Érdekvédelemért Irodája

- Segítő Kéz Művészeti Oktatási Egyesület
- Collegium Martineum
- Dr. Hegedűs T. András Alapítványi Szakiskola
- Ec- Pec Alapítvány
- Junior Achievement
- Cigány Vezetők Szakmai Egyesülete Roma Közösségi Ház
- Bogdán János Cigány Kisebbségi Közösségi Ház Nagykanizsai Cigány Kisebbségi Önkormányzat
- Patyivale-Rom Független Érdekvédelmi Cigány Szervezet
- Roma Centrum
- Cigány Közösségi Ház Barcsi Cigány Kisebbségi Önkormányzat
- Etnikai Fórum Pécsi Szervezete
- Cigány Kulturális és Módszertani Központ
- Siklós és Vidéke Cigányokért Érdekvédelmi Szervezet
- Hétszínvirág Iskola
- Phralipe Független Cigány Szervezet
- Bátaszéki Roma Kertbarátok Köre
- Dél-Somogyi Cigány Képviselők Szervezete
- Megyei Esélyek Háza

Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv Társadalmi Egyeztetése

Megyei szinten

Időpont	Megye	Település	Előadó
2006. 08. 25.	Hajdú	Derecske	Göggös Zoltán
	Győr	Ikrény	Gráf József
2006. 08. 26.	Tolna	Kaposszekcső	Pásztohy András
2006. 08. 28.	Heves	Pétervására	Gráf József
2006. 08. 29.	Pest	Nagykőrös	Gráf József
2006. 09. 01.	Bács	Kiskőrös	Pásztohy András
2006. 09. 04.	Békés	Battonya	Göggös Zoltán
2006. 09. 05.	Fejér	Adony	Gráf József
2006. 09. 06.	Veszprém	Pápa	Göggös Zoltán
2006. 09. 07.	Nógrád	Kazár	Ficsor Ádám
	Borsod	Edelény	Göggös Zoltán
2006. 09. 08.	Komárom	Vértesszőlős	Göggös Zoltán
	Csongrád	Szentes	Gráf József
2006. 09. 09.	Zala	Zalaszentgrót	Göggös Zoltán
2006. 09. 10.	Szabolcs	Baktalórántháza	Gráf József
2006. 09. 11.	Somogy	Fonyód	Gráf József
	Vas	Sárvár	Göggös Zoltán
2006. 09. 12.	Jász	Tiszapüspöki	Benedek Fülöp
	Baranya	Kétújfalu	Gráf József

Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv Társadalmi Egyeztetése

Regionális szinten

<i>Időpont</i>	<i>Régió</i>	<i>Település</i>	<i>Előadó</i>
2006. 08. 28.	Közép-Dunántúl	Székesfehérvár	Pásztogy András
2006. 08. 29.	Észak-Magyarország	Miskolc	Pásztogy András
2006. 08. 29.	Észak-Alföld	Nyíregyháza	Pásztogy András
2006. 08. 30.	Dél-Alföld	Makó	Pásztogy András
2006. 08. 31.	Közép-Magyarország	Budapest	Pásztogy András
2006. 09. 01.	Dél-Dunántúl	Kaposvár	Pásztogy András
2006. 09. 04.	Nyugat-Dunántúl	Győr	Pásztogy András